

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Jan Zápotocký

**Seriál Třicet případů majora Zemana po
roce 1989: jeho revitalizace, reflexe a
deideologizace**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Ing. Jan Zápotocký**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

ZÁPOTOCKÝ, Jan. *Seriál Třicet případů majora Zemana po roce 1989: revitalizace, reflexe a deideologizace*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.

Abstrakt

Diplomová práce komplexně analyzuje návrat propagandistického normalizačního seriálu *Třicet případů majora Zemana* do mediálního, politického a společenského diskurzu po roce 1989, přičemž zkoumá nejen proměny recepce díla skrze srovnání mediálních obsahů a vývoj diváckého zájmu v rámci masových i síťových platforem, ale nabízí rovněž pohled na detailní strukturu diváků a první uvedení cyklu v České televizi. V další části se práce zabývá satirizujícími a mytologizujícími aspekty cyklu, zkoumající je na půdorysu širokého spektra reprezentace seriálu v literatuře, hudbě či filmu. Text rovněž objevně zachycuje etablování, strukturu a komunikační procesy fandomové subkultury majora Zemana, jež se v českém kinematografickém diskurzu zcela vymyká kategorii běžného publika a jejíž zevrubné pozorování zaplňuje prázdné místo v akademické oblasti výzkumu diváckého chování. Neméně důležité je zachycení výukového potenciálu díla a zhodnocení aktuálních snah o jeho využití. Na základě zjištěných poznatků se v závěru text věnuje zkoumané otázce, zda dochází k deideologizaci díla a případně jakého je tato deideologizace charakteru. Tyto výstupy vedou následně k vyjasnění primárního závěru, zda si seriál o majoru Zemanovi zachoval svoji persvazivní funkci a představuje nebezpečí i více než dvě desetiletí po demokratizaci české společnosti.

Abstract

Diploma thesis *TV series Třicet případů majora Zemana (Thirty cases of major Zeman) after the year 1989: revitalization, reflection and deideologization* analyzes the overall return of the normalization propaganda series within media, political and social discourse after the year 1989. To fulfill this purpose, it examines not only changes in the reception of the series and the development of the audience interest both in the mass and network platforms, but it also offers detailed insights at the audience structure and the first release in the Czech television. In the next part the thesis also deals with satirical

and mythological aspects exploring a wide range of representations in literature, music or film and also captures revelatory the establishment, structure and communication processes of the fandom subculture, which is in the Czech cinematic discourse completely beyond the common categories and whose observation fills an empty space in Czech academical research regarding the audience behavior. The presented text further analyzes the learning potential of series and evaluates current efforts on its implementation. In the conclusion the diploma thesis outlines, based on the previous findings, actual questions whether the series is being deideologized and what character such de-ideologization has. These results lead subsequently to clarify the primary conclusion whether the TV series *Thirty cases of major Zeman* retains its persuasive function and poses more than two decades after the democratization of Czech society a threat.

Klíčová slova

Třicet případů majora Zemana, Třicet návratů, propaganda, ideologie, mytologie, satirizace, subkultury, fandomy, vzdělání

Keywords

Třicet případů majora Zemana (Thirty cases of major Zeman), Třicet návratů (Thirty returns), propaganda, ideology, mythology, satire, subcultures, fandoms, education

Rozsah práce: 215 600 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...

Jan Zápotocký

Poděkování

Rád bych poděkoval všem těm, kteří byli svými znalostmi, zkušenostmi a podněty či i neméně důležitou ochotou a tolerancí pro tuto práci přínosem.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Zápotocký Jan

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2009/2010

E-mail diplomantky/diplomanta:

jan.zapotocky@seznam.cz

Studijní obor/typ studia:

Mediální studia

Předpokládaný název práce v češtině:

Seriál Třicet případů majora Zemana po roce 1989: jeho revitalizace, reflexe a deideologizace

Předpokládaný název práce v angličtině:

TV series Třicet případů majora Zemana (Thirty cases of major Zeman) after the year 1989: revitalization, reflection and deideologization

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: *ZS 2012*)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012):

LS 2011/2012

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Seriál Třicet případů majora Zemana byl natočen v letech 1974-1979 Ústřední redakcí armády, bezpečnosti a brannosti ČST jako propagandistický nástroj komunistického režimu v tehdejší normalizačním Československu. Záměrem tvůrců, mezi které patřil i tiskový odbor ministerstva vnitra, bylo zachytit pro socialistické zřízení významné historické události v letech 1945-1973 na pozadí obhajoby bezpečnostních složek komunistického režimu.

Po pádu komunistického režimu na přelomu 80. a 90. let se televizní a filmová tvorba vytvořená během let 1945 – 1989, jejíž propagandistický obsah byl zjevný, stala až na výjimky pro diváky neatraktivní a nebyla jí věnována pozornost. S postupným vzdalováním událostí roku 1989 a se vzrůstajícím postkomunistickým sentimentem se však odpor k normalizační kinematografii otupil a poptávka po dobově poplatných seriálech vzrostla, což platilo i pro 30 případů majora Zemana. Seriál o příslušníkovi SNB Janu Zemanovi se do výraznějšího podvědomí zapsal opakovaným uvedením v roce 1999 v rámci cyklu Třicet návratů. Od této doby bylo dílo znovu několikrát reprizováno, což vyústilo ve skutečnost, že se seriál i přes svůj značně propagandistický charakter a tendenční výklad historie stal oblíbeným diváckým pořadem a společenským tématem.

Seriál Třicet případů majora Zemana byl v minulosti předmětem řady akademických prací, odborných knih i delších statí. Cílem těchto textů bylo však zachytit profil seriálu, příčinu jeho vzniku, roli ministerstva vnitra při přípravě námětu či jiné aspekty, které určovaly podobu seriálu jako takového. Předmětem zkoumání bylo tedy dílo samotné, nikoli jeho role ve společnosti po roce 1989.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Cílem diplomové práce je zachytit návrat normalizačního propagandistického seriálu Třicet případů majora Zemana do mediálního, politického a společenského diskursu po roce 1989, proměny vnímání tohoto seriálu a postupné vyprchávání jeho ideologické roviny. Kdo revitalizoval tento tendenční seriál v porevolučních letech a jaké k tomu měl důvody? Jak se během cca 20 let proměnilo vnímání seriálu společností? Liší se v tomto major Zeman od jiných normalizačních seriálů?

Práce porovnává návrat seriálu na televizní obrazovky v roce 1999 a pozdější reprízy, mediální obraz i politické důsledky znovuuvedení. Dává do kontrastu tehdejší snahu o faktickou korekci propagandistického výkladu událostí a současný přístup vysílatelů k historicky pokřivenému obsahu seriálu. Pozornost je věnována i diváckému zájmu o seriál. Stal se osud příslušníka SNB Zemana pro porevoluční diváky znovu atraktivní? Jak se proměnil zájem od prvního uvedení na České televizi?

Obsahem práce je i zkoumání fenoménu majora Zemana jako satirické postavy. Jak došlo k tomu, že původně opovrhovaný symbol komunismu se stal oblíbeným tématem parodií, ústřední hudba předmětem remixů a znalost seriálových dialogů jakýmsi satirickým minimem? Za cíl práce si autor rovněž klade zachycení deideologizace, která znovuuvedení seriálu provází. Je seriál stále takovým politickým tématem, jako tomu bylo na přelomu tisíciletí? Vyprchala jeho ideologická rovina zcela nebo se zdá z pohledu dnešní ideologie až příliš neuvěřitelnou? A může major Zeman sloužit dokonce jako učební pomůcka? I na tyto otázky by měla práce přinést odpovědi.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Úvod

2. Historie pohledem ministerstva vnitra

Ačkoli se práce vzniku a charakteru samotného seriálu nevěnuje, je nutné na počátku tento seriál uvést a ve zkratce naznačit, do jaké míry a v jaké podobě v něm byla tehdejší ideologie obsažena. Nezbytné je rovněž charakterizovat základní postavy, momenty a zápletky seriálu, a to především ty, jež se po roce 1989 stanou předmětem satiry či jiných zpodobnění. Pro srovnání s polistopadovými lety se rovněž nabízí divácký ohlas, který ve své době cyklus zaznamenal.

3. Třicet návratů majora Zemana

Ústřední část práce se věnuje samotnému návratu seriálu. Ten se pro české diváky dočkal revitalizace především prostřednictvím ČT, která se rozhodla jej v roce 1999 znovu nabídnout divákům, což vyvolalo rozsáhlé diskuze. Tyto diskuze vedly Českou televizi k vytvoření cyklu Třicet návratů, který zasazoval seriál do dobového kontextu a korigoval jeho obsah. Seriál se okamžitě stal předmětem značného zájmu diváků, jež pokračoval i v následujících letech, kdy byl součástí programu komerčních televizí.

4. Honza Zeman jako součást satiry

Postava Jana Zemana se po znovuuvedení seriálu na obrazovky stala oblíbeným satirickým prostředkem, který autoři využili při tvorbě pořadu Česká soda či tvorbě upoutávek na vysílání seriálu v rámci TV PRIMA. Co je k tomu vedlo? Do jaké míry je Jan Zeman v satire rozšířen?

5. Major Zeman na několik způsobů: Od komiksu k DJ's

Tato kapitola zkoumá, jak se postava majora Zemana stala po roce 1989 předmětem značné re-representace, a to v široké paletě žánrů: Od hudebních remixů, parodií, knih, přes celovečerní film až po učební pomůcky a jiné další formáty.

6. Závěr

7. Prameny a literatura

8. Přílohy

Vymezení podkladového materiálu (např. tituly a období, za které budou analyzovány):

seriál Třicet případů majora Zemana, série Třicet návratů, soudobá periodika (MF DNES, BLESK, PRÁVO, REFLEX aj.), televizní a rozhlasové pořady (TV NOVA, ČT, TV PRIMA, ČRo), youtube.com, stenoprotokoly PSP ČR a Senátu ČR, výroční zprávy a zápisy z jednání Rady ČT, zápisy z jednání RRTV, majorzeman.eu

Metody (techniky) zpracování materiálu:

V diplomové práci, především v první části, bude použita metoda deskriptivní a komparativní analýzy, pomocí níž by měl autor zachytit porevoluční návrat seriálu na televizní obrazovky. Satirizace postavy Jana Zemana a transmediální využití seriálu bude ve zbylé části práce zkoumáno skrze sémiotickou analýzu a klasifikaci jednotlivých způsobů rerepresentace seriálu. Následnou indukci by měla být získána odpověď na otázku, zda dochází k deideologizaci díla.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Růžička, Daniel. Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi? Praha: Práh, 2005. 197 s.

Tématem knihy je původ seriálu Třicet případů majora Zemana, jeho námět, financování či ideologické pokřivenosti konkrétních dílů. Autor na základě rozsáhlého studia archivů ČST či MV přibližuje čtenářům fakta o jeho literární přípravě a průběhu natáčení.

Bílek, Petr A. (ed.). James Bond a major Zeman: ideologizující vzorce vyprávění. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007. 132 s.

Sborník studií literárních badatelů FF UK se snaží s ohledem na ideologické zakotvení nalézt společné a rozdílné body mezi britským agentem tajné služby Jamesem Bondem a postavou normalizačního seriálu majorem Zemanem.

Cysařová, Jarmila. Československá televize a politická moc 1953–1989. In: Soudobé dějiny. Číslo 3–4, ročník, 2002. s. 521–537.

Autorka v této studii charakterizuje vliv ideologie komunistického Československa na dobovou televizní tvorbu, a to od zahájení vysílání v roce 1953 až do revolučního období v roce 1989. V kapitolách se mimo jiné věnuje i institucionalizaci ČST a roli cenzury při tvorbě pořadů.

Smetana, Miloš. Televizní seriál a jeho paradoxy. Praha: ISV, 2000. 176 s.

Předmětem zkoumání Miloše Smetany je československý, resp. český televizní seriál, od jeho počátků až po porevoluční tituly, kterým byl například Život na zámku. Autor studie na seriálovou chronologii nahlíží různými prostředky, mimo jiné optikou dobových recenzí.

Kopal, Petr (ed.). Film a dějiny. Praha: NLN, 2005. 408 s.

Sborník tvořený referáty v rámci stejnojmenného festivalu zkoumá roli ideologické manipulace při zobrazování historických událostí na filmovém plátnu. Stěžejní pasáží sborníku je především studie Petra Blažka, Petra Cajthamla a Daniela Růžičky s tématem zkoumaného seriálu, ale pozornost bude věnována i ostatním kapitolám.

Doubravová, Jarmila. Sémiotika v teorii a praxi. Praha: Portál, 2002. 160 s.

Autorka přináší ucelený pohled na sémiotiku jako oblast vědeckého zkoumání, a to s důrazem na její jednotlivé části: sémantiku, syntaktiku a pragmatiku. Součástí práce je zároveň historický vývoj oboru jak v zahraničí, tak v domácím prostředí.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Rybičková, Michaela. *Obraz The Plastic People Of The Universe v normalizačních médiích.* Praha, 2009. Bakalářská práce. FSV UK.

Szabó, Daniel. *České propagandistické seriály v televizní praxi.* Brno, 2007. Bakalářská práce. FF MUNI.

Datum / Podpis studenta/ky

Z důvodu studijního pobytu v zahraničí v rámci programu Erasmus bude podpis doplněn při nejbližší možné příležitosti.

.....

Obsah

ÚVOD.....	3
1. HRDINA Z DÍLNY MINISTERSTVA VNITRA.....	6
2. MAJOR ZEMAN SE VRACÍ.....	11
2.1 <i>Na Zemana do kina.....</i>	<i>13</i>
2.2 <i>Zeman rozděluje společnost.....</i>	<i>16</i>
2.3 <i>Zeman míří na Primu.....</i>	<i>21</i>
2.4 <i>Major Zeman na DVD.....</i>	<i>26</i>
2.5 <i>Jiří Sequens umírá.....</i>	<i>32</i>
2.6 <i>Nová televize, starý program.....</i>	<i>33</i>
3. KVANTITATIVNÍ ANALÝZA REPREZENTACE SERIÁLU.....	39
4. TŘICET NÁVRATŮ – OD NADĚJNÉHO ZÁMĚRU K FIASKU.....	43
4.1 <i>Porušuje ČT zákon?.....</i>	<i>45</i>
4.2 <i>Politický dopad vysílání.....</i>	<i>48</i>
5. PROPAGANDA KRÁLOVNOU SLEDOVANOSTI.....	51
5.1 <i>Česká televize.....</i>	<i>51</i>
5.2 <i>TV Prima.....</i>	<i>55</i>
5.3 <i>TV Barrandov.....</i>	<i>56</i>
5.4 <i>YouTube.....</i>	<i>58</i>
6. TAK AŽ JE NA CO KOUKAT, HONZO!.....	62
6.1 <i>Česká soda.....</i>	<i>62</i>
6.2 <i>TV Prima.....</i>	<i>64</i>
6.2.1 <i>Rudý Gentleman.....</i>	<i>65</i>
6.2.2 <i>Akta X.....</i>	<i>66</i>
6.2.3 <i>Hvězdné války.....</i>	<i>68</i>
6.2.4 <i>Vyvolení.....</i>	<i>69</i>
6.2.5 <i>Přátelé.....</i>	<i>70</i>
6.2.6 <i>Cestovní kancelář Jirky Hradce.....</i>	<i>72</i>
7. MÝTUS O SKVĚLÉM ŘEMESLE A NAPÍNAVÉ KRIMINÁLCE.....	75
7.1 <i>Učebnice filmového řemesla.....</i>	<i>76</i>
7.2 <i>Kriminálka bez politiky.....</i>	<i>81</i>
8. MAJOR ZEMAN NA TISÍC A JEDEN ZPŮSOB.....	86
8.1 <i>Zločin na zámku – 31. případ.....</i>	<i>86</i>
8.2 <i>Komiks o superhrdinovi.....</i>	<i>90</i>
8.3 <i>Návrat majora Zemana.....</i>	<i>93</i>
8.4 <i>Major Zeman v hudbě.....</i>	<i>96</i>

9. FANDOM MAJORA ZEMANA	98
9.1 <i>Mistr Jiří Sequens</i>	103
9.2 <i>Kánon Majora Zemana</i>	107
9.3 <i>Pexeso jako subkulturní kapitál</i>	111
10. UČÍME PODLE MAJORA ZEMANA.....	116
ZÁVĚR	121
SUMMARY	124
LITERATURA.....	125
PRAMENY	128
SEZNAM PŘÍLOH.....	138
<i>Příloha č. 1: Rozhovor s Danielem Růžičkou 3. 10. 2012</i>	139
<i>Příloha č. 2: Rozhovor s Janem Lacinou 5. 12. 2012.....</i>	145
<i>Příloha č. 3: Rozhovor s Václavem Dortem 24. 4. 2012</i>	150
<i>Příloha č. 4: Rozhovor s Jaroslavem Kratochvílem 30. 11. 2012</i>	151
<i>Příloha č. 5: Rozhovor s Miroslavem Nedorostkem 9. 12. 2012</i>	154
<i>Příloha č. 6: Rozhovor s Janem Jirákem 10. 12. 2012.....</i>	158
<i>Příloha č. 7: Témata dokumentů a besed cyklu Třicet návratů.....</i>	160
<i>Příloha č. 8: Komiks Poslední případ majora Zemana (ukázka)</i>	164
<i>Příloha č. 9: Báseň Jirka jede na Kubu.....</i>	165

Úvod

Příběhy na pokračování se od počátečních deskriptivních a procesních přístupů, přes studium diskurzivní až po nedávné divácky orientované paradigma¹ etablovaly jako přitažlivý a důležitý obor zkoumání, a výzkum seriality tak v posledních desetiletích nabývá na poli mediálních studií na důležitosti. Centrem pozornosti těchto studií přitom již nadále není pouhý proces recepce a zpodobnění publika, nýbrž složitější porozumění vazbě, jíž si příjemci s médii vytvářejí, a rozsahu, jakým média konstituují jejich každodenní život,² a to i navzdory současnému úpadku jednosměrné televizní hegemonie.³ Výzkum seriálu tudíž nechybí ani v českém akademickém prostředí, ačkoliv oproti anglofonnímu diskurzu nerozlišuje mezi seriálem, sérií, případně mýdlovou operou.⁴ Pro zjednodušení terminologie proto v této práci použijeme pouze výraz seriál i přesto, že zcela neodpovídá povaze analyzovaného díla.

Po pádu komunistického režimu jsme se stali svědky postupné revitalizace seriálů, které vznikly v 70. a 80. letech, a to jak na televizních obrazovkách komerčních stanic, tak vysílatelů veřejné služby. Jméno jednoho seriálu jsme přitom slyšeli nejhlasitěji a ani v dnešní době, jak prokážeme později, zcela nezapadlo, ba naopak – *Třicet případů majora Zemana* [dále také jako *Major Zeman*]. Primárně propagandistický cyklus režiséra Jiřího Sequense se v 90. letech vrátil na televizní obrazovku a práce si klade za cíl právě toto ojedinělé zmrtvýchvstání v mediálním, politickém a společenském diskurzu analyzovat. Následující text pojednává nejen o příčinách revitalizace seriálu a reflexi tohoto návratu, ale rovněž zachycuje mytizaci a satirizaci této normalizační manipulace, jež v závěru vedou až k deideologizaci či reideologizaci díla. Tento výzkumný záměr vyvolává řadu otázek, na něž se práce pokouší odpovědět: Jaké byly příčiny revitalizace tohoto tendenčního cyklu a jak se

¹ OLTEAN, Tudor. Series and seriality in media culture. *European Journal of Communication*. 1993, č.8.

² JENKINS, Henry. *Textual poachers: Television fans & participatory culture*. New York and London: Routledge, 1992., s. 2.

³ srov. např. CHUDOBA, David. *Televize bez vysílání: Televizní seriály stažené prostřednictvím internetu a jejich diváci*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, KVASNIČKOVÁ, Eva. *Rozdílné způsoby užití "řízené" a "neřízené" seriality na příkladu diváckých konzumací seriálu Ulice*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.

⁴ V českém pojmosloví nalezneme termín „telenovela“, který je ale spojen primárně s televizní produkcí jihoevropských či latinskoamerických zemí.

během dvou desítek let proměnil jeho mediální obraz? Představuje stále takové společenské témat, jako tomu bylo na přelomu tisíciletí? Vyprchala jeho ideologická rovina zcela nebo se dílo reideologizovalo? Je tato ztráta či rekonstrukce ideologie nebezpečná? A může *Major Zeman* sloužit jako učební pomůcka?

Diplomová práce porovnává návrat seriálu na české televizní obrazovky v roce 1999 a pozdější reprízy, mediální obraz i politické důsledky znovuuvedení a klade do kontrastu tehdejší snahu o faktickou korekci propagandistického výkladu událostí a pozdější přístup vysílatelů k historicky pokřivenému obsahu seriálu. Pozornost je věnována i diváckému zájmu o seriál. Stal se osud příslušníka SNB Zemana pro porevoluční diváky znovu atraktivní? Jak se proměnil zájem od prvního uvedení na České televizi? Také na tyto otázky se v textu ptáme. Předmětem výzkumu je i fenomén fanouškovské komunity, jež se kolem seriálu vytvořila a jejího možného přínosu pro teorii fandomu. Závěrem by práce měla indukci ověřit hypotézu, že ani s odstupem let ideologická nebezpečnost seriálu zcela nevymizela a není možné k němu přistupovat pouze recesisticky. Stejnou měrou má být potvrzena hypotéza, že zemanovské normalizační zpodobnění historie je předmětem zavádějící mytizace.⁵ V diplomové práci, především v první části, bude použita metoda deskriptivní a komparativní analýzy, pomocí níž zachytíme porevoluční návrat seriálu na televizní obrazovky. Výzkum mytizace a satirizace seriálu a jeho transmediálního vytěžování bude následně proveden skrze sémiotickou analýzu a klasifikaci jednotlivých způsobů rereprezentace seriálu. Řada těchto výstupů je v práci zpracována pomocí tabulek či grafů, jež jsou vytvořeny v programu Excel.

Hodláme-li načrtnout literaturu, která se díla týká, je normalizační seriálové tvorbě věnována řada prací,⁶ ovšem pouze drobná část z nich se věnuje přímo seriálu *Třicet případů majora Zemana*. Zmíníme především publikaci Daniela Růžičky *Major*

⁵ BARTHES, Roland. *Mytologie*. Praha: Dokořán, 2004.

⁶ např. BEDNAŘÍK, Petr a Irena REIFOVÁ. Normalizační televizní seriál: socialistická konstrukce reality In: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C - Literární historie*. Praha: Národního muzeum v Praze, 2008, s. 71-74., BEDNAŘÍK, Petr. *Synové a dcery Jakuba skláře I: zachycení našich dějin v televizním seriálu Jaroslava Dietla*. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2006. 24 s., DOMINIK, Šimon. Vzorová samoobsluha říznutá antikou. Scénování příběhu a příběh scénování - Narativní struktura seriálu Žena za pultem. In: *Intermediální poetika příběhu*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2011, s. 191-209 aj.

*Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?*⁷, jež skrze pečlivou analýzu archiválií nabízí pohled na zákulisí přípravy seriálu, jeho financování či vliv ministerstva vnitra na výslednou podobu, sémioticky podnětný sborník Filozofické fakulty Univerzity Karlovy *James Bond a major Zeman: ideologizující vzorce vyprávění*⁸ popřípadě filmověhistorický sborník *Film a dějiny*, jež zkoumá vliv ideologické persvaze na filmové zpracování historie. Z akademických prací uvedme na prvním místě práci Jana Kohoutka⁹, která se jako jediná věnuje – ač velice dílčím způsobem, do roku 1999 – mediálnímu diskurzu seriálu po roce 1989. Další akademické práce zkoumají pouze okrajové aspekty díla, například srovnání s literární podobou seriálu v knihách Jiřího Procházky,¹⁰ dehonestaci skupiny The Plastic People Of The Universe v epizodě *Mimikry*¹¹ či ideologické praktiky v seriálu celkově obsaženy.¹² Tato tvorba si však klade za cíl zachytit profil seriálu, příčinu jeho vzniku, roli normalizační doby při přípravě námětu či jiné aspekty, které určovaly jeho podobu. Předmětem zkoumání bylo tedy dílo samotné, nikoli jeho role ve společnosti a vývoj recepce po roce 1989, této metarovině se věnuje pouze Kohoutkova práce. Předkládaný text má tak zaplnit mezeru ve výzkumu post-normalizačního života tohoto výrazného díla československé televizní tvorby, k čemuž vede nejen studium řady zahraničních autorů, ale i široký soubor pramenů, které jsou předmětem analýzy: samotný seriál *Třicet případů majora Zemana*, cyklus *Třicet návratů*, soudobá periodika (*MF DNES*, *BLESK*, *PRÁVO*, *RESPEKT* aj.), televizní a rozhlasové pořady (*TV NOVA*, *ČT*, *TV PRIMA*, *ČRo*), videonahrávky na portále *You Tube*, *Československou filmovou databázi*, stenoprotokoly z jednání Parlamentu ČR, zápisy z jednání mediálních rad, diskuzní fóra fanoušků seriálu aj. Součástí výzkumu je taktéž několik rozhovorů s osobami, jejichž zaměstnání či publikační činnost přinesly k tématu mnoho podnětů.

⁷ RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005. 197 s.

⁸ BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007.

⁹ KOHOUTEK, Jan. *Veřejná polemika o uvedení seriálu Třicet případů majora Zemana v České televizi po roce 1989* (diskurzivní analýza českého celostátního tisku). Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

¹⁰ KRAUSOVÁ, Martina. *Major Zeman: Verbální vyprávění a film*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.

¹¹ RYBIČKOVÁ, Michaela. *Obraz The Plastic People Of The Universe v normalizačních médiích*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.

¹² KAŇÁKOVÁ, Petra. *Ideologické praktiky v české kinematografii: Třicet případů majora Zemana*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

1. Hrdina z dílny ministerstva vnitra

Ze své podstaty ideologického státního aparátu, o němž pojednává Althusser,¹³ pronikají média a jimi vytvářené mediální obsahy ke každému z nás, aby skrytě obhajovala společenský normativ, který považují za přirozený. Tato teze platí i pro československou normalizační seriálovou tvorbu, jež jako jeden z instrumentů pro ideologické působení na veřejnost volí metodu personifikace, a to pohledem pro komunismus symbolickým, pohledem práce. Seriálová tvorba Československé televize zachycuje povolání a pracovní prostředí v komunální politice (např. *Muž na radnici*, *Okres na severu*), armádě (např. *Chlapci a chlapi*), školství (např. *My všichni školou povinní*), zemědělství (např. *Plechová kavalérie*), zdravotnictví (např. *Nemocnice na kraji města*, *Sanitka*) i v jiných odvětvích.¹⁴ Pohled do zaměstnání vojáků či ortopedů v divácích utvrzuje potřebnost takovýchto povolání pro rozvoj socialistické republiky a zvyšuje jejich společenskou váhu; zároveň tvoří seriálové postavy normativ, neboť seriálová tvorba 70. a 80. let nepopisovala společnost pozitivisticky, takovou, jaká je, ale konstruováním sociální reality určovala, jaká by měla být, což potvrzuje i Bednařík s Reifovou: “Seriály můžeme označit za nástroj, jehož prostřednictvím se vládnoucí režim snažil divákům jasně deklarovat normy, hodnoty a sankce socialistické společnosti. Divák měl získat představu, jakým způsobem se má chovat. Hlavní postavy seriálů fungovaly často jako vzory, jak by se občan měl podílet na fungování socialistické společnosti.”¹⁵

Propagandistický záměr Federálního ministerstva vnitra natočit seriál o příslušnících tehdejší policie určil, že mezi povolání, jež měla být skrze televizi prezentována, byla vybrána i činnost tehdejších policejních složek. „Pracovníci tiskového odboru – a samozřejmě nejen oni – si na počátku sedmdesátých let uvědomovali, že po veřejné kritice Státní bezpečnosti v roce 1968 a po nasazení Veřejné bezpečnosti proti demonstrantům v srpnu 1969 je důvěra veřejnosti

¹³ ALTHUSSER, Louis. Ideology and Ideological State Apparatuses. In: ALTHUSSER, Louis. *Lenin and Philosophy and other Essays*. New York: Monthly Review Press, 1971.

¹⁴ BEDNAŘÍK, Petr a Irena REIFOVÁ. Normalizační televizní seriál: socialistická konstrukce reality In: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C - Literární historie*. Praha: Národního muzeum v Praze, 2008, s. 71-74.

¹⁵ Tamtéž.

v bezpečnostní aparát ohrožena. Proto připravili propagační vlnu ve sdělovacích prostředcích. Nejen publicistickou formou, ale také uměleckou.¹⁶ Československá televize do procesu vstoupila ve druhé polovině roku 1972 prostřednictvím Hlavní redakce armády, brannosti a bezpečnosti s cílem vymanit se ze „shovívavé idealizace buržoasní, předmnichovské policie či zobrazování žvýkajících zabijáků americké „drsné“ školy“.¹⁷ Během následujícího půl roku podoba seriálu krystalizovala, autorský tým se rozšiřoval,¹⁸ počet dílů se ustálil kvůli blížícímu se výročí osvobození Československa na třiceti a původního majora Herycha nahradil major Zeman.

Bylo zřejmé, že narativ bude zachycovat události z let 1945–1973 na pozadí obhajoby bezpečnostních složek a ideologické reinterpretace dějin. „Obrátili jsme proto svoji pozornost k letům poválečným, k letům budování naší socialistické republiky, k třídním bojům o tento její socialistický profil, o vedoucí úlohu Komunistické strany v ní – a tam jsme hledali svého současného, aktivního hrdinu.“¹⁹ Dramaturgická stránka byla svěřena Jiřímu Procházce, autorovi nejdůležitějších literárních předloh tvořících ideologické pilíře seriálu,²⁰ režie Jiřímu Sequensovi, který se práce na seriálu do značné míry dožadoval,²¹ a *Třicet případů majora Zemana* se začalo natáčet 22. března 1974. Prvních deset dílů mělo být dokončeno do konce dubna 1975, aby mohlo být vysílání zahájeno k příležitosti květnového výročí.²² Samotné natáčení proběhlo sice v termínu, v barrandovských laboratořích došlo ale ke zdržení, a tak se seriál začal v Československé televizi vysílat až od 11. ledna 1976.²³ Druhou dekádu, při jejímž

¹⁶ RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005. s. 13.

¹⁷ Archiv programových fondů ČT, f. RED 541, i.j. 4534, Ideový návrh seriálu Třicet slavných případů majora X. Doslovný přepis viz RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005 s. 128–131.

¹⁸ Za tvůrce prvních návrhů jsou označováni redaktor HRABB a dlouholetý člen SNB Leoš Jirsák a scenárista Jaroslav Šikl. Později se k tomuto autorskému týmu připojil ještě dramaturg Jiří Procházka. Jaroslav Šikl byl však v roce 1970 zbaven členství v KSČ, a tak bylo autorství ideového námětu přiřknuto náčelníku Tiskového odboru sekretariátu FMV plk. Janu Kovářovi.

¹⁹ Archiv programových fondů ČT, f. RED 541, i.j. 4534, Ideový návrh seriálu Třicet slavných případů majora X. Doslovný přepis viz RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005 s. 128–131.

²⁰ povídky Hon na lišku, Vrah se skrývá v poli, Konec velké šance (Konec osamělého střelce), Bílé linky, Klauni, Štvanice (Hrdelní pře), Studna a nerealizovaná poslední povídka Lišky mění srst

²¹ srov. RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005. s. 20.

²² DVOŘÁKOVÁ, Jiřina (2003): Jak se točil seriál „Třicet případů majora Zemana“. In: *Sborník Archivu ministerstva vnitra 1/2003*. Praha: Odbor archivní a spisové služby MV ČR, s. 92.

²³ RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005. s. 28

natáčení již naplno propukly spory mezi režisérem Sequensem a dramaturgem Procházkou,²⁴ odvysílala ČST v lednu 1977, třetí v září 1979.

Podrobný exkurz do historického pozadí tvorby seriálu by byl nejen nad rámec tématu práce, ale v první řadě pouhým recyklováním již předešlého Růžičkova výzkumu, proto na tomto místě odkažme na související literaturu a věnujme se struktuře zemanovského narativu, ústředním charakterům a nastínění obsahu epizod. V Kokešově typologii²⁵ se *Třicet případů majora Zemana* řadí do kategorie, v níž epizody prezentují samostatné příběhy, ale zároveň některé dějové linie rozprostírají fabuli na více epizod a tvoří určitou narativní klenbu. Makrosvět seriálu ztělesňují Zemanovi spoluvězni z koncentračního tábora (Kalina, Veselý), noví kolegové a přátelé (Pavlásek, Žitný, Hradec), úhlavní protivníci (Bláha, Čadek) či životní ženy (matka, první žena Lída, druhá žena Blanka, dcera Liduška). V zemanovském světě se konstituuje charakter Jidáše (Stejskal) i archetyp syna, jemuž Zeman předává rady (Gajdoš).²⁶ Tyto seriálové entity zprostředkovávají jednotlivé fikční světy, epizody, a určují ideologicko-deformační rozměr narativu.²⁷ V případě špionážního důstojníka Kaliny maximálně ideologicky střeženou státobezpečnostní rovinu, v případě ženských postav často zcela prosté – přesto politicky normalizované – kriminální téma a zpřítomnění rodinného zázemí hlavního hrdiny. Epizody lze charakterizovat takto:²⁸

Epizoda	Charakter	Téma	Nepřítel
Smrt u jezera (1945)	státobezpečnostní	návrat, smrt otce	kolaboranti, četnictvo, politická opozice
Vyznavači ohně (1946)	kriminální	odsun Němců	wehrwolfové, nacisti
Loupež sladkého „i“ (1947)	kriminální	černý obchod s insulinem	šmelináři, inteligence, politická opozice
Rubínové kříže (1947)	státobezpečnostní	Banderovci	Banderovci, církve

²⁴ RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005. s. 28

²⁵ srov. KOKEŠ, Radomír D. Teorie seriálové fikce. In: FEDROVÁ, Stanislava a Alice JEDLIČKOVÁ. *Intermediální poetika příběhu*. Praha: Akropolis, 2011, s. 228-257.

²⁶ ČINÁTL, Blanka a Kamil ČINÁTL. Zeman - rudý gentleman. In: BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007, s. 40-60.

²⁷ Zatímco postavu Zemana lze označit za téměř všudyzpřítomnou, epizody jsou vystavěny na interakcích pouze s některými „makropostavami“, v případě dvou dílů z prostředí Jižní Ameriky je dokonce Zemanův charakter upozaděn ve prospěch postavy Jiřího Hradce.

²⁸ srov. RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005.

Epizoda	Charakter	Téma	Nepřítel
Hon na lišku (1948)	státobezpečnostní	únor 1948, agent Bláha	politíční oponenti, západní letci
Bestie (1949)	státobezpečnostní	útěky přes hranice, Hubert Pilčík	převaděči, exulanti
Mědirytina (1950)	kriminální	falešné potravinové lístky	šmelináři
Strach (1951)	státobezpečnostní	bratři Mašini	protikomunistický odboj
Lod' do Hamburku (1952)	státobezpečnostní	špionáž, návrat agenta Bláhy	exil, agenti, šmelináři
Vrah se skrývá v poli (1953)	státobezpečnostní	Babický případ, kolektivizace	odboj, agenti, církev, exil
Křížová cesta (1954)	státobezpečnostní	úkryt agenta Bláhy v klášteře	církev, agenti, zloději památek
Kleště (1955)	státobezpečnostní	plastická operace agenta Bláhy	agenti, západní tajné služby, exil, umělci
Romance o nenápadné paní (1956)	kriminální	zpronevěra	defraudanti
Konec velké šance (1957)	státobezpečnostní	smrt agenta Bláhy a Lídy Zemanové	agenti
Kvadratura ženy (1958)	kriminální	vražda Herty Černínové	bestiální vrazi
Dáma s erbem (1959)	kriminální	rozkrádání kulturních památek	zloději, bývalá šlechta
Prokleté dědictví (1960)	kriminální	poštovní loupež	zloději, sabotáž
Bílé linky (1961)	státobezpečnostní	činnost StB v západním Berlíně, špionáž	inteligence, západní tajné služby
Třetí housle (1962)	kriminální	svatba, podvod s markami	veksláci, šmelináři, sudetští Němci
Modrá světla (1963)	státobezpečnostní	špionáž	agenti, západní tajné služby, exil, inteligence
Pán ze Salcburku (1964)	státobezpečnostní	loupež známek, útěky přes hranice	převaděči, zloději, exil, západní Němci
Tatranské pastorále (1965)	kriminální	vražda ve filmu, federalizace	vrazi
Šťastný a veselý (1966)	kriminální	zpronevěra, stavba sídliště	defraudanti, vrazi
Klauni (1967)	státobezpečnostní	Pražské jaro	agenti, opozice, umělci, inteligence, média
Štvanice (1968)	státobezpečnostní	rehabilitační procesy, Babický případ	církev, opozice, umělci, inteligence, média
Studna (1969)	státobezpečnostní	bestiální vražda, srpen 1968	vrazi, opozice, inteligence
Rukojmí v Bella Vista (1970)	státobezpečnostní	špionáž, studená válka	agenti, nacisté
Poselství z neznámé země (1971)	státobezpečnostní	špionáž, studená válka	agenti, nacisté
Mimikry (1972)	státobezpečnostní	únos letadla do SRN, Plastic people...	narkomani, vrazi, underground
Růže pro Zemana (1973)	státobezpečnostní	sřet kriminalistů a StB, špionáž	distributoři drog, zloději, disent, šlechta

Byť lze takto pojatou historií vzniku seriálu a charakteristiku narativní konstrukce označit za stručné, nepovažujeme za nutné je dále rozšiřovat, neboť znalost seriálu je pro tuto práci *conditio sine qua non*, východisko, bez něhož nelze zcela nahlédnout mytizaci a satirizaci *Třiceti případů majora Zemana* či etablování fandomu, o čemž pojednáváme v dalších kapitolách. Chápeme-li totiž ideologii jako reprezentaci nás, našich postojů, hodnot a vztahů k ostatním skupinám (především k nepřítelům a oponentům) schematizovanou dvojjakostí „my“ a „oni“,²⁹ představuje pro nás *Třicet případů majora Zemana* primárně černobílou podobu nekončícího boje revoluce proti kontrarevoluci, v němž se stavíme na stranu komunistické dezinterpretace dějin. Tato ideologie však prošla mnoha proměnami, a tak bez toho, aby čtenář seriál pečlivě zhlédl a dekodeval zemanovské „my“ a „oni“, není myslitelné zachytit ani proces metamorfózy původního ideologického potenciálu v potenciál narativní,³⁰ ani následnou dijkovskou reideologizaci díla.

²⁹ DIJK, Teun A. van : *Ideology: A multidisciplinary approach*. London: Sage Publications, 1998, s. 69.

³⁰ srov. BÍLEK, Petr A. Možnosti naratologie v rámci kulturních studií. In: PAPOUŠEK, Vladimír a Petr A. BÍLEK. *Cosmogonia: Alegorické reprezentace "všeho"*. Praha: Akropolis, 2011, s. 115.

2. Major Zeman se vrací

Po změně společenského i ekonomického paradigmatu na přelomu 80. a 90. let nebyla televizní a filmové tvorbě vytvořené během let 1945 – 1989, jež obsahovala – častokrát na úkor narativní složky – propagandistický obsah, věnována pozornost. S postupným vzdalováním událostí roku 1989 a se vzrůstající ostalgií³¹ se však odpor k normalizační kinematografii otupil a poptávka po dobově poplatných seriálech vzrostla. „V druhé polovině 90. let začalo repríz normalizačních seriálů přibývat a jejich opravdový boom nastal po roce 2000, kdy byla uvedena i řada skutečně silně ideologizovaných děl včetně třeba cyklu z vojenského prostředí *Chlapci a chlapi*. I ten však vykazoval mimořádně vysokou míru sledovanosti.“³² Cílem této kapitoly je zachytit právě návrat námi zkoumaného seriálu do mediálního diskurzu a vývoj více než dvaceti let společenské diskuze, přičemž se v dřívějších letech omezíme vzhledem k diplomové práci Jana Kohoutka,³³ kde podrobně analyzoval mediální obsahy a postoje k seriálu do r. 1999 a na níž odkazujeme, pouze na vybrané texty.

Major Zeman na porevolučních televizních obrazovkách ožil v satirickém pořadu České televize *Česká soda*, jehož desáté vydání z roku 1994 obsahovalo montáž epizody *Kvadratura ženy* a pořadu z cyklu *GEN* (Galerie elity národa) o Václavu Klausovi.³⁴ Recesistický přístup k seriálu zvolil spoluvůrce *České sody* Fero Fenič i během svého filmového festivalu Febiofest, a tak v roce 1995 obsahoval festivalový program kina Blaník několik dopoledních projekcí vybraných dílů. Tento krok Fenič později odůvodnil tak, že *Major Zeman* je nejlepším svědectvím o pomatené době, ve které jsme žili, a je daleko silnější než jakýkoliv dokumentární film. „Publikum se upřímně bavilo, lidé se chechtali i na schodech, ale zažil jsem i duchodce, kteří plakali. Každý si to přijal po svém.“³⁵ Uvedení na festivalu označil Fenič za „nepřekonatelné“,

³¹ Termín původně značící sentimentální vzpomínání východních Němců na NDR, v současné době se však používá i pro zbývající státy sovětského vlivu.

³² FRANC, Martin. Ostalgie v Čechách. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 197.

³³ KOHOUTEK, Jan. Veřejná polemika o uvedení seriálu Třicet případů majora Zemana v České televizi po roce 1989 (diskurzivní analýza českého celostátního tisku). Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

³⁴ Satirizaci v pásmu *České sody* se práce věnuje v samostatné kapitole.

³⁵ Přehlídka vznikla jako reakce na vývoj filmového trhu, *MF DNES*, 23. 1. 1997, roč. 8.

vyzdvihující mimo jiné rozporuplnost, kdy starší generace nesouhlasila se smíchem, který seriál vyvolal u mladších diváků, a došlo i k vzájemnému okřikování.³⁶ O pozvolném návratu seriálu do veřejného povědomí svědčí v tomtéž roce i vydání komiksu *Zelený Raoul* zobrazující majora Zemana jako ministra vnitra.³⁷

V první polovině roku 1996 se vedení Premiéra TV rozhodlo pro akvizici seriálů *Eliška a její rod* a *Inženýrská odysea*, což vedlo k dotazům, zda televize chystá i uvedení pro normalizaci emblematických děl *Žena za pultem* a *30 případů majora Zemana*. Ačkoliv spekulace, že „televize zatím hledá klíč, jak seriály uvést a zároveň vysvětlit“³⁸ a že „uvedení těchto seriálů nevyklučuje,“³⁹ vedení televize dementovalo, ředitel konkurenční TV NOVA Vladimír Železný označil seriály *30 případů majora Zemana*, *Okres na severu* či *Žena za pultem* za bytostně lživé a jejich vysílání za „kanibalistické žití z minulosti a otevírání hrobů, které silně páchne.“⁴⁰ Obsáhleji se tématu věnoval Jiří Peňas, podle kterého překračuje Premiéra TV rubikon, když začíná uvádět i ty české normalizační televizní seriály, jež mají ideologii vepsanu přímo ve svém rodokmenu. „Minulý týden se rozeběhla *Inženýrská odysea*, v níž herec Jiří Adamíra pronáší mimo jiné rozsáhlou tirádu o zabezpečnosti pro věc socialismu. Chystá se Dietlova třináctidílná balada o vesnické kolektivizaci *Poslední z rodu Hamrů* [správně *Nejmladší z rodu hamrů*], na řadu přijde i životní role Jiřiny Švorcové v *Ženě za pultem*, pak demoliční propaganda v *Muži na radnici*. Tabu brzy padne i v případě *Třiceti případů majora Zemana* - jejich uvedení prý však bude předcházet jakési historicko-pedagogické poučení. [...] Dietlovský seriál (s výjimkou atypické *Nemocnice*) byl dán po převratu v roce 1989 k ledu asi stejně, jako by byly v psychice polepšeného devianta odsunuty vzpomínky na incest.“⁴¹

Ředitel Premiéra TV Jiří Mejstřík sice spekulace o vysílání dalších propagandistických seriálů dementoval a nový ředitel programu Kvasnička definitivně rozhodl, že se *Major Zeman* vysílat nebude, nicméně agenda byla nastolena a média

³⁶ Žena znovu za pultem, *Lidové noviny*, 15. 1. 1996, roč. 9.

³⁷ HRUBÝ, Dan, Milan TESAŘ, Tomáš BALDÝNSKÝ a Štěpán MAREŠ. *Zelený Raoul: Deset let České republiky očima uřona*. Praha: Baset, 2005.

³⁸ SPÁČILOVÁ, Mirka: Televize Premiéra hodlá být alternativou k Nově, *Mladá fronta Dnes*, 19. 4. 1996, roč. 7.

³⁹ Zlatý ledňáček pro Golet v údolí, *Lidové noviny*, 20. 4. 1996, roč. 9.

⁴⁰ Železný váhá směnít kanál s Premiérou kvůli mjr. Zemanovi, *Právo*, 27. 5. 1996, roč. 6.

⁴¹ PEŇAS, Jiří: Nesmrtelní Hurvínci, *Respekt*, 5. 5. 1996, roč. 7.

seriál revitalizovala rozhovory s některými jeho tvůrci (architekt Karel Černý) a herci (Vladimír Brabec a Renata Doležalová, která ztvárnila roli Lídy), profilem skladatele Zdeňka Lišky či rozhovorem s Robertem Nebřenským z hudební skupiny Vltava, jež ústřední znělku seriálu vydala na svém debutovém albu *Mládí i tak velkou lásku bere s humorem*.⁴² Bylo tedy jen otázkou času, kdy některá z televizí seriál skutečně odvysílá a jak se vyrovná s jeho ideologickou zátěží.

2.1 Na Zemana do kina

K tlaku na porevoluční reprízu *majora Zemana* přispěly také další faktory: Na počátku roku 1997 připomněla MF DNES v již dříve zmíněném rozhovoru s Fero Feničem úspěšné vysílání seriálu na Febiofestu a snad i z tohoto důvodu byl v březnu v pražském kině Mat a v květnu v karlovarském kině Drahomíra promítán film *Rukojmí z Bella Vista*, jenž je sestřihem stejnojmenné epizody seriálu a dílu *Poselství z neznámé země*. Tehdejší označení filmu jako „jednoho z prvních českých thrillerů“,⁴³ přitom již konstituuje zemanovský mýtus ztělesněný v tomto roce dále požadavkem fanoušků na koncertě skupiny The Plastic People of the Universe, aby zazněl Bič boží,⁴⁴ charakteristikou majora Zemana jako kladného hrdiny v jinak nesouvisející zprávě o loupeži na Českokrumlovsku⁴⁵ či rozhovorem s radou pražského policejního prezidia majorem Rudolfem Zemanem.⁴⁶ V závěru roku média tematizovala plánované vysílání *majora Zemana* na slovenské TV Markíza od ledna roku 1998, což vyvolalo paralelu s postojem českých televizí k seriálu, v prvé řadě s odmítavým stanoviskem ředitele TV Nova Vladimíra Železného.⁴⁷ Markíza i přes méně atraktivní noční čas dosáhla poměrně vysoké sledovanosti: „První díl byl odvysílán 12. ledna deset minut po půlnoci, ale i tak ho zhlédlo 1,3 % (55 tisíc) diváků, což bylo v té chvíli 56 procent všech diváků. Mimořádně zajímavá však byla repríza druhý den v deset hodin dopoledne, která měla sedmiprocentní sledovanost (300 tisíc diváků).“⁴⁸ Když se z důvodu ochrany dětí, kterým začaly prázdniny, televize rozhodla neopakovat dopoledne epizodu *Studna*,

⁴² VLASÁK, Vladimír. O tom, jak Vltava hraje k tanci i poslepu. *Mladá fronta DNES*. 14.5.1996 roč. 7.

⁴³ Zeman v Drahomiře. *Karlovarské noviny*. 30.5.1997, roč. 6.

⁴⁴ Plastici i bez biče božího plní sály po celé republice. *Českobudějovické listy*. 13.11.1997, roč. 6.

⁴⁵ Místo majora Zemana přišli násilníci. *Českokrumlovské listy*. 1.9.1997, roč. 6.

⁴⁶ Není mjr. Zeman jako mjr. Zeman. *Rovnost*. 14.1.1997, roč. 7.

⁴⁷ srov. Získání majority v CET 21 je jen v můj prospěch. *Slovo*. 17.2.1997, roč. 89.

⁴⁸ VILČEK, Ivan: Markíza dostává pozitivní ohlasy na majora Zemana, *Právo*, 11. 2. 1998.

diváci si dokonce reprízu na televizi vynutili. „Museli jsme pro opakování *Studny* rychle najít vysílací čas,“ komentovalo to tehdy vedení televize.⁴⁹ *Major Zeman* začal být lakavý: „V záplavě amerických seriálů založených na nereálných zápletkách by to bylo docela milé pohlázení. Je jisté, že na seriál typu *Třicet případů majora Zemana* se nelze dívat bez pousmání a je třeba ho brát s určitou rezervou. Když byl nedávno ředitel televize Nova Vladimír Železný tázán, zda se bude ještě někdy tento seriál vysílat, odpověděl záporně. Není mi docela jasné proč – nechci tento postoj nazvat přímo zbabělostí, ale je opravdu nutné přivírat oči před minulostí, ať byla jakákoli?“⁵⁰

Poptávka po *majoru Zemanovi* rostla značným tempem. V roce 1998 byly některé z dílů uvedeny v kinech v Praze, Plzni či Liberci, a lístky na promítání epizody *Mimikry* v pražském kině Mat byly dokonce vyprodány týden dopředu.⁵¹ Film *Rukojmí v Bella Vista* odvysílala televize Galaxie, jež jej i přes svůj soukromoprávní charakter doplnila besedou se zástupci Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, ministerstva kultury a Konfederace politických vězňů, přičemž tato repríza společně s vysíláním seriálu na Markíze a zvyšující se hustotou videopřehrávačů v domácnostech vedly k tomu, že se *Major Zeman* začal, byť nikdy oficiálně nevydán, šířit na videokazetách. „Mezi lidmi kolují videokazety s čerstvě nahranými příběhy zemanovské série a na obrazovce Pražského infokanálu se objevil inzerát zhruba tohoto znění: „Za příběh *majora Zemana Studna* nahraji tři jiné. Mám všechny případy, ale *Studna* mi chybí. Případně zaplatím 300 Kč.“⁵²

Seriálu se v témže roce věnoval i třídní kongres, uspořádaný Společností přátel majora Zemana, jenž i přes zanedbatelnou účast přibližně čtyřiceti lidí získal značný mediální ohlas: „Diváky vítá uvaděč v uniformě Sboru národní bezpečnosti a účastníci absolvují testy znalostí z jednotlivých dílů. V jídelně si pak mohou objednat Kazana (pes majora Zemana) s knedlíkem, v tombole vyhrát tričko s majorem Zemanem nebo agentem Bláhou. U promítacího plátna je busta hrdiny a před hospodou

⁴⁹ PAVLÍK, Bronislav a Jaroslav KÁBELE. Lidé mají o seriál zájem, Česká televize váhá. *Mladá fronta DNES*. 1.8.1998, roč. 9.

⁵⁰ HOVORKOVÁ, Eva. Vrátil se na obrazovku *Třicet případů majora Zemana*?. *Českobudějovické listy*. 25.7.1997, roč. 6.

⁵¹ VRÁNKOVÁ, Karolína. Bič boží: Nenávistná parodie, která zlidověla. *Lidové noviny*. 19.12.1998, roč.11.

⁵² PAVLÍK, Bronislav a Jaroslav KÁBELE. Lidé mají o seriál zájem, Česká televize váhá. *Mladá fronta DNES*. 1.8.1998, roč. 9.

stojí nefalšovaná stará volha, kterou jezdívali příslušníci SNB. Součástí programu je i módní přehlídka z šedesátých a sedmdesátých let, přednášky a skeč Smrt agenta Bláhy, předvedená herci brněnského HaDivadla.⁵³ Dodejme, že některé z textů té doby již zřetelně mytizovaly seriál jako recesistické dílo, které je ve srovnání se zahraniční filmovou a seriálovou produkcí mnohem kvalitnější: „V téhle hektické době jsou strašné seriály, tohle je ale klidné. Je v tom kus nostalgie. Myslím, že výkřiky politických vězňů proti seriálu jsou nesmyslné. [...] Seriál evokuje minulé klidná a bezpečná léta, kdy lidé žili jakoby zavření ve skleníku [...] Daleko horší je dívat se na estetizované násilí v akčních filmech, kdy krev tak krásně teče.“⁵⁴

Především politických vězňů se totiž dotkl záměr České televize vysílat seriál v cyklu *Třicet návratů*, jemuž se věnuje samostatná kapitola práce, proto zmiňme pouze několik bodů. Rostoucí mediální agenda obsahovala jak polemiky o nebezpečnosti seriálu, tak i názory pohybující se od netečné tolerance až po glorifikování seriálu a jeho čím dál častější srovnávání se zahraniční tvorbou. „Vždyť tak skvělá a profesionální televizní tvorba je ve světě ojedinělá. Když si to člověk srovná s tím brakem z USA - tam jenom zírá na lidskou hloupost a nenávisť. [...] Těšíme se na vysílání starých seriálů, hlavně na *Třicet případů majora Zemana*, *Dlouhou míli*, *Ženu za pultem*, *Chalupáře* a mnoho dalších. Máme již těch podřadných zahraničních filmů dost s tou jejich blbostí, krutým násilím a bezuzdným sexem.“⁵⁵ Není překvapením, že tuto argumentaci zvolily především *Haló noviny*, jež seriál dokonce označily za „profesionálně natočené, divácky působivé zpracování kriminalistických příběhů a jakousi dobovou historií poválečného vývoje kriminality a zápasu s ní v tehdejších společenských souvislostech“⁵⁶

Ve většině případů však média o seriálu pojednávala povrchně skrze ankety, čtenářské dopisy, rozhovory s oběma stranami sporu či zjednodušování seriálu na píseň

⁵³ ČUŘÍK, Jaroslav. Chceme vidět majora Zemana, shodli se účastníci kongresu. *Mladá fronta DNES*. 21.9.1998, roč. 9.

⁵⁴ ČUŘÍK, Jaroslav. Chceme vidět majora Zemana, shodli se účastníci kongresu. *Mladá fronta DNES*. 21.9.1998, roč. 9.

⁵⁵ MAKOVIČKA, František. Zeman na obrazovku patří, nejlépe v hlavním vysílacím čase. *Mladá fronta DNES*. 24.8.1998, roč. 9.

⁵⁶ RADOVANSKÝ, Vladimír. Budou nastavovat zrcadlo socialismu?. *Haló noviny*. 10.10.1998, roč. 8.

Bič Boží, které například Lidové noviny věnovaly značný prostor.⁵⁷ Z myšlenkově hlubších textů zmiňme *Před duchem majora Zemana stejně neutečeme*,⁵⁸ případně sloupek Jana Rejžka v deníku Metro.⁵⁹ Seriál se stával tématem mystifikací⁶⁰ stejně jako mytologie srovnávající pokus o vraždu pomocí sekery s epizodou *Studna*.⁶¹ Rozsahu celospolečenské diskuze si povšiml i americký deník The Washington Post, který se pozastavil nad tím, že „normalizační českoslovenští diváci, nezvyklí na kriminální žánr a oddaní šedivé televizi, *majora Zemana* [v minulosti] až nábožensky sledovali a udělovali této vzrušující show stratosférická hodnocení.“⁶²

2.2 Zeman rozděluje společnost

V roce 1999 byl již *Major Zeman* všudypřítomný: uváděl se v kinech po celé republice, v Plzni sehrálo amatérské divadlo *Noční zelený stoleček* epizodu *Studna* a o prázdninách otiskovaly Lidové noviny komiks Káji Saudka.⁶³ Vysílání seriálu v České televizi na podzim roku 1999 pak vyvolalo obrovskou mediální vlnu čítající až několika článků denně, tematické strany, příspěvky v hlavních zpravodajských relacích i zmínky v zahraničním deníku Prague Post. Texty posuzovaly adekvátnost cyklu *Třicet návratů* a jeho formu, informovaly o sporech mezi Radou pro rozhlasové a televizní vysílání a Radou České televize, o protestech politických vězňů, uvažujících dokonce o držení hladovky,⁶⁴ případně se objevily příspěvky, obsahující opět i několik kvalitních analytických textů a komentující politické tlaky na vedení ČT a možné konsekvence zemanovské propagandy.⁶⁵ Přestože média proti seriálu spíše protestovala, většina veřejnosti s vysíláním souhlasila, nejvíce pak starší lidé a logicky voliči KSČM: „Vysílání seriálu *Třicet případů majora Zemana* v České televizi podpořilo podle

⁵⁷ VRÁNKOVÁ, Karolína. Bič boží: Nenávistná parodie, která zlidověla. *Lidové noviny*. 19.12.1998, roč.11.

⁵⁸ GRULICH, Tomáš a Michal CPIN. Před duchem majora Zemana stejně neutečeme. *Mladá fronta DNES*. 1.9.1998, roč. 9.

⁵⁹ REJŽEK, Jan. Z Rejžkova deníčku. *Metro: nový deník pro Prahu*, 20.8.1998, roč. 2.

⁶⁰ Česká televize připravuje volné pokračování seriálu *Třicet případů majora Zemana*. *Plzeňský deník*. 10.10.1998, roč. 8.

⁶¹ ŽÁKOVÁ, Ivana. Sekerami chtěl zabít dva usedlíky. *Blesk*. 18.12.1998, roč. 7.

⁶² FINN, Peter. Prague's Mannix For the Masses; 'Major Zeman,' Rehabilitated?. *The Washington Post*. 30. 11. 1998.

⁶³ Saudkova reprezentace seriálu je předmětem jedné z následujících kapitol.

⁶⁴ Vysílání seriálu 30 případů majora ZEMANA. *ČRo 1*. 15.9.1999.

⁶⁵ např. KUČERA, Vladimír. Radosný tanec ve stylu retro. *Mladá fronta DNES*. 4.10.1999, roč. 10, KRUMML, Milan. Zbraň proti veřejnoprávní televizi se jmenuje Zeman. *Mladá fronta DNES*. 1.10.1999, roč. 10, případně ŠTINDL, Ondřej. Duše majora Démona. *Lidové noviny*. 18.9.1999, roč.12.

říjnového zjištění Institutu pro výzkum veřejného mínění (IVVM) 61 procent občanů, odmítavě se vyslovilo 19 procent dotázaných. [...] Pravidelné sledování seriálu přiznali především starší lidé nad 60 let, nezaměstnaní, dotázaní z domácností s nízkou životní úrovní, důchodci a stoupenci KSČM.⁶⁶ O vysílání *majora Zemana* byl zájem rovněž mezi inzerenty, což potvrdil i tehdejší ředitel ČT Jakub Puchalský: „Měli jsme nabídky na sponzorování celého projektu, jednotlivých dílů nebo na reklamní čas mezi seriálem a dokumentem, ale to jsme odmítli. [...] Za ten rok a půl, co jsem ve funkci, vzbudil mezi inzerenty právě tento projekt největší zájem.“⁶⁷ Česká televize však posléze reklamu během komponovaného pořadu zrušila a ponechala ji pouze na začátku a na konci.

Společnost se markantně rozdělila. Zatímco někteří diváci obviňovali politiky, požadující okamžité ukončení vysílání, z ovlivňování veřejnoprávního média a z cenzury,⁶⁸ jiní kvůli repríze odmítali nadále platit koncesionářské poplatky.⁶⁹ Na protest proti vysílání seriálu vyvěsil přerovský Klub angažovaných nestraníků na svou vývěsku fotografie několika komunistů s tím, že jich celkově vyvěsí třicet. „Protest nazvaný Třicet StBáků pojal Klub angažovaných nestraníků jako soutěž. Kdo na fotografiích, které nejsou označeny jménem, pozná nejvíce lidí, vyhraje totiž láhev becherovky.“⁷⁰ Na KAN podal okamžitě trestní oznámení⁷¹ jeden z vystavených, Jiří Metelka ze Svazu československých komunistů, nástěnka byla posprejována červeným nápisem SČK se srpem a kladivem a, jak média uváděla, kvůli spolupráci s KAN explodovala před přerovským sídlem Konfederace politických vězňů bomba. „Výbuch nikoho nezranil, zničil však kancelář, rozbil okna a poškodil zaparkovaná auta v okolí.“⁷² V den vysílání prvního dílu navíc nahlásil anonym v ČT bombu a požadoval okamžité ukončení vysílání.⁷³

Kritika vysílání se ještě zvýšila ve chvíli uvedení prvních dokumentů a besed. Jejich výsledná podoba byla označována za neprofesionální, rozpačitou, tristní,

⁶⁶ Názory diváků na Majora Zemana. *Mladá fronta DNES*. 29.10.1999 roč. 10.

⁶⁷ Inzerenti mají o čtvrté večery obrovský zájem. *Lidové noviny*. 16.9.1999, roč.12.

⁶⁸ Vznikla petice proti cenzuře v televizi. *Mladá fronta DNES*. 8.10.1999, roč. 10.

⁶⁹ Kvůli "majorovi" lidé nechtějí platit ČT. *Lidové noviny*. 27.9.1999, roč.12.

⁷⁰ ŠVERDÍK, Michal. KAN na protest vyvěsil fotky komunistů. *Mladá fronta DNES*. 22.9.1999, roč. 10.

⁷¹ Policie došla následně k závěru, že vyvěšení fotografií neporušilo zákon.

⁷² Bomba explodovala u sídla politických vězňů. *Mladá fronta DNES*. 3.12.1999, roč. 10.

⁷³ Při vysílání "majora Zemana" ohlásil anonym v televizi bombu. *Hospodářské noviny*. 17.9.1999, roč. 43.

případně příšernou. „Především nechápu, v čí hlavě se zrodil nápad vybrat jako moderátora Marka Wollnera. Nejen že se zjevně nepřipravil, ale navíc nebyl schopen diskusi řídit ani reagovat na to, co říkají její účastníci. [...] Hosté nicméně rozhovoru na kvalitě nepřidali. Brzobohatý strýcovsky bodře a dosti nestoudně plkal a ze všeho nejvíc se snažil předvést, že je kamarád se spisovatelem Stránským.“⁷⁴ Mnohdy zmiňované bylo nevhodné zaměření dokumentů, které se spíše než reinterpretaci dějin měly věnovat zemanovské propagandě a historii samotného seriálu. „Pokud si někdo spolu se mnou klade otázku, proč dokumenty působí od Sequensova opusu odtaziť, nabízím odpověď: Je to proto, že nevysvětlují, proč byla skutečnost v seriálu pokroucena právě takto, a ne jinak, nevysvětlují, jaký důvod měla komunistická strana k propagaci té, a nikoli tamté verze, zkrátka chtějí být pouze oním obecně lepším historikem. Jednotlivé díly *majora Zemana* přece nevypovídají o době, kterou deformují, ale o době, v níž vznikly.“⁷⁵ Doplnující materiály kritizovali i komunisté, ovšem spíše svým tradičním diskurzem, vyzdvihujícím v prvé řadě seriál samotný: Předseda brněnských komunistů Josef Kůta například prohlásil, že „ideologickým záměrem reprízy tohoto seriálu je snaha, zvláště prostřednictvím následných besed, zdiskreditovat minulost,“⁷⁶ a předseda KSČM Miroslav Grebeníček „s odvoláním na svou profesi historika a svá archivní bádání tvrdil, že se umělecké ztvárnění skutečnosti v seriálu od reality liší pouze v detailech.“⁷⁷

Repríza seriálu vedla Vladimíra Brabce, aby po letech mlčení svoji minulost okomentoval, a tak svolil k obsáhlému rozhovoru v magazínu MF DNES a následně vydal knihu *Major Zeman - jak to vidím dnes*. Oba texty, v nichž Brabec svoji roli relativizuje a chápe své spojení se Zemanem jako osobní křivdu,⁷⁸ nebyly hodnoceny příznivě. „Vladimír Brabec totiž svou "dějinnou úlohu" nereflektuje nějak neobvykle - naopak, jeho přístup je v mnoha ohledech typický. Oba zmíněné texty prostupuje snaha nepřipustit vlastní pochybení, a to i za cenu, že si budou protiřečit. Brabec chvílemi mluví jako by stál před soudem, kde důsledkem přiznání je trest, dokonce trest nejvyšší. [...] Vezme-li čtenář hercovy výroky vážně, dojde k následujícímu. Byla tehdy jakási

⁷⁴ DRDA, Adam. Intelektuální katastrofa na ČT 1. *Lidové noviny*. 25.9.1999, roč. 12.

⁷⁵ RŮŽIČKA, Michal. Major Zeman přece sloužil jindy. *Mladá fronta DNES*. 25.9.1999, roč. 10.

⁷⁶ Perly týdne. *Lidové noviny*. 18.9.1999, roč. 12.

⁷⁷ První návrat majora Zemana. *Hospodářské noviny*. 17.9.1999, roč. 43.

⁷⁸ srov. VONDRÁČEK, Pavel. "Neomlouvám se," říká představitel majora Zemana. *Magazín Mladé fronty DNES*. 16.12.1999, roč. 7.

doba, dnes je zase jiná. Konstantou dneška i včerejška je bezmoc jednotlivce vůči poměrům. Dost hrůzná představa.“⁷⁹ Znovuvedení *majora Zemana* využilo také nakladatelství Cesty, které vydalo původní seriálové povídky Jiřího Procházky, stejně jako filmoví producenti, kteří začali uvažovat o navázání na seriál ve filmu *Návrat majora Zemana*, čemuž se věnujeme na jiném místě práce.

Ač v menší míře diskuze pokračovaly i v roce 2000, v jehož první polovině byl *Major Zeman* stále vysílán, doprovázené oproti předchozímu roku paralelou uvedení tohoto normalizačního seriálu a vydání knihy *Mein Kampf* či bulvárnějšími tématy, v první řadě smrti herečky Renaty Doležalové, představitelky Zemanovy první ženy. Na přelomu ledna a února 2000 nastoupil po prosincové rezignaci Jakuba Puchalského na uvolněný post ředitele Dušan Chmelíček, přičemž nadále byl skrze Radu ČT vytvářen politiky tlak na předčasné ukončení seriálu a hrozilo, že Poslanecká sněmovna přijme dvě usnesení, že televize neplní mimo jiné i vysíláním *majora Zemana* své zákonné poslání, což by umožnilo následné odvolání Rady ČT. Byť nové vedení televize označilo reprízu *majora Zemana* za „pochybnou i nešťastnou“ a omluvilo se všem, kteří se od vysílání „cítí a cítí dotčení“, rozhodlo, že seriál dovysílá. V březnu 2000 přijali tedy poslanci usnesení, že „Rada ČT dostatečně neuplatňuje svou kontrolní funkci a nedostatečně zastupuje zájem a práva veřejnosti, a tímto jednáním způsobuje, že ČT neplní své veřejnoprávní poslání.“⁸⁰ V zápětí pak zbytek rady, jejíž někteří členové rezignovali již dříve, Poslanecká sněmovna odvolala.

Jak to bylo s *majorem Zemanem* ve skutečnosti, se pokusila veřejnosti ozřejmit i kniha Jaroslava Marka *Major Zeman trochu jinak* z roku 2000, vydaná nakladatelstvím Futura, obchodní společností napojenou na KSČM, a komunisté na základě diváckého úspěchu seriálu rovněž nabídli herečce Jaroslavě Obermaierové kandidaturu do Senátu. Co se týče samotného seriálu, uveďme, že vysílání epizody *Studna* provázela rozsáhlá depolitizace, označující ji za kultovní a děsivý horor o šíleném otci se sekerou a rámcující ji anketami, rozhovory s fanoušky seriálu či uváděním mytologické věty „toho večera byl otec zvláště neklidný,“⁸¹ jež v seriálu vůbec nezazní. Zřetelně

⁷⁹ ŠTINDL, Ondřej. Kriminálstvo bezmoc. *Lidové noviny*. 18.12.1999, roč. 12.

⁸⁰ stenoprotokol schůze PSP ČR ze dne 10. 3. 2000.

⁸¹ srov. MACKŮ, Pavel. Dneska večer mohou mít diváci i mrazení. *Mladá fronta DNES*. 6.4.2000, roč. 11.

pozorujeme konstituování příznakovosti slova „studna“, jež je zde spíše označením seriálové epizody než zařízením na čerpání vody, což potvrzuje text o útoku sekerou, zpráva o sebevraždě pádem do studny či rozhovor s čističem studen. Ve všech případech je k seriálové epizodě otevřeně odkazováno, v některých případech dokonce v titulku.⁸²

Odvolání ředitele Chmelíčka v prosinci 2000 a následné rozdílné představy o vedení televize vedly k tzv. televizní krizi, v jejímž kontextu byl zmíněn i seriál: „Výmluvně o tom svědčí například bouře, která se rozpoutala kolem vysílání normalizačního seriálu s majorem Zemanem. V očích mnohých to jen probudilo podezření, že se ve veřejnoprávní televizi ve skutečnosti dodnes roztahují staré struktury, které v současné krizi jenom hájí své bydlo,“ poznamenala tehdy k seriálu Lída Rakušanová⁸³ a poslanec Pleva kritizoval i údajné předražení dokumentů, jimiž Česká televize seriál doplnila: „Tyto dokumenty podle odborníků z komerčních televizí se dají vyrobit někde kolem sto tisíc, v České televizi stály víc než půl milionu.“⁸⁴ Dozvuky mělo vysílání seriálu v diskuzích s kandidáty na ředitele ČT, v rozhovoru s programovým ředitelem ČT Petrem Kolihou,⁸⁵ případně v obecných zamyšleních nad programem média veřejné služby.⁸⁶

Zároveň roste frekvence příspěvků, ve kterých je seriál zmíněn pouze v odkazu, jako jsou například spekulace o nejisté budoucnosti filmu *Návrat majora Zemana*, zpravodajství o úmrtí Mejly Hlavsy, informace o rekonstrukci babické tragédie či srovnání seriálové ideologie s ideologií *Krkonošských pohádek a Rumcajse*.⁸⁷ Již nyní lze pozorovat, že mýtus o *majoru Zemanovi* do určité míry konstituuje Mirka Spáčilová, která v tomto roce Zemana označila za nejhrůznější postavu v dějinách filmu.⁸⁸

⁸² Scéna jako vystřižená ze Studny našťestí neskončila zraněním. *Mělnický deník*. 18.4.2000, roč. 4.

⁸³ RAKUŠANOVÁ, Lída. Krize v ČT přerůstá v politickou událost. *ČRo 6*. 9.1.2001.

⁸⁴ Odvolání generálního ředitele Jiřího Hodače. *ČT 1*. 4.1.2001.

⁸⁵ POTŮČEK, Jan. Petr Koliha: Majora Zemana bych v ČT nepustil. *Svetnamodro.cz* [online]. 24.8.2001 [cit. 2012-12-22].

⁸⁶ např. DRDA, Adam. Vysílání ČT je doslova zaplaveno normalizačními slátaninami. *Lidové noviny*. 4.8.2001, roč. 14.

⁸⁷ MANDLER, Emanuel. Rumcajs a Krakonoš kazí mládež. *Lidové noviny*. 6.3.2001, roč. 14.

⁸⁸ Pro Hanibala hlasovalo sedmnáct tisíc lidí. *TV3*. 15.8.2001.

2.3 Zeman míří na Primu

V polovině roku 2002 byl tematizován – mimo infarktu Vladimíra Brabce, respektive infarktu majora Zemana, což uváděla bulvárnější média – záměr TV Prima vysílat od počátku února 2003 po *Chalupářích* a *Malém pitavalu z velkého města* již třetí normalizační seriál – *Žena za pultem*. „*Žena za pultem* je pro nás přijatelná. Uvažujeme o ní. Dráždit někoho může snad jen Jiřina Švorcová, ale jinak zpětně je to úžasná zábava, politiky je tu málo a vyznívá legračně,“ řekl tehdejší ředitel televize Martin Dvořák,⁸⁹ a v jiném rozhovoru dodal, že o vysílání tendenčnějších seriálů neuvažují: „Jsou to zejména ty, kde je ideologie hlavní náplní obsahu. Jisté už je, že na Primě lidé neuvidí seriály *Muž na radnici*, *Plechová kavalerie* nebo *Třicet případů majora Zemana*.“⁹⁰ K vysílání *Ženy za pultem* se veřejnost stavěla spíše shovívavě, mnohdy argumentující právě cyklem *Třicet návratů*: „Odvysílání třiceti "detektivek" s Honzou Zemanem byla ta nejlepší škola. Stará propaganda působila ve světle jiného času naivně, směšně a upoceně. Zsuvé konečně vzal i mýtus o řemeslně dokonale provedených detektivkách, který aktivně přižívovali i někteří filmoví odborníci. Majorovy příběhy byly ubohé, místy až trapně jednoduché. Obávaný detektiv Zeman se choval jako věčně frustrovaný neurotik, proto také většinou na nic nepřišel, i když se nakonec coby hlavní hrdina "náhodou" připletl k hotovému. [...] Všechny dřívější námitky a obavy ztratily při pohledu na obrazovku opodstatnění.“⁹¹ I přes výrazně menší míru než v případě *majora Zemana* byla širší společenské diskuze k vysílání *Ženy za pultem* pro některé závažnější: „Přitom divák, který bez seriálu *Žena za pultem* nemohl vydržet, si mohl nedostatkové zboží dopřát už dřív: Díky satelitní televizi mohl sledovat příběhy stárnoucí prodavačky v sobotu dopoledne na německé veřejnoprávní stanici MDR pod názvem *Die Frau hinter dem Ladentisch*. A jako přídavek: Pozdě v noci *Malý pitaval z velkého města*. Pokud se mu zachtělo i pořadů z bývalé Německé demokratické republiky, vyšla mu satelitní televize také vstříc. Příliš vášnivá debata o návratu seriálových "dinosaurů" na obrazovky a neblahém vlivu komunistické ideologie

⁸⁹ SPÁČILOVÁ, Mirka. Prima chce vysílat seriál *Žena za pultem*. *Mladá fronta Dnes*. 02.08.2002, roč.13.

⁹⁰ ZAJÍČKOVÁ, Eva. Seriál *Žena za pultem*: hit středních vrstev. *Právo*. 09.11.2002, roč. 12.

⁹¹ FISCHER, Petr. Kdo se bojí Anny Holubové?. *Lidové noviny*. 10.08.2002, roč. 15.

v nich skryté na diváka se u sousedů nevedla. Na polské satelitní televizi TV Polonia opakovali celkem v poklidu *Čtyři z tanku a pes* i jiná díla.⁹²

Následující divácký úspěch *Ženy za pultem*⁹³ vedl TV Prima k rozhodnutí vytěžit normalizační seriálovou tvorbu maximálně, proto nejen že cyklus o Anně Holubové po třech měsících od prvního uvedení znovu zopakovala, ale do programu zařadila seriály z prostředí JZD *Druhý dech*, vojenského výcviku *Chlapci a Chlapci* i panelového sídliště *Dnes v jednom domě*. A byť ředitel Dvořák před několika měsíci vylučoval akvizici *Třiceti případů majora Zemana*, začala TV Prima jednat s ČT o poskytnutí práv k vysílání. „Třeba *Třicet případů majora Zemana*, které nám ale ČT nechce poskytnout. Nebo *Inženýrská odysea*, což je velmi dobře napsaný příběh. Ty seriály byly dobře řemeslně udělané a každý se přece rád podívá na generaci herců, která v nich hrála. Menšík, Sovák a další,⁹⁴ zdůvodňoval záměry televize ředitel Dvořák i přes fakt, že Jiří Sovák ani v jednom seriálu nehrál. Rovněž doplňme, že Česká televize *majora Zemana* byla ochotna poskytnout, ale za přibližně dvojnásobnou cenu než ostatní normalizační seriály, za cca 6 000 Kč za minutu.⁹⁵ K dohodě mezi oběma televizemi později došlo, a tak mohla TV Prima *majora Zemana* s mytologickým podtitulem „legenda české kriminalistiky“ v roce 2004 uvést. Spektrum veřejného mínění se pohybovalo opět na ose mezi absolutně restriktivními postoji zdůrazňujícími, že seriál „petrifikuje minulost, vytváří v lidech touhu po ztraceném ráji a zvláště pro mladou generaci je vystupování majora Zemana ilustrací, jak pohlížet na tehdejší totalitu,⁹⁶ a chvalozpěvy Haló novin vzývající „pravdivost seriálu, jeho umělecké i etické (sic!) hodnoty, to vše v době, kdy českou školní mládež zachvacují naplno vlny brutality, přebírané z kaluží krve a hnusem prosáklého braku projekce kin, videofilmů a televize.“⁹⁷ Mezi těmito póly bylo téma bulvarizováno personifikujícími rozhovory s některými hereckými představiteli, počítáním, nad kým vším *Major Zeman* u diváků

⁹² DRÁBEK, Ondřej a Petr ČAPEK. Návrat ženy za pultem potvrzuje trend. *Hospodářské noviny*. 27.09.2002, roč. 46.

⁹³ Průměrně seriál dosahoval podílu na publiku přes 40 %, pátý díl vidělo dokonce 46,18 % diváků u televizi, což činilo více než dva milióny lidí.

⁹⁴ ŠÍDLO, Jindřich a Petr ŠIMŮNEK. Dvořák: Televize je jako továrna na cvičky. *Mladá fronta Dnes*. 11.10.2003, roč. 14.

⁹⁵ POTŮČEK, Jan. O ceně za Majora Zemana jednáme. *Lidové noviny*. 10.04.2003, roč. 16.

⁹⁶ PROCHÁZKA, Antonín. Chléb a hry, jež nás přijdou draho. *Hospodářské noviny*. 18.02.2004, roč. 48

⁹⁷ STROŽ, Daniel. Režim v boji s majorem Zemanem. *Haló noviny*. 06.03.2004, roč. 14.

zvítězil,⁹⁸ či nastolováním tématu připravovaného celovečerního filmu. Přesto se objevily i rozsáhlejší a analyzující texty *Český umělec: sluha, nebo hrdina?*,⁹⁹ *Bez hrozby kýče, v záplavě klišé?*¹⁰⁰ či *Kult zábavy a naše pohodlí*.¹⁰¹

Vysílání bylo zahájeno v týdnu 35. výročí sebeupálení Jana Palacha, na něž upozornil redaktor BBC Ondřej Štindl. „Není to asi shoda záměrná, každopádně je ale velmi výmluvná. Zvláště, vezmeme-li v úvahu, že z těch dvou Janů, Palacha a Zemana, přitahuje větší pozornost médií ten druhý jmenovaný.“¹⁰² TV Prima však povahu seriálu zlehčovala: „*Major Zeman* je podle mě standardní starý český seriál. Ve všech uměleckých dílech z té doby, ať literárních, filmových, nebo televizních, se nějakým způsobem promítala tehdejší politika. Majora Zemana vnímám jako starou českou detektivku, ve které je politika zastoupena ve stejné míře jako v jakémkoli jiném seriálu z té doby,“ oponoval kritice ředitel Dvořák.¹⁰³ I přes tento názor byla na TV Prima podána čtyři trestní oznámení pro podporu a propagaci hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, která byla spatřována v uvedení cyklu bez doplňující debaty, zařazující seriál do historických souvislostí.

Autory trestních oznámení byly Konfederace politických vězňů a soukromé osoby – Šárka a Jan Benešovi a Jiří Pavlica, když rodině spisovatele Beneše na prvním místě vadil seriálový charakter básníka Daneše, který měl mít předobraz právě v Benešovi. „Co se týče mé osoby, v části seriálu nazvaném *Klauni* a díle *Štvanice* (případ *Babice*) jsem pod jménem Pavel Daneš prezentován jako kapesní zloděj a podvodník. Pomluven jsem byl i v jiných epizodách. Přitom jsem v těchto epizodách snadno identifikovatelný. [...] Tímto jednáním je mi způsobena vážná ujma, která se například může projevit tím, že čtenáři budou bojkotovat mé knihy.“¹⁰⁴ Pavlicu

⁹⁸ Častou dvojakost bulvárních médií dokládá časopis *Šťastný Jim*, který *majora Zemana* nejdříve umístil do rubriky „Hovadina týdne“, ovšem ve chvíli zřejmého diváckého zájmu jej přesunul do kategorií „Kdo je superstar“ a „Kdo je superpolda“.

⁹⁹ GAZDÍK, Jan a Luděk NAVARA. *Český umělec: sluha, nebo hrdina?*. *Mladá fronta Dnes*. 11.02.2004, roč. 15.

¹⁰⁰ PŘIBÁŇ, Jiří. *Bez hrozby kýče, v záplavě klišé?*. *Právo*. 17.06.2004, roč. 14.

¹⁰¹ DAVID, Jiří. *Kult zábavy a naše pohodlí*. *Mladá fronta Dnes*. 24.07.2004, roč. 15.

¹⁰² ŠTINDL, Ondřej. *Jan Palach a Jan Zeman*. *BBC Czech* [online]. 2004 [cit. 2012-10-19]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2004/01/040119_analyza.shtml

¹⁰³ POTŮČEK, Jan. *Svoboda slova pro majora Zemana*. *Reflex*. 04.03.2004, roč. 15, č. 10.

¹⁰⁴ BENEŠOVÁ, Šárka a Jan BENEŠ. *Oznámení o spáchání trestného činu*. 2004. Dostupné z: http://www.totalita.cz/ip/tp_zeman_zal_01.php

k podání trestního oznámení vedlo využití jím zhudebněné básně Jana Skácela Modlitba za vodu v upoutávce na epizodu Studna.¹⁰⁵ „Spojení Skácel Sequens je asi tak vhodné, jako kdyby Jiřina Švorcová předčítala z děl Václava Havla a Klement Gottwald měl na nočním stolku články Pavla Tigrida. Neuvěřitelný úlet Primy si zaslouží hlasité odsouzení a nelze se divit autorovi hudby Jiřímu Pavlicovi, že vážně zvažuje, zda nepodá na televizi žalobu.“¹⁰⁶ Policie ČR vyzvala tehdy generálního ředitele televize Dvořák a vedoucího programu Miloše Zahradníka k podání vysvětlení a od Rady pro rozhlasové a televizní vysílání si vyžádala příslušné stanovisko. Rada oproti původnímu závěru v roce 1999 porušení vysílacího zákona neshledala (v poměru hlasování 8-3-0) a policie následně všechna čtyři trestní oznámení odložila. TV Prima přesto od čtvrté epizody¹⁰⁷ začala uvádět před každým dílem titulek „Seriál odráží ideologii režimu, v němž vznikl, a jeho odpůrci mohou být záměrně a nepravdivě vykresleni negativně.“

S ohledem na vysokou sledovanost¹⁰⁸ se TV Prima rozhodla seriál, který je „pro dnešní mladé zdrojem zábavy, má četné fankluby i svou hospodu,“¹⁰⁹ v roce 2005 uvést znovu. Tato informace ale proběhla již s minimální mediální pozorností, z níž vyčnívala pouze Marta Davouze, manželka Vladimíra Železného, která tuto druhou reprízu označila za „nejsvinštější ze všech televizních pořadů od roku 1989.“¹¹⁰ Hlavní agendou roku se místo hodnocení seriálu znovu stalo filmové pokračování porevolučních osudů majora Zemana ve snímku *Major Zeman se vrací*, kdy tisk obsáhle referoval o konkrétním námětu filmu, hereckém obsazení i neshodách tvůrců.¹¹¹ Vedle těchto informací mezi témata patřily: čekání hokejové reprezentace na odložený let z Moskvy, medializované jako „Hokejisté si při čekání na letadlo pouštěli Zemana“ či „Hokejisty spasil major Zeman“,¹¹² soutěž deníku Blesk, v níž čtenáři zvolili *majora Zemana* jako pátý nejlepší televizní seriál československé a české historie,¹¹³ a použití úvodní znělky

¹⁰⁵ Upoutávka na epizodu Studna nebyla jediná, jež se stala předmětem kritiky, srov. TESÁŘ, Milan. Co šlohl major Zeman?. *Reflex*. 05.02.2004, roč. 15, č. 6.

¹⁰⁶ JAVŮREK, Adam. Prima nabídla nevkusný "vtip". *Lidové noviny*. 10.07.2004, roč. 17.

¹⁰⁷ KOHOUTEK, Jan. *Veřejná polemika o uvedení seriálu Třicet případů majora Zemana v České televizi po roce 1989 (diskurzivní analýza českého celostátního tisku)*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

¹⁰⁸ viz dále

¹⁰⁹ Starý seriál zopakuje opět Prima. *Mladá fronta DNES*. 8.3.2005, roč. 16.

¹¹⁰ DAVOUZE, Marta. Třicet sviňáren majora Zemana. *Lidové noviny*. 20.6.2005, roč. 18.

¹¹¹ Filmovému návratu majora Zemana se věnujeme dále.

¹¹² srov. Hokejisty spasil major Zeman. *Šíp*. 20.12.2005, roč. 1.

¹¹³ Nejlepší televizní seriál? Chalupáři!. *Blesk*. 20.8.2005, roč. 14.

Zdeňka Lišky v představení Petra Čtvrtníčka *Ivánku, kamaráde...* Média si povšimla rovněž vydání knihy Daniela Růžičky *Major Zeman: Propaganda nebo krimi* a nového fanclubu seriálu: „Nechybí samozřejmě [na www.majorzeman.cz] přehled jednotlivých dílů a charakteristiky postav, včetně té titulní. Tvůrci webu se pokusili dokonce zprovoznit internetový „shop majora Zemana“ a prodávat odznaky někdejší československé kriminální služby.“¹¹⁴ Z celkově umírněných mediálních výstupů se tradičně vymykají pouze *Haló noviny*, jež kritizují jak vydání Růžičkovy knihy, tak záměr natočit celovečerní film: „Hlavní bude, že si leckdo namastí kapsy a zase jednou s požehnáním odpůrců minulého režimu se podaří na cosi z let dávno uplynulých plivnout.“¹¹⁵

O rok později, v roce 2006, byl sice seriál uveden na festivalu Film a dějiny na Orlíku, a to epizodami *Vrah se skrývá v poli* a *Studna*, pozornost byla ovšem v první řadě věnována nekritickému¹¹⁶ dokumentu Jaroslava Spěváčka *Hříšný člověk Jiří Sequens*, který byl promítán nejen v rámci běžných projekcí, ale i na řadě festivalů a prezentován jako medailon, v němž se „podařilo před světem uzavřeného Sequense rozprávět a který se nevyhýbá ani otázkám kolem politického pozadí seriálu o majoru Zemanovi.“¹¹⁷ Žádná z televizí, která v budoucnu seriál zařadila do programu, dokument však neuvedla.

I přesto, že *Major Zeman* v roce 2006 vysílán nebyl, součástí diskurzu byl stále. Mirka Spáčilová jej využila při recenzi na novou bondovku *Casino Royale*¹¹⁸ a deník *Aha!* jej vyhlásil pátým největším „klad'asem“, když předstihl dokonce i radu *Vacátka*. „Jak si ho pamatujeme: Čestný, nekompromisní a vždy vítězí. Pomineme-li politický balast, šlo o skvěle zpracované detektivky.“¹¹⁹ Jako duchovní otec *majora Zemana* byl po své smrti médií označen i filmový a televizní dramaturg a spisovatel Oldřich Železný, u čehož je zarážející především pochybný zdroj tohoto tvrzení: „Alespoň se na to na podzim odvolával producent Lukáš Bulín ze společnosti Idefia Communications,

¹¹⁴ Major Zeman někoho baví, jiní o něm chtějí říkat pravdu. *Lidové noviny*. 10.3.2005, roč. 18.

¹¹⁵ KOJZAR, Jaroslav. Agent Zeman se bude natáčet. *Haló noviny*. 11.3.2005, roč. 15.

¹¹⁶ Rozhovor autora práce s Danielem Růžičkou 3. 10. 2012.

¹¹⁷ Diváci uvidí film o kontroverzním režisérovi Sequensovi. *ČTK*. 11.9.2006.

¹¹⁸ SPÁČILOVÁ, Mirka. Je to ještě James Bond?. *Mladá fronta DNES*. 15.11.2006, roč. 17.

¹¹⁹ KABELÁČOVÁ, Leni. Největší padouši a klad'asové!. *Aha!*. 23.9.2006, roč. 1.

který chce převést na plátno scénář Miroslava Vaice *Major Zeman se vrací*.¹²⁰ Znovu se objevuje i tematizace fanklubu majora Zemana, který hledá dvojníka herce Jaromíra Crhy, ztvárňujícího v epizodě *Studna* starého Brůna. „Účelem pátrání je podle něj [fanouška seriálu] oživení kultovní postavy. Fanoušci chtějí vítězného dvojníka pozvat na některou ze svých akcí. Fan klub pořádá pravidelná setkání s režisérem seriálu Jiřím Sequensem. Jeho členové jezdí na místa natáčení.“¹²¹

2.4 Major Zeman na DVD

Postava Jana Zemana znovu ožila na podzim roku 2007, kdy se seriál začal vydávat na DVD jako příbal k bulvárnímu nedělníku Aha!, a to v nákladu 250 tisíc kusů pro každou epizodu.¹²² Edice tehdy vyvolala rozsáhlou kauzu, zda Česká televize neprodala vysílací práva k seriálu mnohem levněji, než mohla, proto si tuto historii připomeňme. Podle článku Ivany Svobodové ze 7. listopadu 2007 v MF DNES, který celou kauzu vyvolal, požadoval v srpnu téhož roku generální ředitel ČT Jiří Janeček, aby obchodní ředitel Pavel Krumpár uzavřel smlouvu na vydání *30 případů majora Zemana* na DVD s podnikatelem Hynkem Čechem. Tehdejší vedoucí obchodního oddělení Vlasta Štrblíková, která měla vydávání nosičů a poskytování licencí na starosti, smlouvu odmítla, neboť nabízela České televizi za poskytnutí licence 1,5 milionu, přičemž obvyklá cena podle Štrblíkové činila přibližně 16 milionů korun. V září 2007 vypisuje obchodní ředitel Krumpár výběrové řízení, v němž je osloveno 12 firem, včetně společnosti Český film Praha Hynka Čecha. „A po týdnu bylo jasno – nejvýhodnější nabídku dala společnost North Video, za ní v závěsu další dvě firmy s bohatými zkušenostmi. North Video nabídlo televizi nevratnou částku 8 milionů korun a kalkulaci, podle níž by zisk pro ČT mohl být až 21 milionů korun. Hynek Čech nezareagoval. V pondělí 8. října generální ředitel Janeček odvolává Vlastu Štrblíkovou z funkce. [...] O den později Janeček uzavírá smlouvu s firmou Hynka Čecha: nevratná částka pro ČT je 3 miliony, další peníze nejisté. Vypočítávají se totiž z čistého zisku,

¹²⁰ Zemřel duchovní otec majora Zemana. *Novinky.cz* [online]. 16.1.2006 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/74785-zemrel-duchovni-otec-majora-zemana.html>

¹²¹ Fanklub majora Zemana hledá dvojníka herce Crhy. *Mladá fronta DNES*. 13.10.2006, roč. 17.

¹²² srov. Tak už jsme to spustili: Lisujeme majora Zemana!. *Aha!* [online]. 21.10.2007 [cit. 2012-12-27]. Dostupné z: <http://www.ahaonline.cz/clanek/trapasy/17708/tak-uz-jsme-to-spustili-lisujeme-majora-zemana.html>

který je pofiderní – u smlouvy chybí jakákoliv kalkulace.¹²³ Doplníme srovnání obou nabídek, jež Svobodová v článku nabízí:

- **North Video** (neuspěla): Firma prošla výběrovým řízením.
 - nabídla nevratnou částku **8 milionů korun a 30 % hrubého obratu**, v ideálním případě při všech prodaných nosičích 21 milionů korun
 - garantovali **7,18 Kč** z každého prodaného DVD
 - neprodané nosiče by šly k tíži firmy
 - North Video je zároveň firmou, která DVD sama lisuje
 - nabídla, že seriál na DVD opatří slovem **historika**, který by historické události ze seriálu uvedl na pravou míru
 - jako příbaly novin prodali už přes **50 filmů**, dalších 150 mají připraveno k vydání, orientují se na trhu a jejich nejskeptičtější odhad zisku je 19 milionů pro ČT

- **Český film Praga** (uspěla): Firma neprošla výběrovým řízením.
 - majitele Hynka Čecha přivedl generální ředitel **Jiří Janeček**
 - v počátcích vyjednávání neměl Čech ještě založenu firmu na vydávání DVD
 - podle podepsané smlouvy odvedl ČT nevratnou částku **3 miliony korun**
 - dále se zavázal odvést ČT **50 % z čistého zisku**, tedy po odečtení všech nákladů, to je méně než 30 % z hrubého obratu
 - zisk se nedá ani odhadnout, u smlouvy **chybí kalkulace**¹²⁴

Závěry MF DNES vedení České televize vyvrátilo jak v tiskové zprávě, tak před radou ČT s tím, že „Jiří Janeček nabyl přesvědčení, že Česká televize i on osobně čelí nevybíravému útoku určitých podnikatelských skupin, kterým nevyhovovaly závěry interní kontroly. Ta v příslušném útvaru České televize proběhla v září letošního roku.“¹²⁵ Rada ČT po přezkoumání transakce svou dozorčí komisí zaujala stanovisko, že smlouva je v pořádku, a zatímco předseda rady Jiří Baumruk uváděl, že „smlouva ve srovnání se smlouvami z minulosti [např. prodej seriálu Sanitka či Arabela] je nepochybně výnosnější,“ již bývalá vedoucí obchodního útvaru ČT Vlasta Štrbiková

¹²³ SVOBODOVÁ, Ivana. ČT prodala majora Zemana lacino, jiní nabízeli víc. *IDNES.cz* [online]. 7. 11. 2007 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ct-prodala-majora-zemana-lacino-jini-nabizeli-vic-f61-/domaci.aspx?c=A071106_214357_domaci_mia

¹²⁴ SVOBODOVÁ, Ivana. ČT prodala majora Zemana lacino, jiní nabízeli víc. *IDNES.cz* [online]. 7. 11. 2007 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ct-prodala-majora-zemana-lacino-jini-nabizeli-vic-f61-/domaci.aspx?c=A071106_214357_domaci_mia

¹²⁵ POTŮČEK, Jan. Janeček žádá policii, aby prověřila prodej Majora Zemana na DVD. *Digizone.cz* [online]. 10.11.2007 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.digizone.cz/clanky/janecek-zada-policii-aby-proverila/>

oponovala, že „to jsou dvě úplně jiné obchodní cesty, tyhle příběhy, to je úplně jiný obchodní případ.“¹²⁶ Jiří Janeček se zároveň obrátil na policii, aby prodej prověřila.

Nejasný prodej *majora Zemana* vedl členy Rady České televize Petra Uhla a Dobromila Dvořáka k tomu, že podali trestní oznámení pro podezření z porušení povinnosti při správě cizího majetku, na něž okamžitě reagovala společnost Český film Praha odvetným trestným oznámením pro podezření z trestného činu křivého obvinění: „Údajně nejvýhodnější nabídku ve výběrové řízení nabídla firma NORTH VIDEO, a to až 19 mil. Kč, jak informoval deník MF Dnes. Tato firma je v současné době žalována několika subjekty pro porušování autorských práv a již z tohoto pohledu lze tedy pochybovat o její serióznosti. Zejména však vyrábí DVD nosiče pro BONTONFILM a DiViDi bez kódu IFPI, ze kterého jedině lze poznat čas a místo, kde nosič byl vyroben, a tedy i zjistit skutečný počet vyrobených nosičů. Výroba nosičů bez tohoto kódu umožňuje vyrobit nekontrolovatelné množství nosičů a jejich prodej, a tedy i nekontrolovatelný zisk.“¹²⁷ Společnost Český film Praha podala současně trestní oznámení i na Štrbíkovicou, a to pro podezření z trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku, případně zneužívání informací v obchodním styku.

V souvislosti s *majorem Zemanem* se objevily také spekulace o nevýhodnosti prodeje dalších děl České televize, na což si stěžovala hlavně Magdalena Dietlová, dědička autorských práv Jaroslava Dietla. „Podle smlouvy s firmou DiViDi totiž mají peníze plynout až jako procenta z prodeje, zatímco konkurenční firma Český film Praha s.r.o. prý nabídla dva miliony korun rovnou jako nevratnou kauci.“¹²⁸ Česká televize tehdy ovšem uvedla, že „kritizovaná smlouva odrážela strategii televize, která prý dává přednost "důstojnému" prodeji DVD, tedy v hezkém obalu a v kamenných obchodech, před velkoplošným prodejem, třeba formou příběhu k novinám.“¹²⁹

Samotná edice *majora Zemana* na DVD nebyla předmětem markantnější kritiky, citujme pouze Jana Rybáře v MF DNES tvrdícího, že „právě tento komunistický fízl

¹²⁶ Major Zeman zaměstnává policii. ČT 1. 5.12.2007.

¹²⁷ TISKOVÁ ZPRÁVA: Prohlášení společnosti Český film Praha. 18.12.2007. Dostupné z: <http://www.dvdinform.cz/informace/prohlaseni-spolecnosti-cesky-film-praha>

¹²⁸ NOSÁLKOVÁ, Tereza. ČT prodala Nemocnici pod cenou, tvrdí Dietlová. *Hospodářské noviny*. 14.11.2007, roč. 51.

¹²⁹ Tamtéž.

symbolizuje pozoruhodnou neschopnost Česka podívat se rozumně na vlastní dějiny,“ a srovnávajícího nákup DVD v trafice s koupí Haló novin nebo pornografie.¹³⁰ Mimo to nalezneme v roce 2007 i téma babických událostí v rozhovoru se starostou Babic a ve srovnání historických událostí a seriálového zpodobnění Daniela Růžičky či článek Jana Nejedlého v Lidových novinách analyzující úroveň jakyky, jímž postavy v seriálu hovoří, ve kterém objasňuje, proč nacista dr. Wolf používá výrazy „absurdní“, „militantní“, „latentní“ a „humanita“, zatímco major Hradec „pání“, „šumafuk“, „starej“ nebo „mašina.“¹³¹ Seriál je dlouhodobě připomínán i v souvislosti s úmrtím hereckých představitelů a pozorovat lze i srovnání *majora Zemana* a *Zdivočelé země*, které je zmíněno například v rozhovoru s premiérem Jiřím Paroubkem: „Viděl jsem jen několik dílů [*Zdivočelé země*] a seriál se mi docela líbil. Nedokážu posoudit, jestli popisuje korektně nebo nekorektně všechny události těch let. Ale je zřejmé, že seriál vznikl v určité době, stejně jako seriál *Třicet případů majora Zemana* zase vznikl v jiné době, a má tudíž jiné vidění světa.“¹³²

Častější je oddělení samotného seriálu a archetypů či mýtů, jež se ve společnosti okolo něj sekundárně vytvořily. Vynikající sportovní výkon spartánského fotbalisty Martina Zemana je hodnocen tak, že mohl být spokojený jako major Zeman po vyřešení případu,¹³³ píseň ministryně obrany Vlasty Parkanové o americkém radaru je přirovnána ke „kultovnímu songu *Bič boží*“ a text Viliama Bucherta *Třicet případů majora Zemana - rok 2007* propojuje názvy jednotlivých epizod se skutečnými či vymyšlenými politickými událostmi, kdy v díle *Romance o nenápadné paní* „Mirek Topolánek připouští vztah s Lucií Talmanovou“ a epizoda *Růže pro Zemana* vypráví o tom, jak „expremiér nevyštěkal Jiřího Paroubka z Lidového domu.“¹³⁴

V roce 2007 také Jiří Sequens oslavil své 85. narozeniny, čemuž se kromě bulvárního tisku věnovaly i Haló noviny s tématem narozeninového promítání medialonu Petra Zpěváčka [správně Jaroslava Spěváčka] *Hříšný člověk Jiří Sequens*.

¹³⁰ RYBÁŘ, Jan. Pryč s majorem Zemanem! Kazí tady vzduch. *Mladá fronta DNES*. 21.11.2007, roč. 18.

¹³¹ NEJEDLÝ, Jan. Major Potvora. *Lidové noviny*. 1.12.2007, roč. 20.

¹³² MUSIL, Michal a Jana BENDOVIÁ. Paroubek: O volbě prezidenta nemluvím, ale... *IDNES.cz*. 6.8.2006. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/paroubek-o-volbe-prezidenta-nemluvim-ale-fpf-domaci.aspx?c=A060806_082248_domaci_klu

¹³³ DOSADIL, Pavel. Nový major Zeman!. *Šíp*. 13.11.2007, roč. 3.

¹³⁴ BUCHERT, Viliam. Třicet případů majora Zemana - rok 2007. *Mladá fronta DNES*. 18.6.2007, roč. 20.

Této projekce se zúčastnil i bývalý generální ředitel Československého státního filmu Jiří Purš: „Ocenili jsme režisérův originální přístup k tomuto v podstatě životopisnému filmu. Mne ale navíc zaujala skutečnost, že se projekce zúčastnila velká skupina mladých lidí. Jirka Sequens mě upozornil na to, že je mezi nimi většina lidí, kteří mu vyjadřovali uznání a podporu po uvedení televizního seriálu *30 případů majora Zemana*.“¹³⁵

Spor o domněle nevýhodný prodej *majora Zemana* na DVD pokračoval i v roce 2008. Na základě již zmíněného stanoviska dozorčí komise odhlasovala Rada ČT, že smlouva se společností Český film Praga je v pořádku, proti čemuž protestoval Petr Uhl žádající rovněž prošetření prodeje Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže „To však většina radních odmítla a pro zdůraznění svého názoru si odhlasovala prohlášení, že se od Uhlových názorů distancuje.“¹³⁶ Vzhledem k dalším nejasnostem ohledně připravovaných prodejů *Nemocnice na kraji města* a večerníčků *Maxipes Fík* a *Bob a Bobek*¹³⁷ a také proto, že se způsobem prodeje práv začal antimonopolní úřad přece jen zabývat, se v polovině roku 2008 ČT rozhodla prodej práv na DVD k dalším svým filmům a seriálům pozastavit. „Letos v březnu úřad konstatoval, že dosavadní způsob prodeje nebyl zcela správný a ČT musí při prodeji práv ke svým pořadům vyhlášovat řádná výběrová řízení, což dříve nedělala. Úřad se s ČT tehdy dohodl na tom, že ČT způsob prodeje změní.“¹³⁸

Major Zeman byl v roce 2008 v deníku *Aha!* vyhodnocen jako desátý nejvlivnější Čech, který nikdy nežil,¹³⁹ zpěvák Matěj Ruppert v rozhovoru uvedl, že seriál považuje za „nejlepší seriál a svoji drogu“,¹⁴⁰ a profesor lékařské etiky Petr Příhoda se zamýšlel nad porevolučním údělem Vladimíra Brabce: „Je to pohnutý osud, svým způsobem otřesný. Herec, který se suverénně pohyboval na scéně Národního

¹³⁵ Jubilant Jiří Sequens může bilancovat. *Haló noviny*. 24.4.2007, roč. 17.

¹³⁶ Rada ČT: Smlouva o šíření DVD s majorem Zemanem je v pořádku. *MaM.cz* [online]. 21.2.2008 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://mam.ihned.cz/c1-23012270>

¹³⁷ srov. VACULÍK, Radim a Jana PERGLEROVÁ. ČT se prý znovu snaží prodat práva na lukrativní DVD bez veřejné soutěže. *Právo*. 20.6.2008, roč. 18.

¹³⁸ ČT zastavila prodej práv k filmům pro jejich vydávání na DVD. *Digizone.cz* [online]. 3.7.2008 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://www.digizone.cz/clanky/ct-zastavila-prodej-prav-k-filmum-pro-jejich/>

¹³⁹ 10 nejvlivnějších postav, které nikdy nežily. *Aha!*. 13.6.2008, roč. 3.

¹⁴⁰ Matěj Ruppert: Třicet případů Majora Zemana zbožnuji. *Tyden.cz* [online]. 28.2.2008 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/lide/matej-ruppert-tricet-pripadu-majora-zemana-zboznuji_46419.html?showTab=nejctenejsi-7

divadla, kam jistě patřil, se stal dnes neosobou, "unperson", jak by řekl George Orwell. *Major Zeman* mu zlomil vaz. [...] Protože se ale sluší komunistický režim odmítat, vzniká u mnohých niterný konflikt. Naskytá se však možnost úlevy. Postavme na pranýř někoho, kdo je nám modelem tehdejšího neobstání, přesněji tehdejšího našeho neobstání, a budeme z obliga. Nebudeme už nuceni se stydět. [...] Zdá se, že se jím stal i Vladimír Brabec.¹⁴¹ Pouze za zmínku stojí text *Český mýtus major Zeman* Jana Fingerlanda v *Lidových novinách*,¹⁴² jenž je pouhým kompilátem sborníku *James Bond a major Zeman: ideologizující vzorce vyprávění* a publikace Daniela Růžičky. V roce 2008 se začíná objevovat téma *majora Zemana* jako učební pomůcky: „Na dílech *Studna* a *Štvanice* se dá žákům ukázat, co vypovídají o normalizaci a o roku 1968. Historici z Ústavu pro studium totalitních režimů už připravili první multimediální DVD o roce 1968, které půjde příští rok do škol. Kromě *majora Zemana* s vysvětlivkami jsou na něm třeba i záběry z 1. máje s původním i novodobým komentářem.“¹⁴³

Již dříve uváděnou konstituci zemanovské mytologie dokládají texty, pro které *Major Zeman* představuje pouhý katalog obrazných přirovnání, jako například lyžařský rádce s Lukášem Bauerem, kde vosky „pomáhají odrazu i skluzu lyže stejně vydatně jako poručík Láďa majoru Zemanovi,¹⁴⁴ či článek Mirky Spáčilové kritizující stávkou následované dalšími stávkami: „Začne to rebelií kvůli reformám a skončí třeba plačtivou stávkou za návrat *majora Zemana*, za zákaz nošení bikin od metráku živé váhy výše nebo za omezení návštěv tchyní maximálně dvakrát do roka.“¹⁴⁵ Spáčilová tematizuje *majora Zemana* i dále, a to v textu *Ano, chléb nám podražil. Ale Major Zeman zlevnil*: „Je to vážně k smíchu. Po všech bojůvkách, hysteriích a sporech, jestli vysílat, či zakázat, poté, co za miliony vznikly už dávno zapomenuté dokumenty uvádějící *Třicet případů majora Zemana na pravou míru*, skončil seriál progandistických detektivek tam, kde měl být od začátku: ve výprodejích. DVD se

¹⁴¹ Major Zeman na pranýři. *ČRo 6*. 29.4.2008.

¹⁴² FINGERLAND, Jan. Český mýtus major Zeman. *Lidové noviny*. 15.11.2008, roč. 21.

¹⁴³ SUCHOMEL, Petr. S dějepisem pomůže i major Zeman. *Mladá fronta DNES*. 20.12.2008, roč. 19.

¹⁴⁴ MRHÁLEK, Pavel. Vosky. Je to nutnost, nebo zbytečná starost?. *Mladá fronta DNES*. 8.2.2008, roč.19.

¹⁴⁵ SPÁČILOVÁ, Mirka. Když stávkuje pendolino, z protestů je fraška. *Mladá fronta DNES*. 26.6.2008, roč.19.

hromadí v regálech supermarketů, v Levných knihách na ně usedá prach.“¹⁴⁶ Média také zachytila výlet necelé dvacítky členů fanklubu majora Zemana, kteří se pod vedením Jaroslava Spěváčka [člena fanklubu a autora dokumentu *Hříšný člověk Jiří Sequens*] vydali po stopách vraha Huberta Pilčíka, navštívili jeho dům a několik míst, kde se našly oběti lidí, které Pilčík zavraždil. „Skupina filmových fandů z celé republiky se zaměřuje zejména na příběhy televizního majora Zemana. Zabývali se už například případem nazvaným v seriálu *Kvadratura ženy* a chystají se se skutečností porovnat i další případy. Chtějí také zmapovat příběh sériového vraha Václava Mrázka.“¹⁴⁷

2.5 Jiří Sequens umírá

Nejvíce rezonujícím tématem roku 2008 bylo nicméně úmrtí Jiřího Sequense. Nekrology při popisu režisérova díla mnohdy označovaly *majora Zemana* za „kultovní a kontroverzní dílo“, vyzdvihující rovněž seriál *Hříšní lidé města pražského* a film *Atentát*. V podobném duchu se neslo i následující zpravodajství z pohřbu oscilující v míře emotivnosti od zcela bezpříznakového až po „Vladimír Brabec, měl při zatahování opony slzy na krajíčku. "Nezlobte se, ale nic vám neřeknu," odbyl herec po pohřbu novináře a pomalým krokem odešel ze strašnického hřbitova. Stejně, jako by odešel i Jiří Sequens, na něhož všichni jeho herci budou vzpomínat s láskou.“¹⁴⁸ Z umírněného diskurzu vybočují zcela antagonistické texty Jana Rejžka a Jaroslava Kojzara. První, Rejžkův, charakterizuje Sequense jako „prodejného aktivistického filmaře a bolševického funkcionáře, který lokajsky sloužil zločineckému režimu, byl jeho oporou, oslavoval ho a s výjimkou snímku *Atentát* a televizního pitavalu *Hříšní lidé města pražského* nevytvořil nic, co by stálo za řeč. Údajný velký lidský Sequensův osud spočíval v tom, že na počátku normalizace jako komunistický předseda barrandovského výboru tvůrčích pracovníků po boku Antonína Kachlíka a Jaroslava Balíka snaživě plnil stranický úkol ničit životy kolegů, rozhodoval o tom, kdo z nich bude pracovat a komu dá milostivě dobrý kádrový posudek. [...] Mirka Spáčilová v MF Dnes pro změnu tvrdí, že jeho *Atentát* byl zahrnut cenami ze zahraničních festivalů. Jo? Kolika a jak významnými? Pokud za „zahrnutí“ považuje zlatou medaili z festivalu v

¹⁴⁶ SPÁČILOVÁ, Mirka. Ano, chléb nám podražil. Ale Major Zeman zlevnil. *Mladá fronta DNES*. 15.5.2008, roč. 19.

¹⁴⁷ Filmoví fandové se vydali po stopách vraha. *ČTK*. 23.8.2008.

¹⁴⁸ Hříšní lidé plakali. *Aha!*. 31.1.2008, roč. 3.

Moskvě a hlavní cenu v Soluni, pak prosím.¹⁴⁹ Na Rejžkův text po několika dnech reagoval v Haló novinách Jaroslav Kojzar, označující smrt Sequense za velkou ztrátu pro naši kulturu, neboť „málokterý filmař se může pochlubit dílem, jež přetrvá,“ a Rejžka za „zapšklého kritika z nomenklaturní předlistopadové Melodie“. „Proč promítání *Třiceti případů* přivede před obrazovky statisíce diváků? Proč je vysoký zájem o prodej dílů v trafikách a jde o "kasapodnik"? Proč kniha Daniela Růžičky, propagovaná téměř jako dílo století, jejímž cílem bylo zpochybnit celý seriál, se stala naprostým propadákem?“ ptá se Kojzar.¹⁵⁰ Sequensova smrt byla v Haló novinách tématem několika dalších nekrologů a vyjádřila se k ní i samotná KSČM, respektive obvodní konference KSČM v Praze 6: „Vážený soudruhu, milý Jiří, zůstáváš zde mezi námi svým dílem, které nám právě dnes, za nelehkého onemocnění celé naší vlasti, nesmírně pomáhá přežít a všechny těžkosti překonat. Čest Tvé lidské památce, trvalý život Tvé celoživotní práci.“¹⁵¹

2.6 Nová televize, starý program

Když od října 2009 *majora Zemana* nasadila nová televize Barrandov, protestovali opět nejhlasitěji političtí vězni, tentokrát již ale méně důrazně než v letech 1999 a 2004.¹⁵² Zájem diváků, jemuž se zevrubně věnujeme dále, byl značný, a televize dokonce připravila speciál *60 minut s majorem Zemanem*. „Jaká je to zpráva? Provedení televize Barrandov jistě radostná. Pro televizní diváky a ty, co si slibovali od nových digitálních televizí alternativu a nový obsah, už podstatně méně. Barrandov je jedinou novou plnoformátovou televizní stanicí, která se rozhodla přímo konkurovat Nově, Primě a prvnímu programu České televize. Když se ale podíváme, čím teď boduje u diváků, není to nic, co by už nenabízely její předchůdkyně.“¹⁵³

¹⁴⁹ REJŽEK, Jan. Nejen o Sequensovi. *Lidové noviny*. 24.1.2008, roč. 21.

¹⁵⁰ KOJZAR, Jaroslav. Jediný znalec Sequensova díla se podle ČT jmenuje Rejžek. *Haló noviny*. 23. 1. 2008, roč. 18.

¹⁵¹ Vzpomínka na Jiřího Sequense. *Haló noviny*. 5.2.2008, roč. 18.

¹⁵² srov. AUST, Ondřej a Martin NEVYHOŠTĚNÝ. Major Zeman bude opět v televizi. Političtí vězni: Jak se bránit?. *Lidovky.cz* [online]. 25.8.2009 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/major-zeman-bude-opet-v-televizni-politicti-vezni-jak-se-branit-pbc-/ln-media.asp?c=A090825_145823_ln-media_au

¹⁵³ POTUČEK, Jan. Nová televize na starý způsob. *Ihned.cz* [online]. 15.10.2009 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-38658820-jan-potucek-nova-televize-na-stary-zpusob>

Pokračovaly také spory ohledně vydaného DVD, když Česká televize požadovala po společnosti Český film čtyři miliony korun a společnost Český film oponovala, že naopak ČT dluží dva miliony korun jí. „Pohledávky ČT za "Zemana" prý zanikly tím, že televize neumožnila Českému filmu vydat na DVD také seriál Saturnin, ačkoliv společnost prý zvítězila ve veřejné soutěži. Firma tak po ČT požaduje mimo jiné ušlý zisk.“¹⁵⁴ Aby předešla budoucím sporům, rozhodla Česká televize o zpřísnění licenčních podmínek za postoupení práv a zvýšila ceny, což se dotklo i TV Barrandov: „Takto jsme už například prodali seriál *30 případů majora Zemana* TV Barrandov, a to asi za trojnásobek původní ceny,“ uvedl tenkrát obchodní ředitel Kvapil s tím, že cena se pohybuje v řádu milionů korun.¹⁵⁵

Tématem roku 2009 se stal připravovaný seriál o rodině Mašínů i film režiséra Jiřího Svobody *Kráska a netvor* vyprávějící příběh Huberta Pilčíka interpretovaný v epizodě *Bestie*. A stejně jako byla dříve srovnávána s *majorem Zemanem* ideologie *Zdivočelé země*, platilo to nyní i pro zahájení vysílání seriálu *Vyprávěj*. „Tak teď nevím, jestli jsem ještě zvědavý na další díly seriálu, neboť už první díl mi selektivním zpracováním a úpravami nebo neznalostí historie příliš připomněl *Rodáky* či *Majora Zemana* z dílny normalizované ČST.“¹⁵⁶ Mimo to lze zachytit rostoucí snahy o zaplnění mezery ve výuce dějepisu 2. pol. 20. stol. prostřednictvím seminářů pro učitele pořádané Ústavem pro studium totalitních režimů, *Člověkem v tísní* či občanským sdružením PANT. „Učitelé se seznámili třeba s tématem Sedmdesátá a osmdesátá léta v české literatuře a umění. Zažili jak praktickou výuku se zapojením normalizačního filmu *Mimikry* ze seriálu *Třicet případů majora Zemana*, tak i workshop s literárními texty z období normalizace.“¹⁵⁷ Záměr historiků okamžitě bagatelizoval Jaroslav Kojzar: „Před časem jsem například hovořil s režisérem Jiřím Sequensem. Řekl mně tehdy, že vůbec netočil autentické příběhy, jen mu skutečná událost bývala inspirací. Tu zpracoval podle svého režijního záměru. Měl na to právo. Nebo neměl? A jak je to

¹⁵⁴ Český film odmítá závazky vůči ČT. *Istrategie.cz* [online]. 2.10.2009 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: <http://zpravy.kurzy.cz/192346-cesky-film-odmita-zavazky-vuci-ct/>

¹⁵⁵ Česká televize chce vydělávat na DVD a dalších produktech. *Tyden.cz* [online]. 11.11.2009 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/media/televize/ceska-televize-chce-vydelavat-na-dvd-a-dalsich-produktech_147443.html

¹⁵⁶ BRZOBOHATÝ, Ladislav. Dojmy z prvního dílu seriálu ČT *Vyprávěj*. *Blisty.cz* [online]. 3.9.2009 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/48737.html>

¹⁵⁷ TELAŘÍKOVÁ, Denisa. Učitelé slyšeli, jak učit o komunismu. *Mladá fronta DNES*. 11.12.2009, roč.20.

vlastně s panem Stránským coby autorem zmíněné *Zdivočelé země*? Popsal také naprostou skutečnost?¹⁵⁸ Archetyp majora Zemana byl ovšem součástí společnosti i bez odkazu na snahy historiků. „Major Zeman z komunistického seriálu by se asi zeptal: „A tys to, Martine, vzal?“ komentoval deník Aha! fakt, že první trenér fotbalové Sparty Martin Hašek nosí na tréninku kužely a rozhodné slovo má generální sportovní manažer Jozef Chovanec.¹⁵⁹

Vysoká čísla sledovanosti vedla TV Barrandov k tomu, že *majora Zemana* v roce 2010 zopakovala ještě jednou, a právě uvádění normalizačních seriálů se stalo znovu výrazným mediálním tématem. Připomínáno bylo jak vysílání *majora Zemana*, tak akvizice *Ženy za pultem* TV Nova: „Ten hlad tady je, ale nemyslím si, že je to úplně v pořádku. Utvrzujeme se tak v určitých stereotypech o té době. Lidé některé věci nechtějí vidět a posiluje se představa, že vlastně o nic nešlo. [...] Například Poláci by nikdy nedopustili opakování seriálu, který je nějak proruský. Neříkám, že by se měly zakazovat, ale kdyby přístup televizí nebyl tak cynický, bylo by to lepší,“ komentoval v roce 2010 situaci mediální kritik Vladimír Just.¹⁶⁰ Vzpomenut byl i rozdíl mezi TV NOVA za Vladimíra Železného, jenž normalizační seriály kategoricky odmítal, a současným vedením, které po *Chalupářích* a *Malém pitavalu* zatoužilo i po seriálech *Žena za pultem* a *Chlapci a chlapi*.

I v tomto roce je patrný dlouhodobý trend minimalizace kritických hlasů a příklon k reflexi *majora Zemana* jako satiry či kriminálky. Svědčí o tom například reprezentace seriálu v kampani Miloše Zemana *Tricet příběhů Miloše Zemana*, zmínka o novém albumu Plastic People of the Universe, které se nahrávalo v sále z epizody *Mimikry*, i opět zcela rozvolněný příběh Mirky Spáčilové vztahující seriál k odvolání policejního prezidenta.¹⁶¹ Zrcadlo většinovému diskurzu tradičně nabízely Haló noviny, jež v žebříčku nejslavnějších seriálů charakterizovaly *majora Zemana* jako „kriminálku se špionážními až akčními prvky označovanou za propagandistické dílo normalizace,¹⁶² a do absurdity zemanovského světa přispěl i rozhovor Jaroslava

¹⁵⁸ KOJZAR, Jaroslav. Jak učit období "komunismu". *Haló noviny*. 3.3.2009, roč. 19.

¹⁵⁹ A co to neseš?. *Aha!*. 3.1.2009, roč. 4.

¹⁶⁰ BEDNÁŘ, Vojtěch. Socialistické seriály jsou zlatý důl. *Lidové noviny*. 10.3.2010, roč. 23.

¹⁶¹ SPÁČILOVÁ, Mirka. Kdo rozluští záhadu devatenácti bodů pro odchod šéfa policie?. *Mladá fronta DNES*. 6.12.2010, roč. 21.

¹⁶² Žebříček nejslavnějších seriálů. *Haló noviny*. 2.10.2010, roč. 20.

Kojzara s Adolfem Gruberem, jedním z poradců seriálu: „Především seriál *Vyprávěj*, tedy opravdu ideologický seriál, nemohu posoudit, protože na žádný z jeho dílů jsem se nedíval a ani se na něj dívat nemíním. Ideologie je především v České televizi tolik, že se nedivím, že ani tento seriál na rozdíl od *Zemana* nemá sledovanost srovnatelnou ani po letech se *Zemanem*. A *Třicet příběhů*? Nešlo o ideologický seriál. Autoři v něm chtěli jen představit činnost jednotlivých složek Sboru národní bezpečnosti, a to počínaje rokem 1945 a konče vlastně rokem 1975, kdy hlavní hrdina, po němž je seriál nazván, má podle záměru autorů odejít do důchodu.“¹⁶³ Mýtus o řemeslné dokonalosti¹⁶⁴ obsahuje i rozhovor s Rudolfem Jelínkem: „A když už jste zmínil toho *majora Zemana*, kterého teď opakují, přiznávám, že se na něj rád podívám, protože režijní práce Jiřího Sequense byla znamenitá. Když si to porovná s postupy současných režisérů a s výrobním procesem dnešních seriálů - kdy herci dostanou text ráno v den natáčení - musím říci, že úměrně tomu to taky vypadá.“¹⁶⁵

Recyklace normalizačních seriálů byla kromě diskuze o ocenění bratří Mašínů¹⁶⁶ tématem i v roce 2011, kdy uplynulo 35 let od prvního vysílání *majora Zemana* v Československé televizi, což je v několika zamyšleních připomenuto. Nikoliv jako obraz československých dějin, ale jako zrcadlo normalizace chápe seriál ve svém rozsáhlém textu Lukáš Strašík na ČT24: „Seriál se tak z tohoto úhlu pohledu vlastně stává proti vůli a původnímu záměru svých tvůrců v jistém smyslu cenným dokumentem normalizace, tedy doby, v níž vznikal – nikoliv dokumentem doby, již v jednotlivých dílech zachycuje a interpretuje“¹⁶⁷ Diváckým úspěchem seriálu *Plechová kavalérie*, který v létě 2011 sledovalo více než milion diváků,¹⁶⁸ se zabývá Milan Kruml: „Plechová kavalérie nabourává tezi, kterou v našich televizích omlouvají, proč

¹⁶³ KOJZAR, Jaroslav. Do natáčení Třiceti příběhů režisérovi nikdo nemluvil. *Haló noviny*. 18.10.2010, roč. 20.

¹⁶⁴ pro více k tomuto mýtu viz dále

¹⁶⁵ KOJZAR, Petr. Rudolf Jelínek má slivovici rád. *Haló noviny*. 11.12.2010, roč. 20.

¹⁶⁶ VANĚK, Ondřej. Vondra nepřimo Klausovi. Chápe dějiny jako major Zeman. *Parlamentnílisty.cz* [online]. 27.8.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/parlament/vlada/Vondra-nepriamo-Klausovi-Chape-dejiny-jako-major-Zeman-206550>

¹⁶⁷ STRAŠÍK, Lukáš. Major Zeman jako pravdivý obraz novodobých československých dějin?. *Ct24.cz* [online]. 25.9.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/137389-major-zeman-jako-pravdivy-obraz-novodobych-ceskoslovenskych-dejin/>

¹⁶⁸ Retro seriály: který je nejsledovanější?. *Mediaguru* [online]. 16.8.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.mediaguru.cz/2011/08/retro-serialy-ktery-je-nejsledovanejsi/#.UNUIJuRQacx>

takové věci zařazují: že lidé se dívají hlavně proto, že to je výborně obsazené a výborně natočené, dodneška kvalitní. Tenhle seriál byl špatný už v době svého uvedení. Byl narychlo splácáný podle zadání.“¹⁶⁹ Kruml spatřuje největší nebezpečí seriálů ze 70. a 80. let právě v manipulaci: „Třeba *major Zeman* totálně zkresluje pohled na historii. Kdo jsme byli dospělí před rokem 1989, věděli jsme, že v knížkách nebo filmech musely určité věci být, aby mohly vůbec vyjít, a eliminovali jsme je. Kdo to nezažil, tuto schopnost rozeznat manipulaci nemá.“¹⁷⁰ Uveďme taktéž text *Socialistické seriály letí a ještě šetří peníze*, jenž konkretizuje diváky normalizačních seriálů jako „pamětníky vzpomínající na své mládí, ale také mladé lidi, které zajímá, jak vlastně společnost fungovala před několika desítkami let.“¹⁷¹

Major Zeman již však žije vlastním životem. Prohlubující se reprezentaci zemanovského světa nezávisle na seriálu symbolizují nejen titulky *Vražda jako z majora Zemana*,¹⁷² *Kde stojí dům hrůzy ze "Studny" majora Zemana?*¹⁷³ či *Rukojmí v Bella Vista!* popisující nákup rezidence tenistou Rogerem Federerem,¹⁷⁴ ale stejně tak texty věnující se uživatelským videím na portále YouTube *Major Zeman si posvítí na piráta z dálnice D1*¹⁷⁵ a *Strakova "zrada" hitem internetu. Podpis Slavii vyšetřuje i major Zeman*.¹⁷⁶ Byť internet nabízí recesistických montáží nepřeberné množství, mediální pozornost je nejvíce věnována právě *Zemanovi*, přičemž tak činí jak bulvárnější, tak serióznější média.

Toto platí i pro rok 2012. I přesto, že byl seriál promítán na festivalu Fresh Film Festu ve speciálu *Co všechno chcete vědět o seriálu 30 případů majora Zemana a báli jste se na to zeptat* s doprovodným programem historiků Daniela Růžičky a Petra

¹⁶⁹ BRAUNOVÁ, Dana. Trocha nostalgie nikoho nezabije. Ani té plechové. *Magazín Práva*. 27.8.2011, roč. 22.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ *Socialistické seriály letí a ještě šetří peníze*. *E15*. 6.9.2011.

¹⁷² Bratrance pohřbil ve studni!. *Aha!*. 10.3.2011, roč. 6.

¹⁷³ MOTÝL, Ivan. Kde stojí dům hrůzy ze "Studny" majora Zemana?. *Tyden.cz* [online]. 22.5.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/krimi/kde-stoji-dum-hruzy-ze-studny-majora-zemana_202381.html

¹⁷⁴ *Rukojmí v Bella Vista!*. *Aha!*. 6.12.2011, roč. 6.

¹⁷⁵ *Major Zeman si posvítí na piráta z dálnice D1*. *Lidovky.cz* [online]. 29.1.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/major-zeman-si-posviti-na-pirata-z-dalnice-d1-fnd-/ln-video.asp?c=A110129_140843_ln-video_mev

¹⁷⁶ VIDEO: *Strakova "zrada" hitem internetu. Podpis Slavii vyšetřuje i major Zeman*. *Sport.cz* [online]. 6.10.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.sport.cz/fotbal/gambrinus-liga/clanek/192096-video-strakova-zrada-hitem-internetu-podpis-slavii-vysetruje-i-major-zeman.html>

Cajthamla, odpovídá jeho současná pozice předešlému vývoji: nepřítomná diskuze o legitimitě vysílání díla je nahrazena infotainmentovým zpravodajstvím¹⁷⁷ o zajímavostech natáčení¹⁷⁸ či úmrtích hereckých představitelů¹⁷⁹ a odtržením archetypu *majora Zemana* od původního seriálu. Často samoučelné narážky na seriál obsahuje recenze na poslední snímek s Batmanem¹⁸⁰ i Jamesem Bondem (opět Mirka Spáčilová),¹⁸¹ zpravodajství o korupční aféře ve fotbale,¹⁸² stejně jako pohled na kariéru cyklisty Lance Armstronga.¹⁸³ Výstava s tématem únosu letadla v roce 1972 je označována skrze seriálovou epizodu *Mimikry*¹⁸⁴ a scénky s majorem Zemanem se hrají pod Ještědem¹⁸⁵ i na letecké show.¹⁸⁶ Završení více než dvacetileté transformace mediálního obrazu dokresluje žebříček *TOP 10 Nejúspěšnějších socialistických seriálů* a rada „Nedívejte se na to jako na propagandu, ale prostě se jen a pouze bavte. Jen s tímhle přístupem dokážete tenhle seriál akceptovat alespoň do určité míry. Některé díly jsou vynikající, některé skoro nechutně trapné, ale špičkové obsazení vás u obrazovek zřejmě udrží.“¹⁸⁷

¹⁷⁷ blíže srov. REIFOVÁ, Irena, ed. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004.

¹⁷⁸ ŠATROVÁ, Alena a Luboš DVOŘÁK. Major Zeman se pětkrát natáčel na jihu Čech. *Českobudějovický deník*. 18.5.2012.

¹⁷⁹ Radoslav Brzobohatý: Sympatický agent Bláha!. *Ahaonline.cz* [online]. 16.9.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.ahaonline.cz/clanek/zhave-drby/77898/radoslav-brzobohaty-sympaticky-agent-blaha.html>

¹⁸⁰ KOŘÍNEK, Petr. RECENZE: Závěrečný Batman je jako major Zeman naruby a hrozně kecá. *IDNES.cz* [online]. 25.7.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: http://kultura.idnes.cz/recenze-filmu-temny-rytir-povstal-d5y-/filmvideo.aspx?c=A120724_172905_filmvideo_ptk

¹⁸¹ SPÁČILOVÁ, Mirka. Nejlepší Bond? Jen slušný film. *Mladá fronta DNES*. 26.10.2012, roč. 23.

¹⁸² Kdo byl Peltův posel?. *Aha!*. 8.11.2012, roč. 7

¹⁸³ ŠÁRA, Robert. Lance je můj hrdina. Dával víru a já děkuji. *Mladá fronta DNES*. 24.10.2012, roč. 23.

¹⁸⁴ srov. OPPELT, Robert. Major Zeman poprvé v DOX. *Metro*. 18.5.2012, *Mimikry* majora Zemana? Samé lži, všechno bylo jinak!. *Blesk.cz* [online]. 18.5.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti-domaci/174538/mimikry-majora-zemana-same-lzi-vsechno-bylo-jinak.html> a *Mimikry! 40 let od únosu letadla českými hippíky, řešil to i major Zeman. Ahaonline.cz* [online]. 18.5.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.ahaonline.cz/clanek/musite-vedet/73288/mimikry-40-let-od-unosu-letadla-ceskymi-hippiky-resil-to-i-major-zeman.html>

¹⁸⁵ ŠKAPIKOVÁ, Šárka. Prvomájové oslavy pod Ještědem z recese nabídnou majora Zemana i spartakiádu. *Rozhlas.cz* [online]. 1.5.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/regiony/_zprava/1053363

¹⁸⁶ CHVALINA, René. Davy diváků sledovaly úžasnou leteckou show. *Právo*. 4.6.2012, roč. 22.

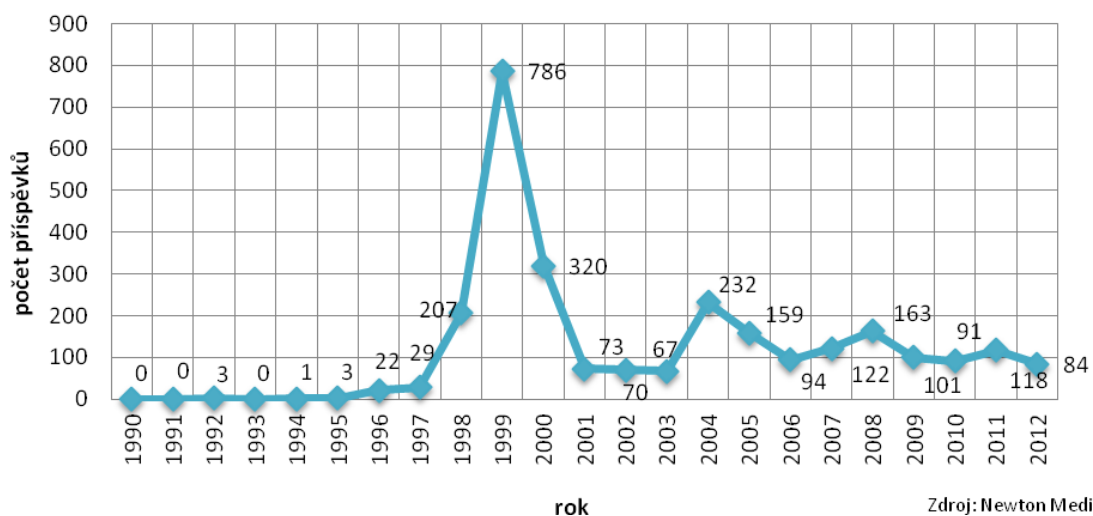
¹⁸⁷ Socialistické seriály: Proč je milujeme i dnes?. *Bleskove.centrum.cz* [online]. 13.11.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://bleskove.centrum.cz/clanek.phtml?id=763065>

3. Kvantitativní analýza reprezentace seriálu

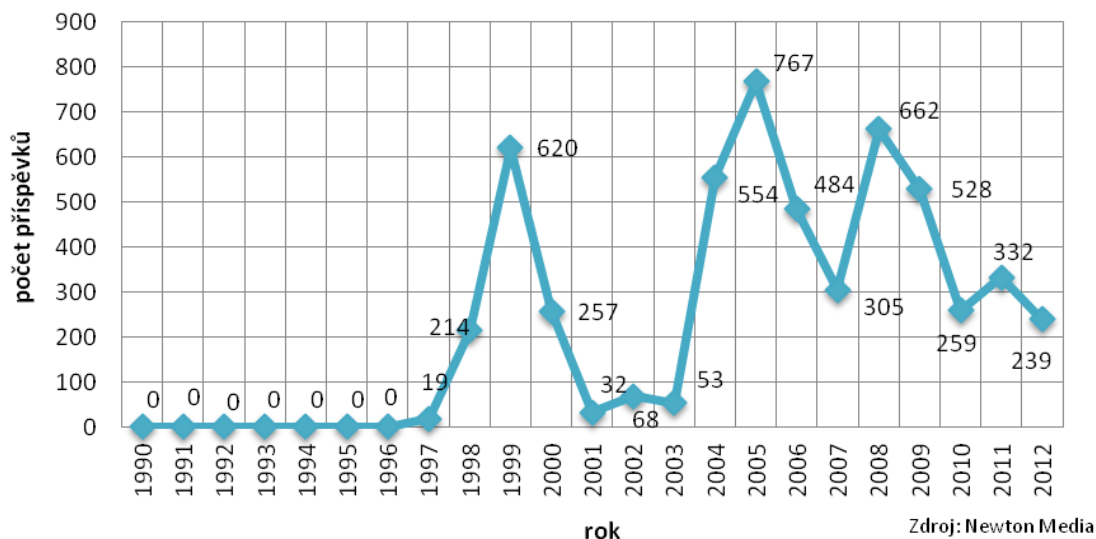
Pro výzkum přítomnosti seriálového diskurzu v tištěných médiích byla zvolena metodologie kvantitativní analýzy vycházející z databáze mediálních příspěvků společnosti Newton Media a jejich počtu v letech 1990–2012, které obsahují kombinaci slov „major Zeman“ v jakémkoli pádu, a zachycují jak přítomnost samotného díla, tak zemanovského mýtu a archetypu. Jako vzorek byly zvoleny pouze celostátní a regionální tituly, nikoliv oborové a společenské tituly, neboť v případě oborového tisku se nejedná o relevantní zdroj a u společenských titulů pro objektivitu výzkumu postačí life-stylové suplementy deníků, které jsou do výběru též zahrnuty. Součástí zkoumaného vzorku nejsou ani rozhlasové a televizní příspěvky, a to pro zanedbatelnost výstupů; jejich frekvenci dostatečně postihuje analýza tisku. Po předběžných výsledcích výzkumu bylo taktéž zjištěno, že je nezbytné od sebe oddělit počet příspěvků v celostátních a v regionálních periodikách, k čemuž vedly následující důvody: Za prvé není absolutní počet výstupů v případě regionálního tisku zcela relevantní, neboť se v některých případech příspěvky započítávají vícekrát. Děje se tak z důvodu mutačního systému, v němž některé články sdílí více regionálních variant. Proto je zde reprezentativnější analýza celostátního tisku. Diferenciace vzorku navíc ukázala, že křivky vývoje reprezentace seriálu jsou výrazně rozdílné pro celostátní a pro regionální tisk.

Pro oba vzorky platí, že seriál i mýtus o něm byly v první polovině devadesátých let nepřítomny. V celostátním tisku se objevilo do roku 1996 pouze 7 zmínek, v regionálním pak žádná. První výraznější reprezentaci objevíme až v roce 1996, kdy média spekulovala o možném vysílání seriálu na Premiéra TV. Tématu se ovšem věnoval pouze celostátní tisk, regiony jej za důležité nepovažovaly. Od roku 1996 – v případě regionálního tisku s ročním zpožděním – lze vypozařovat nastupující trend, jehož vrchol je v roce 1999, ve kterém Česká televize vysílala pásmo *Třicet návratů*.

Absolutní počet příspěvků (celostátní tisk)

Absolutní počet příspěvků (regionální tisk)

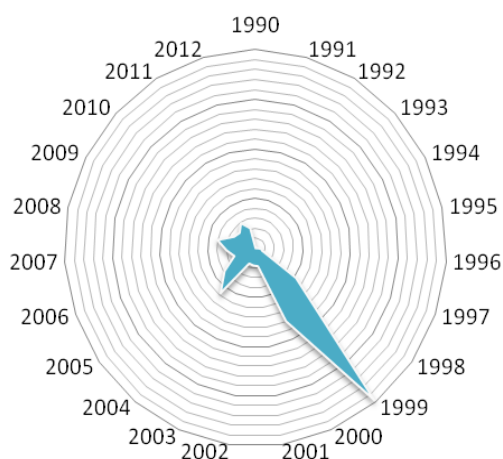

Vývoj frekvence je úctihodný, během let 1997 a 1999 se počet citací zvýšil cca 30krát, nicméně následující pád v roce 2000 se uskutečnil v podobných krocích. Až do roku 2003 byl seriál v mediálním diskurzu přítomen, leč nijak významně. Obrat, a především počátek rozporu celostátní tisk – regionální tisk, nastává v roce 2004, v němž seriál uvedla TV Prima. Poté, co celostátní tisk již podruhé zhodnotil ideologické pozadí a uměleckou úroveň díla, počal zájem o seriál opadávat, a to i přesto, že se jej TV Prima rozhodla na podzim 2005 reprízovat. Pro regionální tisk toto ovšem neplatí, počet příspěvků se v roce 2005 ještě zvýšil, dokonce i nad úroveň roku 1999, propad zaznamenáme až o rok později. Počet příspěvků následně rostl v roce 2007, ve kterém byl seriál vydán na DVD, i o rok později, kdy zemřel režisér Sequens. V roce 2008 opět

pozorujeme vyšší hodnoty než v roce 1999. V dalších letech dochází k poklesu, přičemž je tato tendence narušena v roce 2011 uvedením seriálu na Barrandov TV a výročím 35 let vysílání prvního dílu.

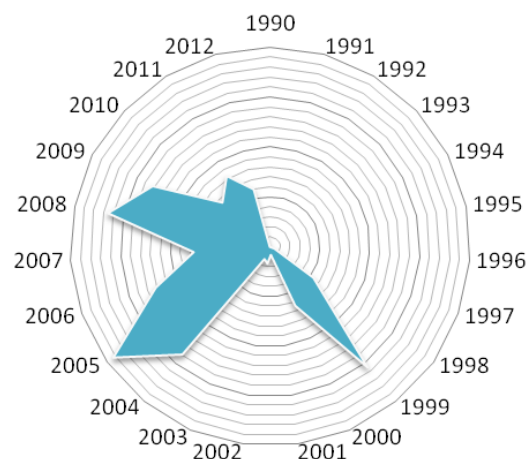
Čísla tedy dokládají, že revitalizační funkci seriálu po roce 1989 plnil spíše tisk regionální než celostátní, přičemž tuto tezi doložíme i rozdílnou strukturou hustoty výstupů. Zaměříme-li se na celostátní tisk, dojdeme k závěru, že výstupy roku 1999 tvoří převážnou většinu všech záznamů. Tento rok bylo publikováno nejvíce příspěvků, a je tedy globálním maximem (786 příspěvků) celého sledovaného období, zatímco sekundární (232) a terciární (163) extrém tvoří pouze 29,5 %, respektive 20,7 % maxima z roku 1999. Pro srovnání s regionálním tiskem je nutné znovu odhlédnout od absolutních čísel, zkrácených několikanásobným vydáním článků v různých mutacích, a zaměřit se právě na relevantní poměr mezi hodnotami. Ty se u regionálního tisku nijak výrazně neliší, globální maximum se nachází v roce 2005 (767 příspěvků), následované rokem 2008 (662) a až na třetím místě rokem 1999 (620). Roky 2008 a 1999 tedy tvoří 86 %, respektive 80 % maxima roku 2005, což je ve srovnání s celostátním tiskem výrazný nepoměr. Dalším důkazem je průměr počtu příspěvků (u celostátního tisku 121, u regionálního téměř dvojnásobek – 234) a lépe vypovídající medián, abstrahující od extrémních hodnot (celostátní tisk 82 příspěvků, regionální 141 příspěvků).

**Relativní počet příspěvků
(celostátní tisk)**

Zdroj: Newton Media

**Relativní počet příspěvků
(regionální tisk)**

Zdroj: Newton Media

Výsledky interpretujeme tak, že u regionálního tisku lze hovořit o dlouhodobé přítomnosti diskurzu seriálu *Třicet případů majora Zemana*, přičemž konstatní úroveň reprezentace se projevuje od roku 2004, tedy uvedení seriálu na TV Prima. Ač celostátní tisk na *majora Zemana* odkazuje již v roce 1999, kdy pokrýval celospolečenskou diskuzi, zda dílo vysílat a v jaké formě, v dalších letech obraz *majora Zemana* slábne a lokální extrémů z roku 2004 a 2008 považujeme za pouhé dozvuky původní diskuze. Celostátní noviny tak sice agendu *majora Zemana* v mediálním diskurzu nastolily, ale v posledním desetiletí ji konstatně určuje regionální tisk.

4. Třicet návratů – od nadějného záměru k fiasku

V dubnu 1998 byl České televizi, konkrétně Čestmíru Kopeckému, nabídnut produkční společností Jana Laciny a Miroslava Poláka námět na komponovaný pořad *Třicet návratů* a nové vedení ČT s generálním ředitelem Jakubem Puchalským se pro realizaci rozhodlo. „Měl to být cyklus převyprávění poválečných dějin Československa v kontrastu se seriálem *Třicet případů majora Zemana*. Na základě tohoto seriálu, který každým dílem nějak manipuluje dějiny, bychom natočili sérii dokumentů „jak to bylo doopravdy,“ komentuje původní námět Lacina.¹⁸⁸ Je důležité doplnit, že ředitel Puchalský po svém nástupu do funkce jmenoval jako ředitele programové skladby Martina Bezoušku, který se v dalších letech zapojil do příprav celovečerního filmu o majoru Zemanovi. Jedním ze záměrů pro vysílání seriálu mohlo tedy být zvýšení sledovanosti, což tehdy zmiňoval například Jindřich Šídlo¹⁸⁹ a autorovi práce to částečně potvrdili jak Daniel Růžička, tak Jan Lacina: „My jsme jim nabídli ucelený tvar, netrvali jsme na tom, že se *Major Zeman* musí nutně odvysílat celý. Řekli ale, že pro ně to má smysl jen tehdy, když se bude vysílat celý seriál.“¹⁹⁰

Jako formu Česká televize zvolila čtvrtěční tematický blok obsahující pětiminutový fejeton tvořený koláží týdeníků daného roku, epizodu seriálu a doprovodný dokument odkrývající seriálovou propagandu. Dokumenty se ovšem během cyklu od původní koncepce značně odchýlily, když se 50minutová stopáž zkrátila na přibližně 30 minut a zamýšlené prvotřídní obsazení režisérské složky nahradili méně zkušenými tvůrci.¹⁹¹ Tyto dokumenty reprízované následující úterý v noci a ve čtvrtek v odpoledních hodinách se také mnohdy věnovaly nejen právě odvysílané epizodě a její historické rekonstrukci,¹⁹² ale i obecnostem, a v některých případech tak měly charakter spíše populárně naučný. Oproti původnímu námětu doplnila Česká televize do bloku *Třicet návratů* navíc devět nepravidelných besed,¹⁹³ na nichž se původní autoři námětu nepodíleli a nemohli ovlivnit jejich obsah.¹⁹⁴ „Podle mě byly [besedy] úplně špatně.

¹⁸⁸ Rozhovor autora práce s Janem Lacinou 5. 12. 2012.

¹⁸⁹ ŠÍDLO, Jindřich. Třicet případů majora Puchalského. *Respekt*. 30. 11. 1998.

¹⁹⁰ Rozhovor autora práce s Janem Lacinou 5. 12. 2012.

¹⁹¹ Mezi oslovenými režiséry byl např. Petr Zelenka, Igor Chaun, Tereza Kopáčová, Petr Nikolaev aj.

¹⁹² např. vrah Hubert Pilčík (Bestie), bratři Mašíni (Strach), vražda Herty Černínové (Kvadratura ženy) aj.

¹⁹³ Anotace jednotlivých dokumentů i besed jsou součástí přílohy práce.

¹⁹⁴ Účast v besedách byla nabídnuta i Jiřímu Sequensovi a Vladimíru Brabcovi, oba ji však odmítli.

Z mně neznámého důvodu oslovil Puchalský jako moderátora Marka Wollnera a když byl hostem například Radoslav Brzobohatý, tak se ho Wollner zeptal, proč točil s komunistou Sequensem. Brzobohatý odpověděl, že s ním točil už Atentát, přičemž se ho Wollner zeptal, jestli to je jeden z dílů *majora Zemana*. V té chvíli mu Brzobohatý řekl: "Vážený pane, když neznáte československou kinematografii a stěžejní díla Jiřího Sequense, tak nemáte tuhle debatu vůbec moderovat." Byl z toho další obrovský průšvih. Nejen, že byl kritizován samotný projekt, ale teď ještě to, jak se ho nepodařilo odstartovat.¹⁹⁵ Přípravu cyklu provázely komplikace způsobené, jak uvádí Lacina, nejen nedostatkem času pro tvorbu tak rozsáhlého cyklu, ale až sabotérským přístupem některých zaměstnanců televize a nepopulárností Jakuba Puchalského na Kavčích Horách: „Vedení ČT bylo odtrženo od produkčních článků – tvůrčích skupin a sám Puchalský nebyl v televizi vítán. Slíbil nám sice rozpočet a prioritu, ale následně jsme se potkali s produkčním Vladimírem Kořínkem, který nám řekl, že příští třičtvrtě rok nemá žádný volný štáb a ať si to uděláme, jak chceme. Byli jsme mezi otevřenou rukou vedení a mezi chováním zbytku televize, které bylo z mého pohledu na hranici sabotáže.“¹⁹⁶ Nápad navíc popudil některé již dokumentaristicky zavedené osobnosti a například Fero Fenič uvedení cyklu, jeho výslednou podobu i finanční náročnost ostře kritizoval: „Myslím si, že jenom amatér typu bývalého ředitele se může domnívat, že tím, že přinese v hlavním vysílacím čase takovouto oslavu bývalého režimu, že to je vyrovnání se s ním. K tomu ještě pak pár nezkušených tvůrců, protože mnoho z těch autorů jsou nezkušení dokumentaristé bez výraznějších výsledků... Jak se ti lidé mohli pustit do tak závažné věci, kterou bych například já se svým zkušeným týmem odmítl... [...] V tento mimořádný vysílací čas věnovat 20 milionů na těch třicet dokumentů, což je suma, za kterou mi vytváříme dokumentů asi 100 do roku ve Febiu.“¹⁹⁷ Autor projektu Jan Lacina tehdejší Feničův postoj komentuje dnes takto: „Fero Fenič mohl zešílet, když se dozvěděl, že to nebude dělat on, ale my.“¹⁹⁸

Původní záměr autorů zobrazit skutečný poválečný vývoj Československa a seriál použít pouze jako ukázkou komunistické manipulace vnímala veřejnost zcela opačně: jako snahu o zvýšení sledovanosti atraktivním normalizačním seriálem, který

¹⁹⁵ Rozhovor autora práce s Janem Lacinou 5. 12. 2012.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Život a práce režiséra Fera Feniče. *Frekvence I*. 15.3.2000.

¹⁹⁸ Rozhovor autora práce s Janem Lacinou 5. 12. 2012.

bude doplněn dokumenty jen z toho důvodu, aby jej veřejnoprávní ČT mohla vůbec vysílat. Cyklus *Třicet návratů* napadla v září 1999 trestním oznámením Konfederace politických vězňů, „která vůbec nepochopila, že ten projekt směřuje k jejich rehabilitaci, k revizi obrazu poválečné historie,“¹⁹⁹ a řediteli Puchalskému zaslala otevřený dopis, v němž si vyhrazovala právo o vysílání seriálu rozhodovat: „Jsme to pouze my, muklyně a muklové, kteří máme právo vyslovit se k tomuto seriálu, jehož odvysílání hodnotíme jako propagaci zločinu.“²⁰⁰ V médiích konfederace následně obviňovala Českou televizi z pozvolné rehabilitace bolševismu. „Podobným a nenápadným způsobem, jako je promítání filmů zkreslujících skutečnost, zachvacovala komunistická propaganda mozky důvěřivých lidí po skončení války. Důsledkem takového rozumového selhání byly volby v roce 1946, kdy KSČ získala na území dnešní ČR 40 procent hlasů.“²⁰¹ Trestní oznámení na Českou televizi podala také Česká strana národně sociální, nicméně policie porušení zákona ve vysílání seriálu neshledala a stíhání nezahájila. K záměru ČT se kriticky vyjadřoval i ředitel TV NOVA Vladimír Železný. „[Vladimír] Železný zjistil, že to je výborný bič na Českou televizi. V té době navíc probíhal jeho spor s americkou CME a věděl, že *Major Zeman* je skvělý prostor pro odvedení pozornosti.“²⁰²

4.1 Porušuje ČT zákon?

Vysílání seriálu se pokusila zastavit Rada pro rozhlasové a televizní vysílání kritizující záměr televize již od jeho zveřejnění v listopadu 1998 a 14. září 1999 vyzvala vedení televize, aby svůj záměr přehodnotilo, neboť se „televize odvysíláním tohoto seriálu vystavuje podezření z porušení platných zákonů.“²⁰³ Ředitel Puchalský vzal názor rady na vědomí s tím, že jej považuje za závažný, ale seriál přesto odvysílá,²⁰⁴ k čemuž skutečně došlo 16. září 1999 zařazením bloku na čtvrté hlavní vysílací čas od 20:00.

¹⁹⁹ Rozhovor autora práce s Janem Lacinou 5. 12. 2012.

²⁰⁰ SOLOVJEV, Sergěj. KONFEDERACE POLITICKÝCH VĚZŇŮ ČR. *Otevřený dopis řediteli ČT*. Turnov, 1999. Dostupné z: <http://kpv.kozakov.cz/doklady/puchalsky.htm>

²⁰¹ Političtí vězni jsou proti uvedení Třiceti případů majora Zemana. *Lidové noviny*. 19.10.1998, roč. 11.

²⁰² Rozhovor autora práce s Janem Lacinou 5. 12. 2012.

²⁰³ Rada ve svém stanovisku doplnila, že uvedení seriálu ve veřejnoprávním médiu považuje za „obzvláště znepokojivou skutečnost.“

²⁰⁴ RADA PRO ROZHLASOVÉ A TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ. *ZPRÁVA O STAVU VYSÍLÁNÍ A ČINNOSTI RADY ČR PRO ROZHLASOVÉ A TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ za období 1. 1. 1999 - 31. 12. 1999*. Praha, 2000.

Opačný názor než Rada pro rozhlasové a televizní vysílání zastávala Rada České televize, tedy druhý dohledový orgán. Po únorové analýze materiálu *Pro a proti 30 případů majora Zemana*, který připravili František Schildberger a Jan Jiráček,²⁰⁵ a projednání stanoviska RRTV rozhodla Rada ČT 15. září, že projekt „30 návratů“ nepovažuje za porušení zákona o ČT, ačkoliv si je vědoma rozporuplnosti reakcí, které uvedení seriálu zřejmě vyvolá, a v rámci rady existují odlišná stanoviska.²⁰⁶ „Byli jsme přesvědčeni, že vysílání seriálu nepředstavuje pro veřejnost riziko podlehnutí propagandistickému sdělení, které seriál obsahuje. Zároveň jsme došli k závěru – tento názor byl především můj – že *Major Zeman* je svým řemeslným provedením sebekompromitující,“ říká dnes o rozhodnutí tehdejší předseda rady Jan Jiráček. Mezi těmi, kteří se stavěli proti uvedení seriálu, byli Petr Weiss či František Schildberger: „Například Petr Weiss odmítl promítání propagandistických komunistických snímků ve veřejnoprávní televizi jako morálně nepřijatelné s tím, že analogií by bylo (poválečné) vysílání oslavných filmů o gestapu. I podle Františka Schildbergera do ČT seriál, na rozdíl od kin, nepatří, neboť veřejnoprávní instituce má za povinnost dodržovat určitou etickou i uměleckou úroveň.“²⁰⁷ Podle Schildbergera by televize neměla vysílat *majora Zemana*, stejně jako nevysílá tvrdou pornografii.²⁰⁸

Rada ČT se k seriálu vrátila na svém zasedání 6. října a vyjádřila značné zklamání nad celkovou úrovní provedení projektu.²⁰⁹ „Ty dokumenty byly jednak dělány dost narychlo, ale především působily dojmem, že to je střet ideologií: něco řekne Zeman, něco ti na druhé straně. Vlastně předznamenávaly opačným znaménkem to, co bylo zpracováno v příslušném díle. Točit dokument o historických předlohách epizod bylo nesmyslné, protože *Major Zeman* je interpretace poválečných dějin z pozice poloviny 70. let. Možná mělo smysl udělat dokument o vzniku seriálu, ale ne o těch předlohách. Úplně přesvědčivě nevyznívaly ani následné diskuze. Chápal jsem to jako jakýsi pokus o reinterpetaci, který tomu příběhu spíš dodával na vážnosti.“²¹⁰ Po odvysílání několika dílů cyklu se jím znovu zabývala i Rada pro rozhlasové a televizní

²⁰⁵ Autor práce se o získání tohoto materiálu snažil, ovšem Jan Jiráček jej již nenalezl.

²⁰⁶ Zpráva z jednání Rady České televize ze dne 15. 9. 1999 pro www stránky. 1999. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/rada-ct/zapisy-z-jednani/>

²⁰⁷ Major Zeman rozdělil radu. *Slovo*. 6.2.1999, roč. 91.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Zpráva z jednání Rady České televize ze dne 6. 10. 1999 pro www stránky. 1999. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/rada-ct/zapisy-z-jednani/>

²¹⁰ Rozhovor autora práce s Janem Jiráčkem 10. 12. 2012.

vysílání a na konci září oznámila ČT, že s ní zahájí správní řízení pro porušení § 5 odst. 1 písm. a), b), d) a § 9 odst. 1 zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání. „Rada dospěla k závěru, že uvádění seriálu *Třicet návratů* v doposud prezentované podobě je v rozporu s veřejnoprávním posláním a povinnostmi České televize. Základním posláním České televize je sloužit veřejnému zájmu. Po výzvě Rady, která nebyla akceptována, po vyhodnocení odpovědi vedení ČT na tuto výzvu, po vyhodnocení odvysílaných dílů včetně negativních reakcí veřejnosti zahájila Rada ve věci správní řízení, jehož cílem je uvedení vysílání veřejnoprávní České televize do souladu s jejím posláním, stanoveným zákony.“²¹¹ Konkrétně rada spatřovala protiprávní jednání ČT v těchto bodech:

§ 5 zákona č. 468/1991 Sb.

Povinnosti provozovatelů

(1) Provozovatelé jsou povinni:

a) zabezpečit, aby nebyly vysílány pořady, které jsou v rozporu s Ústavou České republiky a s Listinou lidských práv a svobod;

b) zajistit, aby vysílané pořady nepropagovaly válku nebo neličily krutá nebo jinak nelidská jednání takovým způsobem, který je jejich zlehčováním, omlouváním nebo schvalováním;

(...)

d) nezařazovat v době od 6,00 hodin do 22,00 hodin pořady, které by mohly ohrozit psychický nebo morální vývoj dětí a mladistvých;

§ 9 zákona č. 468/1991 Sb.

Zvláštní povinnosti a oprávnění provozovatelů ze zákona

(1) Základním posláním provozovatelů ze zákona je sloužit veřejnému zájmu, přispívat k utváření demokratické společnosti a odrážet její názorovou pluralitu zejména tím, že jejich vysílání nesmí jednostranně přihlížet pouze k jednotlivým názorovým orientacím, k jednomu náboženskému vyznání nebo světovému názoru, k zájmu jedno politické strany, hnutí, skupiny nebo části společnosti.

Podle RRTV uvedení cyklu *Třicet návratů* provázal navíc značně negativní dopisový ohlas: „Většina pisatelů ostře protestovala proti znovuuvedení seriálu *Třicet případů majora Zemana* na televizní obrazovce. Řada dopisů měla formu petice, zejména od členů Konfederace politických vězňů. Někteří stěžovatelé vyjádřili

²¹¹ RADA PRO ROZHLASOVÉ A TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ. ZPRÁVA O STAVU VYSÍLÁNÍ A ČINNOSTI RADY ČR PRO ROZHLASOVÉ A TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ za období 1. 1. 1999 - 31. 12. 1999. Praha, 2000.

v souvislosti s vysíláním tohoto seriálu nechť nadále platit ČT koncesionářské poplatky.²¹²

4.2 Politický dopad vysílání

Repríza seriálu vzbudila kritické postoje i u politiků, zastoupených především místopředsedou Poslanecké sněmovny a předsedou Stálé komise pro sdělovací prostředky Ivanem Langerem (ODS), jenž *Třicet návratů* označil za jedno z nejmarkantnějších porušení základních prvků veřejnoprávnosti: „V seriálu je naprosto zásadním způsobem překrucován celý poválečný vývoj Československa, glorifikován bývalý režim a jeho represivní aparát v čele se Státní bezpečností, jež má na svědomí stovky životů a milióny tragických osudů českých občanů.“²¹³ Vysílání seriálu podle Langerova kritizovaly téměř všechny profesní organizace z oblasti televizní a filmové tvorby, k čemuž ČT přesto nepřihlížela: „Poukazováno bylo především na čas, tedy hlavní vysílací čas, a strukturu, ve které se projekt vysílá, a především na úroveň dokumentů a následných diskusí. To vše vedlo k naprosto opačnému efektu, než je zamýšlené odhalování nepříjemných pravd.“²¹⁴ Jednání Rady ČT jako orgánu kontroly bylo Langerem označeno za selhání: „Je totiž pravdou, že Rada ČT, ač byla opakovaně a z různých míst vyzývána k zásahu, počínání vedení ČT po celou dobu pouze přihlížela, resp. podle mého názoru velmi nepřesvědčivě jej obhajovala.“²¹⁵ Doplněme, že k cyklu se odmítavě vyjadřovala také poslankyně Kateřina Dostálová (ODS) označující *Třicet návratů* jako „urážku diváků, jejichž postoje by pro nás měly být morálním vzorem,“ a kritizující právě ono „nedostatečné objasnění a vysvětlení konkrétních propagandistických lží,“²¹⁶ i poslanec Petr Pleva (ODS), jenž navrhoval odebrat ČT možnost vysílat reklamu: „Jestliže si tím chce pan Puchalský zvýšit sledovanost, pak je jediná cesta: sebereme ČT reklamu, aby o svou sledovanost nemusela tolik bojovat.“²¹⁷

²¹² RADA PRO ROZHLASOVÉ A TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ. *ZPRÁVA O STAVU VYSÍLÁNÍ A ČINNOSTI RADY ČR PRO ROZHLASOVÉ A TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ za období 1. 1. 1999 - 31. 12. 1999*. Praha, 2000.

²¹³ stenoprotokol schůze PSP ČR ze dne 10. 3. 2000

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ Poslanec ODS by České televizi vzal reklamu za vysílání majora Zemana. *Právo*. 5.11.1998, roč. 8.

Na základě svého názoru, že členové Rady ČT nepochopili postavení orgánu, jehož jsou součástí, prosadil Ivan Langer v mediální komisi návrh usnesení „Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR konstatuje, že Česká televize neplní své poslání, které je jí dáno § 2 zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi,“ Vzhledem ale k tomu, že v prosinci ředitel Puchalský pro nedostatečnou důvěru Rady ČT rezignoval,²¹⁸ nebylo hlasování o usnesení na program schůze zařazeno. Dodejme, že důvodů pro odvolání Puchalského bylo více, a tak kontroverzní a nepovedené vysílání *Majora Zemana* sloužilo spíše jako obušek na ředitele,²¹⁹ což potvrzuje i Jan Jiráček: „Na Jakuba Puchalského byly tlaky i před *Zemanem*. Samotné odvysílání seriálu se pak stalo onou holí, kterou psa začali bít. Kdyby nebyl *Major Zeman*, možná by se našlo něco jiného. Byla to snadná nahrávka.“²²⁰ Tuto tezi potvrzuje vzpomínkou i Lacina: „Já jsem tehdy například potkal Vladimíra Sýkoru, producenta pro hudební vysílání, který mi řekl: "To se nemůžete divit, on nám [Puchalský] dělal tady tyhlety novosti, tak jsme si počkali a ve správnou chvíli mu namydlili schody.“²²¹ Po rozhodnutí nového ředitele Chmelíčka seriál dovysílat tlak na Radu ČT pokračoval: „Politická elita se tehdy rozhodla pro úplné zastrašení rady. Nastal masivní pokus zabránit tomu vysílání. Byli jsme dokonce předvoláni do parlamentu, kde stála poslanecká komise, která nás o tom přesvědčovala. To byl velmi hrubý zásah do fungování televize. Bylo to tehdy velmi emotivně vypjaté a došlo i na slzy. Postupně to vedlo k tomu, že se rada začala rozklížovat a jednotliví členové rady začali odhadovat svoje možnosti na znovuzvolení,“ řekl Jiráček v roce 2009.²²² Na schůzi Poslanecké sněmovny v březnu 2000 byla pak přijata dvě usnesení o tom, že Česká televize neplní své zákonné povinnosti, a Rada ČT byla okamžitě odvolána.

Ve chvílích, kdy na půdě Poslanecké sněmovny a mediálních rad probíhaly spory o legitimitu vysílání a Jakub Puchalský na konci roku 1999 rezignoval, nebylo ovšem *Třicet návratů* ani za polovinou a do konce cyklu zbývalo 18 dílů. „Puchalského rezignace byla velmi nepříjemná, neboť ohrozila celý projekt. Předtím navíc sbalil kufry

²¹⁸ Ač bylo pro odvolání Puchalského ze šesti potřebných hlasů pouze pět, Puchalský to považoval za jasné vyjádření nedůvěry a rezignoval.

²¹⁹ KONRÁD, Ondřej. Odvolání Rady České televize - mnoho pochybností na všech stranách. [online]. [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: http://m.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/3225

²²⁰ Rozhovor autora práce s Janem Jiráčkem 10. 12. 2012.

²²¹ Rozhovor autora práce s Janem Lacinou 5. 12. 2012.

²²² Nátlak na radní? Častý jev. *Lidové noviny*. 4.6.2009, roč. 22.

i Čestmír Kopecký, který se po nějakém třetím díle s Puchalským rozhádal, dal výpověď a nechal nás v tom. Přibližně ve třetině jsem z projektu odešel i já, protože jsem nesouhlasil s tím, aby dokumenty režírovali naši kolegové z investigativních pořadů, což prosazoval kolega Polák.²²³ I přes tyto komplikace a již zmíněný tlak veřejnosti na ukončení vysílání, Česká televize cyklus dokončila, ale zřejmě z důvodů negativních ohlasů a kvality zpracování dokumenty ani besedy již nikdy – stejně jako žádné jiné televize – neuviedla. „Ohlasy skončily fiaskem. Je to takové rozporuplné, divácký efekt to splnilo, ale zůstal z toho takový trpký dojem. Otázka je jestli by to ustál například Fenič s Febiem, jestli by to nesešlo i jeho. A proč to už nikdy televize nevysílala. Nevím, práva na to mají, možná se za to ale stydí.“²²⁴

²²³ Rozhovor autora práce s Janem Lacinou 5. 12. 2012.

²²⁴ Tamtéž.

5. Propaganda královnou sledovanosti

V úvodu práce jsme si stanovili cíl analyzovat divácký úspěch či neúspěch seriálu jak při prvním porevolučním uvedení v České televizi, tak i během následujících repríz. Pro nezbytnou ilustraci zájmu před rokem 1989 uvedme, že při premiéře v letech 1976-1980 byla sledovanost extrémně vysoká (cca 90 %), což bylo zapříčiněno především existencí pouze dvou televizních kanálů a výjimečným rozsahem cyklu.²²⁵ Vzájemné porovnání s normalizační premiérou není tedy pro naše účely příhodné, věnujme se spíše analýze sledovanosti jednotlivých vysílání v letech 1999–2000 (ČT), 2004–2005 (TV Prima) a 2009–2011 (TV Barrandov), jejíž detailnost nám umožňují data společnosti ATO a interních dokumentů ČT.²²⁶

5.1 Česká televize

Jak je pojednáno v předchozí kapitole, vzhledem ke kontroverzi seriálu a výrazné polarizaci veřejnosti pojala veřejnoprávní televize vysílání formou cyklu *Třicet návratů*, který byl uváděn od 16. září 1999 do 4. května 2000. Tento blok sledovalo průměrně 1,65 milionu diváků starších 15 let, což lze, jak prokážeme dále, považovat za nadprůměrný výsledek. Nejatraktivnějším se stal podle očekávání samotný seriál s ratingem 23,1 % (v absolutním vyjádření bezmála 2 mil. diváků) a sharem 45,97 %.²²⁷ Dokumenty přilákaly přibližně polovinu příjemců (rating 11,4 %), což činilo téměř 1 milion diváků a každého čtvrtého u televize. Divácké chování mužů a žen se výrazně

TŘICET NÁVRATŮ - základní sociodemografické skupiny															
	Jednotlivci 4 a více let			Dospělí 15 a více let			Muži 15 a více let			Ženy 15 a více let			Děti 4 až 14 let		
	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share
Celý večer	17,6	1730	39,88	19,7	1658	40,48	19,8	802	43,31	19,6	856	38,38	5,1	72	29,02
z toho															
Fejeton	15,3	1506	35,98	17,0	1431	36,63	17,7	714	40,40	16,4	717	33,53	5,3	75	30,61
Seriál	20,7	2035	45,29	23,1	1943	45,97	23,1	932	49,06	23,1	1011	43,74	6,4	91	33,50
Dokument	9,9	976	26,53	11,4	954	26,90	11,8	477	25,27	10,9	474	24,92	1,5	21	17,90
Zdroj: TAYLOR NELSON SOFRES - ATO															

²²⁵ BLAŽEK, Petr, Petr CAJTHAML a Daniel RŮŽIČKA. Kolorovaný obraz komunistické minulosti: Vznik, natáčení a uvedení Třiceti případů majora Zemana. In KOPAL, Petr. *Film a dějiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.

²²⁶ ČESKÁ TELEVIZE. *Třicet návratů a diváci z různých úhlů*. 1999. Dostupné z:

<http://img6.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/sledovanost/byli-jsme-pritom/zeman.pdf>

²²⁷ blíže k pojmům rating a share srov. REIFOVÁ, Irena, ed. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004.

nelišilo, rozdíly se ovšem vyskytují ve věkové struktuře adresátů seriálu. Nejvíce se o *Třicet návratů* i každou jeho jednotlivou složku zajímali mladí lidé ve věku 25–34 let, tedy normalizační generace, jež si, soudíme, připomínala původní vysílání a předlistopadovou dobu spojenou se svým dětstvím a mládím. V uvedeném věku seriál dokonce sledovalo více než 60 % diváků, kteří byli v té chvíli před televizním přijímačem. Naopak nejméně je početná kategorie teenagerů a mladých do 25 let. Nejmladší generaci neoslovily hlavně dokumenty, když dosáhly sledovanosti pouhých 4,5 % při necelém pětinovém podílu na publiku.

TŘICET NÁVRATŮ - podle věku															
	15-24 letí			25-34letí			35-44letí			45-54letí			55 a více let		
	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share
Celý večer	10,3	176	36,78	24,7	342	55,05	21,9	316	46,52	20,2	308	41,36	21,9	515	33,03
z toho															
Fejeton	8,1	138	33,68	19,9	276	49,14	18,8	271	43,30	16,9	257	35,41	20,7	488	30,88
Seriál	12,7	217	43,54	29,4	407	62,70	25,6	369	52,92	23,4	357	46,82	25,2	593	36,91
Dokument	4,5	76	19,83	13,4	186	36,07	12,9	187	30,63	12,4	189	28,07	13,4	317	23,33
Zdroj: TAYLOR NELSON SÓFRES - ATO															

Pozornost věnujme vzdělání publika a jeho struktuře: Cyklus *Třicet návratů* zaujal stejnou měrou jak vyučené bez maturity, tak absolventy vysoké školy, obecně však platí – relativně, nikoli absolutně z důvodu rozložení úrovně vzdělání ve společnosti – čím vyšší vzdělání, tím vyšší podíl na publiku. Přibližně každý druhý vysokoškolák, dívající se v té chvíli na televizi, sledoval jednu z epizod seriálu, zatímco v případě základního vzdělání každý třetí. S vyšším vzděláním se rovněž zmenšuje propad mezi sledovaností seriálu a dokumentu: v poměru s ratingem seriálu je poměr ratingu dokumentu u diváků se základním vzděláním pouze 43 %, zatímco u vysokoškoláků 65 %.

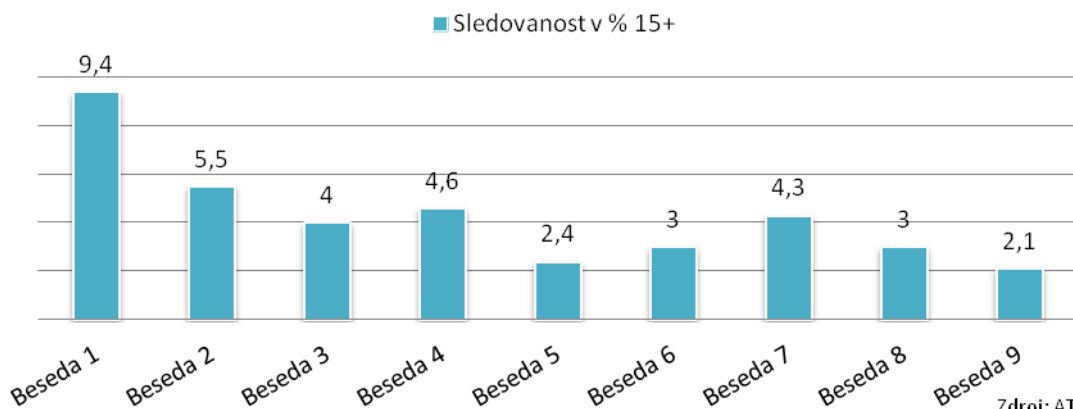
TŘICET NÁVRATŮ - podle vzdělání												
	Základní škola			Vyučení bez maturity			Střední škola s maturitou			Vysoká škola		
	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share
Celý večer	14,1	226	29,03	21,4	731	40,99	20,6	552	45,36	21,0	148	48,04
z toho												
Fejeton	12,7	204	26,85	18,6	634	36,71	16,9	454	40,4	19,7	139	45,82
Seriál	16,8	270	33,58	25,3	863	46,79	24,1	646	51,59	23,2	164	52,27
Dokument	7,3	116	17,63	11,9	406	26,70	12,1	324	30,00	15,3	108	37,37
Zdroj: TAYLOR NELSON SÓFRES - ATO												

Stratifikace podle bydliště potvrzuje očekávání. Nejvíce komponovaný cyklus sledovala Praha, a to jak relativně, tak absolutně; přímo seriál měl 54% podíl na pražském publiku a největší sledovanost (rating 15,7 %) měly i dokumenty, což vzhledem k prvenství města v počtu vysokoškoláků koreluje s předchozí tabulkou. Nejméně diváků zaujalo *Třicet návratů* ve východních Čechách, průměrně celý večer sledovalo 176 tisíc diváků cílové skupiny, přímo seriál pak o 30 tisíc více.

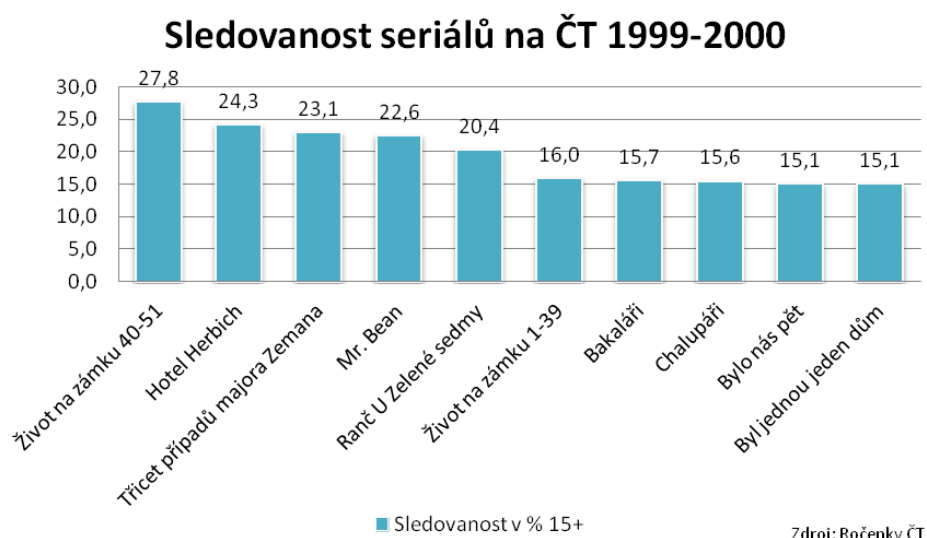
TŘICET NÁVRATŮ - podle regionů												
	Praha			střední Čechy			jižní Čechy			západní Čechy		
	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share
Celý večer	22,5	227	49,04	18,1	163	34,72	21,2	120	42,39	21,6	151	43,28
z toho												
Fejeton	20,0	202	45,63	15,8	143	30,39	19,6	111	39,72	17,4	122	36,46
Seriál	25,3	255	54,08	21,1	191	39,22	24,9	141	47,65	25,3	177	49,32
Dokument	15,7	159	36,33	10,5	95	23,47	11,9	67	29,60	12,8	90	28,57
	severní Čechy			východní Čechy			jižní Morava			severní Morava		
	TVR	Tisíce	Share	TVR	tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share	TVR	Tisíce	Share
Celý večer	18,4	176	34,24	17,5	176	40,46	20,6	344	42,38	18,8	300	39,54
z toho												
Fejeton	15,6	149	31,00	15,6	157	36,80	17,7	296	38,52	15,7	250	35,20
Seriál	22,0	210	39,81	20,5	206	45,41	24,2	404	48,13	22,5	360	45,89
Dokument	9,8	94	20,50	9,8	99	28,07	11,7	196	28,10	9,8	156	24,00
Zdroj: TAYLOR NELSON SOFRES - ATO												

Data výzkumu pro Českou televizi nezobrazují sledovanost doplňkových besed, proto jsme na základě statistik společnosti ATO provedli srovnání sami. Besedy vykazují od začátku klesající trend diváckého zájmu, symbolicky potvrzený výsledky té poslední, kterou sledovalo pouhých 179 tisíc lidí, což znamenalo desetkrát menší sledovanost než před tím promítaný závěrečný díl *Růže pro Zemana* (2 miliony diváků).

Besedy - Rating

Z výše uvedených dat jednoznačně plyne, že se *Major Zeman* stal v programu České televize vyhledávanou položkou. Abstrahujeme-li od doplňkových pořadů, jež cyklus provázely, a zasadíme-li seriál do kontextu dramatické tvorby let 1999 a 2000, zjistíme, že se stal co do sledovanosti třetím neúspěšnějším seriálem v cílové skupině 15+, překonán pouze závěrečnými díly *Života na zámku* a *Hotelem Herbich*.²²⁸ Dodejme, že kromě *Chalupářů* (neděle 10:30) se vždy jednalo o televizní prime time mezi osmou a desátou hodinou večerní.²²⁹ Epizoda *Kvadratura ženy* byla dokonce sedmým nejsledovanějším pořadem ČT 1 v roce 2000 s ratingem 28,1 % a podílem na publiku 54 %. Úspěšné byly rovněž dokumenty, které sledovalo průměrně jeden milion diváků: „Ve výsledku považuji dokumenty za úspěšné, pro srovnání: taková čísla vykazovala například první série 13. komnaty. Jsou to jedny z nejsledovanějších dokumentů v historii ČT, z čehož vyplývá, že projekt jako takový byl dobře nastavený, ale strašně špatně prezentovaný.“²³⁰

Cyklus *Třicet návratů* nejvíce zaujal diváky, kteří v době normalizace prožili dětství a mládí, čímž evokuje ostalgieckou motivaci;²³¹ pro starší ani mladší publikum nebyly pořady tak atraktivní. Vysílání rovněž vykazovalo výrazný podíl vysokoškolského publika, jenž však, jak ukáží další srovnání, při pozdějších reprízách klesal.

²²⁸ Vzhledem k vysílání seriálu *Třicet případů majora Zemana* na přelomu dvou let, byla celková sledovanost zjištěna z váženého průměru sledovanosti v obou letech.

²²⁹ blíže REIFOVÁ, Irena, ed. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004.

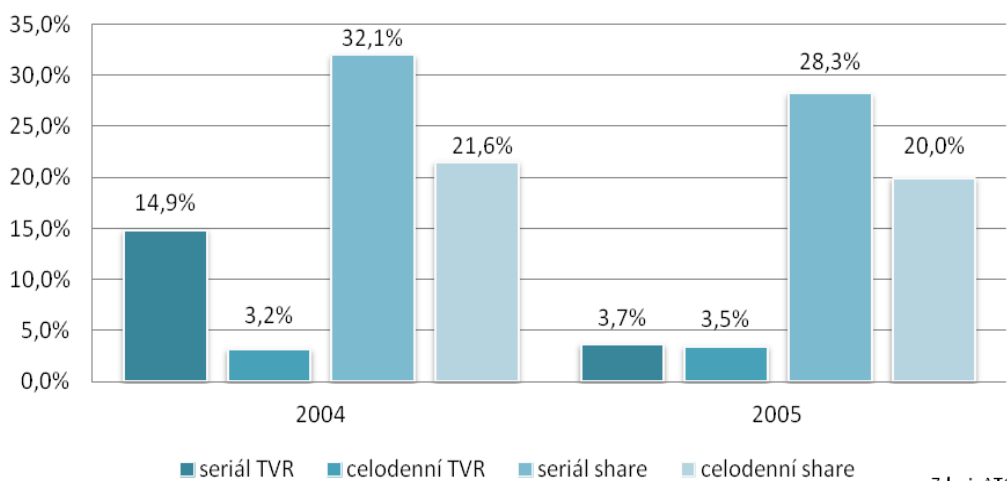
²³⁰ Rozhovor autora práce s Janem Lacinou 5. 12. 2012.

²³¹ srov. FRANC, Martin. Ostalgie v Čechách. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 197.

5.2 TV Prima

Nadprůměrné sledovanosti seriál dosáhl i během repríz na TV Prima v letech 2004 a 2005. V rámci prvního uvedení v roce 2004, kdy byl od ledna do srpna nasazen na osmou hodinu večerní, dosáhl ve skupině 15+ průměrného ratingu 14,9 %, zatímco celkové výsledky pro TV Prima za rok 2004 činily v úseku prime time pouze 8,4 %, ²³² během celého dne pak dokonce 3,2 %. Podobné výsledky nabízí i porovnání podílu na publiku. *Třicet případů majora Zemana* zaujalo v roce 2004 32,05 % diváků, kteří v té chvíli televizi sledovali, ač průměrný share televize v tomto roce byl 21,58 % během dne a 20,91 % v prime time. „Příběh Bestie slavil na Primě dosud největší divácký úspěch ze všech odvysílaných dílů seriálu *Třicet případů majora Zemana*. Sledovalo jej více než 1,8 milionu diváků, což bylo 42 procent ze všech, kdo středeční večer trávili u televize.“ ²³³

Sledovanost seriálu na TV Prima

V květnu 2005 se TV Prima rozhodla vysílat seriál znovu a i přes méně atraktivní čas ²³⁴ byl divácký zájem opět nadprůměrný. *Zemanův* rating byl vzhledem k pozdní noční hodině vysílání pouze 3,7 %, ale i tak překonal celodenní průměr 3,5 % a úspěšný byl i s ohledem na share, v němž zvýšil jak celodenní, tak „primetimeová“ čísla.

²³² Pro účely této statistiky ATO udává prime time v čase 19:00-23:00.

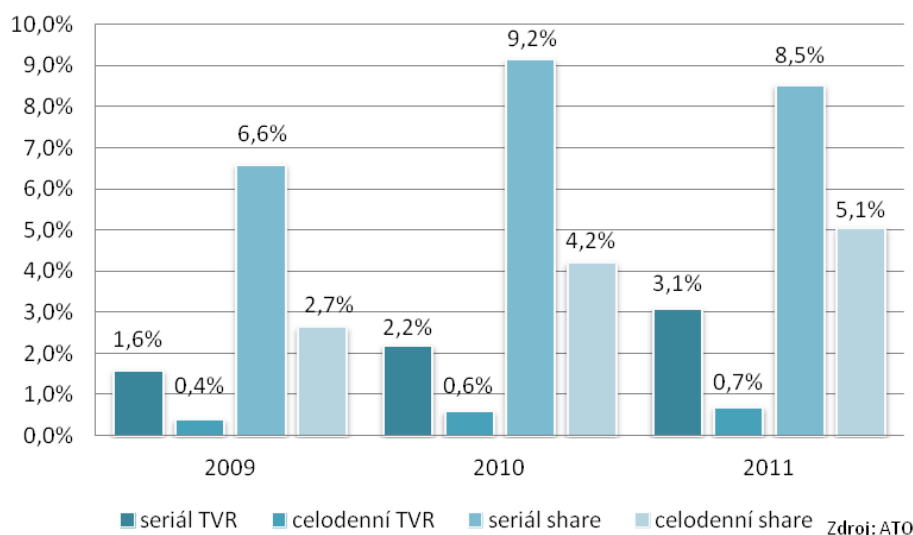
²³³ Major Zeman zažil divácký rekord. *Mladá fronta DNES*. 20.2.2004, roč. 15.

²³⁴ Vysílací slot nebyl přesně určen a začátek seriálu se pohyboval od 21:35 až po 00:13.

5.3 TV Barrandov

Poslední českou televizní stanicí, jež do svého schématu *Tricet případů majora Zemana* nasadila, se stala TV Barrandov, nová digitální televize vysílající od ledna 2009. V říjnu stejného roku zařadila seriál na nedělní večery se začátkem těsně před 22:00, přičemž jednotlivé epizody vždy opakovala o dva dny později (tentokrát v čase po 23. hodině).²³⁵ Poslední díl seriálu vysílala televize v dubnu 2010, nicméně na vysoká čísla sledovanosti²³⁶ navázala v zápětí, a to dalším uvedením v září 2009. Ač i nyní byly epizody vysílány dvakrát (v sobotu po 22. hodině s reprízou o den později v odpoledním čase po 17. hodině), a jednalo se tak ve své podstatě o třetí a čtvrté vysílání během jediného roku, vysoký divácký zájem vedl vedení televize již po třetí epizodě k přesunutí seriálu na páteční prime time od 20:00 se zachováním nedělní odpolední reprízy. Čísla sledovanosti ve srovnání s průměrnými ročními²³⁷ výsledky dokládají, že zájem o seriál na TV Barrandov byl od roku 2009 skutečně markantní. Hovoříme-li o ratingu, byl *Major Zeman* přibližně čtyřikrát atraktivnější než program televize obecně²³⁸ a vysokých výsledků dosahoval i v podílu na publiku. Dodejme, že od 7. ledna 2013 vysílá TV Barrandov seriál znovu, tentokrát v pondělí od 20:00.

Sledovanost seriálu na TV Barrandov

²³⁵ Jedinou výjimkou v pravidelném opakování byl díl *Mědiritina*, jehož repríza by podle schématu připadla na státní svátek 17. listopadu, a proto vysílána nebyla.

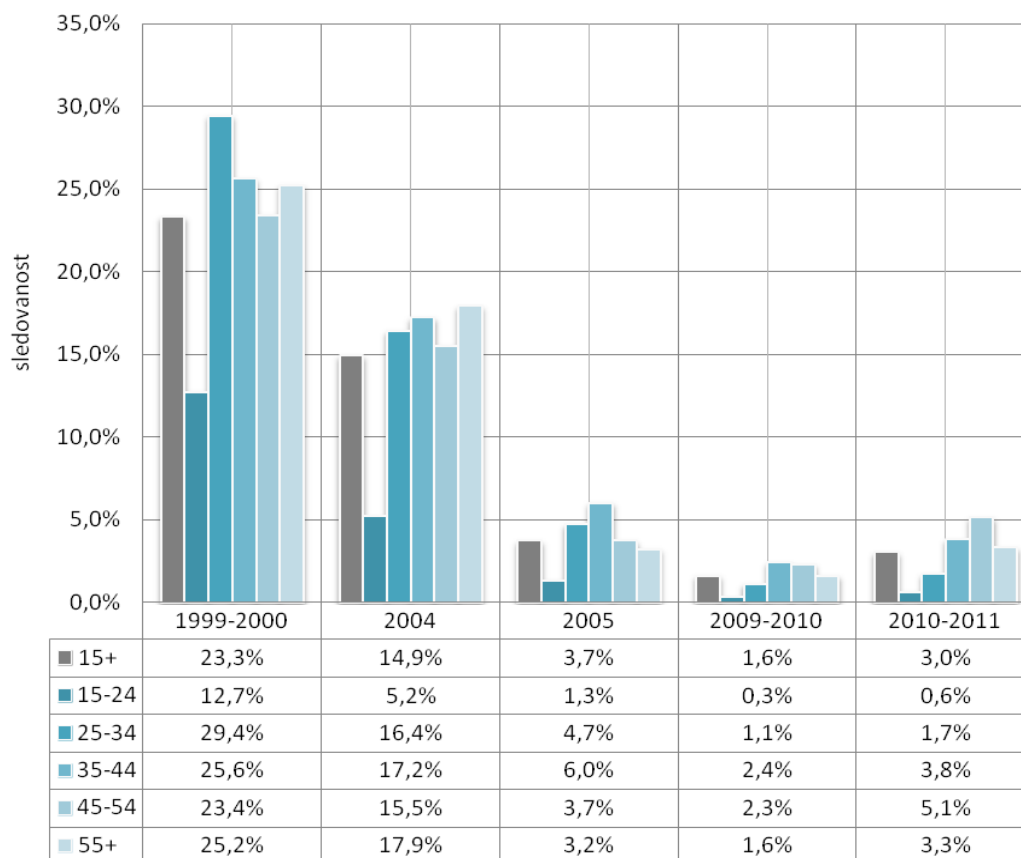
²³⁶ srov. AUST, Ondřej. Barrandov předběhl ČT 2 díky majoru Zemanovi. *Lidovky.cz* [online]. 13. 10.2009 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/barrandov-predbehl-ct-2-diky-majoru-zemanovi-fzo-/ln-media.asp?c=A091013_080620_ln-media_hrn

²³⁷ V případě roku 2009 jsou průměrné celodenní veličiny počítány od 1. 6., do té doby nebyla televize součástí peoplemetrového měření.

²³⁸ Jedná se o průměrnou celodenní sledovanost; srovnáme-li seriál se sledovaností prime time, byl *major Zeman* atraktivnější cca 2,5krát více než průměr.

Věková struktura diváků TV Prima a TV Barrandov vede v porovnání s prvním vysílání ČT k důležitému závěru: Je logické, že seriál přitahuje především diváky, kteří mají s obdobím komunismu žitou zkušenost, ale z výzkumu plyne, že publikum stárne relativně rychleji, než bychom očekávali. Zatímco v roce 1999 se na seriál nejvíce dívali diváci ve věku 25–34 let, tedy ti, kteří se narodili v letech 1965–1974, při vysílání TV Prima v roce 2005 se jednalo již o ročníky 1961–1970 (v roce 2004 seriál nejvíce sledovala dokonce nejstarší generace) a při poslední repríze v roce 2011 seriál nejčastěji zaujal diváky narozené v letech 1956–1965. Ač tato data ovlivňuje obecná struktura sledovanosti jednotlivých programů²³⁹ i změna diváckého chování mezi lety 1999–2011, lze je i přes to interpretovat tak, že vzpomínky na dětství a mládí, které byly bezpochyby jedním z motivačních faktorů v roce 1999, se proměnily v obecný sentiment po normalizačním režimu a jeho tvorbě.

Diváci seriálu podle věku 1999-2011

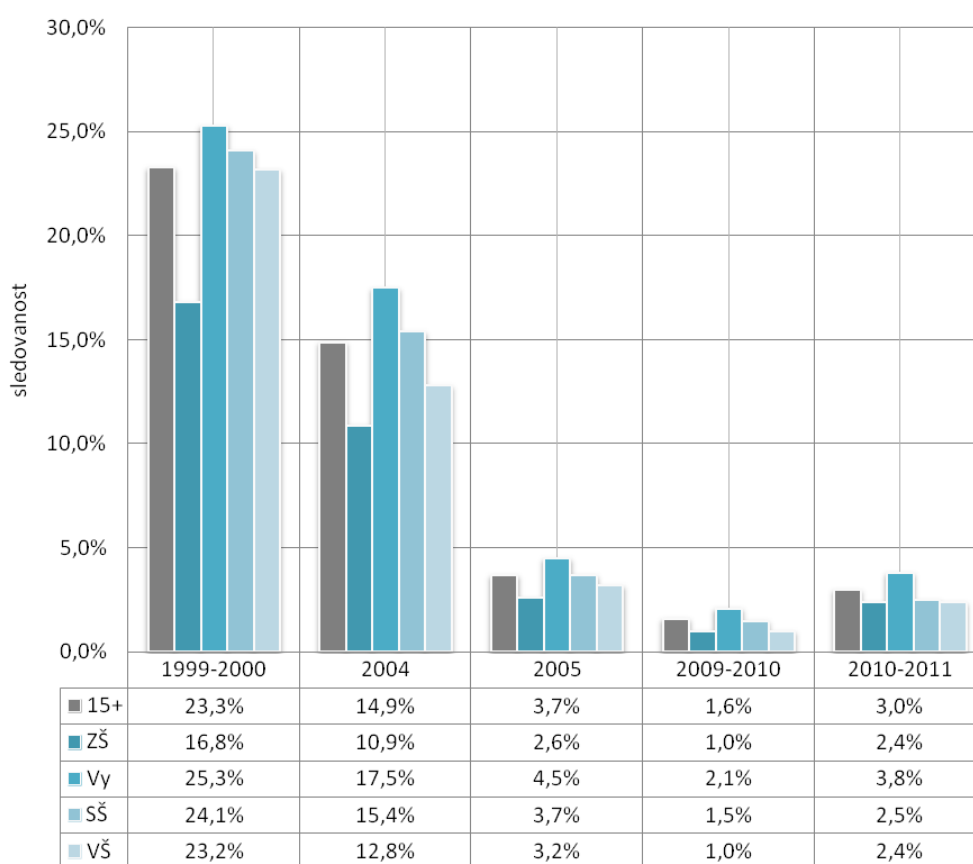

Zdroj: ATO

²³⁹ srov. *Analýza struktury TV diváků s akcentem na změny u TV Barrandov*. 2011. Dostupné z: <http://www.media-master.cz/files/prehled%20trhu/Struktura%20TV%20divaku.pdf>

Z dat sledovanosti rovněž plyne úpadek diváckého zájmu vzdělanějšího publika, jež je vytlačováno diváky se základním vzděláním a výučním listem. Zatímco v roce 1999 je rozdíl mezi základním a vysokoškolským vzděláním markantní, při poslední repríze v roce 2011 jsou tyto hodnoty identické. Stejně tak klesá poměr diváků se středoškolským vzděláním, oproti současnosti dříve převyšující průměrnou sledovanost. Opět s metodickou výhradou, že výstupy zobrazují i obecnou diváckou strukturu média, interpretujeme data tak, že od původního vysílání došlo k nárustu podílu méně vzdělaných diváků.

Diváci seriálu podle vzdělání 1999-2011

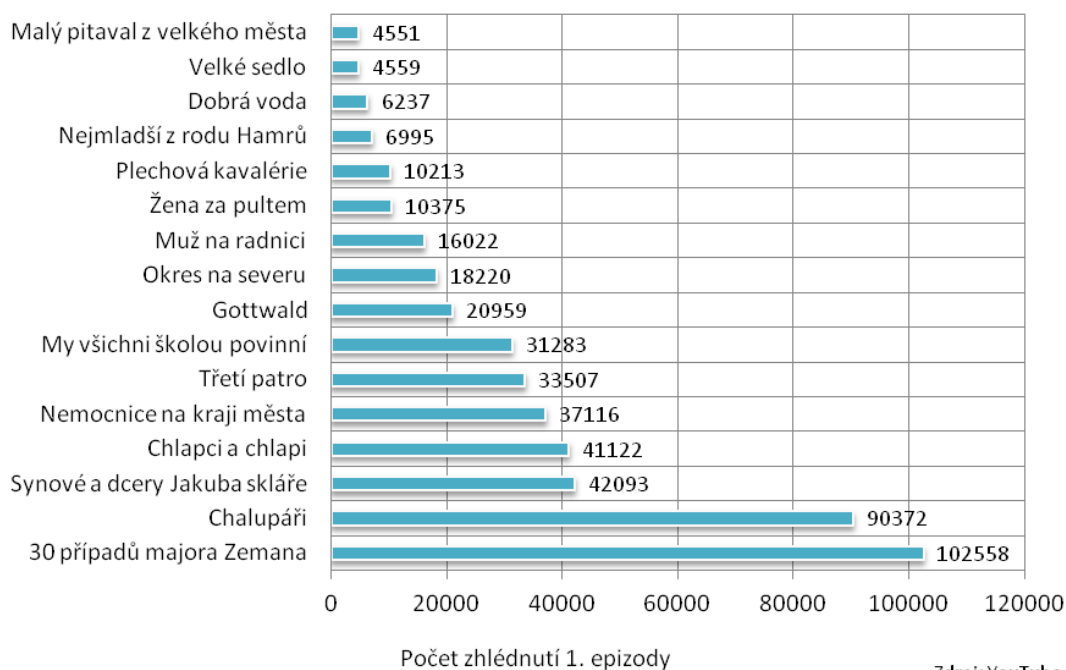
Zdroj: ATO

5.4 YouTube

Vedle televize jako masového média, u něhož divák stěží ovlivní, na co se dívá, je přínosné srovnat divácký ohlas i v rámci YouTube, tedy média síťového a nelineárního, a to porovnáním se sledovaností jiných seriálů. Nejdříve se však obraťme k metodologii, již bylo třeba vzhledem k několika variantám seriálů zavést. Pracujeme vždy s epizodou č. 1, byť si uvědomujeme úskalí srovnání seriálů s relativní autonomií

epizod (*Třicet případů majora Zemana*, *Žena za pultem*) a se silně propojenou narativní linií (*Nemocnice na kraji města*, *Nejmladší z rodu Hamrů*).²⁴⁰ Primárním klíčem je pro nás divácký zájem, srovnáváme tedy verze s největším počtem zhlédnutí od doby uvedení na YouTube,²⁴¹ přičemž v případě, že je epizoda rozdělena na více částí, je výsledná hodnota vytvořena z aritmetického průměru zhlédnutí těchto částí. Výzkum byl proveden v září 2012, v současné době byla ale řada seriálů z YouTube odstraněna, a tak již nelze zachytit dlouhodobější vývoj diváckého zájmu. Pro ilustraci atraktivity *majora Zemana* je to však dostačující.

Srovnání sledovanosti na YouTube (září 2012)

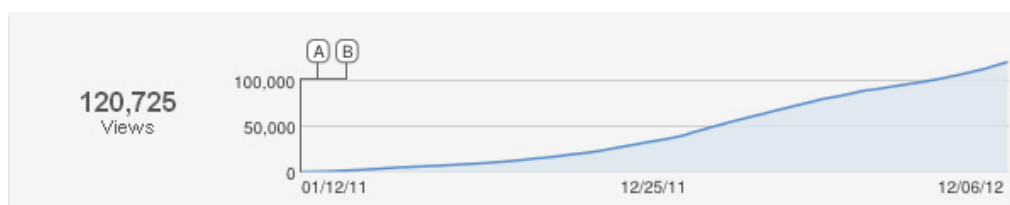
Seriál *Třicet případů majora Zemana* je v rámci YouTube nejsledovanějším československým i českým seriálem v historii, převyšující jak jinou normalizační seriálovou tvorbou, tak i pozdější podobně rozsáhlé cykly.²⁴² Úvodní epizoda *majora Zemana* byla na YouTube umístěna v polovině ledna 2011 a v současné době [prosinec 2012] čítá již přes 120 tisíc zhlédnutí. Zajímavé je zde srovnání obou roků. V roce 2011, kdy seriál vysílala TV Barrandov, zhlédlo epizodu *Smrt u jezera* odhadem 40 tisíc

²⁴⁰ srov. KOKEŠ, Radomír D. Teorie seriálové fikce. In: FEDROVÁ, Stanislava a Alice JEDLIČKOVÁ. *Intermediální poetika příběhu*. Praha: Akropolis, 2011, s. 228-257.

²⁴¹ Ač jsou některé seriály na YouTube uloženy již několik let, zatímco jiné pouze několik měsíců, k této proměnné nepřihlížíme. Počet zhlédnutí nijak explicitně nekoreluje s dobou uložení.

²⁴² Dobrodružství kriminalistiky – 26 430 zhlédnutí, Zdivočelá země – 12 274 zhlédnutí

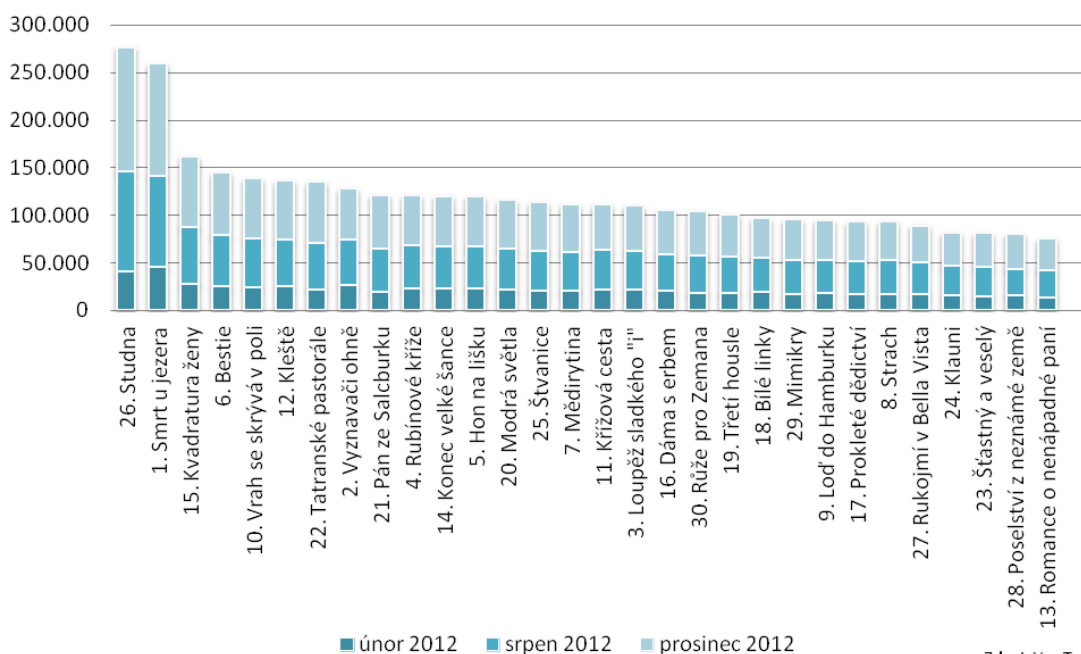
diváků, zatímco o rok později, kdy seriál v televizi uveden nebyl, počet diváků dvojnásobně vzrostl. Lze tedy soudit, že pokud žádná televize *majora Zemana* nevysílá, diváci si jej „naladí“ jinde a YouTube v tomto případě televizi substituuje. Dodejme, že ze statistik serveru vyplývá, že největším diváckým segmentem jsou muži 35–44 následováni věkově staršími mužskými kategoriemi.

Zdroj: YouTube. [online]. 1999 [cit. 2012-12-13]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=D1uQjmwgvL4>

Je nasnadě, že sledovanost jednotlivých epizod vykazuje rozdíly, a tak je účelné zachytit dlouhodobější vývoj, v našem případě od února 2012 do prosince 2012.

Absolutní sledovanost epizod

Zdroj: YouTube

Ze srovnání plyne, že je patrná dlouhodobá divácká přitažlivost epizod mytizovaných jako apolitické kriminálky – *Smrt u jezera*, *Studna*, *Kvadratura ženy*, *Bestie*, *Vrah se skrývá v poli*, přičemž díl *Smrt u jezera*, jež cyklus zahajuje, a *Studna* dominují a tvoří výrazný podíl na sledovanosti. Překvapením je pak nejen průměrný

zájem o díly s narativem Zeman kontra Bláha, z čehož se snad pro téma plastické operace či výkon Josefa Kemra vymyká jinak nevýrazná epizoda *Kleště*, ale rovněž nízká sledovanost epizody *Mimikry*, jež je v zemanovském diskurzu označována za kultovní či ještě nižší zájem o vizuálně atraktivní díly natáčené na Kubě *Rukojmí v Bella Vista* a *Poselství z neznámé země*.

Výše uvedená analýza televizní sledovanosti mezi lety 1999 a 2011 vede k jednoznačným závěrům: Seriál v minulosti byl a i nyní je velmi atraktivním pořadem, dosahuje vždy výjimečných čísel sledovanosti, a je tedy pochopitelné, že se pro televizní management stává nástrojem zvyšování podílu na publiku. Současné reprízy seriálu již oproti původnímu vysílání neuvádějí dodatkové materiály (dokumenty, besedy apod.), a tak vývoj zájmu o ně zachytit nelze, ovšem je vysoce pravděpodobné, že by jejich sledovanost byla výrazně nižší, ne-li takřka nulová. V případě, že *Major Zeman* žádnou televizí vysílán není, naleznou si diváci jinou formu, například portál YouTube. Výsledky zkoumání interpretujeme také tak, že výrazně stoupá podíl starších generací na diváckém vzorku. *Major Zeman* tedy slouží jako připomenutí doby minulé, provázené ovšem vzrůstajícím podílem méně vzdělaných diváků, případně diváků zcela nevzdělaných, chápeme-li základní školu jako běžnou normu. A byť z uvedených dat neplyne, jak příjemci seriál dekódují, tj. zda jako persvazivní nástroj komunistické propagandy, či jako kriminálku, geniální řemeslné dílo a úsměvnou ostalgiu, o čemž pojednáváme dále, přikloňme se spíše k druhé variantě, což potvrzuje i struktura zájmu o jednotlivé epizody.

6. Tak at' je na co koukat, Honzo!

Uvedli jsme, že *majora Zemana* je možné dekódovat různě: jako obraz normalizační obhajoby režimu, ostalgickou retrozábavu i kriminálku. Tato část práce analyzuje, do jaké míry může změna kontextu a intertextualita vést k podobnému dekódování, a dokládá, že po roce 1989 se seriál transformoval v satirický instrument, který překvapivě zapadá do diskurzu westernu i sitcomu. Dekonstrukci původního textu vyvolaly především pořad České televize *Česká soda* a TV Prima, jež v letech 2004 a 2005 k seriálu vytvořila netradiční upoutávky. Těmto dvěma projektům se proto věnujme detailněji.

6.1 Česká soda

Jedna z prvních reprezentací seriálu v porevolučním mediálním diskurzu proběhla v satirickém pořadu *Česká soda*, v jehož čele stál Fero Fenič, již dříve zmíněný ohledně uvedení seriálu v rámci Febiofestu. *Česká soda Majora Zemana* rekonstruovala montáží epizody *Kvadratura ženy* a medailonu Václava Klause z cyklu *GEN*, jehož byl Fenič rovněž tvůrce. Zde na filmovém plátně hraje bývalý ministerský předseda na foukací harmoniku, zatímco se seriáloví vyšetřovatelé (Zeman, Pavlásek, Stejskal) vyjadřují k chování vraha Šípa:

X./4. Obrazová reportáž. Major Zeman se svou partou sedí v kinosále a sledují záběry na plátně. Na plátně hraje Václav Klaus na ústní harmoniku: "Když se ten tálinský rybník..." Jiří Větrovec v sále to komentuje: "Šaráda pokračuje". Major Zeman: "Doktore, řekni něco, no". Doktor z teamu majora Zemana: "Já nejsem psycholog Honzo". Major Zeman: "Tak nebuď tak zatraceně korektní, sakra. Co ty si o něm myslíš?" Velitel: "Pozoruj ho. To je zkušenější kamuflážník". Major Zeman: "Já jsem nic tak strašného před sebou neměl". Václav Klaus se dále baví hrou na ústní harmoniku. Doktor: "Teda válí to na nás mistrně". Major Zeman: "Prostě. Když jsem za ním přišel poprvé, tak jsem dělal ze sebe skoro šaška. Ale tady si ho dělá on z nás. Ne. Stopni to. Viděli jste ho? Vždyť to je nestvůra, to není člověk. On je úplně z jiného světa". Velitel: "Jestli na něho půjdeš s emocema, tak pohoříš". Major Zeman: "Ne, říkejte si, co chcete". Josef Větrovec: "Neblázni, Honzo!". Major Zeman: "Já ti přísahám, garantuju ti, že toho chlapa dostanu na šibenici".²⁴³

²⁴³ FEBIO. *ČESKÁ SODA X*. [online]. 1994 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z: <http://www.febio.cz/tvorba.php?sid=518>

V tomto hyperbolickém označení, jež je žánru satiry vlastní, je Václav Klaus charakterizován jako kamuflážník, pragmatik či zločinec, jehož je třeba „dostat na šibenici“, což jsou přívlastky, které veřejnost politikům často přisuzuje. Příznakovost domnělého Klausova chování násobí i zřetelná opozice mezi seriálovým prostředím napětí a odhodlání dostat spravedlnosti a uvolněnou bezstarostnou atmosférou, kterou ukázka z cyklu *GEN* představuje.

Motiv majora Zemana se v *České sodě* objevil ještě jednou v říjnu 1999 v rámci komponovaného vydání *Kudláček, Spielberg a Jan Vávra uvádějí*, a to v montáži s tehdejší reklamou na destilát Johnnie Walker. Kampaň, jejímž konceptem je zobrazení úspěchu skrze blížící se nebezpečí, projekci životní retrospektivy a slogan „Až se ti promítne celej tvůj život, tak ať je na co koukat“, je v případě majora Zemana ztvárněna momentem zastřelení manželky Lídy agentem Bláhou a stejně formovanou retrospektivní projekcí rámovanou příznačně pádem do studny. Zatímco ovšem předloha vrcholí odvrácením katastrofy a ještě lepší budoucností indexovanou popíjením Johnnieho Walkera s přáteli, montáž *České sody* zobrazuje Zemanovo pohnutí nad smrtí manželky doplněné mottem „Až se ti promítne celej tvůj posranej život, tak ať je na co koukat, Honzo.“ Oproti původní reklamě je tak Zeman označován jako chudák a troska, jemuž se máme spíše posmívat, než jej litovat.

Zdroj: *Reklama/Commercial/Werbung - Johnnie Walker (1998)*. [online]. 1998 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=viyxJ3jOWy8>

Zdroj: *Česká soda - Major Zeman reklama*. [online]. 1999 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=gERie8zGQB0>

Na citovanou scénu posléze navazuje anarchistická varianta televizní besedy²⁴⁴ projektu *Třicet návratů* kladoucí s odkazem na právě zhlédnutou „fresku“ otázku, zda se to mělo vysílat či nemělo vysílat, a zpodobňující tyto besedy jako účelovou exhibici zcela nekompetentních lidí.

Zdroj: Česká soda - Debata (30 případů Majora Zemana). [online]. 1999 [cit. 2012-10-17].
Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=29FvDxRKjvk>

6.2 TV Prima

K satirizaci vedly i upoutávky TV Prima, jež sémiotickým relativismem a osobitostí diskurzivních pravidel westernu, mysteriózního příběhu či spotu cestovní kanceláře prokázaly roli mluveného slova jako primárního nositele propagandistické funkce seriálu. Jazyk, ať již ve své tradiční rovině řečového aktu, či v metarovině jazyka obrazového a zvukového, je v upoutávkách rozkládán na prvočleny a následně spojován, přičemž tato rekonstrukce textu osciluje od komplexního přijetí vzorce vybraného diskurzu (reality show *Vyvolení*, seriál *Přátelé*, série *Hvězdné války*) až po trivialismus založený na obyčejném otevírání dveří či pití alkoholu. Povšimněme si několika příkladů této satirizace, kterou jsme pro přehlednost, a především pro omezenost papírové formy, částečně obrazově zachytili.

²⁴⁴ Česká soda - Debata (30 případů Majora Zemana). [online]. 1998 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=29FvDxRKjvk>

6.2.1 Rudý Gentleman

Zdroj: Major, Zeman, Wunderpepi a srandičky. [online]. 2004 [cit. 2012-10-17].
Dostupné z: <http://www.wunderpepi.ic.cz/major-zeman-upoutavky/>

MLUVENÉ SLOVO	ZVUK	OBRAZ
Továrník Čadek: „Muziko, teď tu naši!“	-----	vesnická zábava, v popředí továrník Čadek a další dvě osoby
-----	ústřední motiv Vinnetou	kapelník udílí povel kapele, která začíná hrát
Bártík: „Vyhráli jsme soudruzi... Vyhráli...“	ústřední motiv Vinnetou + jásot a potlesk neznámé masy lidí	Bártík, Zeman a Bláha v kanceláři SNB
Karel Mutl: „My život na zemi předěláme“	ústřední motiv Vinnetou	Mutl objímá Zemana
Kalina: „Bude potřeba zvládnout zákony po našem“	dtto	Kalina při návratu z koncentračního tábora
Přítel Zemanova otce „Čest jeho památce“	dtto	Pohřeb Zemanova otce
Účastník schůze: "Teď je to asi v Praze hustý."	dtto	Schůze
Předseda schůze: "Je to hustý všude, Josef."	dtto	Schůze
Jan Zeman: "Tak jsem tady, hoši."	dtto	Jan Zeman detail
Farář: "Bůh s nimi"	dtto	Farář a ladič varhan procházející kostelem
Četník: "Příliš rudá krev, abych tak řekl."	dtto	Četník vyšetřující u jezera smrt Zemanova otce
-----	dtto	Zeman veslující po opuštěném jezeře
Vypravěč: "Byl major Zeman rudý gentleman?"	dtto	titulek "středa 19:55" + text "...RUDÝ GENTLEMAN?"

Seriál je reprezentován výraznou dichotomií dobra a zla, svádějící spolu odvěký boj, přičemž syžet zde čerpá ze západoněmeckých filmových vyprávění o indiánském náčelníkovi Vinnetouovi a osobuje si jejich ústřední hudební motiv i přívlastek Vinnetou - Rudý gentleman, jenž metaforicky odkazuje na pro komunismus příznakovou barvu. Také ostatní obrazové kódy („westernové“ zarámování obrazu či použitý font) odkazují k diskurzu filmů z divokého západu a upoutávka je celkově vystavěna v duchu zákonitostí tohoto žánru: zřetelné oddělení obou soupeřících stran („*Vyhráli jsme soudruzi... Vyhráli...*“, „*Bůh s nimi*“), patetické zpřítomnění ideálů („*My život na zemi předěláme*“, „*Bude potřeba zvládnout zákony po našem*“), důraz na čest jako stěžejní lidskou hodnotu, neklid z blížícího se střetu dobra a zla („*Ted' je to asi v Praze hustý.*“, „*Ted' je to hustý všude, Josef.*“), personifikace spravedlnosti do ústřední postavy („*Tak jsem tady, hoši.*“) či přítomnost transcendentního arbitra Manitou („*Bůh s nimi*“). Pro původní indiánskou sérii i upoutávku je rovněž příznaková malá frekvence střihu.

6.2.2 Akta X

Zdroj: Major, Zeman, Wunderpepi a srandičky. [online]. 2004 [cit. 2012-10-17].
Dostupné z: <http://www.wunderpepi.ic.cz/major-zeman-upoutavky/>

MLUVENÉ SLOVO	ZVUK	OBRAZ
-----	ústřední motiv Akta X	Zeman vstupuje na spáleniště vily Brúnových
-----	dtto	Žitný a Hradec za závěsem
Staršina: „ <i>Nulajedničko, emběčko zmizelo.</i> “	dtto	Staršina hlásí v autě do vysílačky

Maštalíř: "Je to nová záhada..."	dtto	Maštalíř polodetail
Hlas z magnetofonu: „To byla společná akce CIA a starých nacistů“	dtto	ruka spouští kotoučový magnetofon, starý Brůna se usmívá, mladý Brůna, kterému svítí oči, postava na horizontu zdraví mizející létající talíř
Hackl: „Je to pochopitelně přísně tajné“	dtto	Hackl detail
Zeman: "On mluví strašně záhadně, předpokládá, že to všechno vim"	dtto	Zeman mluví s Kalinou, světlo baterky na spáleništi, Zeman v dole
Vypravěč: "Jaké záhady skrývá 30 případů majora Zemana?"	dtto	Zeman v dole, záběr na předávání obálky, kancelář, kde vítr rozhazuje papíry
Žitný: "Zavřít!"	dtto + poletující papíry	kancelář, kde vítr rozhazuje papíry
Daneš: "Chci znát pravdu!"	dtto	Daneš v plánické škole
Blanka: "Vy jediný znáte pravdu."	dtto	Blanka na hřbitově s knězem z plánického případu
ředitelka školy: "Copak nesmíme znát pravdu?"	dtto	žena detail
Zeman: "Jakou pravdu?!"	dtto	Zeman detail
Vypravěč: "Ve středu."	dtto	titulek "30 případů majora Zemana středa 18:55", písmeno Z ve stylu seriálu Akta X

Zde se jedná o mysteriózní žánr a jeho normy: zmizení, záhady, konspirační teorie („To byla společná akce CIA a starých nacistů“), špionáž („Je to pochopitelně přísně tajné“) a nekončící hledání pravdy, která „je někde tam venku“. Vzhledem k hudebního motivu a závěrečné typografické úpravě se zde nejzřetelněji jeví aluze seriálu *Akta X*, nicméně použité postupy jsou pro mysterizující žánr obecně charakteristické. Narativ původního díla je pozměněn nejen stříhem, ale i zásahem přímo do obrazu: celá montáž je schematicky kolorována do nejasné modrošedivé barvy, mladý doktor Brůna je přidáním svítících očí ikonizován jako mimozemšťan a za obzorem mizí létající talíř. Obrazový kód se tak stává důležitým nositelem významu.

6.2.3 Hvězdné války

Zdroj: Major, Zeman, Wunderpepi a srandičky. [online]. 2005 [cit. 2012-10-17].

Dostupné z: <http://www.wunderpepi.ic.cz/major-zeman-upoutavky/>

MLUVENÉ SLOVO	ZVUK	OBRAZ
Vypravěč: <i>"Před ne zas tak dávnými lety, hluboko za železnou oponou..."</i>	ústřední motiv Star Wars	autobus přijíždí na zastávku
Vypravěč: <i>"...vstoupil na misku vah mezi dobrem a zlem..."</i>	dtto	opravář varhan Michálek detail, sestra Marie detail
Vypravěč: <i>"...Džon Zýmen"</i>	dtto	Zeman polodetail
Vypravěč: <i>"Na kterou stranu se přikloní?"</i>	dtto	farář detail
Bláha: <i>„Co když do vašeho kláštera vtrhnou policajti?!“</i>	dtto	Agent Bláha detail
-----	dtto	abatyše kláštera
-----	dtto	Zeman a Hradec
Michálek: <i>"Kdo vlastně jste?!"</i>	dtto	Zeman ukazuje Michálkovi průkaz
Vypravěč: <i>"Třicet případů majora Zemana..."</i>	dtto	omdlévající sestra Marie + titulek "30 případů majora Zemana dnes 21:35",
Vypravěč: <i>"...epizoda 11, dnes na Primě"</i>	dtto	Michálek hraje na varhany

Krátká a dynamická upoutávka představuje svojí opoziční bipolaritou dobra a zla na rozdíl od většiny dalších upoutávek pouze jeden díl série, a to *Křížová cesta*. Metaforizace ("*...vstoupil na misku vah mezi dobrem a zlem...*"), archetypizace

("...Džon Zýmen"), hudební motiv i příznakovost číslování („...epizoda 11“) odkazuje na ságu *Star Wars* stejně jako ústřední role vypravěče (monology a dialogy jednotlivých postav nejsou v upoutávce významné). Nosným kódem je zde mluvené slovo a zvuk, obraz je druhořadý. Součástí obrazu je i odkaz na reality show *Vyvolení*, od kterého je však třeba abstrahovat, neboť zde (oproti následující ukázce) není spojení se seriálem záměrné.

6.2.4 Vyvolení

Zdroj: Major, Zeman, Wunderpepi a srandičky. [online]. 2005 [cit. 2012-10-17].
Dostupné z: <http://www.wunderpepi.ic.cz/major-zeman-upoutavky/>

MLUVENÉ SLOVO	ZVUK	OBRAZ
Vypravěč: "Atmosféra ve vile opět houstne..."	ústřední motiv Vyvolení	Zeman s Maštalířem na spáleništi domu Brůnových
Vypravěč: "Komu povolí nervy...?"	dtto	kývající se Brůna se sekerou
Vypravěč: "Kdo bude muset vilu opustit...?"	dtto	Brůna hází tělo svého syna do studny
Vypravěč: "Brůna?"	dtto	Brůna detail
Vypravěč: "Drahuš?"	dtto	Drahuš detail
Vypravěč: "Nebo Honza?"	dtto	Zeman detail
Zeman: „Já se ještě vrátím“	dtto	Zeman odchází z hospody
Vypravěč: "Ve hře je pěkný balík peněz..."	dtto	Brůna a Drahuš u studny

Drahuš: "Celých třista tisíc..."	dtto	Drahuš detail
Zeman: "Třistatisíc?!"	dtto	Zeman detail
Vypravěč: "Brůna už oholil všechny..."	dtto	Brůna podává Drahušovi sekeru
Zeman: "On byl taky holič?"	dtto	Zeman si čte u holiče noviny
Vypravěč: "Ne, řezník, my se krve nebojíme"	dtto	holič + překvapení Zemana
Vypravěč: "...oholí i Honzu? Třicet případů majora Zemana, v neděli na Primě."	dtto	Brůna detail, smějící se Zeman na holičském křesle

Žánr reality show charakterizovaný dramatickou expozicí s uměle vytvářeným napětím doplňují další nezbytné soutěžní aspekty: naléhavost nejistoty, kdo ze soutěže „vypadne“, vidina vysoké odměny ("Ve hře je pěkný balík peněz...") či osobní vztah k soutěžícím („Brůna? Drahuš? Nebo Honza?“). Tyto textové prostředky, mezi nimiž si povšimněme originality holičské idiomatické vazby, podporují zbylé dva kódy, největší mírou hudební motiv reality show *Vyvolení*, ale nezapomínejme ani na příznačnou frekvenci stříhu a detailní zobrazení postav.

6.2.5 Přátelé

Zdroj: Major, Zeman, Wunderpepi a srandičky. [online]. 2004 [cit. 2012-10-17].

Dostupné z: <http://www.wunderpepi.ic.cz/major-zeman-upoutavky/>

MLUVENÉ SLOVO	ZVUK	OBRAZ
Továrník Čadek: „Muziko, ted' tu naši!“	-----	vesnická zábava, v popředí továrník Čadek a další dvě osoby

-----	ústřední motiv seriálu Přátelé + zvuk psacího stroje	Zapisovatelka SNB posouvá psací stroj + seriálové scény
Vypravěč: "Televize Prima uvádí..."	dtto	seriálové scény
-----	dtto + potlesk	Zeman dlaní křísí Ludmilu Brůhovou
Vypravěč: "v hlavních rolích:"	dtto	seriálové scény
Zeman: „Jan Zeman, čekatel SNB“	dtto	seriálové scény se Zemanem s titulkem "JAN ZEMAN"
Vypravěč: "Dále hrají..."	dtto	seriálové scény se Zemanem
Zeman: „Hotovo, další“	dtto	seriálové scény se Zemanem
Zeman: „Kalina!“	dtto	Zeman křičí do telefonu + Kalina na pouti s titulkem "KALINA"
Kalina: „Pavlásek, šéf pražský kriminálky“	dtto	seriálové scény s Pavláskem a titulkem "PAVLÁSEK"
Pavlásek: „Je to tak“	dtto	seriálové scény s Pavláskem a titulkem "PAVLÁSEK"
Žitný: „Jsem poručík Žitný z druhého oddělení zemského odboru bezpečnosti“	dtto	Žitný se vzdává v epizodě Hon na lišku
Žitný: „Tahle osoba je kdo?“	dtto	Žitný sedí v kanceláři
Hradec: „Jirka Hradec“	dtto	seriálové scény s Hradcem a titulkem "JIRKA HRADEC"
-----	dtto + Zemanův smích	Zeman se škádlí s Hradcem
Hradec: „No...“	dtto	Hradec si upravuje kravatu
Lída: "Ludmila Brůhová"	dtto	Lída u výslechu a titulek "LUDMILA BRŮHOVÁ"
-----	dtto	seriálové scény s Lídou a Zemanem
Vypravěč: "A jako zvláštní host..."	dtto	Bártík a Zeman polodetail
Bártík: "Kdo je to?"	dtto	Bártík a Zeman polodetail
Jiřka: "Jiřka"	dtto	Bláha u hostitelky Jiřky a titulek "Speciální host JIŘKA"

Zeman: „Moc hodná holka“	dtto	Zeman v místnosti
-----	dtto	seriálové scény
Vypravěč: "Budou to i vaši..."	dtto	černá obrazovka s nápisem "Budou to i vaši..."
Vypravěč: "...přátelé?"	dtto	Zeman s Lídou na mostě, titulek "...P.Ř.Á.T.E.L.É? STŘEDA 19:55"

Formální rámec kódu amerického sitcomu *Přátelé* naplňuje tato rozsáhlá upoutávka primárně hudebním motivem písně I'll Be There For You od skupiny The Rembrandts, rychlou frekvencí střihu, omezující se až na pouhé desetiny sekundy [srov. upoutávku č. 1], a stejně jako v předloze zachycením momentů, které tvůrci považují za humorné a dokazující emocionální vazbu mezi jednotlivými figurami (Zeman pohazující patkou, škádlení Zemana s Hradcem, Jiřka). Stejnou měrou je charakteristická expozice účinkujících, jež je zdůrazněna dokonce třikrát: obrazem, titulkem a mluveným slovem („v hlavních rolích, „dále hrají“), byť jsou oproti původnímu seriálu uvedena jména postav, nikoliv herců. Pečlivost, s jakou je k normativu seriálu *Přátelé* přistupováno, dokladuje mimo jiné i zvuková stopa potlesku, zde doprovázena obrazem křisení Lídy, případně grafické zpracování závěrečného titulku, jenž mezi písmeny obsahuje i příznakové barevné tečky. Z hlediska kánonu lze za chybnou označit úvodní sekvenci „Muziko, teď tu naši“, jejíž předobraz v originální upoutávce nenalezneme.

6.2.6 Cestovní kancelář Jirky Hradce

Zdroj: Major, Zeman, Wunderpepi a srandičky. [online]. 2005 [cit. 2012-10-17].
Dostupné z: <http://www.wunderpepi.ic.cz/major-zeman-upoutavky/>

MLUVENÉ SLOVO	ZVUK	OBRAZ
Vypravěč: <i>"Akční nabídka cestovky Jirky Hradce"</i>	latinskoamerická melodie	Zeman přebírá od Žitného neznámou listinu
Zeman: <i>„Jak dlouho to víš?"</i>	dtto	Zeman přebírá od Žitného neznámou listinu
-----	dtto + přelet letadla	přelet letadla
Vypravěč: <i>"Úžasné destinace v Jižní Americe..."</i>	dtto	Zeman u mapy světa
Vypravěč: <i>"panenská příroda..."</i>	dtto	pohled na horské jezero a jízda na koních ve velkém celku
Vypravěč: <i>"skvělá jídla..."</i>	dtto	večeře Mestreye s Hradcem
Vypravěč: <i>"Na zdraví"</i>	dtto	přípitek
Vypravěč: <i>"nápoje, doutníky a krásné ženy..."</i>	dtto	večeře Mestreye s Hradcem, Mestrey kouřící doutník, tanec
Zeman: <i>„exotika, relaxace, klid a pohoda v ceně..."</i>	dtto	hraní golfu, kůň, spící Hradec a další scény z dílů Rukojmí v Bella Vista a Poselství z neznámé země
Vypravěč: <i>"safari a dobrodružství za příplatek"</i>	dtto	koláž akčních scén s Hradcem z výše uvedených dílů
Vypravěč: <i>"Třicet případů majora Zemana..."</i>	dtto	fotka Hradce na koni
Zeman: <i>„Taková suma"</i>	dtto	Zeman si prohlíží šek + titulek
Vypravěč: <i>"...v neděli na Primě"</i>	dtto	Zeman si prohlíží šek + titulek

Upoutávka, jež výjimečně nekonotuje jiné filmové či televizní dílo, je vystavěna dle textového vzorce nabídek cestovních kanceláří, dodržující jej výčtem zboží, služeb a pocitů, které mohou uspokojit zákaznickovy/divákovy potřeby [srov. se skutečným komerčním sdělením CK Exim Tours²⁴⁵], přičemž katalog plný barev a krásy je satiricky ohraničen normalizačně kancelářskou šedí. I zde zasáhnul autor do

²⁴⁵ Exim tours - TV promo 2010. In: *YouTube* [online]. 2011 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z: http://www.youtube.com/watch?v=1Lo_IJfp2N8&feature=related

obrazové složky, když pro reprezentaci safari a dobrodružství včlenil tři seriálové scény do jednoho obrazu.

Uvedený výčet zobrazuje pouze část upoutávek, které TV Prima v letech 2004–2005 vytvořila, když dosadila *Majora Zemana* dále do diskurzu sérií *Růžového pantera* i *Jamese Bonda*, snímku *V pravé poledne*, *Nedělní chvílky poezie*, alkoholismu, homosexuality, melodie Novamba či písni skupiny Doors, jejíž název se stal příznakovým pro absurdní montáž otevírání a zavírání dveří s dovětkem „Lidé přicházejí a odcházejí – major Zeman zůstává“. Tato satirizace a rekontextualizace přináší pro výzkum postnormalizačního života seriálu podstatný závěr poodkrývající latentní nebezpečnost díla: Jako by totiž zemanovské montáže dokladovaly nejen magickou moc filmového střihu, ale především ecovskou otevřenost²⁴⁶ a prázdnotu primárně propagandistických textů „Chci znát pravdu!“ a „My život na zemi předěláme,“ ve chvíli, kdy je zcela přeskládáme. Byť i obraz a zvuk je v *Třiceti případech majora Zemana* nositelem ideologie (ne nadarmo je továrník Čadek vyobrazen jako odstrašující příklad, kam až může buržoazie zajít, západní Německo se omezuje na prostitutky a žebráky a na pohřbu Jirky Hradce zní Pochod padlých revolucionářů), emblematizaci komunismu skrze prapory, revoluční písni, srpy a kladiva bychom hledali obtížně. Podobná (ne)reprezentace ideologizujících instrumentů v obrazovém a zvukovém kódu seriálu činí z *Majora Zemana* charakter sitcomovský i westernovský zároveň, neboť ve chvíli, kdy precizně vystavěnou propagandu rozdrolíme a znovu sestavíme v mantinelech zvoleného diskurzu, není překvapením, že *Major Zeman* může fungovat jako reklama na cestovní kancelář.

7. Mýtus o skvělém řemesle a napínavé kriminálce

Role vnímatele, jíž se věnují Eco, Barthes, Fiske a další, je pro dekodování uměleckého díla klíčová. Je to čtenář, kdo přikládá slovům a větám smysl, porovnává jej se svou kulturní encyklopedií a mění tento smysl ve formu.²⁴⁷ Hovoříme-li o mýtu *majora Zemana*, je nezbytné předeslat, že cyklus byl jako mytologizující primárně koncipován již momentem vzdání se narativního potenciálu ve prospěch potenciálu ideologického.²⁴⁸ Sekundárně seriál indexuje západní letce za násilnické špióny, svobodomyšlné básníky za hysterické zloděje a alkoholiky, předválečnou inteligenci jako v kožichu oděné doktory, kteří kšeftují s léky a odebírají *Sports Illustrated*.²⁴⁹ Standardní opozice označovaného a označujícího²⁵⁰ se ve srovnání se sekundárním označováním dokonce nalézá v zásadním nĕpomĕru, neboť svoji mytologii nesou všechna zásadní prostředí, v nichž autoři scénářů příběh fabulují,²⁵¹ povolání hrdinů i nepřátel, jména postav i to, co Zeman jí a pije.²⁵² *Major Zeman* tak představuje neobyčejnou úkazku deviace, kde se „seriál v malformacích přímo vyžívá“²⁵³ a nekonotativní jazyková rovina je vytlačena mytizací až na samý okraj.

Deformace původních znaků provází i současné dekodování seriálu. Zatímco před rokem 1989 formovali mytizací tvůrci, pro současnost platí, že mýtus tvoří samotní diváci, nehledě na to, zda tento proces pojmenujeme jako terciární sémiologický řetězec či rekonstrukci původní mytologie. *Major Zeman* se stává synonymem pro vrchol filmového řemesla vyčnívající nad jakoukoli českou i zahraniční tvorbou či pro prvotřídní kriminálku, která příliš politiky, ba dokonce žádnou politiku neobsahuje, a adresáti dokonce rekonstruuji text tím, že s oblibou citují v epizodě *Studna* nikdy

²⁴⁶ ECO, Umberto. *The Open Work*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1989.

²⁴⁷ BARTHES, Roland. *Mytologie*. Praha: Dokořán, 2004.

²⁴⁸ BÍLEK, Petr A. Možnosti naratologie v rámci kulturních studií. In: PAPOUŠEK, Vladimír a Petr A. BÍLEK. *Cosmogonia: Alegorické reprezentace "všeho"*. Praha: Akropolis, 2011, s. 115.

²⁴⁹ Ideologický tlak na očerňování nepřátel režimu byl natolik násilný, že doktor Knapp v díle *Loupež sladkého I* datovaného do roku 1947 čte časopis *Sports Illustrated*, který přitom poprvé vyšel až v roce 1954, a navíc v seriálu uvedené vydání pochází dokonce až z roku 1965.

²⁵⁰ DE SAUSSURE, Ferdinand. *Kurs obecné lingvistiky*. Praha: Academia, 2007.

²⁵¹ ČINÁTL, Kamil. Genius Loci Třiceti případů majora Zemana. In: BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007, s. 69.

²⁵² ČINÁTL, Blanka a Kamil ČINÁTL. Zeman - rudý gentleman. In: BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007, s. 40-60.

²⁵³ Příspěvek Petra Kopala *O ne-normalizaci filmové a televizní tvorby* v rámci konference Normalizace v televizní a filmové tvorbě 3. 12. 2012.

nevyřčenou pasáž „Toho rána byl otec poněkud neklidný“. Dějiny jsou náhle nepřítomné a *Major Zeman* se stává onou „ideální služkou, jež přichystá, přinese, prostře, aniž si kdokoli klade otázku, kde se tu vlastně vzala.“²⁵⁴ A tak jedna mytologie popírá druhou, byť pouze zdánlivě.

*Nedívejte se na to jako na propagandu, ale prostě se jen a pouze bavte. Jen s tímhle přístupem dokážete tenhle seriál akceptovat alespoň do určité míry. Některé díly jsou vynikající, některé skoro nechutně trapné, ale seriál jako celek podle mne nelze jednoznačně zatratit.*²⁵⁵

*Je mi 20 a dobu totality jsem nezažila. Bohudík. Zajímám se o naši minulost a k socialismu neinklinuji. No i přesto, že nejsem nadšený hlásač komunistické ideologie, tak tento seriál miluji! Pro mnohé braková propaganda (co ale v oné době vlastně nebylo propagandou?), ale proč politiku úplně nevynechat a nedívat se na seriál jen z jiných stránek? Poutavé zápletky, plejáda skvělých herců, hudba.. A ruku na srdce - dnešní rádoby "seriály" se s tímto rovnat nedají, jsou jen opravdu slabým odvarem..*²⁵⁶

7.1 Učebnice filmového řemesla

Nejčastěji uváděnou signifikací *Majora Zemana* je již zmíněný mýtus kvalitního filmového řemesla a profesně výjimečně natočeného díla.

Nelze mu ovšem upřít vysokou řemeslnou úroveň jednotlivých složek (režie, výprava, kamera a zejména hudba Zdeňka Lišky). Ačkoliv je poplatný době svého vzniku, dá se na něj stále koukat.

*Řemeslně je tenhle seriál na vyšší úrovni než tupá Kriminálka Anděl, u které je zločin, že vůbec existuje. Hodnotit dobře udělané seriály s vloženou propagandou jako odpad není triumf proti komunismu. Největší tragédie komunismu byli většinou vaši rodiče, kteří drželi hubu a přizpůsobili se, tak si řešte svojí špínu doma u stolu a u majora Zemana se bavte. :)*²⁵⁷

Zastánci konceptu řemeslné dokonalosti, zdůrazňující v první řadě herecké obsazení, jsou vzdáleni skutečnosti, že je sice pestré, ale v první řadě z důvodu, že „role

²⁵⁴ srov. BARTHES, Roland. *Mytologie*. Praha: Dokořán, 2004. s. 149

²⁵⁵ Československá filmová databáze. [online]. [cit. 2012-10-08]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/71550-30-pripadu-majora-zemana/?all=1>

²⁵⁶ *YouTube* [online]. [cit. 2012-12-09]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=D1uQjmwgvL4>

²⁵⁷ Československá filmová databáze. [online]. [cit. 2012-10-08]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/71550-30-pripadu-majora-zemana/?all=1>

u Sequense se neodmítají nebo už si [herec] nezatočí.“²⁵⁸ Stejně tak nevnímají, že několik herců (František Filipovský, Josef Kemr, Josef Bek, Václav Lohniský aj.) ztvárňuje více postav, což vede nepozorného diváka k tomu, že přikládá charakterům nepatřičný vývoj.²⁵⁹ „S výjimkou Rudolfa Hrušínského a Karla Högera v seriálu nechybí snad nikdo, málokterý divák si však vzpomene v souvislosti se seriálem na "nezapomenutelný výkon" určitého herce či herečky. [...] Hlavním kandidátem na nejhorší herecký výkon v seriálu je slovenský herec Emil Horváth, Zemanův kolega, který se poprvé se objeví v epizodě Tatranské pastorále.“²⁶⁰ Je pravda, že cyklus klade velký důraz na hudební složku, z níž seriál na věky zemblematizovala úvodní znělka, byť negativně hodnocena jako „kutálkovská, v níž není využit orchestr a v níž se hudba vyhýbá dramatizaci či patosu, ale i rozsáhlejšímu kompozičnímu řešení, a variuje stabilní melodické schéma tak dlouho, až se stává všedním, bezpříznakově přijímaným jako pozadí.“²⁶¹ Skladatel Zdeněk Liška se sice při tvorbě – pro normalizační seriálovou tvorbu zcela netypicky – nespokojil pouze s jedním hudebním motivem a snažil se atmosféru konkrétní epizody zachytit použitím příznačných nástrojů, tempa či melodie, ale i tak se motivy napříč cyklem opakují, v některých chvílích až v rozporu se seriálovou narací.²⁶² „Při tak obrovské pracovitosti musel mít Zdeněk Liška nutně i slabší chvílky. Jednou z nich byla i neuvěřitelně odbytá a zcela podprůměrná hudba k jinému Sequensovu seriálu, totiž k *Třiceti případům majora Zemana*.“²⁶³

U seriálu je vyzdvihováno množství exteriérů, případně výprava celkově, která však není ani tak zásluhou řemeslné zručnosti jako finančních prostředků, s nimiž tvůrci disponují, a ty byly v případě *Majora Zemana* velkorysé: náklady na jeden díl se pohybovaly ve výši 1,3–1,5 mil. Kč,²⁶⁴ přičemž závěrečné epizody byly nákladné přímo

²⁵⁸ Rozhovor autora práce s Danielem Růžičkou 3. 10. 2012.

²⁵⁹ Příkladem může být dvojí obsazení Jiřího Adamíry jako opata a Alberta Mestreye, Jiřího Holého jako štábního kapitána Kristeka a Arnolda Hackla či Lud'ka Munzara v postavách doktora Wolfa a faráře, kdy se ve všech případech jedná o nepřátele režimu.

²⁶⁰ KRUML, Milan. Major Zeman má do brilantního díla daleko. *Mladá fronta DNES*. 17.9.1999, roč. 10.

²⁶¹ BÍLEK, Petr A. James Bond a major Zeman: Sémantika narativní ideologie. In: BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007, s. 109.

²⁶² V díle *Rukojmí v Bella Vista* rekonstruuje Liška motiv bytostně spojený s barem White lines, konotující tak spojení jihoamerického exkurzu se západoněmeckým barem; hudební variace jsou taktéž shodné pro díly *Loupež sladkého I* a *Kvadratura ženy*.

²⁶³ WOHLHÖFNER, Vladimír. Výstižný televizní portrét skladatele Zdeňka Lišky. *Slovo*. 29.6.2000, roč.92.

²⁶⁴ DVOŘÁKOVÁ, Jiřina (2003): Jak se točil seriál „Třicet případů majora Zemana“. In: *Sborník Archivu ministerstva vnitra 1/2003*. Praha: Odbor archivní a spisové služby MV ČR, s. 93.

extrémně, když každá stála přibližně 4 milionů korun.²⁶⁵ Pro srovnání: přibližně 1,7 mil. Kč stojí jeden díl seriálu *Ordinace v růžové zahradě*,²⁶⁶ která je sice natáčena v ateliéru, ale kupní síla koruny v roce 1974 a 2012 je diametrálně odlišná.

*Pro mě srdcovka s našlápnutou výpravou a parádním Brabcem! Je to temnej nářez a neberu vůbec v potaz politickej nádech. Nikdo u nás nikdy nic řemeslně lepšího nevyrobil!!!! A ještě jednou podotýkám: komančové sou jinak hrozný srá*i, to je jasná věc!!!!*²⁶⁷

Tezi o řemeslné dokonalosti vyvrátíme dále žánrovou nesourodostí seriálu a propastným rozdílem ve scenáristické kvalitě, neboť zkoumaných třicet případů vychází z povídek celkem jedenácti autorů²⁶⁸ a konstituuje vedle narativu s jasně čitelným ideologicko-manipulativním záměrem (*Hon na lišku, Klauni, Štvanice*), intimní pohledy do soukromí hlavního hrdiny (*Romance o nenápadné paní, Šťastný a veselý*), formálně čisté kriminální případy (*Tatranské pastorále, Kvadratura ženy*), špionážní romance (*Bílé linky, Modrá světla*) či hudební crazy komedii (*Třetí housle*). Právě *Třetí housle* jsou uváděny jako pravděpodobně nejhorší epizoda seriálu, jež mýtus o řemeslné dokonalosti zcela vyvrací. „Zřejmě nejodbytější díl celé série je příběh z roku 1962, nazvaný *Třetí housle*. Zeman se v něm podruhé žení - v Karlových Varech - a současně objasní i trestný čin vskutku kuriózním způsobem. Když dva zlodějíčkové (Zdeněk Řehoř a Zdeněk [správně Karel] Urbánek) uslyší jeho jméno, rozpláčou se strachy a jdou se udat.“²⁶⁹ Makro rovina zemanovského narativu navíc obsahuje logické nesourodosti způsobené dílčím psaním scénářů a natáčením, neboť „literární příprava seriálu probíhala po desítkách, každá měla svou koncepci a ideovou charakteristiku, a samotné natáčení bylo rozděleno do šesti etap po pěti dílech, v níž se zároveň měnila i Zemanova maska.“²⁷⁰ Symptomatickým je zde sedmý díl *Mědirytina*, kde se zjevuje

²⁶⁵ Daniel Szabó ve své bakalářské práci České propagandistické seriály v televizní praxi uvádí s odkazem na Archiv ČT, že na díly 21., 22., 23., 27. a 28. byl schválen rozpočet 20 867 580 Kč, tj. přibližně 4 miliony korun na jeden díl, srov. SZABÓ, Daniel. *České propagandistické seriály v televizní praxi*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masaryk University, Faculty of Arts.

²⁶⁶ Ordinace: Jeden díl stojí 1,7 milionu korun!. [online]. Blesk.cz. 31. ledna 2010, [cit. 2012-05-17]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/celebrity-ceske-celebrity/130180/ordinace-jeden-dil-stoji-1-7-milionu-korun.html>

²⁶⁷ Československá filmová databáze. [online]. [cit. 2012-10-08]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/71550-30-pripadu-majora-zemana/?all=1>

²⁶⁸ Oldřicha Železného a Jaroslava Šikla počítá autor práce jako jednoho tvůrce, neboť povídky k seriálu psali výhradně ve dvojici.

²⁶⁹ KRUML, Milan. Major Zeman má do brilantního díla daleko. *Mladá fronta DNES*. 17.9.1999, roč. 10.

²⁷⁰ RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005. s. 28

Stejskal ex machina, chovající se k Zemanovi jako starý známý, a kde Zeman oznamuje, že „vyměnili s mámou venkovskej byt s jedním inženýrem“, přestože se do něj v posledním díle seriálu vrací. Natáčení se nevyhnuly chyby ve skriptu,²⁷¹ jež lze u tak rozsáhlého natáčení sice pochopit, ale rozhodně nevypovídají o řemeslné dokonalosti, stejně jako logické rozepře, v nichž Jiří Hradec po příletu z Kodaně do Berlína hlásí, že to nad Severním mořem trošku házelo.

*Hodnotím ho hlavně z diváckého hlediska a rozhodně má nepopíratelné kvality. Sešla se tady tehdy herecká elita a řada dílů byla opravdu poutavá, po technické a řemeslné stránce velmi kvalitně udělaná, až mám chut napsat, že dodneška se neobjevil seriál, který by mu konkuroval. Dnešní hrozí tvůrci mohou Sequensovi a spol. jen tiše závidět, protože by nebyli schopní natočit k Zemanovi ani titulky. Takže je to špičkový seriál a basta.*²⁷²

Major Zeman nejednou neodpovídá dobovému časoprostoru: mimo již zmíněný časopis Sports Illustrated používají postavy dopravní prostředky či spotřebiče, které v době děje neexistovaly,²⁷³ v díle z roku 1957 lze spatřit plakát Hany Zagorové, jíž bylo v tomto roce 11 let, a neodpovídající plakáty na noviny a časopisy, které tehdy ještě nevycházely, obsahují i epizody z Hamburku. „Zvláště pozoruhodné jsou scény ze zahraničí. Česká cedule s nápisem Wien v "Rakousku", nevěrohodná "stanice metra Kochstrasse" v Západním Berlíně, kubánská příroda prezentovaná jako Chile a podobně.“²⁷⁴ Chybám se nevyhýbají ani další filmová řemesla: kamera a zvuk. Nejvážnějšího pochybení kameramana – krom faktu, že dopustil několik odrazů štábu ve skleněných výplních – je naprostá nevěrohodnost nočních scén natáčených ve dne, jež nejmarkantněji vystupuje v epizodě *Šťastný a veselý*, kde je 31. prosince okolo 22. hodiny večer stále denní světlo.²⁷⁵ „Například v epizodách *Hon na lišku* nebo *Vrah se skrývá v poli* se stihne během několika hodin děje tolikrát setmít a znovu rozednít, že seriál připomíná sci-fi.“²⁷⁶ Celý seriál je provázen špatným zvukem, kdy mnohdy není některým postavám rozumět přes křik televize či rozhlasu, a nepřesné postsynchrony,

²⁷¹ Nejčastěji uváděním prohrěškem je vědro v epizodě *Studna*, které je ohořelé, ač by být nemělo.

²⁷² Československá filmová databáze. [online]. [cit. 2012-10-08]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/71550-30-pripadu-majora-zemana/?all=1>

²⁷³ Televizory s kanálovými předvolbami v době, kdy se ladilo otáčením kanálového voliče, letadlo McDonnell-Douglas v dílu *Bílé linky*, které v roce 1961 ještě nelétalo, a další

²⁷⁴ KRUML, Milan. Major Zeman má do brilantního díla daleko. *Mladá fronta DNES*. 17.9.1999, roč. 10.

²⁷⁵ srov. *Po stopách krve*, r. Petr Schulhoff, r. v. 1969

²⁷⁶ VARYŠ, Vojtěch. Pětatřicet let s Honzou Zemanem. *Tyden.cz* [online]. 10.1.2011 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/kultura/petatricet-let-s-honzou-zemanem_190848.html

tedy korekce ve studiu, mající navíc za důsledek, že Stanislav Fišer hraje dvě různé postavy a dabuje další tři, dojem z „řemeslně skvěle natočeného díla“ jen zhoršují.

Řemeslnou dokonalost hledáme stěží i u rekvizit, masek a architektů, když redaktor Holan svítí ve svém bytě stejnou lampou, jaká stojí na baru White lines a vyskytuje se i v díle *Dáma s erbem*,²⁷⁷ plastická operace Bláhy vulgo Kulhánka je zcela nevěrohodná a vyvolává otázku, jaký měla vůbec smysl,²⁷⁸ postava Ladislava Trojana v epizodě *Štvanice* má zřetelně modré vlasy a ateliérové dekorace se v rozporu s narativem opakují.²⁷⁹ Nedostatky se týkají i kostýmní složky, která je pro oněch téměř třicet let seriálového fikčního světa zcela nepříznaková a nejvíce odpovídá spíše normalizační módě. „Jakkoli je móda padesátých, šedesátých a sedmdesátých let vzájemně dostatečně kontrastní, na kostýmech seriálových postav se to vůbec neprojevuje, jako by se příběhy odehrávaly v šedivém univerzálním bezčasi (mytické in illo tempore, nebo neschopní návrháři kostýmů?).“²⁸⁰

Všechny tyto demytizované nedostatky přesto nebrání šíření obrazu seriálu jako „temného nářezu s našlápnutou výpravou“, podporovaného i institucionalizovanými autoritami, za něž označme vybrané uživatele *Československé filmové databáze*.²⁸¹ Příkladem budiž uživatel golfista, jehož komentář se díky algoritmu²⁸² zobrazí nepřihlášeným uživatelům, tedy především laikům, jako první, a vede tak k iluzi největší filmové erudice. Jestliže pak tento opinion leader²⁸³ označuje cyklus jako „kontroverzní“ a „průměrný“, kvitující právě dobré herecké obsazení, vysokou úroveň některých dílů a řemeslné zpracování,²⁸⁴ je rozsáhlá mytologická síť zřejmá.

²⁷⁷ Mnohá jiná pochybení uvádí na svém fóru fanklub majora Zemana, o němž bude pojednáno dále.

²⁷⁸ Nebereme-li v potaz v epizodě citovanou kafkovskou aluzi „proměny člověka v mlouka“.

²⁷⁹ Kuchyň rodiny Brůnových v díle *Studna* a kuchyň paní Hejné v *Růži pro Zemana* jsou téměř identické, v díle *Konec velké šance* odjíždí kamion do Německa, v díle *Pán ze Salcburku* překračuje jiný kamion stejnou státní hranici směrem na Vídeň.

²⁸⁰ BÍLEK, Petr A. (ed.) (2007): *James Bond a Major Zeman. Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram - Litomyšl: Pistorius & Olšanská - Paseka. 2007. s. 59

²⁸¹ Blíže ke konstrukci sociální reality v rámci ČSFD srov. VYCHYTIL, Václav. *Kolektivní hodnocení kvality filmové a seriálové tvorby v Česko-Slovenské filmové databázi* [http: www.csfd.cz](http://www.csfd.cz). Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.

²⁸² ČSFD pracuje s principem bodového ohodnocení uživatelů. Body uživatel sbírá tak, že si jej jiní přiřazují do tzv. oblíbených uživatelů. Domnělou odbornost vyvrací fakt, že uživatelé si nepřidělují body dle objektivních hledisek (např. filmové vzdělání), ale podle afinity k vlastním názorům, inspirativnosti či pro osobní vztah.

²⁸³ KATZ, Elihu a Paul F. LAZARFELD. *Personal Influence*. New York: Free Press, 1955. s. 32

²⁸⁴ Československá filmová databáze. [online]. [cit. 2012-10-08]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/71550-30-pripadu-majora-zemana/?all=1>

7.2 Kriminálka bez politiky

Se stejnými symptomy jako v případě konstruktů řemeslné dokonalosti je z *Majora Zemana* odpařována politická manipulativní rovina a dílo se mytizuje jako kriminálka, detektivka či horor, ponejvíce představovaný epizodou *Studna*, v níž pražským jarem obžalovaný Zeman povstává vyřešením případu z popela roku '68 a vrací se na své původní místo u kriminálky. Ač byly tři příběhy odehrávající se v krizových letech 1967–1969 *Klauni*, *Štvanice* a *Studna* nejostřeji sledované ideologickým vedením seriálu, scénáře k nim posuzoval šéfredaktor redakce armády, brannosti a bezpečnosti, ředitel Československé televize Jan Zelenka i ideologický tajemník ÚV KSČ Jan Fojtík,²⁸⁵ mnozí příjemci označují *Studnu* za díl s minimálním, případně nulovým podílem politické signifikace. Falešnou idealizaci přitom vyvolává skutečnost, že rovina ideologická je téměř až poeovsky²⁸⁶ překryta tísnivou rovinou narativní, v níž se Zeman dobývá do hrobky, kde otevírá rakve, pomatený otec Brůna rozsekne své ženě hlavu sekerou, svému synovi podřeže žíly, hodí jeho tělo do studny a jako symbolické zakončení svého opus magnum zapálí rodinný dům a spáchá sám sebevraždu. „V roce 2002 hledala skupina filmových fanoušků název pro server věnovaný filmovému hororu, a protože horor.cz byl již obsazen, padla volba na *Studnu*. Zdeněk Krajíček, jeden ze zakladatelů serveru www.studna.net, považuje díl s Brůnou za jednoznačně nejstrašidelnější z celého seriálu. Na houpajícího se otce nikdy nezapomene, sílu scény podle něj umocnil fakt, že v tehdejší době nebyl divák tolik přesycen násilnostmi. I Josef Kubíček v roli "mladého Brůny" byl podle něj přesvědčivý: "Vyprávění díky jeho skoro hypnotickému hlasu dokonale zapadlo do takřka hororového ladění dílu."²⁸⁷

Závěrečná část podřezávání žil a stromků, vyvolávající v divákovi tíživé napětí a vzrušení, k čemuž přispívá i atmosféra pro nastupující normalizaci emblematického šedivého předjaří, které dá zapomenout na jaro předchozí, trvá ovšem jen 5 z celkových 78 minut. Ve zbylém čase je narativ instrumentem pro normalizační interpretaci

²⁸⁵ Do scénáře dílu *Klauni* dokonce zasáhl tajemník ústředního výboru KSČ Vasil Biřak a režisér Sequens jej konzultoval s ministrem vnitra Obzinou, srov. RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005. s. 52.

²⁸⁶ ČINÁTL, Kamil. Genius Loci Třiceti případů majora Zemana. In: BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007.

²⁸⁷ LAURIN, Radek. Kdo byl starý Brůna, ten, který se kýval?. *Reflex*. 01.07.2004, roč. 15, č. 27.

událostí pražského jara a sovětské okupace, kdy se „nepřátelé nevzdávají a znovu útočí na bezpečnostní aparát a obviňují příslušníky Státní bezpečnosti, že zavraždili údajného řidiče Jana Masaryka.“²⁸⁸ Ideologizované kódování krizových let je patrné především na alegorických promluvách, které spolu postavy vedou:

Maštaliř: "Loni v osmašedesátým mi tu vytloukli okna. Všude bylo vápnem napsáno Maštaliř je fízl, pověste ho! Bůh ví, jak by to bylo se mnou dopadlo, kdyby nebyli přišli."

Zeman: „Nemůžeš se mstít nemocnému, kterej v horečce vykřikoval a dělal nesmysly. Je třeba hledat a trestat toho, kdo ho nakazil a kdo mu tu horečku způsobil.“

Zeman: „Čeká nás ještě moc práce, než uklidíme ten svinčik po těch loňských nesmyslech a zmatcích. Ale dokážeme to. Tady už jsme začali.“²⁸⁹

Adresáti ovšem nejsou schopni ani dnes sdělení odpovídajícím způsobem, tedy jako propagandu, dekodovat, díl *Studna* považují za nezávadný horor či thriller, a jsou tak seriálovou ideologií úspěšně směřováni k vylučování nežadoucích kontextů, tedy především kontextu manipulace.²⁹⁰

Lidé, kteří tvrdí, že díl Studna (rok 1969) je politicky zabarvený, se mýlí. Sequens tenhle díl natočil dle skutečné události ve Vonoklasech a není v něm nic politického (nebo je velmi apolitický ve srovnání s předchozím dílem, tedy Štvanicí). To jen pro upřesnění. A též bych prosil nesklouzávat k diskusi po politické linii.²⁹¹

Tyhle příběhy jsou dělaný tak na 75 procent podle pravdy.²⁹²

Mytologie však není vytvářena jen v případě *Studny*, domnělé rysy apolitičnosti vykazuje i převaděčská *Bestie*, šmelinářská *Mědirytina* i epizoda *Vrah se skrývá v poli*, kolektivizační agitka manipulující historií případu Babice.²⁹³

²⁸⁸ RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005. s. 68

²⁸⁹ srov. BÍLEK, Petr A. Možnosti naratologie v rámci kulturních studií. In: PAPOUŠEK, Vladimír a Petr A. BÍLEK. *Cosmogonia: Alegorické reprezentace "všeho"*. Praha: Akropolis, 2011, s. 118.

²⁹⁰ srov. DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Sémiotika v teorii a praxi*. Praha: Portál, 2002. s. 103.

²⁹¹ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z:

http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?f=20040608-121512

²⁹² *YouTube* [online]. [cit. 2012-10-09]. Dostupné z:

http://www.youtube.com/all_comments?v=VZseQG6rpos&page=1

²⁹³ Lze se dokonce setkat s extrémně opozičním čtením, že seriál je především kriminálka, která obsahuje pouze minimum politických dílů.

*Pokud bych dle svého úsudku měla vypíchnout několik dělů, které považuji za povedenější a méně politické začala bych asi právě dílem Mědirytina, kde Zeman vyšetřuje padělky potravinových lístků. (...) Nezapomenutelný je také díl z roku 1969 Studna s výraznými prvky hororu. I díky úspěšnému vyřešení tohoto případu se Zeman vrací do vedení pražské kriminálky, odkud byl vyhozen během Pražského jara roku 1968.*²⁹⁴

Velký podíl na této apolitické mytologii mají přitom samotní herečtí představitelé, kteří se po roce 1989 k seriálu nejprve vůbec nevyjadřovali a posléze ideologii seriálu v drtivé většině bagatelizovali. „Nejděsivější na všem bylo, jak v různých nedávných rozhovorech (ba i narychlo splácaných sebeoslavných knihách!) Vladimír Brabec, Jaroslava Obermaierová, Rudolf Jelínek, Radek Brzobohatý a další prokázali neskutečnou dávku cynismu ke skutečným osudům lidí, postižených režimem, jehož represivní složky herci představovali, když tupě opakovali, že prý "jenom" hráli v dobré detektivce.“²⁹⁵ S relativizací propagandy herci mnohdy zároveň konstituovali mýtus o řemeslné dokonalosti díla, čehož příkladem je Petr Štěpánek, představitel básníka Daneše: „Přál bych si, aby i dnes existovali takoví scenáristé jako tenkrát. Při tolik diskutovaném znovuuvedení seriálu jsem viděl několik dělů a přiznám se, že byly profesionálně napsané, režírované a zahrané - a dalo se na ně koukat jako na dobré detektivky. Myslím, že se to všechno kolem seriálu zbytečně zveličuje.“²⁹⁶ Jako jediný, kdo do současnosti v médiích zaujal k seriálu zřetelně odsuzující postoj, je Jiří Lábus, který otevřeně prohlásil, že se za roli stydí a vnímá ji jako ostudu. „Myslím, že to Žáček vyjádřil docela přesně a odpovídá to české povaze: brát věci se švejkovskou vychytralostí. Chybí nám důslednost, kterou mají třeba Poláci. Navíc herci mají tendenci si říkat: No co, jsem herec, a tudíž hraju tu roli, která mi je nabídnuta. Takhle to bral v případě Majora snad každý,“ dodal tehdy.²⁹⁷

Ačkoliv *Major Zeman* ztělesňuje ecovský příklad uzavřeného textu, kdy stejně jako v případě Jamese Bonda či Supermana je mytologie seriálu neměnná, předvídatelná, neboť každý zločin je spravedlivě potrestán a Jan Zeman postupuje

²⁹⁴ Jsou všechny případy majora Zemana odsouzeníhodné?. *Filmové plátno* [online]. 2010 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z: <http://www.filmoveplatno.cz/62-jsou-vsechny-pripady-majora-zemana-odsouzeni-hodne.html>

²⁹⁵ REJŽEK, Jan. Z Rejžkova deníčku. *Metro*: nový deník pro Prahu 4.5.2000, roč. 4.

²⁹⁶ MALÁČOVÁ, Markéta. Petr Štěpánek chodí na červenou. *Magazín Práva*. 14.7.2001, roč. 12.

²⁹⁷ PEŇÁS, Jiří. Proto, že jsme herci. *Respekt*. 29.11.1999, roč. 10.

kariérním žebříčkem s každým případem, který úspěšně vyřeší,²⁹⁸ bylo by chybou mytizaci interpretovat jako zkrat v komunikačním procesu, při němž je text dekodován v rozporu se záměrem autorů. „Eco tvrdí, že existují díla, v jejichž textové strategii lze odhalit, že jsou projektována pro určitou psychosociálně definovanou skupinu lidí. Strategie díla je navíc pečlivě naplánována, takže texty doslova táhnou čtenáře po přesně určené cestě, když na správném místě a ve správný moment dávají strach, vzrušení či depresi. Každý krok příběhu vyvolá pouze očekávání, které bude později uspokojeno.“²⁹⁹ Tato teze ale nebere v úvahu ideologickou metarovinu, jež činí text otevřenějším a při dekodování vyžaduje s odstupem doby a změnou ideologického paradigmatu vytrácející se spolupráci příjemce. Vzhledem k charakteru seriálu jako propagandistického nástroje, jehož primární snahou je, aby jako propagandistický nástroj nepůsobil, je tak interpretace díla jako kriminálky, nikoli jako ideologického výkladu dějin, naplněním poslání, které seriál má. Hodnocení seriálu jako propagandy a manipulace je pak ritualizované a určuje jej spíše společenský normativ než postoj diváků samotných.

Když si člověk odmyslí tu ideologickou linku, která stejně tvoří jen nevtíravý pozadí většiny děl (a je tak naivně podaná, že každý myslící člověk jasně rozliší, co jsou komunistický žvásty), tak je to geniální čistá detektivka. Mimochodem, zrovna Studna není skoro vůbec ideologicky zatížená a je natočená podle skutečného případu, který se odehrál nedaleko Černošic u Prahy. UÁÁÁÁ, STAREJ BRŮNA SI JDE PRO VÁS!!!,³⁰⁰

Obdobně jako v minulé podkapitole se i zde pomýlení příjemci stávají názorovými vůdci, když výše uvedený text algoritmus portálu YouTube zařadí mezi dva „nejzajímavější komentáře“, zobrazující se uživateli – v duchu pomyslného nadpisu – jako první. Diskurz, jenž se o epizodě *Studna* na YouTube vede, dokresluje, že mezi více než sto komentáři není jediný, který by manipulativnost narace, tj. vyrovnání se s pražským jarem a sovětskou invazí, zmínil, přičemž textová dekonstrukce vrcholí skandováním:

²⁹⁸ ECO, Umberto. *The Open Work*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1989.

²⁹⁹ MRÁZ, Michal. Modelový čtenář a sémantické gesto a jejich vztah k interpretaci textu. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

³⁰⁰ *YouTube* [online]. [cit. 2012-10-09]. Dostupné z: http://www.youtube.com/all_comments?v=VZseQG6rpos&page=1

„Nejlepší díl: *STUDNA - to je masakr*

STUDNA

*Komouši, nekomouši - Studňa je peklo!! ešte teraz mi behá mráz po chrbte.*³⁰¹

Je tedy evidentní, že po roce 1989 jsme svědky rozsáhlé mytologické přeměny *Majora Zemana*, tohoto nástroje komunistické propagandy, v takřka geniální řemeslné dílo a detektivku, jíž etablojí nejen anonymizovaní uživatelé internetu, ale tuto signifikaci překvapivě nalezneme i u odborníků,³⁰² případně v maturitních pracích, což potvrzuje tezi, že je tento seriál co do nebezpečnosti propagandy příkladným dílem.

*Tím spíš, je-li Major Zeman všemi vyjma příslušníků KPV a některých publicistů považován za klasický detektivní seriál, který se od těch porevolučních (ať už importovaných amerických kriminálek nebo příležitostných výkřiků domácí scény - Kriminálka Anděl, případně filmové rekonstrukce velkých kauz české kriminalistiky) liší nanejvýš rokem výroby a naopak, alespoň co se uměleckého provedení týče, zmíněné konkurenty v mnohém převyšuje.*³⁰³

³⁰¹ *YouTube* [online]. [cit. 2012-10-09]. Dostupné z:

http://www.youtube.com/all_comments?v=VZseQG6rpos&page=1

³⁰² Rozhovor autora práce s Jaroslavem Kratochvílem 30. 11. 2012, rozhovor autora práce s Janem Lacinou 5. 12. 2012.

³⁰³ HÁJEK, Matouš. *Ostalgie* [online]. Praha, 2010 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z:

<http://www.gjk.cz/chytrapalice/prace/ostalgie-matous-hajek>. Maturitní práce. Gymnázium Jana Keplera.

8. Major Zeman na tisíc a jeden způsob

K mýtotočbě okolo *Majora Zemana* přispívá i bezpočet reprezentací díla nejen reprízováním seriálu a mediální agendou, která tato vysílání dokreslovala, ale zároveň rekonstrukcí díla i samotného zemanovského archetypu v široké paletě žánrů. Vedle pěti knih seriálových povídek vydaných v letech 1976-1984³⁰⁴ je to předrevoluční dovětek dramaturga Jiřího Procházky, komiks Káji Saudka, hudební remixy, plánovaný celovečerní film a řada dalších formátů. Na některé z nich se v této kapitole zaměříme detailněji.

8.1 Zločin na zámku – 31. případ

Dramaturg seriálu Jiří Procházka, autor zemanovského makrosvěta a klíčových povídek, které nejvíce dezinterpretovaly historii (např. *Hon na lišku*, *Vrah se skrývá v poli*, *Klauni*, *Štvanice*), se s hrdinou, jehož obraz sám budoval, pokusil v únoru 1989 vyrovnat napsáním neoficiálního třicátého prvního případu s názvem *Zločin na zámku*. Povídka vyšla ve stejnojmenné knize v roce 1991 doplněna dalšími dvěma kriminálními příběhy, které se však věnují jinému tématu. Fabule příběhu je vůči zemanovské opoziční do takové míry, že si zaslouží zevrubnější pohled.

Zeman při cestě za svým nešťastným vnukem Ivanem, jenž byl povolán na vojnu, vzpomíná na svůj poslední případ, kdy uprostřed brdských lesů vyšetřoval nejasnou vraždu mladé pražské studentky Marušky Márové. Již z prvních stran je patrné, že se Zeman v předjaří Sametové revoluce ocitá uprostřed existencionálního dramatu, kde nic, co znal, neplatí. Původní kamarádi z února 1948 Zeman, Lojza Bártík a Žitný si už nejsou rovni. „Brzy si byli dva z nich rovnější. Žitný jako generál a Bártík jako místopředseda vlády. Jen Zeman bůhvíproč nepostupoval.“³⁰⁵ Reálie komunistické historie zaznívající nyní mnohem hlasitěji vedou vždy rozhodného Zemana ke zcela novým pocitům, k pochybnostem. K pochybnostem o sobě, o straně, o uplynulých 40

³⁰⁴ Vyznavači ohně (Oldřich Železný, 1976), Hon na lišku (Jiří Procházka, 1978), Hrdelní pře (Jiří Procházka, 1978), Vrah přijde do kina (Petr Zikmund, 1979), Hrdelní pře majora Zemana (Jiří Procházka, 1984)

³⁰⁵ PROCHÁZKA, Jiří. *Zločin na zámku*. 1. vyd. Praha: Medea-NTC Interpress Praha a Evropský výbor AIEP, 1991. s. 166

letech. „Těch chyb a zbrklých nesmyslů bylo asi víc než velkých činů, musel si přiznat, když teď s údivem, někdy i s tichým nesouhlasem, četl, jak se přehodnocují dějiny.“³⁰⁶ Ideály, kterým Zeman tolik věřil, jsou zpochybňovány na každém kroku: „Vy už si nevzpomínáte, pane, jak jsme museli všichni na schůzích hlasovat pro smrt těch nevinnejch, který tenkrát soudili? Z celého národa udělali spoluvíníky tý sprostý vraždy.“³⁰⁷

Vyšetřování vraždy vede Zemana na tajemný Zámek v obci Skryšše, kde probíhají opulentní orgie nomenklaturních kádrů v čele s jeho bývalým kolegou Lojzou Bártíkem, dnes místopředsedou vlády. Zámek Procházkův je přitom ve skutečnosti Zámek Kafkův,³⁰⁸ tajemné a zapovězené místo čnicí nad vesnicí, jež pokoutně ovlivňuje život obyvatel podzámčí: „Zámek už Zeman viděl. Vyloupl se mu náhle z mlhy, když vjížděl do vsi, navenek neosvětlený, hrozivě tajemný a chmurný jako skalní útes, obkroužený hlubokým vodním příkopem, přes nějž vedl věkovitý, bytelný, kamenný most k těžké, neprodyšně uzavřené zámecké bráně z dubových fošen, spjatých železným kováním. [...] Zámek teď přitahoval Zemana jako magnet. Čněl do polotmy nad vsí temný, tajemný a výhružný jako loď z jiného světa.“³⁰⁹ V podzámčí nachází Zeman šedivou hospodu bez naděje a beze slov, v níž obsluhuje hostinská Frída. Nálevna tak ztělesňuje nejen kafkovskou aluzi, ale rovněž prostředí zemanovské. „Hospoda v Zemanově světě neplní funkci místa přirozeného setkávání, vyprávění hospodských historek, koncentrace bezstarostného veselí či jeviště pro pábitele, ale naopak určité nástrahy. Je to prostor, v němž dochází k pnutí, vznikají problémy a kde se spíš spiklenecky mlčí, místo aby se sousedsky rozprávělo.“³¹⁰ Procházková novela pak dostává výraz absurdního dramatu ve chvíli, kdy se na zámeckých dekadentních večírcích cituje právě Kafkova novela Zámek s pobavením a dovětkem, že „autor musel někdy něco zařizovat na ÚV“.

³⁰⁶ PROCHÁZKA, Jiří. *Zločin na zámku*. 1. vyd. Praha: Medea-NTC Interpress Praha a Evropský výbor AIEP, 1991. s. 131.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 137.

³⁰⁸ Kafkovské aluze jsou patrné i v seriálové konstrukci událostí pražského jara a jeho důsledků.

³⁰⁹ PROCHÁZKA, Jiří. *Zločin na zámku*. 1. vyd. Praha: Medea-NTC Interpress Praha a Evropský výbor AIEP, 1991. s. 139, 141.

³¹⁰ ČINÁTLOVÁ, Blanka a Kamil ČINÁTL. Zeman - Rudý Gentleman. In: BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007, s. 59.

Zemanův svět se v jeho 31. případě rozpadá. Komunismus, v který Zeman věřil, není ten, spatřený na Zámku. Nerozumí tomu, proč Bártík a jeho přátelé, „vypasení a tlustí s jednotně odulými křečkovskými tvářemi“, odmítají pít „slivky z litrovek, které si můžou koupit v samoobsluze jako nějaký instalatér nebo zelinář“, je mu příjemněji v podzámecké hospodě mezi šoféry, pomocníky, sekretáři. Nerozumí tomu, že jeho, vždy váženého kriminalistu, Bártíkův syn oslovuje „Už tu zase čmuchaš, fizle?“. Svět okolo něj nijak neodpovídá světu, který si myslel, že buduje. „Poklidný, přehledně uspořádaný a tudíž bezpečný svět, v němž je všemocná Bezpečnost zárukou trvalého řádu, se proměňuje v postapokalyptický svět beznaděje, všeobecného rozkladu a totální absence smyslu.“³¹¹

Vyšetřování jej vede zřetelněji právě k Bártíkovi synovi, který si na Zámek vodí pražské studentky, mezi nimiž byla i zavražděná Maruška Márová. Podezření potvrzuje řada indicií,³¹² nicméně osobnostní refigurace Zemana z ideologicky pevného hrdiny ve zmateného nešťastníka pokračuje i nadále. Nechápe, proč jeho zeť odmítající přijmout vize, za které celá léta bojovali, se schází s básníkem Danešem a posléze emigruje, ani to, proč v této chvíli, kdy by měl z důvodu synovy emigrace bezpečnost opustit, se za něj staví místopředseda Bártík s blahosklonností, že odpovídat za činy svých dětí je těžké. S pomocí hostinské Frídy Zeman vynese ze Zámku Bártíkův kulobrok a na balistické expertize prokáže, že se jedná o pušku, z níž byla z vrtulníku zastřelena Maruška Márová, přičemž vinu Bártíkova syna potvrdí i jedna ze studentek, jež byla vraždě přítomna. Vítězství spravedlnosti však pro Zemana znamená konec. K vraždě se lživě přiznává správce Zámku, zatímco místopředseda Bártík rezignuje, jeho syn odjíždí do zahraničí a Zemanovi je Žitným důrazně doporučeno, aby vzhledem k emigraci svého syna podepsal odchod do penze. „– Předtím to přece nevadilo. – Jenomže ty sis zlikvidoval jediného vysokého vládního činitele, který nad tebou držel ochrannou ruku a zaručil se za tebe.“³¹³ Za několik týdnů potkává Žitného znovu. Přepadlého, vykolejeného a propuštěného ze dne na den ze strany i ze služby, zbaveného funkce i

³¹¹ ČINÁTL, Kamil. Major Zeman a Strážci - Komiks a ideologie. *Sorela: webové centrum výzkumu literatury a umění československého socialistického realismu* [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://www.sorela.cz/normalizace/articles.aspx?id=129>

³¹² Maruška Márová byla zastřelena z výšky kulovou, zatímco v okolí místa činu byly v korunách stromů nalezeny broky, na Zámku má Bártík schovanou Čadkovu legendární pušku „kulobrok“ a jeho syn z ní střílí z vrtulníku divočáky.

³¹³ PROCHÁZKA, Jiří. *Zločin na zámku*. 1. vyd. Praha: Medea-NTC Interpress Praha a Evropský výbor AIEP, 1991. s. 222

hodnosti. „Je to chobotnice, Honzo, Mafie. Hrozně jsme se spletli, řekl mu Žitný a rychle odešel. Možná i proto, aby ho nekompromitoval. Týden nato se zastřelil.“³¹⁴

Zemanovy vzpomínky jsou ukončeny příjezdem do Kateřinské Hory, do místa, kde jako čekatel SNB začínal a kde nyní na vojně slouží jeho vnuk. Zde se Procházka staví i proti syžetu původního seriálu, když „se zcela v rozporu s etosem televizního seriálu, který je vystavěn na lineárním historickém čase „budování republiky“, čas zemanovské ságy uzavírá do kruhu.“³¹⁵ Zeman se v zápětí dozví, že jeho vnuk předchozí večer s jiným vojákem ozbrojen dezertoval, a spíše pudově než racionálně vedenými motivy míří k Liščímu doupěti, zřícenině a bývalé rezidenci továrníka Čadka, o níž Ivanovi častokrát vyprávěl. Zde Zeman oba chlapce nachází, ale i v tomto případě prohrává:

- „Už uzavřeli hranici. Všude stojí hlídky pohraničnicků. A psi. Cestu do vnitrozemí vám taky zahradili. Zůstal vám jen tenhle cíp pohraničního lesa. A v tom vás lehko sevřou do kruhu a pak vás dostanou. Mějte rozum, chlapci.“
- „V každé kleci se najde nějaká díra,“ prohlásil nenávistně druhý voják. „Když ne, uděláme si ji tímhle,“ klepl na pažbu svého samopalu.
- „V jaké kleci?“ řekl Zeman a najednou pocítil nesmírnou únavu.
- „V tom vašem socialismu“
- „To není klec, chlapče. To měl být dům s doširoka otevřenými okny. Stavěli jsme ho pro vás, bránili ho svými životy, aby se vám v něm lehce žilo, líp než nám.“
- „Ale my na něj serem,“ zařval vztekale voják.
- Major Zeman věděl, že už nemá čas čekat. Pokročil jim vstříc.
- „Proboha, dědečku, nechod' k nám,“ prosil Ivan. Zeman se však nezastavil, nemohl.
- V té chvíli se Liščí Doupě roztrhlo psím řevem výstřelů. Bůhvídko z nich stiskl spoušť
- „Panebože, oni mě zabili,“ stačil si uvědomit s nesmírným údivem a pak už jen padal, padal.
[...]
- Major Zeman však mezitím v chatě zemřel. Byla to dobrá a rychlá smrt. Přišla nečekaně a náhle jako tropická noc, zastřela tmou jeho mozek dřív, než si stačil uvědomit, jak tragický byl vlastně jeho život a kolika omylů, jsa oklamán, se v něm zbytečně dopustil.³¹⁶

³¹⁴ PROCHÁZKA, Jiří. *Zločin na zámku*. 1. vyd. Praha: Medea-NTC Interpress Praha a Evropský výbor AIEP, 1991. s. 129.

³¹⁵ ČINÁTL, Kamil. Major Zeman a Strážci - Komiks a ideologie. *Sorela: webové centrum výzkumu literatury a umění československého socialistického realismu* [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://www.sorela.cz/normalizace/articles.aspx?id=129>

³¹⁶ PROCHÁZKA, Jiří. *Zločin na zámku*. 1. vyd. Praha: Medea-NTC Interpress Praha a Evropský výbor AIEP, 1991.

8.2 Komiks o superhrdinovi

Existencionální motivy již tak pozoruhodné Procházkovy povídky podbarvil Kája Saudek v komiksu *Poslední případ majora Zemana*, vytvořeném společně s Janem Reinischem a poprvé otištěném v časopise Reflex na přelomu let 1992 a 1993. Procházkovu narativu dodává Saudek působivou formu šedivého a zaprášeného postapokalyptického světa, ve kterém sídliště rozhodně nevypadá jako příjemné místo k bydlení a Zámek působí jako by stál v pekle. „Saudek zasadil kafkovský příběh do temné, rozpadávající se krajiny, jež spíše než reálný socialismus připomíná svět po atomové katastrofě či sídlo vládce zla z tolkienovské fantasy. Labyrintický zámek vyrůstá ze zástupu mrzáků, trosek a omšelých nápisů, kdysi oslavujících komunismus.“³¹⁷ Saudek graficky rozpracovává nejen motivy Skryše a Zámku, jež Procházka podrobně vykreslil již ve své novele, ale rovněž aktualizované prostředí hic et nunc, kterému stvořitel zemanovského světa nepřikládal takový důraz. Zatímco se v původním televizním seriálu panelák stával „nosným emblémem egalitářského bytí pospolu a sdílení stejných životních podmínek, kdy i veliký major žije na sídlišti,“³¹⁸ v Saudkově kresbě se mění v depresivní prostředí, odrazující svým postapokalyptickým katalogem nikam nevedoucích drátů, odpadků, smogu a panelových cest, jež jsou jedinou pevnou plochou v okolním blátivém marastu, snad i toho nejkovanějšího komunistu. Zcela v protikladu se Zemanem televizním, symbolem vnitřní síly, rozhodnosti a nezlomnosti, je Zeman Saudkův, který dozvědiv se o emigraci syna sedí rezignovaně na schodech omšelé panelákové chodby.

Poslední případ majora Zemana ovšem není jediným příběhem, který Kája Saudek zpracoval, rekonstruující seriálový narativ již v době normalizace, a to v měsíčníku Pionýrská stezka, který v letech 1977–1978 otiskl komiksové podoby čtyř dílů seriálu (*Hon na lišku*, *Lod' do Hamburku*, *Křížová cesta* a *Konec velké šance*). Byť Federální ministerstvo vnitra edici dozorovalo, Saudek se scenáristou Jaroslavem Weiglem, který seriálový děj textově upravil, museli chodit na povinná promítání³¹⁹ a

³¹⁷ ČINÁTL, Kamil. Major Zeman a Strážci - Komiks a ideologie. *Sorela: webové centrum výzkumu literatury a umění československého socialistického realismu* [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://www.sorela.cz/normalizace/articles.aspx?id=129>

³¹⁸ ČINÁTL, Kamil. Genius loci Třiceti případů majora Zemana. In: BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007, s. 80.

³¹⁹ JURKOVÁ, Marcela. Mým snem je mít obrázky i na stropě, říká legenda českého comicsu Saudek. *Mladá fronta DNES*. 18.3.2000, roč. 11.

hlavní ideolog díla plukovník Kolář Saudkovi propůjčoval svazky fotografií z filmu, podle kterých Saudek kreslil jednotlivé postavy,³²⁰ po vydání zmíněných čtyř epizod byl projekt zastaven, a rozpracovaný díl *Bílé linky* tak zůstal nedokončen. Komiksový formát a především rukopis Káji Saudka, jehož tvorba je výrazně ovlivněna americkým komiksovým diskurzem, byly totiž i přes dozor ministerstva v přímém v protikladu s ideologickým obsahem námětu a jeho primárním manipulativním posláním. „Saudkova kresba zredukovala známé herecké tváře na několik klíčových atributů, díky čemuž došlo k až parodickému vyhocení jednotlivých charakterových typů. Individuální fyziognomie herců byla v Saudkových kresbách přitom stále rozpoznatelná, jednotlivé postavy se však zároveň výrazně podřizovaly schémátům komiksového vyprávění. [...] Tvář Vladimíra Brabce tak připomíná postavy kladných superhrdinů z amerických komiksů čtyřicátých let,³²¹ Radoslav Brzobohatý se naopak až v Saudkově podání proměnil ve skutečného padoucha. Takto emblematický obraz zla ideologii samozřejmě hrubě ironizoval.“³²² Saudek navíc komiks doplnil o další normativy amerického komiksu: zveličenou perspektivu, důraz na detailnost zbraní včetně klasického pohledu do ústí pistole či pro něj charakteristické hypertrofované zvuky střelby, startujícího letadla i běžných úkonů (PRÁÁÁSK, ROARRR, CVAK, KLAP).

V posledních dvou epizodách pak kreslíř režim ironizuje otevřeně a je otázka, zda byl komiks pozastaven z těchto důvodů, či Saudek blížící se konec cítil, a dovolil si tak více nadhledu. „V *Konci velké šance* přijíždí modelka Hanka Bízová na letiště v luxusním automobilu svého zámožného přítele, ovšem taxík, který jí kreslíř přidělil na zpáteční cestu je pouhý Fiat 500. Vozítka, jemuž se lidově přezdívalo jednohubka. A dále: když jde major Zeman naproti své manželce, mezi kolemjdoucími potkává i dělnicko-rolnický pár ze socialistické stokoruny.“³²³ Saudkův komiks tak způsobil, že ideologii nahradila satira, a to instrumenty, které pregnantně uvádí Činátl: „Ironicky odrážel trivialitu ideologického vidění světa, nenápadně demaskoval mediální

³²⁰ SAUDEK, Kája. *Major Zeman a jeho 6 případů*. Brno: Datel, 1999.

³²¹ Jak ale uvádí Helena Diesing v Saudkově monografii, ostře řezaná tvář Vladimíra Brabce ve stylu Supermana byl výslovnou žádostí redakce

³²² ČINÁTL, Kamil. Major Zeman a Strážci - Komiks a ideologie. *Sorela: webové centrum výzkumu literatury a umění československého socialistického realismu* [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://www.sorela.cz/normalizace/articles.aspx?id=129>

³²³ DIESING, Helena a Tomáš PROKÚPEK. *Kája Saudek*. Praha: Arbor vitae, 2010. s. 315

manipulaci, nepřímě odkazoval na černobílé stereotypy komunistického obrazu minulosti, na násilnou redukci jednotlivých charakterů na jednoduchou psychologii třídního vědomí.³²⁴ Činátl dále uvádí, že i černobílou kresbu komiksu lze číst jako příznakovost normalizace, což ovšem lze zpochybnit, neboť bezbarvou kresbu nalezneme i v jiných Saudkových dílech³²⁵ a v případě *Posledního případu majora Zemana* je atmosféra normalizace vykreslena sice schematicky šedivě, ale kresba samotná je barevná.

Ačkliv netelevizní revitalizace *majora Zemana* započela již záhy po revoluci, neboť první čtyři epizody a nedokončenou pátou z Pionýrské stezky otiskl v roce 1990 časopis Reflex, významnější přítomnost Saudkova zpodobnění hledíme až v letech 1998 a 1999. V roce 1998 byl v devátém čísle komiksového magazínu Crew vydán první díl Saudkova seriálu *Hon na lišku*, další díl však již v magazínu nevyšel a nabízející se kalkul s televizním znovuuvedením nakladatel popírá, neboť o uvažovaném vysílání nevěděl.³²⁶ Následně došlo k dohodě mezi redakcí Crew a Lidovými novinami, které celý seriál (zrekonstruovaný a digitalizovaný) přetiskly v létě 1999, aktivizující čtenáře pro chystané souborné vydání formou booku.³²⁷ Tento soubor s názvem *Příběhy majora Zemana* Crew v roce 1999 skutečně vydala. Pět příběhů (*Hon na lišku*, *Lod' do Hamburku*, *Křížová cesta*, *Konec velké šance* a čtyři strany nedokončených *Bílých linek*) doplnila na obalu knihy Saudkova kresba z roku 1976, krátké anotace ke každému z třiceti televizních dílů s obsahem, hereckým obsazením a fotografiemi a další texty. Tento sešit byl prodán v nákladu cca 3000 ks.³²⁸

V tom samém roce, ovšem dříve, vydal podobný soubor Radim Výrubek ve svém nakladatelství Datel. Kniha *Major Zeman a jeho 6 případů* obsahovala nejen původní Saudkovy epizody, ale rovněž ilustrovaný porevoluční *Poslední případ majora Zemana*, nový přebal, vytvořený kreslířem přímo pro nakladatelství, a Saudkův krátký komentář. V předmluvě, jež stručně zachycuje historii komiksu, nakladatel Výrubek

³²⁴ ČINÁTL, Kamil. Major Zeman a Strážci - Komiks a ideologie. *Sorela: webové centrum výzkumu literatury a umění československého socialistického realismu* [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://www.sorela.cz/normalizace/articles.aspx?id=129>

³²⁵ Lips Tullian, Tajemství zlatého koně, Arnal a dva dračí zuby

³²⁶ Rozhovor autora práce s Václavem Dortem 24. 4. 2012.

³²⁷ souborné vydání několika komiksů

³²⁸ Rozhovor autora práce s Václavem Dortem 24. 4. 2012.

uvádí, že edice knihy nesouvisela se znovuuvedením seriálu v České televizi a nápad prý vznikl mnohem dříve.³²⁹ Z důvodu rozebrání knihy následoval v roce 2010 dotisk Výrubkova vydání.

Autor práce se obrátil jak na redakci magazínu Crew, tak Radima Výrubka, zda by poskytli dodatečné informace: především o skutečném důvodu vydání knih, jejich prodaném nákladu a k případné otázce autorských práv a licencí. Vyjádřil se pouze Václav Dort, ředitel společnosti Comics Centrum, působící tehdy v redakci Crew, jenž na dotaz, zda měli od Káji Saudka výhradní práva nebo je autor poskytl i nakladatelství Datel, reagoval: „Měli jsme výhradní práva a opci, která byla v platnosti. Současné vydání nakladatelstvím Datel jsme neřešili, pouze jsme se rozhodli, že od Saudka již nic nevydáme. Naše knížka byla úspěšnější, výtisky od Datla skončily poměrně rychle v Levných knihách.“³³⁰ Jako důvod, proč Crew do booku nezařadila porevoluční díl Zločin na Zámku, Dort uvedl, že „poslední díl nemá slušnou kresebnou úroveň, neboť je z období, kdy Saudek už moc dobře nekreslil a i po scénářistické stránce je to celkem paskvil.“³³¹

8.3 Návrat majora Zemana

Formy reprezentace seriálu čítají vedle literatury i tvorbu audiovizuální zastoupenou na prvním místě několikaletou snahou o kinematografické zpracování tématu v celovečerním filmu.³³² Záměr pochází již z přelomu let 1999 a 2000, kdy za ním stály produkční společnosti Fronda film Jiřího Pomeje a Whisconti Pavla Melounka [bývalý programový ředitel Febiofestu], ke kterým se v zápětí připojili jako dramaturg Martin Bezouška [v době vysílání seriálu programový ředitel ČT] a jako režisér syn seriálového představitele Pavel Brabec, který ovšem do té doby neměl s režii žádnou zkušenost. Jako scenárista byl angažován Miroslav Vaic³³³ a záměrem tvůrců bylo logicky obsadit do hlavní role Vladimíra Brabce, který tento nápad přijal s nadšením: „V tuto chvíli si strašně moc přeju, aby ten film vznikl. Sranda musí bejt a legrace má

³²⁹ SAUDEK, Kája. *Major Zeman a jeho 6 případů*. Brno: Datel, 1999. s. 3.

³³⁰ Rozhovor autora práce s Václavem Dortem 24. 4. 2012.

³³¹ Tamtéž.

³³² srov. s reprezentací seriálu S nasazením života a filmu Hans Kloss. *Stawka większa niż śmierć*.

³³³ Vaic je scénáři spojen především s režisérem Jaroslavem Soukupem (*Vítr v Kapse, Kamarád do deště, série Byl jednou jeden polda, Jak ukrást Dagmaru, z poslední doby Policie Modrava aj.*)

být vždycky. A kdo si nedovede udělat legraci ze sebe, tak je slabej.“³³⁴ Konkrétní podoba scénáře ale veřejnosti zatím známa nebyla: „Bude to mít trochu bondovský námět smíšený s ironií a parodií. Myslím, že půjde o typicky české, úsměvné a úlevné ohlednutí za seriálem, daleko lepší než pochybné besedy a dokumenty, které ČT se seriálem uvádí,“ uváděl tenkrát producent Melounek.³³⁵ Premiéra byla ohlášena na září 2000, film se však nezačal ani natáčet.

V roce 2005 se Vaicova scénáře ujala společnost Idefa Communications a film s již určeným názvem *Major Zeman se vrací!* měl původně režírovat Marcel Bystron, ale později byl jako režisér zvolen Karel Spěváček. Byla také zveřejněna konkrétnější synopse, podle níž je major Zeman odhalen jako spící agent CIA, který je povolán do služby, aby pomohl odvrátit hrozící teroristický útok na pražské Kongresové centrum hostící právě summit NATO. „Přibudou však i nové postavy, zejména Zemanův vnuk, absolvent policejní akademie, kolem něhož bude kroužit „zemangirl“ čili obdoba „bondgirls“, krásek svádějících britského špiona Jamese Bonda.“³³⁶ Vladimír Brabec i tentokrát se svou rolí souhlasil: „Když jsem před pěti lety četl scénář, tak se mi to líbilo. Bylo to dobré.“ K Brabcovi se v zápětí přidala také Jaroslava Obermaierová, ztělesňující v původním seriálu Zemanovu druhou ženu Blanku: „Tenkrát to bylo napsané jako vtipná parodie, tak proč bych do toho nešla? Člověk se nemá zříkat žádné práce. Není jí zase tolik, abychom si mohli pískat.“³³⁷

Plánované natáčení v létě 2005 a premiéru na jaře následujícího roku ovšem přerušily spory o autorská práva, když se proti záměru postavil režisér původního seriálu Jiří Sequens: „Seriál *Třicet případů majora Zemana* může každý buď vidět, nebo ho vypnout. Je zakotvený ve své době a v příbězích, v tom je jeho přitažlivost. Ale točit parodii? To mi připadá strašně hloupé. Je to dětinství, které podporovat nebudu.“³³⁸ Sequensův postoj vyvolal tehdy otázku, kdo je vlastníkem autorských práv k seriálu, a

³³⁴ RYŠLINK, Pavel. Major Zeman na plátnech kin?. *Blesk*. 7.10.1999, roč. 8.

³³⁵ PERGLEROVÁ. Major Zeman se vrátí k divákům v novém celovečerním filmu. *Právo*. 9.2.2000, roč.10.

³³⁶ SPÁČILOVÁ, Mirka. Major Zeman se vrací! Ve filmu a nevinný. *Mladá fronta DNES*. 8.3.2005, roč.18.

³³⁷ Major Zeman se vrací! Jako americký agent. *Blesk.cz* [online]. 11. 11. 2004 [cit. 2012-12-28].

Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/celebrity/27208/major-zeman-se-vraci-jako-americky-agent.html>

³³⁸ SPÁČILOVÁ, Mirka. Návrat majora Zemana je v rukou právníků. *Mladá fronta DNES*. 29.3.2005, roč. 18.

zatímco producenti filmu tvrdili, že Sequens si práva k námětu nárokovat nemůže, neboť „jeho scénáře vznikly podle povídek, které napsali jiní lidé, Jaroslav Šikl či Oldřich Železný,³³⁹ agentura Dillia měla opačný názor: „Sequens byl totiž nejen režisérem celé série, ale také spoluautorem scénářů téměř všech dílů. Autorské ochráně přitom podléhají – kromě názvu díla a dalších skutečností – také postavy, vztahy a situace. Jestliže tedy producenti nového filmu chtějí použít stejné herce a postavy jako seriál, pak i v případě, že by hrdiny pojmenovali jinak, platí, že zpracovávají původní předlohu. Tudíž má autor právo jim neudělit souhlas ke zpracování a poté licenci.“³⁴⁰ Sequensův postoj převzali taktéž někteří příznivci seriálu:

Myslím, že můžeme být rádi, že to natáčení, o kterém se mluvilo před několika lety "vyšumělo do ztracena". Pokud si matně pamatuji tak do toho byl zapleten pan Pomeje (nic proti němu nemám, ale jsem přesvědčen, že navázat na Sequensovo dílo by nedokázal, takže by to byly spíš takové Playgirls s Vladimírem Brabcem v hlavní roli). Vsadil bych se, že se Zemanem by to mělo společný jen ten název a (pokud by to dopadlo dobře) pár herců.³⁴¹

Nevyjasněná autorská práva stejně jako neshody tvůrců vedly k tomu, že z projektu odstoupili autor projektu a výkonný producent Petr Macek i režisér Karel Spěváček, kterého měl následně nahradit režisér David Sís a poté opět Marcel Bystroň. Přesto snímek s velkolepým rozpočet v odhadované výši 30 miliónů korun a plánovaným natáčením v zahraničí³⁴² do současnosti realizován nebyl. Vizi režiséra Spěváčka „nezastírám, že by to mohl být kasaštyk, je to jako když vám nabídnou natočit Batmana, také to neodmítnete“³⁴³ tak potvrdit nelze.

Evidentně přítomnou a nutkavou potřebu navázat na Sequensův cyklus a refigurovat *majora Zemana* i v postkomunistické společnosti potvrzuje i školní filmové cvičení politologa a dokumentaristy Jaroslava Kratochvíla³⁴⁴ *Poslední případ majora*

³³⁹ SPÁČILOVÁ, Mirka. Návrat majora Zemana je v rukou právníků. *Mladá fronta DNES*. 29.3.2005, roč. 18.

³⁴⁰ Tamtéž.

³⁴¹ Fórum Třicet případů majora Zemana. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://forum.majorzeman.eu>

³⁴² Bude 30 miliónů pro Zemana?. *Bleskově.cz* [online]. 28. 4.2005 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://bleskove.centrum.cz/clanek.phtml?id=558066>

³⁴³ KŘIVÁNKOVÁ, Darina. Zeman může být kasaštyk. *Lidové noviny*. 10.3.2005, roč. 18.

³⁴⁴ Doplňme, že scenáristou snímku je Štěpán Hulík, autor v této práci citované publikace Kinematografie zapomnění.

Zemana,³⁴⁵ v němž je „Honza Zeman dva roky před důchodem poslán do penze, kdy se vynucený "padák" nejslavnějšího českého detektiva prolíná s vyloučením Ludvíka Jahna ve filmu *Žert a dohromady* tvoří mozaiku české cesty "vyrovnání se z minulostí."³⁴⁶ Ve snímku konstituující *Zemana* jako člověka, který celý život poctivě dělal svoji práci, o níž byl přesvědčen, že je správná, měli hlavní role ztvárnit rovněž Vladimír Brabec s Jaroslavou Obermaierovou, ale Brabec posléze natáčení odvolal, a to i přes to, že byl scénář upravován podle jeho připomínek: „Nechtěl, aby byl major Zeman vnímán jako slaboch. Bral ho jako charakterní, morální figuru, která by se nenechala zlomit.“³⁴⁷

8.4 Major Zeman v hudbě

Výraznou složkou *majora Zemana*, jež je i dnes častokrát tematizována a stala se pro seriál zástupným symbolem, je jeho hudba, citována především dvěma skladbami: úvodní instrumentální sekvencí a písní *Bič Boží*. Byť hudební expozice seriálu, podle Činátla „kutálkovský motiv, variující stabilní melodické schéma tak dlouho, až se stává všedním, bezpříznakově přijímaným jako pozadí,³⁴⁸ byla využita již v roce 1986 v repertoáru skupiny Vltava, jako nejvýraznější se jeví úprava smyčcového kvarteta Epoque Quartet použitá později v rámci představení *Ivánku, kamaráde, můžeš mluvit?*³⁴⁹ „Kvartetní aranžmá této Liškovy kompozice jsme si nechali "vyrobit" od kolegy Jana Kučery dva roky před uvedením *Ivánku, kamaráde*. Důvodem byla jednak nesporná vysoká kvalita a originalita veškeré tvorby pana Zdeňka Lišky a samozřejmě i určitý recesisticko nostalgický náboj, který v průběhu let tuto melodii prostoupil. Z obou dvou pohnutek jsme tuto skladbu nějakou dobu dávali jako vždy úspěšný přídavek na našich koncertech a Petr Čtvrtníček nás poté požádal o začlenění této aranže do jeho představení. Nutno však podotknout, že často jsme místo ní hrávali ústřední melodii z *Křemílka a Vochoomůrky*.“³⁵⁰

³⁴⁵ Poslední případ majora Zemana. [online]. 2010 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z:

<http://www.youtube.com/watch?v=B9UP3hAYzVU>

³⁴⁶ KRATOCHVÍL, Jaroslav. Anotace: *Poslední případ majora Zemana*. 2010 [cit. 2012-10-17]

³⁴⁷ Rozhovor autora práce s Jaroslavem Kratochvílem 30. 11. 2012

³⁴⁸ BÍLEK, Petr A. James Bond a major Zeman: Sémantika narativní ideologie. In: BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007, s. 109.

³⁴⁹ 30 případů majora Zemana. [online]. 2008 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z:

<http://www.youtube.com/watch?v=ZXqS8TxxXfs>

³⁵⁰ emailová komunikace s Vitem Petráškem, členem Epoque Quartet

Emblematicnost úvodní melodie, v poslední době použitá například v trilogii České televize *Ztracená brána*, je srovnatelná s písní *Bič Boží*, která je přítomna jak v domácích mnohdy neumětelných remixech, tak instrumentacích hudebních skupin (J.A.R.) a televizních pořadech.³⁵¹ Vedle těchto aluzí původního seriálu, k nimž je v řadě případů dodán recitativ doktora Drahůše z epizody *Studna*,³⁵² je *Major Zeman* rovněž inspirací pro vlastní – racionálně již zcela neuchopitelnou – hudební tvorbu i neuskutečněný námět muzikálu.³⁵³

Štěpán Turek – *Kdyby major Zeman číro na hlavě měl*

*Kdyby major Zeman číro na hlavě měl,
Kdyby major Zeman číro na hlavě měl,
tak bys i ty jeho slova pěl.
Ale že je za vodou, za voděnkou studenou,
nedám ti má milá ani jedinou. Yes!*

Suchánek a Genzer – *Mjr. Zeman lovestory*

*Zeman si měl druhý den vyzvednout urnu s ostatky své ženy,
ale opět byl opilý a urnu vysypal.
Vyřešil to po svém, jak se na majora kriminální služby patří.
Do prázdné urny v restauraci nasypal popel z popelníků i s nedopalky.*

Harlej – *Major Zeman*

*Vítejte zpátky, majore!
Vítejte zpátky, spasiteli náš!
No tak jdem, no tak jdem,
my mu všichni pomůžem,
je to náš esenbák!
Spolu to dokážem.
My nejsme lhostejný, a práskáme, co to dá...*

J. A. R. – *Studna*³⁵⁴

*Bombary bombary bombary ááá
bombary bombary studna
Bombary bombary bombary ááá
Bombary bombary Brůna*³⁵⁵

³⁵¹ např. pořad Mr. GS na TV NOVA, v němž skupinu Mimikry ztělesnili M. Suchánek, R. Genzer, D. Koller a V. Kopta.

³⁵² srov. Hudební remixy s motivem seriálu. *majorzeman.eu* [online]. [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.majorzeman.eu/vzkaznik/336-major-zeman>

³⁵³ Muzikál *Major Zeman* skončil v koši!. *Aha!*. 23.4.2011, roč. 6.

³⁵⁴ J. A. R. k písni vytvořili jeden z nejvýraznějších animovaných videoklipů po roce 1989, srov. J.A.R.: *Studna*. [online]. 2008 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=RkE7rYpsyFc>

³⁵⁵ kompletní skladby včetně transkribovaného textu zde *Zeman a hudba. Wunderpepi.ic.cz* [online]. [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.wunderpepi.ic.cz/major-zeman-a-hudba/>

9. Fandom majora Zemana

Major Zeman přitahoval pozornost již v době svého vysílání v České televizi na přelomu let 1999 a 2000, což mimo jiné dokládá třídní kongres Společnosti přátel majora Zemana, o němž jsme pojednávali dříve. „Sdružení organizovalo jednou měsíčně promítání jednotlivých dílů v jednom z brněnských rockových klubů. [...] Společnost majora Zemana má kolem šedesáti členů. Podle Zavadilové je to neformální, nikde neregistrovaná organizace. Kdo zaplatil vstupenku na komponovaný večer, dostal průkazku. "Všichni, co jsme se ve společnosti sešli, jsme se narodili kolem roku 1970."³⁵⁶ Toto uskupení však postupem času ve svých aktivitách přestalo a dnes je nevýznamné. V roce 2004, kdy seriál poprvé uvedla TV Prima, se na webové diskuzní platformě okoun.cz začala etablovat skupina fanů, pozdější jádro oficiálního fanklubu, hodnotící ideologickou reinterpetaci seriálu, obsah jednotlivých dílů, osobu režiséra Sequense a další aspekty seriálu, přičemž tato komunita nepředstavovala pouhé izolované diváky sedící doma bez znalosti faktu, že i jiní sdílejí jejich nadšení,³⁵⁷ ale širokou spolupracující sociální a kulturní sít', která nemluví pouze za sebe, ale za příznivce *majora Zemana* jako celek.³⁵⁸

Aby autor této práce pochopil názory, normy a hodnoty poměrně uzavřené zemanovské komunity, analyzoval celou diskuzní historii až do roku 2004 a pro empirické potvrzení svých závěrů se připojil, aniž by sdělil svůj výzkumný záměr, k oficiálnímu fanklubu. Zde se zúčastnil procházky po filmových místech, návštěvy policejního muzea i besedy s herci Janem Pohanem a Ivanou Anderlovou, přičemž na základě tohoto několikaměsíčního zúčastněného pozorování došel k očekávaným i zcela překvapivým poznatkům. Co do počtu čítá hlavní jádro fanklubu přibližně 30 členů, ale komunita na diskuzním fóru je výrazně širší a aktuálně je její součástí 241 uživatelů. Věkové složení fandomu lze vzhledem k nepřiznanému pozorování pouze odhadovat, jedná se však o přibližné rozpětí 18–45 let. Strukturu vzdělání nelze bohužel určit

³⁵⁶ ČUŘÍK, Jaroslav. Návist nechápu, říká žena, která má ráda televizní seriál o majoru Zemanovi. *Mladá fronta DNES*. 16.9.1999, roč. 10.

³⁵⁷ ANG, Ien. *Watching Dallas: Soap Opera and the Melodramatic Imagination*. New York: Routledge, 1985.

³⁵⁸ JENKINS, Henry. Television fans, poachers, nomads. In: GELDER, Ken Gelder a Sarah THORNTON. *The Subcultures Reader*. London: Routledge, 1997, s. 507.

vůbec, nicméně za důležité považujeme, že mezi fany jsou i mladí lidé, kteří s komunismem nemají vůbec žádnou žitou zkušenost.

Provedená zjištění jsou přínosná především z toho důvodu, že česká akademická sféra trpí značným nedostatkem výzkumu teoretické základny fanouškovství, zobrazujíc fana³⁵⁹ buď jako běžného diváka,³⁶⁰ či sportovního příznivce a násilníka.³⁶¹ Tuzemskému výzkumu fanů, v původním významu fanaticus – chramový služebník, chybí především hlubší zaměření na oblast kinematografie, a to v první řadě z důvodu korekce většinově sdílené představy fanů jako frustrovaných jedinců, kteří sní o blízkém – často sexuálním – vztahu s celebritou či doufají v naplnění vlastních nerealistických ambicí. Nejvýznamněji se fenoménu fanů věnuje Macek, zabývající se ovšem studiem spíše fandomové struktury, tedy výzkumem subkultur fantastické literatury. Dekonstrukce fanovství žánru fantasy či science fiction přináší ovšem poznatky i pro tuto práci, a proto použijeme termín fandom i na následujících stranách vědomi si faktu, že právě fantastická literatura dala této teorii základ, ačkoli symptomaticnost fandomu by měly určovat spíše behaviorální charakteristiky zkoumané skupiny, nikoli žánr, jež fanové přijímají za vlastní. Ze zahraničních autorů, jejichž texty nám rovněž poskytují teoretické zastřešení, uveďme na prvním místě Henryho Jenkinse, a to i přesto, že s ním polemizujeme ohledně relativistického přístupu, který do diskurzu přináší, či starší práce Ien Ang.

Pronikneme-li do světa fanů *majora Zemana*, musíme dojít k závěru, že tento fandom představuje – v kontextu české a československé kinematografické tvorby – ojedinělý kult³⁶² či spíše terminologií Jewett a Lawrence „podivné elektronické

³⁵⁹ V této práci použijeme raději neutrální anglosaskou podobu, se kterou pracuje i odborná literatura, než český výraz fanoušek.

³⁶⁰ Především práce spojené s členkou Katedry mediálních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy PhDr. Irenou Carpentier Reifovou, Ph.D., z poslední doby např. KVASNIČKOVÁ, Eva. *Rozdílné způsoby užití "řízené" a "neřízené" seriality na příkladu diváckých konzumací seriálu Ulice*. Praha, 2010. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze

³⁶¹ VOCHOCOVÁ, Lenka. *Třetí poločas - fotbaloví chuligáni v ČR a násilí: kvalitativní analýza subkulturní komunikace*. Praha, 2005. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, ČARNOGURSKÝ, Tomáš. *Divácké násilí v České republice: veřejně politický problém*. Praha, 2009. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze a další

³⁶² Jako kultovní dílo označuje seriál i dokument na portálu YouTube, srov. KULT MAJORA ZEMANA ČÁST.[online]. 2010 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=ASSY-kKeSd8&feature=related>

náboženství,³⁶³ a to i přesto, že například Jenkins považuje trivializování fandomu a srovnávání jej s náboženstvím za akademicky patologické a absurdně doslovné, neboť „mýtus je schopen skrze příběhy artikulovat určité hodnoty, jež lidé sice přijímají za své, ale nemusí nutně věřit, že jsou pravdivé.“³⁶⁴ Na rozdíl od Jewett a Lawrence zdůrazňuje Jenkins spíše kult než náboženství a dodává, že v případě náboženství nejsou fanové schopni rozlišit fikci od reality, jednají tak, jako kdyby text byl pravdivý.

Pro fandom *majora Zemana* ovšem fikce s realitou do značné míry skutečně splývá, což potvrzuje například jejich specifické vnímání časoprostoru. Nové události a podněty nepřinášá počátek týdne či měsíce, ale den vysílání seriálu, vydání DVD s dalšími epizodami či beseda s herci. Ač fanové mohou seriál sledovat nezávisle na sobě, sociálně jsou součástí širšího kolektivu, který se s étosem povinnosti mobilizuje a prožívá pseudohistorický příběh mnohem dříve, než začne.

Tak za dve hodky uz to pobezi,tesim se moc,hlavne ten dil ma skvelej nazev - Kvadratura,hmm,to slovo ma velkou silu.

Už za hodinu. A kdo přepne či vypne, bude zastřelen! Bez Milosti!!!

*tak za 40 minut to vypukne, už se těším na ten Honzíkův výrok: však já ho dostanu na šibenici!!!*³⁶⁵

S předčasným vstupem do zemanovského světa souvisí i opožděný návrat zpět k fádni realitě, neboť po skončení až na výjimky intraepizodního příběhu pozorujeme chování jako v případě cliffhangeru, tj. přerušení narace v momentu největšího napětí.³⁶⁶ Právě uplynulé vyprávění si subkultura, netrpělivě očekávající pokračování, znovu přehrává, a prolíná tak kontury fikčního a reálného světa, které téměř splývají ve chvílích, kdy si fanové epizody pouštějí podle počasí či ročního období:

³⁶³ srov. JEWETT, Robert a John Shelton LAWRENCE. *The American Monomyth*. Garden City, New York: Anchor Press/Doubleday, 1977.

³⁶⁴ JENKINS, Henry. *Fans, Bloggers, and Gamers: Exploring Participatory Culture*. New York and London: New York University Press, 2006, s. 16-17

³⁶⁵ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?f=20040419-201014

³⁶⁶ ANG, Ien. *Watching Dallas: Soap Opera and the Melodramatic Imagination*. New York: Routledge, 1985. s. 53

Jinak si občas fouknu nějaký ten díl i podle počasí, podzimní Modrá světla nebo Konec velké šance, na Nový rok Šťastný a veselý, nyní se už těším na jaro - Štvanice, Studna ("kolikrát ještě ani v dubnu jaro nevystrčí hlavu z díry"), no a v létě není nad zářivé kubánské sluníčko, tanec a příjemné posezení u baru v Bella Vista³⁶⁷

Tendence spojovat seriálový a žitý prostor vede k rozostřenému vnímání historických i fabulovaných postav, jako tomu je v případě paralely bratrů Mašínů a bojovníků proti komunismu obecně s agentem Bláhou, který sice „zabil Zemanovi starou“, ale je to právě on, kdo symbolizuje boj proti komunismu, protože „ten proti komunismu skutečně bojoval a nebyl to takový přizdisráč jako ti vyznamenaní.“³⁶⁸ Entity vytvořené ve fikčním světě se přenášejí do světa aktuálního³⁶⁹ a fanové se zamýšlejí nad tím, zda byl Mírek Stejskal homosexuál,³⁷⁰ nabízejí vypracování horoskopu majora Zemana s interpretací na 20 A4 i pamětní tabulku „redaktore Holane, vzpomínáme“, kterou chtějí podepsanou umístit na skálu, kde se natáčely epizody z ostrova Hellborn, a do lahve vložit listinu s poselstvím dalším generacím. Touha fanů stát se součástí seriálu vede k identifikaci nejen s postavami či herci, ale i s jednotlivými scénami a místy natáčení, po nichž se procházejí a inklinují k performativní rekonstrukci scén ve stylu „Máme tu s sebou několik deštníků, dělejte, že máte jako pušky.“³⁷¹

Zdroj: Třicet případů majora Zemana. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://www.majorzeman.eu/oficialni-fanklub/91-major-zeman>

³⁶⁷ Fórum Třicet případů majora Zemana. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://forum.majorzeman.eu>

³⁶⁸ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?f=20040725-230945

³⁶⁹ srov. BÍLEK, Petr A. Možnosti naratologie v rámci kulturních studií. In: PAPOUŠEK, Vladimír a Petr A. BÍLEK. *Cosmogonia: Alegorické reprezentace "všeho"*. Praha: Akropolis, 2011, s. 114.

³⁷⁰ Několikavrstevnatou deformaci reality dokládá opozice, že „je primitivní ho takhle urážet.“

³⁷¹ procházka po místech natáčení, již se autor zúčastnil

Byť je hledání identity a sebeidentifikace pro postmodernitu přirozeným projevem,³⁷² míra splynutí se seriálovým světem, již fanové vykazují, může vést k disimilaci osobnosti a postupné ztrátě vlastní identity, což lze u normalizačního seriálu dezinterpretujícího historii považovat za zvlášť nebezpečné. Toto tvrzení doložme i faktem, že pro skutečnou integraci v rámci fandomu je požadována přezdívka, prostřednictvím které fanové mezi sebou navazují kontakt nejen na fóru, ale i v aktuálním světě a která „sice nemusí být nutně ze seriálu, ale je to lepší“. Seriálový svět se rovněž promítá do diskuzního fóra, kde jsou uživatelé hierarchizováni podle počtu příspěvků kariérním žebříčkem SNB, od čekatele SNB až po majora.

Identifikace se seriálovými postavami vede ke konstrukci silného emocionálního pouta, které je patrné již v pojmenování daných figur. Neosobní označení „major Zeman“, případně „Jan Zeman“ je nahrazováno jednak příznakovými výrazy „hrdina“, „superman“, „legenda“, výrazy vyjadřujícími citový vztah³⁷³ „náš Honza“, „náš oblíbenec“ či deminutivy „Honzík“, „Jenda“, „Zemánek“.

*Jinak mne včera zaujalo tak trochu nové image našeho Honzika. Lehce prošedivělý švihák v moderním prošedivělém obleku, téměř sportovní postava, nekuřák, zkrátka takový náš Honza BOND :-) SUPER!*³⁷⁴

Povaha těchto emocí je přitom určována spíše jednoznačností seriálového charakteru a jeho celkovou černobílostí než stranou zákona, na které postava stojí. Zatímco Zeman, Pavlásek či Bláha jsou pro fany jasně dekodovatelní, k nečitelným postavám Stejskala a Hanky Bízové, vymykajícím se zřetelné polaritě dobra a zla, zachovávají fanové ambivalentní postoj. Stejskal je v některých příspěvcích označován jako zrádce, jiní přitom navrhuji, aby každý, kdo nesouhlasí s jeho propuštěním od bezpečnosti v roce 1969, „napsal sem do diskuze text "Podporuji Mirka Stejskala."“ S postavami prožívají fanové vyšetřované případy i osobní život, což se projevuje radostí nad narozením Zemanova dítěte, diskuzní skupinou *Kdy byl Honza*

³⁷² PODLEŠÁKOVÁ, Štěpánka. *Subkultury jako rámeček socializace a konstrukce identity*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzity Karlovy v Praze, Filozofická fakulta.

³⁷³ Pro postavu Kaliny je například vyhrazen archetyp otce.

³⁷⁴ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?f=20040426-192711

nejroztomilejší či smutkem nad smrtí manželky Lídy a Jirky Hradce, kterou „snad probrečí“.³⁷⁵

*"Nemůžu říct vysloveně "nelíbí", ale Konec velké šance vždycky protrpím. Když Bláha zastřelí Lídu. Ty minuty na chodbě nemocnice znovu a znovu s Honzou prožívám. A pokaždé nějak nesmyslně doufám, že se jí doktoru Veselému podaří zachránit. Nejtragičtější pasáž celého cyklu."*³⁷⁶

Silná emocionální vazba platí nejen pro seriálové postavy, ale i pro jejich herecké představitele. V červenci 2004, kdy uplynulo 25 let od smrti Miloše Williga, představitele plukovníka Václava Kaliny, bylo navrženo uspořádat „vzpomínku na tuto osobnost, samozřejmě zaměřenou – jak jinak – především na postavu plukovníka Kaliny.“³⁷⁷ Součástí večera měl být zvukový záznam vzpomínání režiséra Sequense, případně promítání dílů, ve kterých plukovník Kalina vystupuje nejvíce.

9.1 Mistr Jiří Sequens

Přímo zbožšťující vztah se vytváří právě k režiséru Jiřímu Sequensovi, přičemž dosahuje takových rozměrů, že se vyplatí věnovat se mu blížeji. Sequens je v duchu výše zmiňované mytologie ikonizován jako geniální režisér, mistr, poctivý řemeslník a přes svoji komunistickou minulost³⁷⁸ „jako člověk, kterého je pro jeho vědomosti a postoj si třeba vážit neuvěřitelným způsobem.“³⁷⁹ V kontrastu vůči tomuto pohledu připomeňme rozhovor Štěpána Hulíka s Jurajem Herzem: „Jirka Macháně, kameraman, se kterým jsem natočil snad dvacet filmů, učil na FAMU v době, kdy tam na katedru režie nastoupil Jiří Sequens. Pedagogové na kameře tehdy prosadili, aby jejich studenti mohli dělat filmy trošku s dějem, aby to nebyly jen hezké obrázky. Několik studentů se přitom trochu odvážalo, ale zapomněli, že už nejsou šedesátá léta. Jiří Sequens ty filmy

³⁷⁵ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?f=20040719-125029

³⁷⁶ Fórum Třicet případů majora Zemana. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://forum.majorzeman.eu>

³⁷⁷ Třicet případů majora Zemana. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://www.majorzeman.eu/oficialni-fanklub/91-major-zeman>

³⁷⁸ Viz např. HULÍK, Štěpán. *Kinematografie zapomnění: počátky normalizace ve Filmovém studiu Barrandov (1968–1973)*. Praha: Academia, 2011. s. 250-252, 340, případně RŮŽIČKA, Daniel. Jiří SEQUENS. *Totalita* [online]. 1999 [cit. 2012-10-19]. Dostupné z: http://totalita.cz/vysvetlivky/o_sequensj.php

³⁷⁹ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?f=20040607-095703

viděl, vzal je do síťovky a šel tyto studenty udat, že natočili protisocialistické filmy. Dotyčné studenty vyhodili ze školy.³⁸⁰

Ale my seriál považujeme za umělecké dílo. Celkově se podle nás jedná o možná druhý nejlepší československý seriál, hned po Hříšných lidech města pražského, které shodou okolností rovněž režíroval Jiří Sequens.³⁸¹

Sequensovy výroky se nezpochybňují. Mezi ty nejzásadnější, které fandom přijal za své, patří – logicky – pokřivený názor na seriál *Třicet případů majora Zemana*, jež Sequens uvádí například v dopise adresovaném fanklubu:

Zatímco se různí kritici a "politologové" pasou na příležitosti přiložit povinné polénko pohrdání, výsměchu a napadání třicetidílné série o práci kriminalistů i příslušníků jiné části bezpečnostní služby, Vy a Vaše parta oceňují přitažlivost námětovou, vzrušující dějovou linku hereckou a vcelku přitažlivou atmosféru celé série. Nechce se mi polemizovat s onou povinnou - jak jsem ji nazval - negativní atmosférou, která je dnes obvyklá a nutná.³⁸²

Podle pana Sequense nebyl honza komunistou, ale ciste kriminalista³⁸³

Bagatelizace politického pozadí cyklu, mytologizace některých epizod a technické úrovně seriálu stejně jako pocit neodpovídajícího uznání kvalit díla, to vše fanové přijímají za své, podporování Sequensem, jenž jejich názory označuje za „objektivní, znalecké a chápavé“. Výše citovaný dopis symbolizuje v deviantním světě fanů, v němž je fikce realitou a realita fikcí, „cennou relikvií, kterou lze přirovnat k dopisu z dílu Štvanice, který napsal prokurátor Vršecký Václavu Kalinovi; ten dopis byl pro Honzu také důležitý stejně, jako dopis od pana Sequense je důležitý pro nás...“³⁸⁴

Poprvé se fanové se Sequensem setkali v roce 2004, na dalších setkáních mu byla předána čestná plaketa za práci na seriálu a odznak Kriminální služby, byl ustanoven čestným předsedou fanklubu a návštěva jeho pracovny v roce 2006

³⁸⁰ HULÍK, Štěpán. *Kinematografie zapomnění: počátky normalizace ve Filmovém studiu Barrandov (1968–1973)*. Praha: Academia, 2011. s. 364.

³⁸¹ KŘEČEK, Bohumil. Major Zeman: Postmoderní zábava?. *Slovo*. 17.9.1999, roč. 91.

³⁸² SEQUENS, Jiří. *Dopis pro Fanklub majora Zemana*. 2006. Dostupné z:

<http://www.majorzeman.eu/jii-sequens/168-dopis-pro-fanklub-majora-zemana>

³⁸³ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z:

http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?f=20040607-095703

³⁸⁴ Dopis pro Fanklub majora Zemana. In: *Třicet případů majora Zemana* [online]. 2006 [cit. 2012-10-19]. Dostupné z: <http://www.majorzeman.eu/jii-sequens/168-dopis-pro-fanklub-majora-zemana>

představuje pohled pod ruce mistra hodináře. Pro fandom se Sequens transformoval v jakousi nedosažitelnou bytost, jejíž zjevení při setkáních s členy fanklubu vyvolává výjimečný prožitek ne nepodobný zázraku.

„To mas pravdu vcerejsi setkani bylo fantasticke. Kdyz pan reziser vylezl z auta a ja ho spatril, tak jsem byl blahem bez sebe. Hlavne kdyz jsem si s nim podal ruku. Bylo to fakt super. On sam nam nekolikrat dekoval za setkani a stale se divil ze je o serial tak velky zajem. Dokonce nas oznacoval za velke znalce a ze stejne vsechno uz vime.“³⁸⁵

nikdy nezapomenu...na všechny ty historky , na atmosféru ve vile v Bubenci... Díky za Vaše přátelství, pane Sequensi³⁸⁶

Sequensova smrt v lednu 2008 vyvolává obrovskou tryznu vedoucí k účasti fanů na pohřbu i následném setkání s rodinou a nejbližšími přáteli a k metaforickému označení režiséra – přirovnáním k postavě plukovníka Kaliny – za oběť režimu, oběť současné ideologie.

A jeste mi to neda, abych nepripomenul neco ze Zemana - dil Stvanice, pohreb Kaliny a veta: "Ani tu cestnou salvu mu nevystrelili, ani tu salvu"³⁸⁷

Od Sequensova úmrtí je nepsanou klubovou povinností každoroční pieta (ideálně návštěva hrobu, položení květiny, zapálení svíčky, případně pouhá vzpomínka), jejíž součástí byly do její smrti i návštěvy režisérovy manželky, a skutečnost, že náhrobek nebyl rodinou doposud upraven, fanové dokonce na fóru kritizují. Mistrovu životu a dílu se věnují jak webové stránky, tak diskuzní fórum, rozčleněné na další Sequensova díla (především *Atentát a Hříšní lidé města pražského*), ale obsahující i téma *Tak, jak ho máme v paměti...* Sentiment projevují fanové při každé vhodné příležitosti, jako se tomu stalo i při podzimní procházce, kdy v blízkosti Sequensova rodného domu spontánně zavzpomínali na první setkání s ním. Fakt, že se někteří členové fanklubu poprvé poznali při návštěvě režiséra v nemocnici, tedy nad pomyslným katafalkem zvěčnělé legendy, symbolizuje pak doživotní závazek přátelství a věnost „zemanologii“. Po Sequensově smrti se vztah k režisérovi zrcadlí i v jednostranném pohledu na nekrology,

³⁸⁵ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?contextId=1424508

³⁸⁶ Fórum Třicet případů majora Zemana. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://forum.majorzeman.eu>

³⁸⁷ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?f=20080120-122158

označující Jana Rejzka za „řádobykritika, který v ČSSR nedýchal a jezdil si asi loknout vzduchu na západ.“

*Precetl jsem si to, uplivnul jsem si, kaslu na Rejzka. Pana Sequense jsme uznávali jako cloveka a politiku jsme do nasich rozhovoru vubec netahali.*³⁸⁸

Formou opozičního čtení³⁸⁹ odmítají fanové většinový diskurz také v případě zpravodajského pokrytí Sequensova pohřbu, kdy tisk označovaný za seriózní³⁹⁰ zjednodušeně emblematicky na Rejžkův nekrolog a nedostatečné uznání režisérova přínosu československé kinematografii, zatímco deníky Blesk a Aha! představují symbol slušnosti, objektivit a serióznosti. Narativ seriálu přitom ovlivňuje i formu diskuze:

Bulvár se překonal. Tak hezké a seriózní články o pohřbu bych nečekal. Ve srovnání se "seriózním" tiskem, který neváhá otisknout odporné Rejžkovy útoky, bulvár vede ve slušnosti!

*Nezbývá než parafrázovat plukovníka Kalinu: jejich tisk i televize mlčí, ve Strašnicích se nic nestalo.*³⁹¹

Převrácený svět, v němž uctívači *majora Zemana* žijí, a fundamentálnost jejich názorů dokládají také reakce na text Ondřeje Štindla z ledna 2004, srovnávající pětatřicáté výročí sebeupálení Jana Palacha a reprízu *Třiceti případů majora Zemana* na TV Prima. Štindl, ačkoli diskutující připouští, že je „možná uznávaný komentátor BBC“, není k podobným textům podle nich kvalifikován, neboť seriálu nerozumí, a tato neznalost a nepochopení seriálu pramení z toho, jakou pouští hudbu na Radiu 1. Text je označován za „bláboly hodné Rudého práva, kde měli předem dán výsledek analýzy a šlo už jen o tu omáčku kolem.“³⁹²

³⁸⁸ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?f=20080120-122158

³⁸⁹ HALL, Stuart. Coding and Encoding in the Television Discourse. In: Hall et al. (eds.). *Culture, Media, Language*. London: Hutchinson, 1980, 197–208.

³⁹⁰ Autor práce si uvědomuje problematičnost tohoto termínu, nicméně zjednodušení na dichotomii seriózní x bulvární tisk považuje za praktičtější než škálování na tisk s více a tisk s méně bulvárním charakterem.

³⁹¹ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?contextId=5805855

³⁹² Tamtéž.

9.2 Kánon Majora Zemana

Jak uvádí Macek, středobodem fandomu je text, proto se nyní zaměříme právě na něj: „Text má pro subkulturu fandomu ústřední význam. K textu se váže většina aktivit příslušníků subkultury, skrze text se fan se subkulturou sblíží a posléze identifikuje. Text vytváří referenční rámec, pojící členy subkultury v jejich každodennosti, text a jeho určení jako součásti žánru fantastiky je zároveň klíčovou součástí identity celé skupiny.“³⁹³ Znalost kánonu je pro zemanovský fandom stěžejní, což je důkladně prověřováno různými způsoby, například na diskuzním fóru v kategoriích *Chytáky* a *Lehčí chytáky pro začínající účastníky fóra*.³⁹⁴

V kterém dílu - kromě Studny - riskuje Honza utrhnouti?

*Bingo! To je to, co jsem měla na mysli! Na cedulce je napsáno, že výtah je pro 2 osoby nebo pro 160 (180?) kg, takže Honza s Mirkem a korpulentním Emanem hodně riskují!*³⁹⁵

Při srazech se uskutečňují znalostní soutěže, jejichž výsledky zcela dokreslují míru, s jakou fanové kánon ovládají: postupné vyjmenování názvů všech epizod za 25 sekund, případně soutěž v poznávání hudebních motivů jednotlivých děl, již se autor práce zúčastnil a při které fanové poznávali hudbu během prvních taktů.

Fanové neúčastníci se oficiálního diskurzu se stávají apoštoly díla, neboť jen oni díky přátelství s Jiřím Sequensem znají skutečnou pravdu a směřjí „písmo“ vykládat.³⁹⁶ Prameny podložená kritika seriálu jako nástroje komunistické propagandy je tak často odrážená argumenty ad personam, kdy indexicky platí, že novinář, který seriál kritizuje, je hendikepován svým věkem a v případě historiků je jejich vzdělání snižováno na „rádoby historiky, kteří vědí o té době akorát z knížek“.

³⁹³ MACEK, Jakub. *Fandom a text*. Praha: Triton, 2006. s. 29

³⁹⁴ O étosu povinné a detailní znalosti kánonu vypovídá nejen rozdělení chytáků na lehčí a těžší, ale rovněž počty příspěvků, které výrazně převyšují jiné kategorie.

³⁹⁵ Fórum Třicet případů majora Zemana. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://forum.majorzeman.eu>

³⁹⁶ Za postmoderního vykladače díla se označoval předseda Společnosti majora Zemana Michal Zavadil, srov. Jsem retro MZ. In: *Živel* [online]. 1999. [cit. 2012-10-19]. Dostupné z: <http://www.zivel.cz/index.php?content=article&id=295>

Akorat mel podminku [režisér Sequens], ze to nebude jako rozhovor pro nejakého mladého novináře či radoby historika, který vi o te době tak akorat z knížek a hraje si na strasne moudreho a kazateleskeho chytraka (to je moje formulace, pan reziser to takhle nerozebiral)³⁹⁷

Mimo kanonických děl, tedy povídkových předloh k seriálu, autobiografie Vladimíra Brabce *Jak to vidím dnes* či textů Jiřího Sequense, není doplňková literatura k seriálu vyhledávána, což platí i pro publikaci Daniela Růžičky. „Měli pocit, že vyjde knížka o natáčení, o historkách, o podobných věcech, ačkoliv podtitul byl úplně jasný. Pak začali na fórum psát, že autor asi v mládí hltal majora Zemana a teď má pocit, že si musí plivnout, a že ta knížka je špatná.“³⁹⁸ Podobný postoj fanové zastávají ke sborníku *James Bond a major Zeman*:

Ano, mám ji ve svém držení, a je to z 99% o ničem... Filozofické úvahy až nesrozumitelné povahy, fakta žádná (o natáčení apod.). Nebrat.

Níže o knize více. Je to počín "mladých literárních badatelů". Nečetl jsem, ale čekám spoustu ideologického balastu, tentokrát v opačném gardu. Trochu znám skupinu "mladých literárních badatelů", ne přímo těchto z FF UK, ale z jiného pracoviště. A na ně pozor, často, aby si vysloužili ostruhy, jdou až příliš za hranu.³⁹⁹

Negativně je hodnocen i cyklus *Třicet návratů* z roku 1999, kdy je zpracování vyčítána jednostrannost, demagogie i nekompetentnost moderátora besed, případně fanové šíří Sequensovy teze o zesměšnění a znevážení seriálu.

Když Zemana reprízovali před cca 4 lety na ČTI, chtělo se mi, při sledování těch vysvětlovacích dodatků a následných studiových diskuzí, brečet i smát nad snahou všechno to obrátit naruby. Naprostá parodie, jen lituju, že to nemám nahrany.

Ten člověk, jehož moderátorské "kvality" tady byly vzpomenuy, se jmenoval Marek Wollner a jeho přístup k seriálu byl skutečně ukázkou ideologického uvažování. Aniž by vůbec celý seriál viděl, dopouštěl se hrubě zkreslujícího paušalizování.

³⁹⁷ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?contextId=1356193

³⁹⁸ Rozhovor autora práce s Danielem Růžičkou 3. 10. 2012.

³⁹⁹ Fórum Třicet případů majora Zemana. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://forum.majorzeman.eu>

Sequens říkal, že ČT (tedy v letech 1999-2000 - aby bylo jasno, o jakém vysílání mluvíme), že ten seriál zesměšnila, shodila, že byl vysílán s tímhle úmyslem.⁴⁰⁰

Pro fandom jsou opozicí média, historikové, politologové i seriály, jež nemohou nikdy dosáhnout úrovně vzývaného opusu, nehledě na žánr či zemi vzniku. Fanové jsou v duchu mýtu o řemeslné dokonalosti přesvědčeni, že „dneska jen těžko někdo něco takového natočí,“ a označují seriál za „normální realitu“, tj. pravdivý obraz světa (sic!).

*Běž si ty náno sednout k těm americkéj Terminátoro-Predátorům a hltej ty nesmysly z LA. A na Honzu se vy*er - když se ti nelíbí, tak má TV tlačítko on/off.*

To se mně na tom seriálu líbilo taky - nikdy si tam nehrál na žádný superRAMBOhrdiny, jenž vymlátí celou hospodu, nebyly tam stupidní scény ala Hollywood, kde jeden do druhého mlátí půl hodiny železnou tyčí, načež se dotčný jenom otřepe a vrací atak s ještě větší razancí... prostě normální realita.⁴⁰¹

Příznačným rysem, potvrzujícím Barthesovu tezi o smrti autora a zrození čtenáře jako neohraňčeného tvůrce textu, u nějž se sbíhají „psaní z různých kultur, které vzájemně vstupují do dialogu, parodie a rozepře,“⁴⁰² je existence fan fiction, sekundární narace. Co se týče prozaické tvorby, nelze hovořit o celistvé fan fiction (např. povídka), ale o pouhých, dále nerozpracovaných, útržcích fikčního světa. Několik si jich uveďme: Podplukovník Žitný má po roce 1968 rozhodovat o určité telekomunikační záležitosti a v roce 2004 je odsouzen a nastupuje do vězení. Podle stejného autora Stejskal v roce 1989 rozhání demonstranty na Václavském náměstí a v roce 2004 nastupuje na Úřad vlády, proti čemuž se postaví bývalý disident Pavel Daneš, tehdy poslanec parlamentu a místopředseda Unie svobody. Mezi sekundárními naracemi nalezneme i fabulace, kdy Žitný je členem správní rady Chemapolu a Gajdoš poradcem premiéra. Fanové rozsáhlé halucinují v případě postavy Hanky Bízové a spekulují o tom, zda skutečně toužila uprchnout do Jižní Ameriky, zda by ji lidé z Hacklovy strany našli, zda agenta Hradce skutečně milovala, zda by spolu byli šťastni a podobně.

...jo, to je vono, to by byl ten pravý happyend. Ve skutečnosti Hradec nezraněnou Hanku vylovil a pak se domluvili, že Hanka zmizí, když už je ten padouch manžel

⁴⁰⁰ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?f=20040607-204407

⁴⁰¹ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?contextId=1100829

⁴⁰² BARTHES, Roland. Smrt autora. In: *Aluze*, 2006, č. 3, s. 76.

dead. Hradec byl příliš zapojený a vůbec "na ráně", myslím, že by ani nechtěl jet s ní, navíc byla Hanka už domluvená s Holanem. To ještě nevěděla, že je mrtvej. To asi pochopila vcelku rychle, tak prostě pláchla za modrouškýma světýlkama do Ria a pokud neumřela, žije tam šťastně dodnes⁴⁰³

Oblíbené jsou konstrukce v hlavní roli se Zemanovou dcerou Lídou, o níž se většinou hovoří jako o „Liduše“. Jeden z textů fan fiction vykresluje Lídu Zemanovou jako zbrojačku, která dodala nekvalitní zbraně Policii ČR, a v závěru odhaluje, že se jedná o sabotáž, za níž stojí potomci Pavla Bláhy najatí synem Arnolda Hackla. Ústřední roli by měla Lída plnit i v seriálu *30 případů Lidušky Zemanové*, což by byla „Liduška v akci, aneb dcera přebírá tatínkovo žezlo.“ Fan fiction má přitom i svá pravidla – hypotézy o smrti hlavní postavy jsou považovány za nepatřičné a vyžadují okamžitou (auto) korekci:

Bylo by docela zajímavé končit smrtí hlavního hrdiny, takový seriál tu snad nebyl... Je to samozřejmě jen takový černý humor, jsem rád, že se Honzu podařilo zachránit a že budou následovat další případy. Z podobného důvodu jsem rád, že nebyla zfilmována povídka Zločin na zámku, kde hl. hrdina končí smrtí. Přece jen si ho radši zapamatuji živého.⁴⁰⁴

Pokud se prozaické pokusy vyznačují zkratkovitostí a neschopností komponovat ucelenou fan fiction, poezii je oproti tomu věnována větší pozornost, což dokládá i skutečnost, že fórum obsahuje samostatnou kategorii „Básnické sbírky fanoušků na téma seriálu“ a apel „zaměřit se na jednu pěknou, delší, řádně vypilovanou, než to sázet jako Baťa cvičky.“ Tematizovány jsou charakteristiky jednotlivých figur či rekonstrukce epizod, z nichž zdůrazněme báseň popisující dobrodružství Jirky Hradce na Kubě, u níž fanové dokonce uvádějí, že je rozplakala.⁴⁰⁵ Vzhledem k rozsahu básně citujme pouze dva první a poslední verše a pro celý text odkažme na přílohu práce:

*Jirka jede na Kubu,
nedostane přes hubu?
V Berlíně už dostal na frak,
zachránil ho až poslední vlak.*

⁴⁰³ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?contextId=1355858

⁴⁰⁴ Klub majora Zemana na Okounovi [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman?contextId=1356193

⁴⁰⁵ Fórum Třicet případů majora Zemana. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://forum.majorzemana.eu/viewtopic.php?f=10&t=384&st=0&sk=t&sd=a&start=15>

*Sabotéra na lodi,
přes zábradlí přehodí.
Na kapitána huláká:
Živýho chci ho, mrzáka!*

[...]

*Vrtulník se s Jirkou zvedá,
Mestrey ví, že je s ním běda.
Ovšem Jirka taky zmírá,
je tu pohřeb, bolest šírá.*

*Zeman - Blanka - Lída - máma,
ti na pohřbu jsou teď s náma.
Honza, do smutku se tiše noře,
s Jirkou loučí se - naposled v Hoře⁴⁰⁶*

Fan fiction má podobu i řady audiovizuálních koláží hudby, obrazů či replik ze seriálu s jinou, většinou satirizující složkou z českých a československých kinematografických děl.⁴⁰⁷

9.3 Pexeso jako subkulturní kapitál

Pravidelnou aktivitou fanklubu jsou besedy s herci či tvůrci seriálu, kde již hostem byli Jiří Sequens, Vladimír Brabec, Jaroslava Obermaierová, Rudolf Jelínek, Ivo Niederle, Josef Kubíček, Jaroslav Tomsa a další. Autor práce se v rámci výzkumu zúčastnil besedy s hercem Janem Pohanem a herečkou Ivanou Andrlovou, při níž zaznamenal oddanou pozornost fanů nejen ke vzpomínkám hostů na seriál, ale i k popisu běžných událostí a zážitků, hypertrofující je tak jako výjimečné a z piedestalu sestoupivší celebrity a poskytující jim pozornost diváků, jež je oproti minulému režimu mnohdy výrazně menší, pokud ne nulová. Účast na setkání s hostem, případně dokonce jeho zajištění, stejně jako přezdívka, znalost seriálu a schopnost psát epické básně, které ostatní rozpláchnou, jsou poté vnímány jako subkulturní kapitál⁴⁰⁸ pravého „zemanologa“,

⁴⁰⁶ Fórum Třicet případů majora Zemana. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z:

<http://forum.majorzeman.eu/viewtopic.php?f=10&t=384&st=0&sk=t&sd=a&start=15>

⁴⁰⁷ srov. např. major zeman s dabingem 1. [online]. 2010 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z:

http://www.youtube.com/watch?v=U2gEXe_IVNQ nebo major zeman s dabingem 3. [online]. 2010 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=Xu86RLinyY>

⁴⁰⁸ srov. THORNTON, Sarah. 1995. The Social Logic of Subcultural Capital. In: Gelder, K. (ed.). 2005. *The Subcultures Reader*. London: Routledge, p. 184 – 192.

jenž může být objektivizován – stejně jako kulturní kapitál v podobě Čapkových knih a Fillových obrazů – v průkazku člena fanklubu, exkluzivní obal na DVD edici či neoficiální soundtrack seriálu. Autor práce při své návštěvě besedy s herci kupříkladu obdržel plastový odznáček SNB, jež jeden z fanů nechal vyrobit pro účastníky setkání. Od objektivizace je pak pouhý krok k fetišizaci vyznačující se zřetelným důrazem na exkluzivitu materiálů, které „budou pouze pro členy fanklubu“, zbožšťujícím charakterem hercova podpisu v knize či označením záměru zfilmovat další osudy majora Zemana jako „zněsvěcení našeho Honzíka“. I přes skutečnost, že v případě seriálu nezaznamenáme až na výjimky⁴⁰⁹ snahu o monetizaci symboliky (postavičky hlavních charakterů, zmenšenina studny včetně mechanicky se kývajícího Brůny, velkoformátové plakáty k jednotlivým epizodám apod.), což je způsobeno jednak tržní zanedbatelností fandomu, stále přežívající společenskou kontroverzí seriálu a v neposlední řadě i otázkou autorských práv, následný fetišismus je objemný a jeho katalog osciluje mezi pexesem „pěstujícím v dětech nenásilnou formou lásku k seriálu“ a urnou s nápisem Václav Kalina, kterou skutečně jeden z fanů vlastní. Hovoříme-li o dětech, dodejme, že akce fanklubu jsou často absolvovány s potomky fanů předškolního věku, kteří se účastnili také návštěvy policejního muzea, jehož expozice obsahuje mimo jiné i fotografie rozřezané Otýlie Vranské či jiných obětí trestných činů. Je tedy patrné, že ke své zálibě vedou fanové i své děti.

Instituce fanklubu ovšem vedle zájmu o seriál představuje mnohdy jakési aliby, skrze něž jsou uspokojovány odlišné potřeby. Tyto potřeby mohou být zcela v souladu se společenským normativem (potřeba vést kolektiv, určovat agendu setkání, „proluftovat se“ v rámci procházek) i mu odporovat. Patrné jsou známky silně introvertního až sociopatického chování, jež se projevuje tím, že se někteří fanové účastní několikahodinových akcí fanklubu, aniž by se výrazněji zapojili do kolektivu, případně promluvili, sklony k alkoholismu ztělesněné pitím alkoholu v dopoledních hodinách a propagací fanklubu jako místa „kde se taky pije pivo“, či absence zaměstnání. Tyto odchylky od společenského řádu nejsou – odmyslíme-li drobná „přátelská popíchnutí“ – nijak tematizovány, tvořící tak antisvět, který náležitě ocení spíše rychlost vyjmenování názvů epizod či znalost všech seriálových míst a nabídně

⁴⁰⁹ srov. Figurka major Zeman. [online]. 2012 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: <http://www.figurkazeman.cz/major-zeman.html>

příšeří pro neexistenci zaměstnání, introverzi či úchytky typu obsedantního vztahu k hereckým osobnostem. Logickým důsledkem této ignorace závažnějších životních témat je pak chatrná konstrukce sociálních struktur, kdy fanové často o sobě téměř nic nevědí a ani tyto informace nevyhledávají, což mimo jiné potvrzuje naprostý nezájem o věk, vzdělání či zaměstnání autora práce. Jsme tak svědky jakéhosi debordovského spektaklu, společenského vztahu mezi osobami zprostředkovaného obrazu.⁴¹⁰

Exemplárně se atomizace projevuje například u člena fanklubu s přezdívkou „plk. Žitný“, který o sobě tvrdí, že byl před rokem 1989 zaměstnancem Federálního ministerstva vnitra, a to u VI. správy FMV (SNB) - Správy výkonné zpravodajské techniky, tj. u kontrašpionážní složky, jejíž součástí bylo nasazování odposlechů či prověrka korespondence. Tuto skutečnost ovšem většina fanů neví, a nedovede ji tedy ani potvrdit či vyvrátit, což v kombinaci s fakty, že plk. Žitný pod svým občanským jménem nevystupuje, mezi fany je označován přezdívkou a na diskusním fóru uvádí „nehledejte mě...nemám jméno ani adresu,“ vede k tomu, že k domnělému zaměstnání nebyl schopen zaujmout stanovisko ani autor práce. Plk. Žitný na diskusním fóru nabízel rovněž setkání s několika vysokými představiteli kontrarozvědky, a dokonce s náčelníkem hlavní správy kontrarozvědky Karlem Vykypělem.⁴¹¹

Ano PhDr. přesně toho.. Oba jeho zástupce dobře znám... Tak snad by nějaká šance byla.. Jde o to , zda se najdou i posluchači...Jo a bude platit zákaz fotografování. (...) Závěrem bych ještě poprosil hosty o nějakou vtípnou příhodu z natáčení /nebo tajné akce/. Třeba tu jak při montáži odposlouchávacího zařízení pracovníkům STB utekla z bytu v 8. patře kočka. Pak jí ta banda tajnejch honila po sídlišti. Ta je obzvláště vypečená.⁴¹²

Vše výše uvedené nás přivádí k otázce, zda fanové inklinují ke komunistické ideologii. Byť tento příklon popírají,⁴¹³ lze u nich zřetelně nalézt deformované vnímání normalizačního režimu, k němuž vede marginalizace vlivu bezpečnostních a

⁴¹⁰ DEBORD, Guy. *Společnost spektaklu*. Praha: Intu, 2007. s. 4.

⁴¹¹ ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ. *Tváře moci: Karel Vykypěl*. 2008. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/tvare-moci-praha/panel16.pdf>

⁴¹² Fórum Třicet případů majora Zemana. [online]. [cit. 2012-10-01]. Dostupné z: <http://forum.majorzeman.eu>

⁴¹³ srov. Beseda Youtube KULT MAJORA ZEMANA ČÁST 02 / 03.[online]. 2010 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=uzPqu6NcvJk>

ideologických složek na podobu seriálu, glorifikace Jiřího Sequense, fetišizace doby skrze odznáčky a průkazky SNB i potřeba besedovat s Jiřím Puršem, tehdejším ředitelem československého filmu. „Oni jsou schopni se sejít s člověkem, který tvrdí, že neexistovaly trezorové filmy. Co jim může takový člověk říkat? Bude jim vyprávět, jak to bylo na Barrandově v 70. letech skvělý. Oni se ho možná zeptají na trezorové filmy, ale on jim řekne: – Chlapci, podívejte se, my jsme trezorové filmy nedělali, o tyto filmy prostě nebyl zájem – a oni budou spokojeni,“ komentuje besedy Daniel Růžička.⁴¹⁴ Tyto závěry potvrzuje odpověď jednoho z fanů na otázku, zda se sešli i s Jiřím Puršem, tedy s člověkem, který zavíral filmy do trezoru: „Sešli, ale pan Purš říkal, že to nebylo tak, jak se dnes uvádí, nebylo to tak hrozný.“

Sám Jiří Purš byl v roce 2007 citován v Haló novinách, kde se vyjadřoval k setkání s faný v rámci promítání dokumentu *Hříšný člověk Jiří Sequens*: „V našich rozhovorech jsme se samozřejmě dostali na poměry v zemi, především v oblasti umění a filmu. Shodli jsme se na tom, že situace není dobrá a celkově odpovídá poměrům ve společnosti a ve státě. Došli jsme k závěru, že základní heslo kulturní politiky socialistického státu, které se v podstatě objevilo již v Košickém vládním programu, tedy že ‘Kultura patří lidu’ bylo správné a platí i dnes. Předně je třeba se na něm v zásadě shodnout a hledat k naplňování. Například pomáhat různým lidovým sdružením, kterým jde o zlepšování životních podmínek obyčejných lidí.“⁴¹⁵ Zjištění konkrétních politických postojů či volebního chování bylo nad rámec nezúčastněného pozorování, a navíc se domníváme, že by fanové i tak své skutečné preference nesdělili, nicméně jejich evidentní pocit politického marasmu, potvrzuje jak diskuze nad kandidáty pro prezidentskou volbu, kteří „jsou všichni stejná verbež,“ i názor, že „Obama kecák stejné blbosti jako Jakeš.“

Co do ideologie tak fandom *majora Zemana* představuje zřetelnou rekonstrukci opozice „my“ versus „oni“, která jej do určité míry navíc posiluje, neboť insideři i outsideři mohou dávat skupině pocit blízkosti, jednoty a solidarity.⁴¹⁶ Tuto dichotomii

⁴¹⁴ Rozhovor autora práce s Danielem Růžičkou 3. 10. 2012.

⁴¹⁵ Jubilant Jiří Sequens může bilancovat. *Haló noviny*. 24.4.2007, roč. 17.

⁴¹⁶ SARUP, Madan. *Identity, Culture and the Postmodern World*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1996. s. 42.

můžeme teoreticky zakotvit pomocí Van Dijkova ideologického čtverce, zachycujícího na svých vrcholech deformaci vnímání vlastních činů i reálného světa:⁴¹⁷

1. **důraz na naše dobré vlastnosti/činy:** vzdáváme úctu neprávem zapomenutému velikanovi československé kinematografie Jiřímu Sequensovi a jeho řemeslně dokonalému opusu *Třicet případů majora Zemana*, zároveň jsme pro něj i pro jeho rodinu oporou a přáteli; po smrti pana režiséra jsme apoštoly díla
2. **důraz na špatné vlastnosti/činy druhých:** Jiřího Sequense i seriál současná alibistická společnost neprávem zavrhla, média jsou neobjektivní (kromě těch bulvárních) a každý pokus o interpretaci díla je nekvalifikovaný, zesměšňující, předem daný a ve výsledku srovnatelný s komunistickými postupy
3. **marginalizace našich špatných vlastností/činů:** Neuctíváme propagandistický seriál, ale řemeslně kvalitní dílo, které je především kriminálka. Pokud seriál nějakou politiku obsahuje, každý rozumný člověk ji odhalí. Komunismus navíc nebyl tak špatný, jak se dnes prezentuje
4. **marginalizace dobrých vlastností/činů protistrany:** Dnes není nikdo schopen natočit tak kvalitní seriál. Revize historické manipulace a uvádění seriálu jako propagandy není nutné, v případě *Třiceti návratů* byly dokumenty i špatně natočené

I z této reideologizující konstrukce plyne, že fandom *majora Zemana* je v českém kontextu jedinečnou a mnohovrstevnatou skupinou, jejíž globální výjimečnost by potvrdilo teprve srovnání s ostatními fandomy, ať již domácími či zahraničními. Přesto lze nyní říci, že co do fanouškovské roviny normalizační seriálové produkce, je *Major Zeman* rozhodně fenomenální.

⁴¹⁷ srov. DIJK, Teun A. van : *Ideology: A multidisciplinary approach*. London: Sage Publications, 1998, s. 267.

10. Učíme podle majora Zemana

Výuka normalizačních dějin Československa trpí ve srovnání s jinými historickými kapitolami nejen nedostatkem prostoru, který se jí dostává, ale i častým rozporem mezi skutečnou historií a žitou zkušeností vzdělávajících. Proto nelze přehlédnout snahy posledních let, jejichž cílem je tuto mezeru zacelit instrumenty pro nedávné totalitární i autoritářské režimy příznačnými, tj. skrze dobovou audiovizuální tvorbu a její propagandistický charakter. Tento trend zároveň přichází ve chvíli, kdy zažíváme rozvoj mediálního vzdělávání, jehož součástí je i pochopení nástrojů propagandy.

Použití *majora Zemana* jako učební pomůcky tak může mít pozitivní dopady. Mezi organizacemi, jež takto seriál používají, je Ústav pro studium totalitních režimů či Člověk v tísni. Zatímco prvně jmenovaný se zaměřuje především na výuku historie 2. pol. 20. stol. a *majora Zemana* vkládá do výukových materiálů pouze jako ilustraci normalizační interpretace historie, Člověk v tísni využívá seriál přímo pro analýzu propagandistických technik. Věnuje se mu například v projektu *Být v obraze*, a to konkrétně dílu manipulujícímu babické události *Vrah se skrývá v poli*. „Častá je práce s textovými materiály, které vhodně doplňují audiovizuální ukázky. V případě epizody *Vrah se skrývá v poli* (pojednávající o událostech tzv. Babické aféry) je to třeba Úřední zpráva o dopadení teroristické skupiny vrahů na Jihlavsku. Dezinformace a manipulace s vyšetřovacími a v důsledku i historickými fakty je tak předkládána už na úrovni jazyka, protože tento oficiální zápis se vykazuje vysokou mírou expresivity a patosu, které mají na jednu stranu vystrašit potenciální následovníky i posílit důvěru v oficiální orgány státu.“⁴¹⁸ I na základě této kolektivizační epizody jsou poté studenti nuceni hledat argumenty pro a proti vysílání *majora Zemana* v České televizi.

Vzhledem ke své orientaci na výuku historie, Ústav pro studium totalitních režimů seriál používá v rámci seminářů či letních škol pro učitele dějepisu,⁴¹⁹ kde je

⁴¹⁸ PLÁTENÍK, Petr. *Být v obraze: Lidská práva i Major Zeman*. *Radiotv.cz* [online]. 3.3.2009 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: http://www.radiotv.cz/p_tv/t_obecne/bt-v-obraze-lidsk-prva-i-major-zeman/

⁴¹⁹ Autor práce se zúčastnil například konference Normalizace v televizní a filmové tvorbě, jejíž součástí byl také blok příspěvků Normalizace z didaktického hlediska.

Major Zeman přítomen v ukázkách, případně ve srovnání s jinými persvazivními díly tak jako v rámci letní školy v roce 2010, jež se věnovala ideologii *Krkonošských pohádek*. „Trautenberk je tlustý a vypasený – stejně se karikovali boháči už v padesátých letech. Svým způsobem jde o normalizační dílo podobné, jako bylo *Třicet případů majora Zemana*,“ uváděl tehdy středoškolský učitel Petr Šimíček,⁴²⁰ jenž je rovněž autorem metodického materiálu k seriálu na portálu Moderní - dějiny. V těchto podkladech se Šimíček věnuje primárně dílu *Mimikry*, kdy však shrnuje spíše historická fakta o vlivu bezpečnostních složek na podobu seriálu a dokumenty než konkrétní ideologickou manipulaci epizody. Té se věnuje až doplňkový pracovní list, který si klade za cíl přimět žáky k samostatnému dekódování propagandistických nástrojů:

Otázky k zamyšlení:

- 1) Čím se tento film odlišuje od klasického detektivního filmu?
- 2) Zkuste uvést všechny druhy zločinného a protizákonného jednání, kterých se členové skupiny *Mimikry* ve filmu dopustili.
- 3) Jakými vlastnostmi a charakterovými rysy je autoři scénáře obdařili?
- 4) Jaký skrytý význam nese postava studenta Petra a jeho činy?
- 5) Kdo představuje kladné životní hodnoty?
- 6) Jak asi po zhlédnutí seriálu mohli vnímat nekonformní mládež běžní občané?⁴²¹

Materiálu však bohužel chybí nejen zdařilejší vizuální ztvárnění, ale v první řadě metodické pokyny pro vyučující, kteří bez znalosti seriálu a manipulativních technik nemusí být schopni text dekódovat, což zmiňuje i Daniel Růžička s odkazem na výše uvedený projekt *Člověk v tísní*: „Dělali jsme například seminář pro učitele dějepisu v rámci programu *Člověk v tísní*, jehož tématem byla právě propaganda a manipulace. [...] My jsme vybrali scénu z dílu *Vrah se skrývá v poli*, kdy zvony svolávají občany na nedělní mši a do toho se ozývá z amplionu agitace k důležité komunistické schůzi, a řekli jsme jim, zda v tom vidí propagandu. Neviděli tam vůbec nic.“⁴²²

⁴²⁰ Učitele vzdělávají ve výkladu moderních dějin Krakonoš s Trautenberkem. *Parlamentnilisty.cz* [online]. 28.8.2010 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Ucitele-vzdelavaji-ve-vykladu-modernich-dejin-Krakonos-s-Trautenberkem-173677>

⁴²¹ ŠIMÍČEK, Petr. "30 PŘÍPADŮ MAJORA ZEMANA" - PRACOVNÍ LIST. 2009. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/30-pripadu-majora-zemana-pracovni-list/>

⁴²² Rozhovor autora práce s Danielem Růžičkou 3. 10. 2012.

Součástí výuky propagandy na vysokých školách je předmět *Třicet případů majora Zemana - "příručka" ideového výkladu nedávné socialistické „přítomnosti“*, vyučovaný pod katedrou obecné antropologie Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy, a to s touto anotací:

Kultovní komunistický seriál kriminálních případů nedostižného majora představuje symbolickou prezentaci tehdejšího společenského řádu. Společenský řád je vykreslován jako neustálý konflikt mezi obránci společenského řádu (komunisty) a skutečnými i potencionálními narušiteli tohoto řádu. Jednotlivé příběhy se volně inspiřují skutečnými událostmi, které jsou interpretovány na základě tehdejší politické objednávky, aby sloužily jako výklad minulosti a zároveň vytvořily hanlivé stereotypy oponentů. Seriál nám bude průvodcem po oblastech života, které tehdejší režim a doba výrazným způsobem ovlivňoval (či alespoň měl tyto ambice), a jež měl potřebu jistým způsobem interpretovat. Budeme analyzovat symboliku seriálu (pašeráctví, přechody hranic, podvracení republiky apod.) v soudobých souvislostech. Kurz bude mít seminární charakter, těžiště kurzu spočívá ve studentských projektech, které budou zpracovávat vybraná témata vycházející ze studovaného seriálu.⁴²³

Z důvodu analýzy obsahové náplně, struktury účastníků a jejich motivace ke studiu autor práce tento předmět absolvoval a podle vyučujícího Miroslava Nedorostka nebylo jeho zařazení do katalogu dlouho jisté: „Dlouho nebylo zřejmé, jestli se předmět skutečně vyučovat bude, protože zpočátku nezískal svolení ze strany katedry. Katederní posel mi naznačil, že katedra je zčásti levicově orientovaná a pouhá kritika režimu jim přijde laciná. Předmětem prudké reakce se stala samotná anotace kurzu. Vadila jim některá slova a obraty, například pasáž parafrázující minulý režim jako ráj na zemi. [...] Řada mladších členů katedry je také vůči minulému režimu smířlivější a nevidí jej tak černě. Například považují tehdejší dobu za sociální výtah pro značnou část společnosti.“⁴²⁴

Vzhledem k hlavní specializaci Miroslava Nedorostka, historii církve ve 2. pol. 20. století, byla na počátku kurzu primárním tématem právě církev, tematizována například stereotypním obrazem v epizodách *Rubínové kříže* a *Vrah se skrývá v poli* či obecně jejím vykreslením v československé kinematografii. Jak je uvedeno v sylabu, hlavní část předmětu následně spočívala v prezentacích a seminárních pracích studentů,

⁴²³ sylabus předmětu *Třicet případů majora Zemana - "příručka" ideového výkladu nedávné socialistické „přítomnosti“*

⁴²⁴ Rozhovor autora práce s Miroslavem Nedorostkem 9. 12. 2012.

jejichž téma si volili podle vlastního uvážení. Některá z těchto témat zmiňme: ženy v seriálu, záporné postavy, technologie v seriálu, vliv StB na vznik seriálu, agent Bláha, odsun Němců aj. Ač náplň kurzu i jeho výuka byly rozhodně přínosné, mající i osvěžující formu venkovních přednášek v jakémisi postmoderním amfiteátru na sídlišti Hůrka, motivací studentů byl často pouze zisk vysokého kreditového hodnocení. „Když jsem předmět vyučoval poprvé, účastnili se semináře výhradně studenti FHS, a to většinou studenti, kteří před tím měli se mnou nějaký seminář. Druhý rok se to radikálně změnilo, přibylo výrazně studentů z právnické fakulty, přičemž velká část z nich uváděla motivy, které se často opakují: zájem o ten seriál samotný, socialistickou kinematografie nebo tehdejší dobu. Na druhou stranu dost důležitým motivem byly kredity.“⁴²⁵ Je tedy otázka, zda do budoucna nezavést alespoň minimální podmínky pro vstup (ročník, dlouhodobější zájem apod.) eliminující tak studenty, jejichž jedinou motivací je obliba seriálu *How I met your mother* či přátelství s jiným účastníkem. Jako nezbytná se rovněž jeví předchozí znalost seriálu či alespoň schopnost jej během semestru zhlédnout, což někteří účastníci nesplňovali. O současném problému výuky poválečných dějin a absenci orální historie vypovídá i fakt, že studenti se v některých případech semináře účastní právě z důvodu nedostatečné znalosti historie: „Řada lidí hledá právě informace o tehdejší době, protože je ze střední školy či od rodičů nemá.“⁴²⁶

Výukový potenciál seriálu potvrzuje taktéž seminář Právo a umění na Masarykově univerzitě v Brně, během kterého studenti práv analyzují soudní proces v epizodě *Štvanice*: „Studentům dělá potíže zjistit, kdo je ve *Štvanici* vlastně „dobrá strana“. Mají spoustu načteno a znají historii, jsou zvyklí na jistý druh vyprávění, na jasně rozpoznatelné dobro a zlo, a najednou nevidí žádnou správnou odpověď. Neumí použít správný jazyk,“ uvádí vyučující semináře Martin Škop.⁴²⁷

I přes pochopitelné výtky k některým materiálům či struktuře seminářů je zřejmé, že užití *majora Zemana* jako výukového nástroje je především pro výklad propagandy přínosné. Není to ovšem pouze *Major Zeman*, jehož lze k výuce použít, neboť ideologii by bylo přínosné dekodovat i v jiných audiovizuálních dílech, jejichž

⁴²⁵ Rozhovor autora práce s Miroslavem Nedorostkem 9. 12. 2012.

⁴²⁶ Tamtéž.

⁴²⁷ NĚMEČEK, Tomáš. Kdo si zahrává s právem, umře. *Lidové noviny*. 6.9.2012, roč. 25.

charakter není tak zjevný. „Například dobové produkty socialistické televize dodnes mají nezanedbatelnou diváckou popularitu a přitom se (často nereflektovaně) nabízejí i jako obrazy minulosti. Nemám teď na mysli primárně ideologická díla typu *Třiceti případů majora Zemana*, ale spíše apolitické obrazy idylického života, reprezentované třeba rodinnými komediemi jako *S tebou mě baví svět*.“⁴²⁸ K použití podobných nástrojů by se však mělo přistupovat opatrně, se zřetelem k jejich nebezpečnosti, o čemž hovoří i Růžička. „Řada lidí pouze přejímá to, co jim televize ukáže, a nejsou schopni nad tím přemýšlet. Například v prvním díle seriálu jsou četníci vykresleni jako ti, kteří jsou naprosto neschopní. Vy si to nemusíte v té chvíli uvědomit, ale máte to někde vzadu v hlavě, přijímáte to podvědomě. Pokud tedy někdo žákům *Zemana* promítá jako komunistický pohled na historii, může způsobit ještě větší škodu.“⁴²⁹

⁴²⁸ ČINÁTL, Kamil. Můj děda nebyl nácek. *Magazín Vikend DNES*. 6.11.2010.

⁴²⁹ Rozhovor autora práce s Danielem Růžičkou 3.10. 2012.

Závěr

Popisujeme-li seriál *Třicet případů majora Zemana*, popisujeme, byť se to může zdát jako neoprávněné přívzisko, fenomén. Nikoliv snad z důvodů uváděných veřejností a fanoušky, které diplomová práce dostatečně vyvrací, nýbrž pro své porevoluční zhmotnění, jež vedle rozsáhlé celospolečenské diskuze v letech 1999-2000 a politických důsledků čítá ojedinělou mytizaci, několikvrstevnatou reprezentaci i etablování předního českého kinematografického fandumu.

Příčiny tohoto fenoménu přitom hledejme už v komiksu Káji Saudka, jenž „představil zemanovskou ságu jako autonomní fikční svět, který lze obývat, aniž by jej čtenář nutně musel vnímat jako realitu, a předznamenal tak kultovní potenciál seriálu.“⁴³⁰ Ani po roce 1989 však seriál nezapadl a dnes je běžnou a vyhledávanou součástí televizního programu, o čemž svědčí fakt, že v den odevzdání této práce zahajuje TV Barrandov již třetí vysílání seriálu během tří let. Každá televize, která se *Majora Zemana* rozhodla zařadit do programu, dosáhla vysokých čísel sledovanosti, měnících se pouze podle velikosti jejího tržního podílu. Diváci po zemanovském světě touží, jeho přítomnost ve veřejném a mediálním diskurzu je rozsáhlá s těžko určitelnými hranicemi a tato potřeba vede až k revitalizaci *Majora Zemana* v aktuálním světě, jak dokládá mimo jiné snaha o jeho porevoluční pokračování. Ačkoliv by bylo stejně tak možné rekonstruovat svět Anny Holubové a popsat například její boj s diktátem konzumní hypermarketové společnosti či detektivy z *Malého Pitavalu*, nerozumějící dnešnímu kyberteroristickému světu, tak odlišnému od tradičního kšeftování a drobných krádeží, přednost je dávana zemanovskému narativu, který „je nejvýraznější, má největší ohlas, došlo u něj k určité mytizaci, je součástí popkultury, případně retro popkultury.“⁴³¹ Potvrzuje se tedy v úvodu stanovená hypotéza, že zemanovský svět je výrazně mytizován, přičemž tak rozsáhlou a obecně přijímanou mytologií, nahrazující v mediálním diskurzu politické diskuze a ještě více zakrývající původní záměr seriálu, u žádného jiného normalizačního seriálu nenalezneme.

⁴³⁰ ČINÁTL, Kamil. Major Zeman a Strážci - Komiks a ideologie. *Sorela: webové centrum výzkumu literatury a umění československého socialistického realismu* [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://www.sorela.cz/normalizace/articles.aspx?id=129>

⁴³¹ Rozhovor autora práce s Jaroslavem Kratochvílem 30. 11. 2012.

Stejně jako jinde nenalezneme srovnatelný fanouškovský proces kanonizace. Zdůrazněme právě bezprostřední pohled do nitra komunity fanů, jež diplomová práce přináší a jež je zrcadlovým odrazem – byť drobným – fanů *Star Treku* v *Saturday Night Live* s Williamem Shatnerem [představitel kapitána Kirka v seriálu *Star Trek*, pravzoru všech fandomů], kteří chtějí vědět vše i o zcela marginálních postavách a scénách, pronikají do Shatnerova soukromí a vehementně se dožadují kódu k trezoru kapitána Kirka. Jak jinak lze chápat diskusní kategorie *Proč byl Honza jenom major?* a *Honza a hromadná doprava*, oddané vzhlížení k seriálovým hercům a fetišismus v podobě odznáčků a pexesa? Společně se Shatnerem se proto i v případě fandomu *Majora Zemana* chce zvolat: „Začněte žít! Je to jen seriál!“⁴³²

V úvodu práce jsme si stanovili cíl zachytit deideologizaci seriálu, a proto je nezbytné náhlédnout obě roviny ideologie v něm obsažené: z pohledu mediálních studií onu primární rovinu, jakýsi základní element každé narace i žitého světa, opozici přítel versus nepřítel, čest versus zrada, láska versus nenávisť, soubor hodnot, postojů, vztahů. Na této ideologii se však staví ideologie sekundární, politická, konstituující církev jako pašeráky zbraní, západní letce jako vrahy a bezpečnostní aparát jako dobrosrdečné chlapičky strachující se o osud republiky. O této sekundární ideologii lze prohlásit, že s plynutím času mizí, vypařuje se, ztrácí kontext, ovšem ani tato ztráta kontextu nemůže zabránit tomu, aby doktor filosofie Brůna nepůsobil jako blázen, básník Daneš jako hysterický kriminálník a agent Bláha jako bezcharakterní vrah. „Na internetu jsou stránky věnované seriálu, citují se tam dialogy, z diskusí vyplývá, že si diváci uvědomují, jak je ten seriál poplatný době, ale pak je na těch chatech vidět, že reagují přesně tak, jak si přáli tehdy ti komunisté z vnitra,“ uvádí Daniel Růžička⁴³³ a dokládá to i tato práce, potvrzující tak hypotézu, že ideologická nebezpečnost seriálu zcela nevymizela. Zde by rozhodně bylo přínosné komparovat interpretaci dějin pohledem *Majora Zemana* a podobně rozsáhlých celků, tedy seriálů *Zdivočelé země* či *Vyprávěj*. Ač každý pochází z jiné doby, určitá ideologická východiska jsou přítomna v obou.

⁴³² srov. JENKINS, Henry. *Textual poachers: Television fans & participatory culture*. New York and London: Routledge, 1992., s. 6

⁴³³ ŠVAGROVÁ, Marta. Major Zeman zcenzuroval i „Bič boží“. *Lidové noviny*. 6.10.2005, roč. 18.

Třicet případů majora Zemana není fenomenálním dílem pouze z důvodů kultovního potenciálu, ale na prvním místě právě ve zpracování svého poslání, ve své manipulativnosti a ve schopnosti tuto manipulativnost překrýt líbivými kulisami. Tyto kulisy jsou dnes dvojité a ve chvíli, kdy je historický kontext odpařován a sekundární ideologie povolna zmizí, narazíme na mnohem stabilnější kulisy za nimi – kulisy tvořené celým veřejným a mediálním prostorem s ostalgickým sentimentem vzpomínajícím na dobu nedávno minulou, jež skrývá právě to riziko, že na ni vzpomínáme prizmatem obrazů, jež sama o sobě vyprodukovala.⁴³⁴ V těchto kulisách, tvořených touhou po poctivě obsazené a řemeslně povedené české kriminálce, lákavým nutkáním podívat se na hororovou *Studnu*, potřebou povýšeně se vysmát komunistické propagandě či sentimentem vzpomínek na dětství uprostřed socialistického sídliště, je prozření mnohem těžší, neboť jsou nám ať už iluzorností mýtů či dobou vzniku blízké. Zde již *Major Zeman* není pouhou úsměvnou freskou normalizační rétoriky a zfilmovaným *Poučením z krizového vývoje*, ale v první řadě alegorií bezpečného přístavu, kam se vždy rádi uchýlíme a slovy Joachima Gaucka „se s úsměvem ohlížíme za diktaturou a šibalsky jí pomrkáváme na rozloučenou.“⁴³⁵

Pokud se do tohoto kaširovaného normalizačního přístavu schováváme s alibi, že politiku v seriálu nevnímáme, a činíme z něj onu pomyslnou služku, u níž se neptáme, kde se vlastně vzala,⁴³⁶ završuje v těchto momentech zemanovská propaganda své poslání, neboť je nejen přijímána za svou, ale dokonce cíleně vyhledávána. Jedinou obranou proti tomuto nebezpečí je přitom *Major Zeman* sám, ale k tomu je nezbytné jej přesunout z televizních obrazovek do výuky manipulace a propagandy. To druhé již bylo zahájeno, na to první se stále čeká.

⁴³⁴ ČINÁTL, Kamil. Můj děda nebyl nácek. *Magazín Víkend DNES*. 6.11.2010.

⁴³⁵ REJŽEK, Jan. Z Rejžkova deníčku. *Metro: nový deník pro Prahu*, 20.8.1998, roč. 2.

⁴³⁶ BARTHES, Roland. *Mytologie*. Praha: Dokořán, 2004. s. 149

Summary

Diploma thesis reveals the series *Thirty Cases of Major Zeman* as a phenomenon. Not for the reasons quoted by general audience and fans, which have been refuted in this thesis, but for its post-revolutionary restoration, which includes an extensive ubiquitous discussion and political consequences between the years 1999 and 2000 as well as an unique mythology, multi-layered representation and establishment of the prominent cinema fandom.

The causes of such representation are already obvious by looking at Saudek's comics from the 70's, which "introduced saga as an autonomous fictional world that reader can inhabit without perceiving it as reality, and thus Saudek foreshadowed cult potential of the series." Even after the year 1989 the series has not been forgotten and it is nowadays a common and popular part of the television program, which confirmed the fact that one of the Czech TV broadcasters has scheduled currently the series for the third time in three years. Every television, which scheduled the series, achieved high audience rating depending only on the market share.

The presented research further demonstrated there is no comparable fandom in the Czech cinematography, which has main symptoms similar to Star Trek fandoms, whose fans want to know everything even about marginal characters and scenes and demand the code to the vault of Captain Kirk. How else can we understand the discussion about the relationship of the main character to the public transport? Let's shout together with William Shatner in *Saturday Night Live*: "Get a life! It's just a show!"

In conclusion: While series lost during more than twenty years after the communism reign its historical context, i. e. secondary ideology, the primary ideology of friend versus enemy, love versus hate or honor versus betrayal persists. However this ideology – mythologized as a well-filmed crime series – is in combination with an ostalgie sentiment still dangerous, because we reminiscence the past via images the past manufactured. The only solution we have is to use the series in the education of propaganda instead of broadcasting it.

Literatura

- ALTHUSSER, Louis. Ideology and Ideological State Apparatuses. In: ALTHUSSER, Louis. *Lenin and Philosophy and other Essays*. New York: Monthly Review Press, 1971.
- ANG, Ien. *Watching Dallas: Soap Opera and the Melodramatic Imagination*. New York: Routledge, 1985.
- BARTHES, Roland. *Mytologie*. Praha: Dokořán, 2004.
- BARTHES, Roland. Smrt autora. In: *Aluze*, 2006, č. 3.
- BEDNAŘÍK, Petr a Irena REIFOVÁ. Normalizační televizní seriál: socialistická konstrukce reality In: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C - Literární historie*. Praha: Národního muzeum v Praze, 2008, s. 71-74.
- BEDNAŘÍK, Petr. *Synové a dcery Jakuba skláře I: zachycení našich dějin v televizním seriálu Jaroslava Dietla*. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2006.
- BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007.
- BÍLEK, Petr A. Možnosti naratologie v rámci kulturních studií. In: PAPOUŠEK, Vladimír a Petr A. BÍLEK. *Cosmogonia: Alegorické reprezentace "všeho"*. Praha: Akropolis, 2011.
- BLAŽEK, Petr, Petr CAJTHAML a Daniel RŮŽIČKA. Kolorovaný obraz komunistické minulosti: Vznik, natáčení a uvedení Třiceti případů majora Zemana. In KOPAL, Petr. *Film a dějiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.
- ČARNOGURSKY, Tomáš. *Divácké násilí v České republice: veřejně politický problém*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.
- ČINÁTL, Kamil. Major Zeman a Strážci - Komiks a ideologie. *Sorela: webové centrum výzkumu literatury a umění československého socialistického realismu* [online]. [cit. 2012-05-21]. Dostupné z: <http://www.sorela.cz/normalizace/articles.aspx?id=129>
- ČINÁTL, Kamil. Genius Loci Třiceti případů majora Zemana. In: BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007.
- ČINÁTLOVÁ, Blanka a Kamil ČINÁTL. Zeman - rudý gentleman. In: BÍLEK, Petr A. *James Bond a major Zeman: Ideologizující vzorce vyprávění*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2007, s. 40-60.
- DEBORD, Guy. *Společnost spektaklu*. Praha: Intu, 2007.

- DE SAUSSURE, Ferdinand. *Kurs obecné lingvistiky*. Praha: Academia, 2007.
- DIESING, Helena a Tomáš PROKŮPEK. *Kája Saudek*. Praha: Arbor vitae, 2010.
- DIJK, Teun A. van : *Ideology: A multidisciplinary approach*. London: Sage Publications, 1998.
- DOMINIK, Šimon. Vzorová samoobsluha říznutá antikou. Scénování příběhu a příběh scénování - Narativní struktura seriálu *Žena za pultem*. In: *Intermediální poetika příběhu*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2011, s. 191-209.
- DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Sémiotika v teorii a praxi*. Praha: Portál, 2002.
- DVOŘÁKOVÁ, Jiřina (2003): Jak se točil seriál „Třicet případů majora Zemana“. In: *Sborník Archivu ministerstva vnitra 1/2003*. Praha: Odbor archivní a spisové služby MV ČR.
- ECO, Umberto. *The Open Work*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1989.
- FRANC, Martin. Ostalgie v Čechách. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008.
- HALL, Stuart. Coding and Encoding in the Television Discourse. In: Hall et al. (eds.). *Culture, Media, Language*. London: Hutchinson, 1980, 197–208.
- HULÍK, Štěpán. *Kinematografie zapomnění: počátky normalizace ve Filmovém studiu Barrandov (1968–1973)*. Praha: Academia, 2011.
- CHUDOBA, David. *Televize bez vysílání: Televizní seriály stažené prostřednictvím internetu a jejich diváci*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.
- JENKINS, Henry. *Textual poachers: Television fans & participatory culture*. New York and London: Routledge, 1992.
- JENKINS, Henry. *Fans, Bloggers, and Gamers: Exploring Participatory Culture*. New York and London: New York University Press, 2006.
- JENKINS, Henry. Television fans, poachers, nomads. In: GELDER, Ken Gelder a Sarah THORNTON. *The Subcultures Reader*. London: Routledge, 1997.
- JEWETT, Robert a John Shelton LAWRENCE. *The American Monomyth*. Garden City, New York: Anchor Press/Doubleday, 1977.
- LAURIN, Radek. Kdo byl starý Brůna, ten, který se kýval?. *Reflex*. 01.07.2004, roč. 15, č. 27.

- KAŇÁKOVÁ, Petra. *Ideologické praktiky v české kinematografii: Třicet případů majora Zemana*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- KATZ, Elihu a Paul F. LAZARFELD. *Personal Influence*. New York: Free Press, 1955.
- KOHOUTEK, Jan. *Veřejná polemika o uvedení seriálu Třicet případů majora Zemana v České televizi po roce 1989 (diskurzivní analýza českého celostátního tisku)*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- KOKEŠ, Radomír D. Teorie seriálové fikce. In: FEDROVÁ, Stanislava a Alice JEDLIČKOVÁ. *Intermediální poetika příběhu*. Praha: Akropolis, 2011, s. 228-257.
- KRAUSOVÁ, Martina. *Major Zeman: Verbální vyprávění a film*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.
- KVASNIČKOVÁ, Eva. *Rozdílné způsoby užití "řízené" a "neřízené" seriality na příkladu diváckých konzumací seriálu Ulice*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.
- MACEK, Jakub. *Fandom a text*. Praha: Triton, 2006.
- MRÁZ, Michal. *Modelový čtenář a sémantické gesto a jejich vztah k interpretaci textu*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- OLTEAN, Tudor. Series and seriality in media culture. *European Journal of Communication*. 1993, č. 8.
- PODLEŠÁKOVÁ, Štěpánka. *Subkultury jako rámec socializace a konstrukce identity*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.
- REIFOVÁ, Irena, ed. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004.
- RŮŽIČKA, Daniel. *Major Zeman: zákulisí vzniku televizního seriálu: propaganda nebo krimi?* Praha: Práh, 2005.
- RYBIČKOVÁ, Michaela. *Obraz The Plastic People Of The Universe v normalizačních médiích*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.
- SARUP, Madan. *Identity, Culture and the Postmodern World*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1996.
- SZABÓ, Daniel. *České propagandistické seriály v televizní praxi*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masaryk University, Faculty of Arts.
- THORNTON, Sarah. 1995. The Social Logic of Subcultural Capital. In: Gelder, K. (ed.). 2005. *The Subcultures Reader*. London: Routledge, p. 184 – 192.

VOCHOCOVÁ, Lenka. *Třetí poločas - fotbaloví chuligáni v ČR a násilí: kvalitativní analýza subkulturní komunikace*. Praha, 2005. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.

VYCHYTIL, Václav. *Kolektivní hodnocení kvality filmové a seriálové tvorby v Česko-Slovenské filmové databázi* <http://www.csfd.cz>. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.

Prameny

Články

- AUST, Ondřej a Martin NEVYHOŠTĚNÝ. Major Zeman bude opět v televizi. Političtí vězni: Jak se bránit?. *Lidovky.cz* [online]. 25.8.2009 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/major-zeman-bude-opet-v-televizi-politicti-vezni-jak-se-branit-pbc-/ln-media.asp?c=A090825_145823_ln-media_au
- AUST, Ondřej. Barrandov předběhl ČT 2 díky majoru Zemanovi. *Lidovky.cz* [online]. 13. 10.2009 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/barrandov-predbehl-ct-2-diky-majoru-zemanovi-fzo-/ln-media.asp?c=A091013_080620_ln-media_hrn
- BEDNÁŘ, Vojtěch. Socialistické seriály jsou zlatý důl. *Lidové noviny*. 10.3.2010, roč. 23.
- BRAUNOVÁ, Dana. Trocha nostalgie nikoho nezabije. Ani té plechové. *Magazín Práva*. 27.8.2011, roč. 22.
- BRZOBOHATÝ, Ladislav. Dojmy z prvního dílu seriálu ČT Vyprávěj. *Blisty.cz* [online]. 3.9.2009 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/48737.html>
- BUCHERT, Viliam. Třicet případů majora Zemana - rok 2007. *Mladá fronta DNES*. 18.6.2007, roč. 20.
- ČINÁTL, Kamil. Můj děda nebyl nácek. *Magazín Vikend DNES*. 6.11.2010.
- ČUŘÍK, Jaroslav. Chceme vidět majora Zemana, shodli se účastníci kongresu. *Mladá fronta DNES*. 21.9.1998, roč. 9
- ČUŘÍK, Jaroslav. Nenávist nechápu, říká žena, která má ráda televizní seriál o majoru Zemanovi. *Mladá fronta DNES*. 16.9.1999, roč. 10.
- DAVID, Jiří. Kult zábavy a naše pohodlí. *Mladá fronta Dnes*. 24.07.2004, roč.15.
- DAVOUZE, Marta. Třicet sviňáren majora Zemana. *Lidové noviny*. 20.6.2005, roč. 18. DOSADIL, Pavel. Nový major Zeman!. *Šíp*. 13.11.2007, roč. 3.
- DRÁBEK, Ondřej a Petr ČAPEK. Návrat ženy za pultem potvrzuje trend. *Hospodářské noviny*. 27.09.2002, roč. 46.
- DRDA, Adam. Intelektuální katastrofa na ČT 1. *Lidové noviny*. 25.9.1999, roč.12.
- DRDA, Adam. Vysílání ČT je doslova zaplaveno normalizačními slátaninami. *Lidové noviny*. 4.8.2001, roč. 14.

- FINGERLAND, Jan. Český mýtus major Zeman. *Lidové noviny*. 15.11.2008, roč. 21.
- FINN, Peter. Prague's Mannix For the Masses; 'Major Zeman,' Rehabilitated?. *The Washington Post*. 30. 11. 1998.
- FISCHER, Petr. Kdo se bojí Anny Holubové?. *Lidové noviny*. 10.08.2002, roč.15.
- GAZDÍK, Jan a Luděk NAVARA. Český umělec: sluha, nebo hrdina?. *Mladá fronta Dnes*. 11.02.2004, roč. 15.
- GRULICH, Tomáš a Michal CPIN. Před duchem majora Zemana stejně neutečeme. *Mladá fronta DNES*. 1.9.1998, roč. 9.
- HOVORKOVÁ, Eva. Vrátil se na obrazovku Třicet případů majora Zemana?. *Českokobudějovické listy*. 25.7.1997, roč. 6.
- HRUBÝ, Dan, Milan TESAŘ, Tomáš BALDÝNSKÝ a Štěpán MAREŠ. *Zelený Raoul: Deset let České republiky očima uřada*. Praha: Baset, 2005.
- CHVALINA, René. Davy diváků sledovaly úžasnou leteckou show. *Právo*. 4.6.2012, roč. 22.
- JAVŮREK, Adam. Prima nabídla nevkusný "vtip". *Lidové noviny*. 10.07.2004, roč. 17.
- JURKOVÁ, Marcela. Mým snem je mít obrázky i na stropě, říká legenda českého comicsu Saudek. *Mladá fronta DNES*. 18.3.2000, roč. 11.
- KABELÁČOVÁ, Leni. Největší padouši a klad'asové!. *Aha!*. 23.9.2006, roč. 1.
- KOJZAR, Jaroslav. Agent Zeman se bude natáčet. *Haló noviny*. 11.3.2005, roč.15.
- KOJZAR, Jaroslav. Jediný znalec Sequensova díla se podle ČT jmenuje Rejžek. *Haló noviny*. 23. 1. 2008, roč. 18.
- KOJZAR, Jaroslav. Jak učit období "komunismu". *Haló noviny*. 3.3.2009, roč.19.
- KOJZAR, Jaroslav. Do natáčení Třiceti příběhů režisérovi nikdo nemluvil. *Haló noviny*. 18.10.2010, roč. 20.
- KOJZAR, Petr. Rudolf Jelínek má slivovici rád. *Haló noviny*. 11.12.2010, roč.20.
- KONRÁD, Ondřej. Odvolání Rady České televize - mnoho pochybností na všech stranách. [online]. [cit.2012-10-16]. Dostupné z: http://m.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/3225
- KOŘÍNEK, Petr. RECENZE: Závěrečný Batman je jako major Zeman naruby a hrozně kecá. *IDNES.cz* [online]. 25.7.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: http://kultura.idnes.cz/recenze-filmu-temny-rytir-povstal-d5y-/filmvideo.aspx?c=A120724_172905_filmvideo_ptk
- KRUML, Milan. Major Zeman má do brilantního díla daleko. *Mladá fronta DNES*. 17.9.1999, roč. 10.
- KRUML, Milan. Zbraň proti veřejnoprávní televizi se jmenuje Zeman. *Mladá fronta DNES*. 1.10.1999, roč. 10.
- KŘEČEK, Bohumil. Major Zeman: Postmoderní zábava?. *Slovo*. 17.9.1999, roč.91.
- KŘIVÁNKOVÁ, Darina. Zeman může být kasaštyk. *Lidové noviny*. 10.3.2005, roč. 18.
- KUČERA, Vladimír. Radostný tanec ve stylu retro. *Mladá fronta DNES*. 4.10.1999, roč. 10.

- MACKŮ, Pavel. Dneska večer mohou mít diváci i mrazení. *Mladá fronta DNES*. 6.4.2000, roč. 11.
- MAKOVIČKA, František. Zeman na obrazovku patří, nejlépe v hlavním vysílacím čase. *Mladá fronta DNES*. 24.8.1998, roč. 9.
- MALÁČOVÁ, Markéta. Petr Štěpánek chodí na červenou. *Magazín Práva*. 14.7.2001, roč. 12.
- MANDLER, Emanuel. Rumcajs a Krakonoš kazí mládež. *Lidové noviny*. 6.3.2001, roč. 14.
- MOTÝL, Ivan. Kde stojí dům hrůzy ze "Studny" majora Zemana?. *Tyden.cz* [online]. 22.5.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/krimi/kde-stoji-dum-hruzy-ze-studny-majora-zemana_202381.html
- MRHÁLEK, Pavel. Vosky. Je to nutnost, nebo zbytečná starost?. *Mladá fronta DNES*. 8.2.2008, roč.19.
- MUSIL, Michal a Jana BENDOVIČ. Paroubek: O volbě prezidenta nemluví, ale... *IDNES.cz*. 6.8.2006. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/paroubek-o-volbe-prezidenta-nemluvim-ale-fpf-/domaci.aspx?c=A060806_082248_domaci_klu
- NEJEDLÝ, Jan. Major Potvora. *Lidové noviny*. 1.12.2007, roč. 20.
- NĚMEČEK, Tomáš. Kdo si zahrává s právem, umře. *Lidové noviny*. 6.9.2012, roč. 25.
- NOSÁLKOVÁ, Tereza. ČT prodala Nemocnici pod cenou, tvrdí Dietlová. *Hospodářské noviny*. 14.11.2007, roč. 51.
- OPPELT, Robert. Major Zeman poprvé v DOX. *Metro*. 18.5.2012.
- PAVLÍK, Bronislav a Jaroslav KÁBELE. Lidé mají o seriál zájem, Česká televize váhá. *Mladá fronta DNES*. 1.8.1998, roč. 9.
- PEŇAS, Jiří. Nesmrtelní Hurvínci, *Respekt*, 5. 5. 1996, roč. 7.
- PEŇAS, Jiří. Proto, že jsme herci. *Respekt*. 29.11.1999, roč. 10.
- PERGLEROVÁ. Major Zeman se vrátí k divákům v novém celovečerním filmu. *Právo*. 9.2.2000, roč.10.
- PLÁTENÍK, Petr. Být v obraze: Lidská práva i Major Zeman. *Radiotv.cz* [online]. 3.3.2009 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: http://www.radiotv.cz/p_tv/t_obecne/bt-v-obraze-lidsk-prva-i-major-zeman/
- POTŮČEK, Jan. Petr Koliha: Majora Zemana bych v ČT nepustil. *Svetnamodro.cz* [online]. 24.8.2001 [cit. 2012-12-22].
- POTŮČEK, Jan. O ceně za Majora Zemana jednáme. *Lidové noviny*. 10.04.2003, roč. 16.
- POTŮČEK, Jan. Svoboda slova pro majora Zemana. *Reflex*. 04.03.2004, roč. 15, č. 10.
- POTŮČEK, Jan. Janeček žádá policii, aby prověřila prodej Majora Zemana na DVD. *Digizone.cz* [online]. 10.11.2007 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.digizone.cz/clanky/janecek-zada-policii-aby-proverila/>
- POTŮČEK, Jan. Nová televize na starý způsob. *Ihned.cz* [online]. 15.10.2009 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-38658820-jan-potucek-nova-televize-na-stary-zpusob>
- PROCHÁZKA, Antonín. Chléb a hry, jež nás přijdou draho. *Hospodářské noviny*. 18.02.2004, roč. 48.
- PŘIBÁŇ, Jiří. Bez hrozby kýče, v záplavě klišé?. *Právo*. 17.06.2004, roč. 14.
- RADOVANSKÝ, Vladimír. Budou nastavovat zrcadlo socialismu?. *Haló noviny*. 10.10.1998, roč. 8.

- RAKUŠANOVÁ, Lída. Krize v ČT přerůstá v politickou událost. *ČRo 6*. 9.1.2001.
- REJŽEK, Jan. Z Rejžkova deníčku. *Metro: nový deník pro Prahu*, 20.8.1998, roč. 2.
- REJŽEK, Jan. Z Rejžkova deníčku. *Metro: nový deník pro Prahu* 4.5.2000, roč.4.
- REJŽEK, Jan. Nejen o Sequensovi. *Lidové noviny*. 24.1.2008, roč. 21.
- RŮŽIČKA, Daniel. Jiří SEQUENS. *Totalita* [online]. 1999 [cit. 2012-10-19]. Dostupné z: http://totalita.cz/vysvetlivky/o_sequensj.php
- RŮŽIČKA, Michal. Major Zeman přece sloužil jindy. *Mladá fronta DNES*. 25.9.1999, roč. 10.
- RYBÁŘ, Jan. Pryč s majorem Zemanem! Kazí tady vzduch. *Mladá fronta DNES*. 21.11.2007, roč. 18.
- RYŠLINK, Pavel. Major Zeman na plátnech kin?. *Blesk*. 7.10.1999, roč. 8.
- SÁRA, Robert. Lance je můj hrdina. Dával víru a já děkuji. *Mladá fronta DNES*. 24.10.2012, roč. 23.
- SPÁČILOVÁ, Mirka: Televize Premiéra hodlá být alternativou k Nově, *Mladá fronta Dnes*, 19. 4. 1996, roč. 7.
- SPÁČILOVÁ, Mirka. Prima chce vysílat seriál Žena za pultem. *Mladá fronta Dnes*. 02.08.2002, roč. 13.
- SPÁČILOVÁ, Mirka. Major Zeman se vrací! Ve filmu a nevinný. *Mladá fronta DNES*. 8.3.2005, roč.18.
- SPÁČILOVÁ, Mirka. Návrat majora Zemana je v rukou právníků. *Mladá fronta DNES*. 29.3.2005, roč. 18.
- SPÁČILOVÁ, Mirka. Je to ještě James Bond?. *Mladá fronta DNES*. 15.11.2006, roč. 17.
- SPÁČILOVÁ, Mirka. Ano, chléb nám podražil. Ale Major Zeman zlevnil. *Mladá fronta DNES*. 15.5.2008, roč. 19.
- SPÁČILOVÁ, Mirka. Když stávkuje pendolino, z protestů je fraška. *Mladá fronta DNES*. 26.6.2008, roč.19.
- SPÁČILOVÁ, Mirka. Kdo rozluští záhadu devatenácti bodů pro odchod šéfa policie?. *Mladá fronta DNES*. 6.12.2010, roč. 21.
- SPÁČILOVÁ, Mirka. Nejlepší Bond? Jen slušný film. *Mladá fronta DNES*. 26.10.2012, roč. 23.
- STROŽ, Daniel. Režim v boji s majorem Zemanem. *Haló noviny*. 06.03.2004, roč. 14.
- STRAŠÍK, Lukáš. Major Zeman jako pravdivý obraz novodobých československých dějin?. *Ct24.cz* [online]. 25.9.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/137389-major-zeman-jako-pravdivy-obraz-novodobych-ceskoslovenskych-dejin/>
- SUCHOMEL, Petr. S dějepisem pomůže i major Zeman. *Mladá fronta DNES*. 20.12.2008, roč. 19.
- SVOBODOVÁ, Ivana. ČT prodala majora Zemana lacino, jiní nabízeli víc. *IDNES.cz* [online]. 7. 11. 2007 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ct-prodala-majora-zemana-lacino-jini-nabizeli-vic-f61-domaci.aspx?c=A071106_214357_domaci_mia
- ŠATROVÁ, Alena a Luboš DVORÁK. Major Zeman se pětkrát natáčel na jihu Čech. *Českobudějovický deník*. 18.5.2012.
- ŠÍDLO, Jindřich. Třicet případů majora Puchalského. *Respekt*. 30. 11. 1998.

- ŠÍDLO, Jindřich a Petr ŠIMŮNEK. Dvořák: Televize je jako továrna na cvičky. *Mladá fronta Dnes*. 11.10.2003, roč. 14.
- ŠKAPIKOVÁ, Šárka. Prvomájové oslavy pod Ještědem z recese nabídnou majora Zemana i spartakiádu. *Rozhlas.cz* [online]. 1.5.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/regiony/_zprava/1053363
- ŠTINDL, Ondřej. Duše majora Démona. *Lidové noviny*. 18.9.1999, roč. 12.
- ŠTINDL, Ondřej. Kriminalistova bezmoc. *Lidové noviny*. 18.12.1999, roč. 12.
- ŠTINDL, Ondřej. Jan Palach a Jan Zeman. *BBC Czech* [online]. 2004 [cit. 2012-10-19]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2004/01/040119_analyza.shtml
- ŠVAGROVÁ, Marta. Major Zeman zcenzuroval i „Bič boží“. *Lidové noviny*. 6.10.2005, roč. 18.
- ŠVERDÍK, Michal. KAN na protest vyvěsil fotky komunistů. *Mladá fronta DNES*. 22.9.1999, roč. 10.
- TELAŘÍKOVÁ, Denisa. Učitelé slyšeli, jak učit o komunismu. *Mladá fronta DNES*. 11.12.2009, roč. 20.
- TESAŘ, Milan. Co šlohl major Zeman?. *Reflex*. 05.02.2004, roč. 15, č. 6.
- VACULÍK, Radim a Jana PERGLEROVÁ. ČT se prý znovu snaží prodat práva na lukrativní DVD bez veřejné soutěže. *Právo*. 20.6.2008, roč. 18.
- VANĚK, Ondřej. Vondra nepřímo Klausovi. Chápe dějiny jako major Zeman. *Parlamentnilisty.cz* [online]. 27.8.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/parlament/vlada/Vondra-nepriamo-Klausovi-Chape-dejiny-jako-major-Zeman-206550>
- VILČEK, Ivan: Markíza dostává pozitivní ohlasy na majora Zemana, *Právo*, 11. 2. 1998.
- VLASÁK, Vladimír. O tom, jak Vltava hraje k tanci i poslepu. *Mladá fronta DNES*. 14.5.1996 roč. 7.
- VONDRÁČEK, Pavel. "Neomlouvám se," říká představitel majora Zemana. *Magazín Mladé fronty DNES*. 16.12.1999, roč. 7.
- VRÁNKOVÁ, Karolína. Bič boží: Nenávistná parodie, která zlidověla. *Lidové noviny*. 19.12.1998, roč. 11.
- VARYŠ, Vojtěch. Pětatřicet let s Honzou Zemanem. *Tyden.cz* [online]. 10.1.2011 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/kultura/petatricet-let-s-honzou-zemanem_190848.html
- WOHLHÖFNER, Vladimír. Výstižný televizní portrét skladatele Zdeňka Lišky. *Slovo*. 29.6.2000, roč. 92.
- ZAJÍČKOVÁ, Eva. Seriál Žena za pultem: hit středních vrstev. *Právo*. 09.11.2002, roč. 12.
- ŽÁKOVÁ, Ivana. Sekerami chtěl zabít dva usedlíky. *Blesk*. 18.12.1998, roč. 7.
- Žena znovu za pultem, *Lidové noviny*, 15. 1. 1996, roč. 9.
- Zlatý ledňáček pro Golet v údolí, *Lidové noviny*, 20. 4. 1996, roč. 9.
- Železný váhá směnit kanál s Premiérou kvůli mjr. Zemanovi, *Právo*, 27. 5. 1996, roč. 6.
- Přehlídka vznikla jako reakce na vývoj filmového trhu, *MF DNES*, 23. 1. 1997, roč. 8.
- Zeman v Drahomiře. *Karlovarské noviny*. 30.5.1997, roč. 6.

- Plastici i bez biče božího plní sály po celé republice. *Českobudějovické listy*. 13.11.1997, roč. 6.
- Místo majora Zemana přišli násilníci. *Českokrumlovské listy*. 1.9.1997, roč. 6.
- Není mjr. Zeman jako mjr. Zeman. *Rovnost*. 14.1.1997, roč. 7.
- Získání majority v CET 21 je jen v můj prospěch. *Slovo*. 17.2.1997, roč. 89.
- Česká televize připravuje volné pokračování seriálu Třicet případů majora Zemana. *Plzeňský deník*. 10.10.1998, roč. 8.
- Poslanec ODS by České televizi vzal reklamu za vysílání majora Zemana. *Právo*. 5.11.1998, roč. 8.
- Političtí vězni jsou proti uvedení Třiceti případů majora Zemana. *Lidové noviny*. 19.10.1998, roč. 11.
- Vysílání seriálu 30 případů majora ZEMANA. *ČRo 1*. 15.9.1999.
- Názory diváků na Majora Zemana. *Mladá fronta DNES*. 29.10.1999 roč. 10.
- Inzerenti mají o čtvrté večery obrovský zájem. *Lidové noviny*. 16.9.1999, roč.12.
- Vznikla petice proti cenzuře v televizi. *Mladá fronta DNES*. 8.10.1999, roč. 10.
- Kvůli "majorovi" lidé nechtějí platit ČT. *Lidové noviny*. 27.9.1999, roč.12.
- Bomba explodovala u sídla politických vězňů. *Mladá fronta DNES*. 3.12.1999, roč. 10.
- Jsem retro MZ. In: *Živel* [online]. 1999. [cit. 2012-10-19]. Dostupné z: <http://www.zivel.cz/index.php?content=article&id=295>
- Při vysílání "majora Zemana" ohlásil anonym v televizi bombu. *Hospodářské noviny*. 17.9.1999, roč. 43.
- Perly týdne. *Lidové noviny*. 18.9.1999, roč. 12.
- Major Zeman rozdělil radu. *Slovo*. 6.2.1999, roč. 91.
- První návrat majora Zemana. *Hospodářské noviny*. 17.9.1999, roč. 43.
- Scéna jako vystřižená ze Studny našťestí neskončila zraněním. *Mělnický deník*. 18.4.2000, roč. 4.
- Život a práce režiséra Fera Feniče. *Frekvence 1*. 15.3.2000.
- Odvolání generálního ředitele Jiřího Hodače. *ČT 1*. 4.1.2001.
- Pro Hanibala hlasovalo sedmnáct tisíc lid. *TV3*. 15.8.2001.
- Major Zeman zažil divácký rekord. *Mladá fronta DNES*. 20.2.2004. s. 7
- Starý seriál zopakuje opět Prima. *Mladá fronta DNES*. 8.3.2005, roč. 16.
- Bude 30 milónů pro Zemana?. *Bleskově.cz* [online]. 28. 4.2005 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://bleskove.centrum.cz/clanek.phtml?id=558066>
- Hokejisty spasil major Zeman. *Šíp*. 20.12.2005, roč. 1.
- Nejlepší televizní seriál? Chalupáři!. *Blesk*. 20.8.2005, roč. 14.
- Major Zeman někoho baví, jiní o něm chtějí říkat pravdu. *Lidové noviny*. 10.3.2005, roč. 18.
- Diváci uvidí film o kontroverzním režisérovi Sequensovi. *ČTK*. 11.9.2006.
- Zemřel duchovní otec majora Zemana. *Novinky.cz* [online]. 16.1.2006 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/74785-zemrel-duchovni-otec-majora-zemana.html>
- Fanklub majora Zemana hledá dvojníka herce Crhy. *Mladá fronta DNES*. 13.10.2006, roč. 17.
- Tak už jsme to spustili: Lisujeme majora Zemana!. *Aha!* [online]. 21.10.2007 [cit. 2012-12-27]. Dostupné z: <http://www.ahaonline.cz/clanek/trapasy/17708/tak-uz-jsme-to-spustili-lisujeme-majora-zemana.html>

- Major Zeman zaměstnává polici. *ČT 1*. 5.12.2007.
- Jubilant Jiří Sequens může bilancovat. *Haló noviny*. 24.4.2007, roč. 17.
- ČT zastavila prodej práv k filmům pro jejich vydávání na DVD. *Digizone.cz* [online]. 3.7.2008 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://www.digizone.cz/clanky/ct-zastavila-prodej-prav-k-filmum-pro-jejich/>
- Rada ČT: Smlouva o šíření DVD s majorem Zemanem je v pořádku. *MaM.cz* [online]. 21.2.2008 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: <http://mam.ihned.cz/c1-23012270>
- 10 nejvlivnějších postav, které nikdy nežily. *Aha!*. 13.6.2008, roč. 3.
- Matěj Ruppert: Třicet případů Majora Zemana zbožňují. *Tyden.cz* [online]. 28.2.2008 [cit. 2012-12-21]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/lide/matej-ruppert-tricet-pripadu-majora-zemana-zboznuji_46419.html?showTab=nejctenejsi-7
- Major Zeman na pranýři. *ČRo 6*. 29.4.2008. Major Zeman se vrací! Jako americký agent. *Blesk.cz* [online]. 11. 11. 2004 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/celebrity/27208/major-zeman-se-vraci-jako-americky-agent.html>
- Filmoví fandové se vydali po stopách vraha. *ČTK*. 23.8.2008.
- Hříšní lidé plakali. *Aha!*. 31.1.2008, roč. 3.
- Vzpomínka na Jiřího Sequense. *Haló noviny*. 5.2.2008, roč. 18.
- Česká televize chce vydělávat na DVD a dalších produktech. *Tyden.cz* [online]. 11.11.2009 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/media/televize/ceska-televize-chce-vydelavat-na-dvd-a-dalsich-produktech_147443.html
- Český film odmítá závazky vůči ČT. *Istrategie.cz* [online]. 2.10.2009 [cit. 2012-12-19]. Dostupné z: <http://zpravy.kurzy.cz/192346-cesky-film-odmita-zavazky-vuci-ct/>
- A co to neseš?. *Aha!*. 3.1.2009, roč. 4.
- Nátlak na radní? Častý jev. *Lidové noviny*. 4.6.2009, roč. 22.
- Žebříček nejslavnějších seriálů. *Haló noviny*. 2.10.2010, roč. 20.
- Jsou všechny případy majora Zemana odsouzeníhodné?. *Filmové plátno* [online]. 2010 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z: <http://www.filmoveplatno.cz/62-jsou-vsechny-pripady-majora-zemana-odsouzenihodne.html>
- Ordinance: Jeden díl stojí 1,7 milionu korun!. [online]. *Blesk.cz*. 31. ledna 2010, [cit. 2012-05-17]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/celebrity-ceske-celebrity/130180/ordinace-jeden-dil-stoji-1-7-milionu-korun.html>
- Učitele vzdělávají ve výkladu moderních dějin Krakonoš s Trautenberkem. *Parlamentnilisty.cz* [online]. 28.8.2010 [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Ucitele-vzdelavaji-ve-vykladu-modernich-dejin-Krakonos-s-Trautenberkem-173677>
- Retro seriály: který je nejsledovanější?. *Mediaguru* [online]. 16.8.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.mediaguru.cz/2011/08/retro-serialy-ktery-je-nejsledovanejsi>
- Socialistické seriály letí a ještě šetří peníze. *E15*. 6.9.2011.
- Bratrance pohřbil ve studni!. *Aha!*. 10.3.2011, roč. 6.
- Muzikál Major Zeman skončil v koši!. *Aha!*. 23.4.2011, roč. 6.
- Rukojmí v Bella Vista!. *Aha!*. 6.12.2011, roč. 6.

- Major Zeman si posvětil na piráta z dálnice D1. *Lidovky.cz* [online]. 29.1.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/major-zeman-si-posvitil-na-pirata-z-dalnice-d1-fnd-/ln-video.asp?c=A110129_140843_ln-video_mev
- VIDEO: Strakova "zrada" hitem internetu. Podpis Slavii vyšetřuje i major Zeman. *Sport.cz* [online]. 6.10.2011 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.sport.cz/fotbal/gambrinus-liga/clanek/192096-video-strakova-zrada-hitem-internetu-podpis-slavii-vysetruje-i-major-zeman.html>
- Radoslav Brzobohatý: Sympatický agent Bláha!. *Ahaonline.cz* [online]. 16.9.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.ahaonline.cz/clanek/zhave-drby/77898/radoslav-brzobohaty-sympaticky-agent-blaha.html>
- Kdo byl Peltův posel?. *Aha!*. 8.11.2012, roč. 7
- Mimikry majora Zemana? Samé lži, všechno bylo jinak!. *Blesk.cz* [online]. 18.5.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti-domaci/174538/mimikry-majora-zemana-same-lzi-vsechno-bylo-jinak.html>
- Mimikry! 40 let od únosu letadla českými hippíky, řešil to i major Zeman. *Ahaonline.cz* [online]. 18.5.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://www.ahaonline.cz/clanek/musite-vedet/73288/mimikry-40-let-od-unosu-letadla-ceskymi-hippiky-resil-to-i-major-zeman.html>
- Socialistické seriály: Proč je milujeme i dnes?. *Bleskove.centrum.cz* [online]. 13.11.2012 [cit. 2012-12-22]. Dostupné z: <http://bleskove.centrum.cz/clanek.phtml?id=763065>

Dokumenty

- BENEŠOVÁ, Šárka a Jan BENEŠ. *Oznámení o spáchání trestného činu*. 2004. Dostupné z: http://www.totalita.cz/ip/tp_zeman_zal_01.php
- ČESKÁ TELEVIZE. *Třicet návratů a diváci z různých úhlů*. 1999. Dostupné z: <http://img6.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/sledovanost/byli-jsme-pritom/zeman.pdf>
- FEBIO. *ČESKÁ SODA X*. [online]. 1994 [cit. 2012-10-17]. Dostupné z: <http://www.febio.cz/tvorba.php?sid=518>
- RADA PRO ROZHLASOVÉ A TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ. *Zpráva z jednání Rady České televize ze dne 15. 9. 1999 pro www stránky*. 1999. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/rada-ct/zapisy-z-jednani/>
- RADA PRO ROZHLASOVÉ A TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ. *Zpráva z jednání Rady České televize ze dne 6. 10. 1999 pro www stránky*. 1999. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/rada-ct/zapisy-z-jednani/>
- RADA PRO ROZHLASOVÉ A TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ. *ZPRÁVA O STAVU VYSÍLÁNÍ A ČINNOSTI RADY ČR PRO ROZHLASOVÉ A TELEVIZNÍ VYSÍLÁNÍ za období 1. 1. 1999 - 31. 12. 1999*. Praha, 2000.
- SEQUENS, Jiří. *Dopis pro Fanklub majora Zemana*. 2006. Dostupné z: <http://www.majorzeman.eu/jii-sequens/168-dopis-pro-fanklub-majora-zemana>
- SOLOVJEV, Sergěj. *KONFEDERACE POLITICKÝCH VĚZŇŮ ČR. Otevřený dopis řediteli ČT*. Turnov, 1999. Dostupné z: <http://kpv.kozakov.cz/doklady/puchalsky.htm>

- ŠIMÍČEK, Petr. "30 PŘÍPADŮ MAJORA ZEMANA" - PRACOVNÍ LIST. 2009. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/30-pripadu-majora-zemana-pracovni-list/>
- TISKOVÁ ZPRÁVA: Prohlášení společnosti Český film Praha. 18.12.2007. Dostupné z: <http://www.dvdinform.cz/informace/prohlaseni-spolecnosti-cesky-film-praha>
- ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ. *Tváře moci: Karel Vykypěl*. 2008. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/tvare-moci-praha/panel16.pdf>
- *Analýza struktury TV diváků s akcentem na změny u TV Barrandov*. 2011. Dostupné z: <http://www.media-master.cz/files/prehled%20trhu/Struktura%20TV%20divaku.pdf>
- Dopis pro Fanklub majora Zemana. In: *Třicet případů majora Zemana* [online]. 2006 [cit. 2012-10-19]. Dostupné z: <http://www.majorzeman.eu/jii-sequens/168-dopis-pro-fanklub-majora-zemana>
- stenoprotokoly schůze PSP ČR ze dne 10. 3. 2000.
- syllabus předmětu Třicet případů majora Zemana - "příručka" ideového výkladu nedávné socialistické „přítomnosti“

Webové stránky

- YouTube. [online]. Dostupné z: <http://www.youtube.com>
- Klub majora Zemana na Okounovi. [online]. Dostupné z: http://www.okoun.cz/boards/major_zeman
- Fórum Třicet případů majora Zemana. [online]. Dostupné z: <http://forum.majorzeman.eu>
- Fanklub majora Zemana. [online]. 2006 Dostupné z: <http://www.majorzeman.eu>
- Československá filmová databáze. [online]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz>
- Zeman a hudba. *Wunderpepi.ic.cz* [online]. [cit. 2012-12-28]. Dostupné z: <http://www.wunderpepi.ic.cz/major-zeman-a-hudba/>

Zákony

- zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi
- zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání

Citovaná díla

- HÁJEK, Matouš. *Ostalgie* [online]. Praha, 2010 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z: <http://www.gjk.cz/chytrapalice/prace/ostalgie-matous-hajek>. Maturitní práce. Gymnázium Jana Keplera.
- PROCHÁZKA, Jiří. *Zločin na zámku*. 1. vyd. Praha: Medea-NTC Interpress Praha a Evropský výbor AIEP, 1991.

- SAUDEK, Kája. *Major Zeman a jeho 6 případů*. Brno: Datel, 1999.
- SAUDEK, Kája. *Příběhy majora Zemana*. Praha: Crew, 1999.

Filmografie

- *30 případů majora Zemana* (Jiří Sequens, Československo, 1974)
- *Akta X* (Chris Carter ad., USA/Kanada, 1993-2002)
- *Atentát* (Jiří Sequens, Československo, 1964)
- *Česká soda* (kolektiv autorů, Česká republika, 1993)
- *Dobrá voda* (František Filip, Československo, 1983)
- *Dobrodružství kriminalistiky* (Antonín Moskalyk, Československo, 1989, 1992)
- *Druhý dech* (Hynek Bočan, Československo, 1989)
- *Dnes v jednom domě* (František Filip, Československo, 1979)
- *Eliška a její rod* (František Filip, Československo, 1966)
- *Friends* (kolektiv autorů, USA, 1994)
- *Hans Kloss. Stawka większa niż śmierć* (Patryk Vega, Polsko, 2012)
- *Hříšní lidé města pražského* (Jiří Sequens, Československo, 1969)
- *Chalupáři* (František Filip, Československo, 1975)
- *Chlapci a chlapi* (Evžen Sokolovský, Československo, 1988)
- *Inženýrská odysea* (Evžen Sokolovský, Československo, 1980)
- *Malý pitaval z velkého města* (Jaroslav Dudek, Československo, 1983)
- *Muž na radnici* (Evžen Sokolovský, Československo, 1976)
- *My všichni školou povinní* (Ludvík Ráža, Československo, 1984)
- *Nejmladší z rodu Hamrů* (Evžen Sokolovský, Československo, 1975)
- *Nemocnice na kraji města* (Jaroslav Dudek, Československo, 1978, 1981)
- *Okres na severu* (Evžen Sokolovský, Československo, 1981)
- *Ordinace v růžové zahradě* (Ján Sebechlebský, Česká republika, 2005)
- *Plechová kavalerie* (Jaroslav Dudek, Československo, 1979)
- *Po stopách krve* (Petr Schulhoff, Československo, 1969)
- *Poslední případ majora Zemana* (Jaroslav Kratochvíl, Česká republika, 2010)
- *Rukojmí v Bella Vista* (Jiří Sequens, Československo, 1979)
- *S nasazením života*, (Andrzej Konic, Janusz Morgenstern, Polsko, 1968)
- *Sanitka* (Jiří Adamec, Československo, 1984)
- *Star Wars* (George Lucas, USA, 1977)
- *Třicet návratů* (kolektiv autorů, Česká republika, 1999)
- *Vinnetou* (Harald Reinl, Západní Německo, 1963)
- *Volejte řediteli* (Česká republika, 1994-2003)
- *Vyprávěj* (Biser Arichtev, Česká republika, 2009)
- *VyVolení* (Adrian Stojkov, Česká republika, 2005)
- *Zdivočelá země* (Hynek Bočan, Česká republika, 1997)
- *Žena za pultem* (Jaroslav Dudek, Československo, 1979)
- *Život na zámku* (Jaroslav Hanuš, Česká republika, 1995, 1999)